

FEKETE GYULA
KINCSKERESŐ PIPITÉR

FEKETE GYULA

Kincskereső Pipitér

REGÉNY

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ

MÉSZÁROS MÁRTA RAJZAIVAL

HARMADIK KIADÁS

© Fekete Gyula, 1962

Régen elkezdődött ez a dolog, amelyről az alábbi, nem mindennapos történet szól. Voltaképpen még a múlt nyáron, egy langyos júniusi éjszakán.

A borsodi Sátor-hegy északi nyúlványa és a Pokolkő déli lejtője között, egy keskeny völgybe szorulva húzódik meg R... község. Szélső házai a Potyporos nevű patak mentén felkapaszkodnak a lankán, egészen a szántóföldek közé, s nem messze fölöttük, a Csertetőn, jókora kert közepében romos kastély áll.

Derűs, tiszta éjszaka volt ez; teliholdas. A Csertető elhagyatott parkjából messzire világított egy nyírfa fehér törzse, s hideg fénnel villogtak a toronyszoba törött ablakszemei. A kastély egyik szárnya földig romos volt, öles labodák nőttek rajta, s fölöttük feketén ásított a padlás háromszögű ürege. Nesztelenül suhantak a tágas kertben a denevérek, lemerészkedtek a faluig. Valahol fülemüle csattogott. Majd egy kuvik szólalt meg, mire elhallgatott a fülemüle. A toronyszoba fölötti szűk padlástérben, a lomok közé befúrva magát, egy kislány aludt.

Más emberi lény nem volt a közelben. Tíz-egynéhány évvel ezelőtt, a front átvonulásakor telitalálat érte a kastélyt, a leomló szárnyépület az öreg kasznárt is maga alá temette, s azóta senki sem lakott itt. A romos padláson denevérek és baglyok vertek tanyát. Ritkán háborgatták őket, minthogy a szárnyépülettel együtt leomlott a padlásfeljáró, s a málló, csonka falon istenkísértés volt emeletnyi magasságba felkapaszkodni.

Ennek a romos padlásnak a legsötétebb zugából rejtett csapóajtó nyílt egy szűk aknába. Innen a falba épített vashágcsón a toronyszoba kupolája alá lehetett jutni. Annak idején az öreg kasznár a toronyszoba külön padlásán féltett holmijait rejtegethette; ezekből már csak értéktelen limlomok maradtak: fakó családi fényképek, törött porcelánok, molyette, egérrágta rókaprém. És rengeteg irat: számlák, lajstromok, nyugták, bér munkások szerződése, leltári jegyzőkönyvek, levelek, peres ügyiratok. Bokáig ért a szétszórt papiros.

Volt ezenkívül egy csomó faforgács is, amelyet törékeny holmik csomagolására szoktak használni. Ebbe a faforgácsba nyakig beletemetkezve aludt a kislány.

A kupola pléhfödele is megsérülhetett, amikor találat érte a kastélyt; a tenyérszerű réseken itt is, ott is beragyogtak a csillagok. Két ablaka is volt a kupolának, kerek ablakok, méregzöld üvegből. Ezek a faluból nézve olyanok voltak, mintha a kastély szemei volnának; beláttak minden portára, belestek a zsúptetős házikók ablakán is, szemmel tartották a falubeliek minden lépését. Mintha maga Szapáry gróf figyelné éber, zöld szemekkel egykori cselédeit, napszámosait, aratóit; az egész falut.

A két ablakon besütött a hold.

Lassan vándoroltak a kerék, zöldes foltok a sötét padlástérben. Az egyik éppen fennakadt a kupola belső gerendavázán, azt világította meg; a másik a faforgácson kúszott előre, centiméterről centiméterre. Borzas hajtincs bukkant elő a sötétségből, majd széles homlok, lehunytt szempillák, végül az egész kerek arcocska.

Tizenkét év körüli kislány volt, a forgácsból csak a feje látszott ki.

Egyszerre csak megrándultak arcán az árnyékok. Felnyöszörgött, és furcsán hadarni kezdett:

– Pócsik, add vissza, megmondalak... Az is az enyém, tudd meg!...

Ebben a pillanatban madár surrogása hallatszott odakintről. Éles, rikácsoló hangján valahol a közvetlen közelben megszólalt egy kuvik:

– Kuííí!... Kuííí!...

A kislány felnyitotta a szemét. Kis ideig még mozdulatlanul feküdt, majd felült hirtelen. Tágra

nyílt szemmel meredt a sötétségbe.

Újra az előbbi rikácsolás:

– Kuííí!... Kuííí!...

Lélegzetét visszafojtva, mozdulatlanul figyelt a kislány, s eszeveszett zűrzavarban kergették egymást a gondolatai: „Batukánék nem találtak... hazamentem, azt hitték. Jujistenem, ez a halálmadár! Éjfél van, biztosan most van éjfél, jön a szellem, a vén kasznáré... Jujistene... mistene... inkább beiratkozok hittanra, csak most segíts...”

Visszafeküdt, betemette a fejét is forgáccsal. Csak a hasa látszott ki – most éppen rávilágított a zöld ablakon keresztül a hold –, de ő nem tudta, hogy kilátszik a hasa.

Közel volt a temető, a szellemnek tulajdonképp már ide kellett volna érnie. Hacsak nem gyalogosan jön, mert akkor még nem érhetett ide.

– Kuííí!... Kuííí!...

Ez volt a harmadik kuvikszó. Könnyen lehetséges, hogy – mióta a toronyóra nem jár – a szellemek csak a harmadik kuvikszóra indulhatnak el.

Félelmesen surrogott valami. („Itt van!”) Utána vérfagyasztó csend, majd egy kuvikszó, most messziről, valahonnan a park túlsó végéből:

– Kuííí!...

„Itt van! Egész biztos, az repült ide az elébb. Tőle ijedt meg a halálmadár.”

Újra csend. Majd halk motoszkálás. Mintha odalent kaparnák a falat. („Most... most...”) A kislány dermedten várta a sorsát. Köztudomású, hogy a szellemek, lidércek és egyéb rossz lelkek kiszívják a gyerekek vérének. De még a gyerekek közül is leginkább a lányok vérének szeretik, mivel a lányok több cukrosat esznek, s édesebb a vérük. Moccanni sem mert, pedig a derekát kibírhatatlanul nyomta valamilyen kemény tárgy.

Odakint feltámadt a szél.

Az előbb a szélnek még híre sem volt, most egyszerre szél kerekedett a semmiből? („Szárnyával csapkod a lélek?...”) Réműletes zajok és neszek töltötték be az éjszakát: csikorgott, roppant, koppant, nyöszörgött, sziszegett a sötétség. Olykor tisztán ki lehetett venni egy-egy mély sóhajtást, olyat, hogy belereccsentek a gerendák, s megremegett a kupola. A szellem valahol a torony körül röpködhetett; elsötétült a zölden világító holdfény („Most néz be az ablakon!...”), s eltűntek akkorra már a réseken bekandikáló csillagok is. A kislány borzongva figyelt. Erősen lüktetett a szíve, testén kiütött a hideg veríték.

Iszonyatosan hosszú idő telt el így. Réges-rég reggelnek kellett volna lenni, de még nem is oszlott a sötétség. Közben elült a szél. Szemben, egy öklömnyi résben fényes csillag jelent meg, majd a hold is kisütött, de most nem a zöld ablakon világított be, hanem ezüstös, tiszta fényével keskeny csíkokat rajzolt a gerendavázra.

Megszólalt egy feketerigó.

A kislánynak egészen elzsibbadt már a teste. Óvatosan jobb helyet csinált magának. „Biztosan kerestek... – gondolta, s rögtön utána: – nem, nem hiszem én. Édesanyámnak azt mondtam, Daragó nagymamánál alszok, ő nem keres. Nagymama meg azt hiszi, hogy nem engedtek el...”

A hirtelen rázuhanó kimerültségtől és a megkönnyebbüléstől, hogy az a valami nem nyomja már a derekát, elaludt.

Amikor felébredt, a kupola résein már élesen bevágott a napfény. Első pillanatban nem tudta, hol van, de rögtön eszébe jutott a rossz éjszaka.

„Nincsen is szellem – gondolta, felbátorodva a nappali fénytől. – Édesapám is mondta, hogy nincsen. Csak mese az egész, a szellem is meg a lidérc is. Most aztán egész biztos, hogy nincsen, mert akkor megnyomott volna itt engem. Kíváncsi vagyok, melyik fiú merne itt éjszakázni magában. Batukán se merne, csak a szája nagy.”

A vérszívásra gondolt, megrettent, hátha mégis kiszívta a szellem a vérét, míg aludt. Megmozgatta kezét, lábát, majd felült, s a fejét forgatta, de mindenét rendben találta, nem szívta ki a vérét a szellem. Csak a dereka zsiborgott, ahol nyomta az a kemény valami.

– Ne gyúlj be, Pipitér – szólalt meg hangosan. – Mondtam én, hogy nincsen is szellem.

Lófarkas frizurát csinált a tavaszon, s az igazgató bácsi magához intette: „Ne pipiskedjünk, kislányom, ráérsz még te pipiskedni.” A fiúk rögtön elkeresztelték Pipiskének, majd valami okból – növénytanórán éppen aznap a gyomnövények kerültek szóba – a Pipiske Pipitérré változott. Neki is tetszett ez a név, olyannyira, hogy magamagát is így hívta már. Így írta alá azt a hadüzenetet is, melyet Batukán egész hadserege, mind a tizenkét fő aláírt, mikor Iház Jóska – Detreszász – megverte Szaniszló Jancsit, a zászlós tisztjüket.

Daragó Irmus volt a rendes neve. A felvégen laktak, nem messze a vízimalomtól; a Potyporosra hordott a kertjük. Tegnap délután is a patak partján verődtek össze – Batukán, Pöcsik, Szaniszló Jancsi, Pap Jutka, aki még Pipitérnél is kisebb volt, és csak Bigyónak hívták a fiúk –, s elhatározták, hogy feljönnek bújócskázni a Csertetőre. Itt csatlakozott hozzájuk még néhány alsóbb osztálybeli is. Késő estig bújócskáztak. Ő egy óvatlan pillanatban feltornászta magát a romos padlásra, onnan a kupola padlásterébe (ismerte már a titkos csapóajtót, Batukán mutatta meg tavasszal). Várta, hogy megkeressék, s a jó puha forgácsban elaludt.

De mi nyomta úgy a derekát? Belekotort a faforgácsba, s rögtön a kezébe akadt. Akkora volt, mint egy gyerekkocsi kereke, formára is olyan, de ez csontból volt kifaragva, s a közepében pecsétviasz piroslott, valamilyen címer lenyomatával. Fonott zsinór volt hozzáerősítve, s ez a zsinór még húzott valami mást is: zörgő, ropogó papirostekercset, amely zsírosnak látszott, s keményebb és vastagabb volt, mint a hólyagpapír.

Kibontotta a tekercset, s kíváncsian betűzgette az első sor cirkalmas írását:

Nos, Ferdinandvs Tertivs, Rex...

„Németül írták ezt – gondolta Pipitér. – Biztos nehezeknek van rajta ez a kerek csont vagy micsoda, hogy el ne fújja a szél. A ziz egye meg, hát ez nyomta a derekamat.” Bosszúsan félredobta a kasznár nemesi kutyabőrét, és tovább turkált. Ha tudta volna, hogy ez a zörgő tekercs valóságos királyi bulla, s egy igazi király – III. Ferdinánd – saját kezű aláírása van rajta, bizonyára nem dobja el. Legalábbis leszakítja előbb a végéről a királyi aláírást, és elcseréli Collstokkal egy kalap finom kajszibarackért, mert Collstok mindent gyűjt, gyufacímkét, papírszalvétát, bélyeget, aláírást, bogarat – és sehol a környéken nem terem olyan finom barack, mint az ő kertjükben.

Unottan turkált, reménytelenül. Irigykedve gondolt azokra a gyerekekre, akik tíz-tizenkét évvel ezelőtt kutathattak itt, amikor még tele volt a padlás a kasznár kincseivel. Lehet, nyakba való igazgyöngyöt is leltek vagy aranyat, körmöci rúdban. Vagy gyémántot. Vagy legalábbis olyan gyönyörű, szivárványos üveggolyót, amelyet tavaly csépléskor a benzinpumpában látott. Sok benzinpumpája lehetett régen a grófi uradalomnak, ki tudja, mennyi szivárványos golyót szedegetett össze belőlük a kasznár.

Egy kopott födelű füzetből levélboríték esett ki. Két szép nagy bélyeg volt rajta, s Pipitérnek rögtön eszébe jutott erről a Collstokék kajszibarackja, s máris nyúlt a borítékért, hogy kiszakítsa belőle a bélyegeket.

Először az tűnt föl neki, hogy a bélyegek nincsenek lepecsételve. (Collstok szerint fityiszt ér a bélyeg pecsét nélkül.) Figyelmesebben megnézte a borítékot, minden oldalán. Sértetlen volt.

„Ez érdekes – ámult el. – Miért nem bontották fel ezt a levelet?...” Akkor olvasta el a címzést:

Méltóságos

gr. Szapáry Endréné grófnőnek,

saját kezébe

Wien

Sternwarte Str. 6.

Austria

„Akkor meg hogy került ide? – tűnődött Pipitér. – Hát persze, ha nincs rajta pecsét – jutott az eszébe –, akkor fel sem adták!”

Újra megnézte a bélyegeket, de az esze már másutt járt.

„Zörget a postás, és én vagyok Szapáry grófnő” – gondolta, s élénken elképzelte feltornyozott frizuráját, a földet söprő, suhogó selyemszoknyát, a karján fityegő arany karpereceket, amilyen az a grófnő volt, melyet egy regény színes fedőlapján látott.

„Nas, uram, mit hozott? – mondaná a postásnak. – Ach, egy levél! Piszonyára agg kaszarnom írt. Oh, natyon ketfes – venné a monokliját... – Nem, nem monokli – töprengett –, a grófoknak van monokli. A grófnőknek valami más van, csak most nem jut eszembe, hogy hívják. Így tartják, így ni, a kezükben, mintha nyele volna a szemüvegnek...”

Piszkos ujjait kecsesen kitartva, feltépte a borítékot. Gondolatban szeméhez emelte azt a valamit, aminek a nevét nem tudta, és hangosan kezdte betűzni a szálkás, nehézkes írást. Eleinte grófnői modorban – ahogyan elképzelte, hogy egy grófnőnek beszélnie kell –, majd a torkába ugrott a szíve, s végképp megfélemedezett arról, hogy ő most grófnő tulajdonképpen.

A levél így szólt:

Méltóságos Asszonyom, szeretve tisztelt Úrnőm!

Bátorkodom zavarni soraimmal Méltóságos Asszonyomat, minthogy a helyzet kedvezőtlen alakulása folytán tovább nem várhatok arra, hogy személyesen méltóztassék intézkedni az értékek elszállítása és biztonságba helyezése ügyében. Vártam a méltóságos gróf urat is a múlt héten, de nem jött, csak a személyi kocsiját küldte el, egy páncélládával s azzal a rövid üzenettel, hogy a Nemzeti Bank széfjét a körülményekre való tekintettel nem látja biztonságosnak, s alaposan megfontolva a dolgot, ez idő szerint azt sem találja célszerűnek, hogy az említett páncélládát, továbbá a már eddig is gondjaimra bízott értékeket külföldre szállíttassa.

Méltóságos Asszonyom!

Jól tudom, a rendkívüli idők rendkívüli magatartást követelnek, mégis, mélységes tisztelettel, arra kérem a Méltóságos Grófnőt, méltóztassék figyelembe venni, milyen óriási felelősség nyomja öreg vállaimat. Magában véve a csertetői kastély s az annamajori gazdaság gondja is alig elviselhető teher manapság, de mióta gondjaimra hagytak emez ingóságok is, melyek értékben talán a többszörösét képviselik az előbbieknél, sem éjjelem, sem nappalom nem lehet azóta nyugodt.

Méltóságos Grófnő, szeretve tisztelt Asszonyom! Mindezeket ne méltóztassék olybá tekinteni, mintha öreg, hűséges szolgája zúgolódnék a teher miatt, mely e rendkívüli időkben reá nehezedik. Én csupán az iránt esedezem, ne méltóztassanak bűnömül felróni, ha talán szándékom ellenére hibát véték, s magamra hagyatva, öreg fejemmel, nem intézkednék mindenben olyan körültekintően, ahogyan azt Méltóságodék személyes irányításával megtehetném.

Napok óta döng a föld alattunk, s éjszakáról éjszakára veresebb az ég alja. Noha szilárd meggyőződésemmel, hogy legkésőbb a Sátor-hegynél megállítják az oroszokat – mert az nem létezik, hogy a Sátor-hegyet elfoglalják az oroszok –, mégis mindennap aggódva várom a híreket az új német fegyverek bevetését illetően. Nem kishitűségből, csupáncsak azért, mert a jelen körülmények között bármely pillanatban felbomolhat itt nálunk a rend, a cselédség és a falusiak egy része ugyanis – elég sajnós! – mintha a közelfő ágyúdörgésre kezdené elfelejteni, mi mindent köszönhet Méltóságodéknak. Napok óta tapasztalom az Annamajorban, a faluban, sőt a kastély belső cselédsége közt is, hogy az emberek mindinkább demoralizálódnak, illetőleg, ami ennél is rosszabb – fáj leírnom, de így igaz –, nagyon is kezdenek bizakodni valamiben, aminek a bekövetkezésétől mindnyájunkat Isten óvjon!

Nem bízhatok senkiben, ez az igazság.

Méltóságos Grófnő! Ilyen körülmények között nem várhattam tovább. Két nap, két éjszaka nehéz munkájával, bújva a belső cselédség elöl is, biztonságba helyeztem az értékeket. Ha engem bármi érne – hiszen öreg vagyok már, és mindnyájan Isten kezében vagyunk –, hiánytalanul megtalálják ott Méltóságodék, ahol tizenhét évvel ezelőtt a Méltóságos Grófnő kedvenc kutyája, a Hektor tragikus körülmények között elhalálozott.

Bármi történjék, egyebekben is igyekszem megfelelni a belém helyezett bizalomnak, nem fognak bennem csalódní Méltóságodék.

Mindenkor hív és alázatos szolgájuk

József

R... – Csertető, 1944. november 18-a.

Utóirat.

Méltóságos Grófnő! Sajnos, a posta átmenetileg beszüntette működését, de biztos tudomásom van róla, hogy elsőprő erejű német offenzíva készül, s napokon belül felszabadul a miskolci vonal. Addig mindenesetre visszatartom a levelet, s az első adandó alkalmat felhasználom, hogy eljuttassam Méltóságodnak.

Mindenkor hív és alázatos szolgája

József

R... – Csertető, 1944. november 19-e.

Pipitér hamar megértette, hogy ha a levél nem jutott el a címzetthez, az öreg kasznár pedig meghalt a háborúban, akkor az elrejtett kincsről – rajta kívül – a világon senki sem tud. Ő is csupán annyit tud, hogy valahol a Csertetőn – a kastélyban? a parkban? – a Szapáry grófok vagyont érő kincse rejtőzik; lehetséges, zsákszámba az arany meg az ezüst. Legszívesebben azonnal hozzálátott volna a kincskereséshez, de nagyon éhes volt már. Meg attól is félt, hogy kikap otthon, ha valamiképpen megtudják, hol éjszakázott.

Nem értett mindent a levélből, de nem is érdekelte minden, csak az, ami az „értékekre” vonatkozott. Néhányszor kikereste még ezeket a sorokat. „Hát akkor megdöglött az a kutya? – töprengett a számára sorsdöntő szavakon. – De ha megdöglött, akkor miért írja, hogy elhalálozott... Nem, engem nem csap be, ez valami titkos jel. Különben se érdekes, a tragikus körülmény az érdekes. Azt írja, hogy a tragikus körülmények közé dugta a lábát, ahol a kutya is megdöglött. Édesapám biztos tudja, mi az a tragikus körülmény...”

Blúzába csúsztotta a levelet, s lekúszott a vashágcsón a padlásra. Két denevér csüngött a kakasülön, de ő most nem törődött a denevérekkel; vizsgálódó szemmel nézett körül. „Nem, nem hiszem én – gondolta azután. – Kutya nem szokott felmászni a padlásra. Pláne egy döglődő kutya.”

Nem a csonka falon ereszkedett le, hanem egy korhadt szarufán, melynek egyik végét még tartotta az eresz, a másik pedig – talán egy tavaszi vihar alkalmával – leszakadt a gerincről, s a romokon nőtt labodadzsungelbe zuhant.

A nap állásából ítélve nyolc óra körül járt az idő. Pipitér úgy határozott, hogy mielőtt hazamenne, leszalad Daragó nagymamához, megmutatni magát.

Az alvégen lakott Daragó nagymama, a falu túlsó felén. Éppen az udvaron gyüszmékelt, a kiskacsákat étette s elcsudálkozott.

– Hát te? – kérdezte rögtön. – Nincs tán valami baj?

– Nincsen, nagymama, csak úgy lejöttem. Gondoltam egyet, mondom, lemegyek nagymamához...

– Hol jártál, te? – csapta össze a kezét nagymama. – Tele a hajad szalmával...

Pipitér a hajához kapott, s fülíg elpirult.

– Nem is tudom... Erzsinkkel játszottam az elébb... – füllentette, s gyorsan másra terelte a szót – tegnapelőtt megkaptuk a bizonyítványt.

– Hány csikót vittél aztán apádnak?

– Egyet se. Ötöst, azt vittem egyet meg egy csomó négyest. Magatartásból is négyesem van meg tornából is.

– Nem olyan nagy csomó – mondta nagymama, s közelebb terelgette az etetőtálkához a kacsákat.

– Tas-tas, tasókám, tas-tas-tas... Ferink, látod, tiszta ötöst hozott.

– Nem nagy vicc – biggyesztette a száját Pipitér. – A másodikból nem nagy vicc, majd a hatodikból hozzon tiszta ötöst.

– No, jól van, te rossz bőr – mondta a nagymama. – Szedhetsz egy kis cseresznyét. De vigyél haza Bözsinek is!

A ház mögött, a kertben volt a cseresznyefa. Szép nagy szemű, oltott cseresznye, de meglehetősen férges. Körül az alja már kopasz volt, ameddig elérték a nagyok; Pipitér felmászott a tetejébe. Előkerült közben Ferkó is valahonnan, s irigykedve nézett a fa tövéből, mert ő még nem tudott fára mászni.

– Irmus, ne egyél, hasmarsot kapol! – kiáltotta. – Megmondalak nagymamának, hogy meg se mostad!

– Majd iszok rá vizet – mondta Pipitér teli szájjal. – Akkor a hasamban meg lesz mosva.

– Gyík nő a hasadba! Gyík nő a hasadba! – a kisfiú elszaladt nagymamához árulkodni, hogy Irmus vizet akar inni a cseresznyére, pedig attól gyík nő a hasában.

Később visszajött Ferkó, barátkozni próbált, és mindenféle butaságokat beszélt. Pipitér nemigen törődött vele, meg a kukacokkal se törődött; tömte magába a rózsaszín húsú, ropogós cseresznyét. Amint felkapaszkodott egy kinyúló ág után, a kasznár levele kicsúszott a blúzából, és a földre hullt. Nem vette észre, de a gyanús hallgatásra lepillantott, s megfagyott ereiben a vér: Ferkó a kertkapuból integetett az ismerős zöld borítékkal.

– Szerelmes levéél!... Szerelmes levééél!...

Pipitér egy pillanat alatt lecsúszott a fáról, s utána iramodott. A kisfiú magára reteszelte az istálló ajtaját.

– Adod vissza! – dörömbölt az ajtón Pipitér. Tehetetlen mérgében sírva fakadt.

Ferkó azonban biztonságban érezte magát, és tovább csúfolódott:

– Szerelmes levéél! Úgyis megmondom nagymamának, hogy szerelmes levééél!...

– Add vissza, Ferkó, de igazán – kérlelte most már szépen Pipitér. – Szedek neked cseresznyét!...

Sem szép szóra, sem fenyegetésre nem adta vissza a levelet Ferkó, és az ajtót sem nyitotta ki. A nagy dörömbölésre, civakodásra Daragó nagymama kinézett a főzőházból.

– Mit ölitek egymást megint, te! Elnáspángolom mind a kettőt!

– De nagymama, elvette ez a rossz kölyök a leveletem!

– Micsoda leveledet?

Pipitér feltalálta magát.

– A tanító néni... igen, hogy vigyem el a postára. Margit néni levele, a postára kell bedobni. Még összemaszatolja itt nekem, éppen az hiányzik!

– Add vissza neki, te! – kiáltotta nagymama, s fejcsóválva bement a főzőházba.

– Nem is igaz! Nem is a Margit néni levele – felelt a kisfiú az ajtó mögül. De hangjából most kiérződött a bizonytalanság; Margit néni az osztályfőnöke volt.

– Igenis, a Margit nénié, és add vissza azonnal!

– Hazudsz, mert fel is van szakítva! Látom én, hogy fel is van szakítva!...

– Nincs felszakítva! Vagy akkor te bontottad fel, megmondom a tanító néninek!

– Nem én bontottam fel! – most már Ferkó hüppögött. – Te bontottad fel, igen, csak rám fogod!...

Végtére is Ferkó kidugta a levél felszakított végét az ajtó hasadékán, biznyságul, hogy csakugyan fel van bontva.

– Te szakítottad fel! – kiáltott rá Pipitér, s szempillantás alatt kirántotta a kezéből.

4

Tíz óra tájban ért haza.

Anyja a tűzhelynél állt, párolgó fakanállal a kezében.

– Te csavargó! Épp küldeni akartam érted Bözsit. Majd kiviszed apádnak az ebédet. Üzent valamit nagyanyád?

– Azt üzeni, be kéne hozni a lucernát a Pokolszegről, míg meg nem ázik.

Bosszúsán felelt az anyja:

– Hiszen más dolgunk nincs is nekünk, csak a nagyanyád lucernájával bajoskodni. De sok hasznunk lett belőle tavaly is!

Daragó nagymamának két hold szántója s fél hold szőleje volt a Pokolszegen. Felesben dolgozták meg a gyerekei; a Ferkó apja a szőlőt, ők pedig a szántót. Tulajdonképp jól jött nekik ez a feles bérlet kevéske saját földjükhöz, mégis napirenden volt nagymamával a kisebb-nagyobb összekülönbözés: miért akar ő még mindig parancsolni, miért szól bele mindenbe?

Pipitér könnyel hallgatta mindkét fél kifakadását, s ha olykor pártfogolta valamelyiket, saját jól felfogott érdekében mindig azt pártfogolta, akinek a tenyere közelebb érte a nyakát. Ezúttal az anyjának kedvezett, már csak a megkönnyebbülés miatt is, hogy a kastélyban töltött éjszakáról semmit sem tud az anyja.

– Nagymama küldte, de hát olyan is ez, csupa pondró az egész – mutatta a cseresznyét, s a kötényéből egy üres tálba öntötte.

A konyha földjén még ott volt a levesbe való zöldség hulladéka.

– Ezt meg kiviszem a nyusziknak – guggolt melléje Pipitér, s a kötényébe szedte a hulladékot. „Nem számít – gondolta közben rossz lelkiismerettel –, nagymamának veszek egy pár lovat, hogy ne miránk szoruljon szegény nagymama. Meg valamit édesapáméknak is veszek; majd azt addig még kitalálom.”

A nyulak elé vetette a zöldséget, de nem időzött most a ketrecüknél. Voltaképpen nem is miattuk igyekezett kifelé a zöldséggel a konyhából; égette a levél a blúza alatt, szerette volna minél előbb biztonságban tudni.

Némi töprengés után felszökött a padlásra. Volt neki itt egy rejtkehelye, ahol a pénzét tartotta, kilenc forint hatvanöt fillért. Leginkább Daragó nagymamától származott ez a pénz; a bolti vásárlásokból visszajáró tíz-húsz filléretet mindig nekiadta nagymama, s néha egy-egy forintost is dugott, cukorra való pénznek. (Hazajövet ilyenkor rendszerint útba ejtette a földművesszövetkezet kirakatát, s csillogó szemmel nézte az ott látható édességeket. „Most eszem, most eszem, most eszem... – hajtogatta közben. – Juj, de jó... jujdejó... jujdejó...” – lenyelte a nyálát, s hazaszaladt, zsebében a megmentett forintossal.)

Azt már több ízben és végleges érvénnyel eldöntötte, mire gyűjti a pénzt. Először az Antal Marika nylonruhája tetszett meg neki; gyönyörű rózsaszínű ruha volt, s olyan átlátszó, mint a menyasszonyi fátyol. Később a Rubányi Csilla papucscipője, majd percmutatós karóra mellett döntött, azután egy helyes kis házat nézett ki; most tavaszon épült a főutcán. Legutóbb fagylaltgépre szánta a pénzt, mert úgy hallotta, hogy csak sós jég kell hozzá, tekergetni kell, s kész a legfinomabb fagylalt.

Ezúttal kissé fitymálódzva gondolt az összegyűjtött forintokra. Akár rögtön elkölthetné az egészet, lesz már neki pénze, több az elégnél. „Szó sincs róla – utasította vissza nyomban a csábítást. – Kellhet még az a pénz. És ha a páncélosládát nem bírom kifizetni, és szerszámokat kell hozatnom Pestről meg ilyesmit?...”

A vértelék – a padlásteret lezáró deszkafal – tövében volt ez a rejtkehely, egészen lent, az eresz szögletén, ahová legfeljebb hason csúszva nyúlhattak volna be a nagyok. De a nagyok nemigen szoktak hason csúszkálni a padláson, mert féltik a ruhájukat, s így ez a rejtkehely elég biztonságosnak látszott. A tapasztás levált itt a szögletben a gerendáról, alatta öklömnyi üreg, ebben rejtőzött a pénz és egy régi szerelmes levél, nem szabadon, hanem a Szűcs nagymamától maradt orvosságos pléhdobozban.

Pipitér aggódva megkerült egy darázs-fészket – csak pár napja verte le a dióverő rúddal, s azóta megint ragasztottak helyébe a darazsak –, s leguggolt a vértelékhez. Kiemelte a tapasztás alól az „Alucol” feliratú dobozkát, ezúttal a pénzt meg sem számolta, s a szerelmes levelet is csak futólag olvasta el.

Több ízben kapott ő már szerelmes levelet a fiúktól. Legelőször másodikos korában, s azután is még néhányszor, de azok mind elkallódtak, vagy elcsikarták tőle a nagyok, egy alkalommal éppenséggel a tanító néni. Az utóbbi két évben, igaz, nem kapott szerelmes levelet, s ez a dolog bizonyos mértékig nyugtalanította, mert régebben úgy képzelte el, minél nagyobb egy lány, annál több szerelmes levelet kell kapnia. De a fiúk kiállhatatlanok újabban, egyre gögösebbek, kevélyebbek, és még a szeretőjüknek sem küldenek szerelmes levelet.

Ezt a szerelmes levelet, melyet az orvosságosdobozban a pénzzel együtt rejtegetett, még ötödikben kapta, Batukántól. Elmosódott már a ceruzairás rajta, kiváltképp a hajtásoknál, de őt ez

nem zavarta az olvasásban, mert fejből tudta az egészet.

Ez állt a levélben:

1957. nov. 6-ika

Kedves Irmus!!!

Kedves irmus, alulírott Batukán ezen vallomással tartozok neked hogy szeretlek. És légy olyan szíves ezen vallomást komojan venni és kedvező választ kérek. És nekezdj ki ezután senkivel Rajtam kívül, különösen detreszásszal, mert én vele haragba vagyok.

Még azt is kérem hogyha ezen levelem kedvező vízhangra talál akkor ejtcsdle a zsebkendődet a következő tízpercben amikor az udvarra megyünk a következő tízpercben a zsebkendődet.

Ezzel zárom soraimat.

Batukán!

(Farágó Imre.)

Kedves Irmus!! Ejtcsdle a zsebkendődet!!!!!!

Pipitér összehajtogatta a levelet, s visszadugta a pénz mellé, az orvosságosdobozba. Előhalászta blúzából a kasznár levelét, s épp azon tűnődött, belegyömöszölje-e a dobozba ezt is – mert akkor csúnyán össze kell gyűrnie –, vagy csak mellé dugja, amikor az udvarról felhangzott az ismerős kiáltás:

– Irmus... Gyerelő, te!

Gyorsan beledugta a kincset érő levelet a lyukba, s rátette az orvosságosdobozt. Majd a tapasztás levált darabját gondosan a helyére illesztette.

Bosszúsan fogadta a konyhában az anyja.

– Hol koncsorogsz te mindég? – tulajdonképp magára bosszankodott, mert úgy teleszedte a kandlit levessel, hogy kispriccolt, mikor a fedővel rányomta a hólyagpapírt. Kézbe adta a kandlit meg a kosarat, melyben egy kisebb szilke volt, tele krumplis galuskával meg az evőeszközök.

Kikísérte a kapuig.

– Aztán tudod-e! Nehogy kilötyögtesd a felét, mert agyonütlek – mondta búcsúzóul.

Az Annamajorba kellett mennie, ott dolgozott ma az apja. Ők is kaptak négy hold földet a háború után, amikor felosztották a falusiak a grófi birtokot.

5

Daragó Sándor – Irmus apja – régebben zsellérember volt; napszámba járt a grófi birtokra meg aratni, a feleségével együtt. Leginkább az erdő látta el munkával, mert az Annamajor nyolcszáz holdját komenciós cselédség művelte; itt az aratáson, cséplésen túl nemigen került napszám. A kétezer holdas grófi erdőben is csak módjával, minthogy a gróf nem szerette, ha erdőmunkások háborgatták a vadjait. Tulajdonképp a Szapáryak fő fészke a Dunántúlon volt, ott tartottak fenn jövedelmező gazdaságot. Ide ők csak vadászni jártak, s az annamajori kiélt, rossz földeket teljesen a kasznár gondjaira hagyták.

Daragóék a földosztáskor csak négy hold földet kaptak mint – abban az időben még – fiatal, gyerektelen házaspár. 1958-ban, hosszas betegeskedés után, meghalt Szűcs nagymama, s ő is

hagyott két holdat a családra; ez a föld szintén a grófi birtokból származott. Így jelenleg hat hold saját földön gazdálkodott Daragó, meg a pokolszegi két holdon, melyet felesben művelt az édesanyjának.

Egyelőre a faluban ki-ki a sajátját túrta. A szomszédos községben már mindenütt működött a termelősövetkezet, itt is próbálkoztak vele, de annyiban maradt. Bizalmatlan volt a régi cselédség. Attól tartottak, hogy ha összeszántják a földreform jóvoltából kihalított parcelláikat, visszahozzák ezzel a hajdani, uradalmi cselédeletet is.

Négy kilométerre volt a felvégtől az Annamajor. Erősen tűzött a déli nap. Pipitér pihegve haladt a felfelé kapaszkodó dűlőúton. Pihegve a hőségtől, de könnyű szívvel mégis, abban a jóleső tudatban, hogy kincset érő nagy titka van. Mintha – valami csoda folytán – előre tudná, milyen számokat húznak ki a lottón, s máris a markában érezné a milliós nyereményt.

A lovaikkal most a nagybátyja fuvarozott az állami erdőről, felesben. Apja kukoricát kapált, s haza sem jön, míg el nem készül vele. Volt a földjük közepében egy csőszkunyhóféle, tavalyi kukoricaszárból, abban hál meg, s oda menekül, ha esik az eső. Pipitér nem szeretett ebédet vinni az Annamajorba, mert ez a négy kilométer hosszú volt az ő rövid lábainak, teherrel, hegynek fölfelé, s nagyon kifárasztotta a cipekedés. Most mégis örült, hogy mehet, s szinte a fáradságot sem érezte. Így előbb találkozhat az apjával, s megtudhatja tőle, amit meg akart tudni.

– Trafikus körülmény... trafikus körülmény... – mondogatta hangosan, hogy útközben el ne felejtse. Mint régebben, kislánykorában hajtogatta, mikor a boltba küldték: „Sógyufa-petró... sógyufa-petró...”

Már messziről észrevehette az apja, mert elébe jött a kukoricaföld végéhez. Rongyos nadrágjából kilátszott a térde, szakadozott ingét testéhez tapasztotta a veríték.

Átvette a terhet.

– No, elfáradtál?

– Meleg van egy kicsit – felelt Pipitér. – El éppen nem fáradtam.

– De megéheztél, igaz-e?

Nem a kunyhóhoz mentek, hanem egy közeli eperfa alatt, az árnyékban telepedtek meg.

– Jó forró még e, tűzön főtt – mondta az apja a leveses kandlira. Lába közé fogta, s óvatosan leemelte a tetejét. Zavaros volt a leves, a zsírja ott gyöngyözött a hólyagpapíron.

– Nézd csak, ni. Zöldborsólevest főzött anyád.

Pipitér elvette a másik kanalat a kosárból.

– Édesapám – szólalt meg hirtelen –, mi az a trafikus körülmény?

Az apja ránézett, majd kanalazni kezdte a levest. – Egyél most – de néhány kanál után megkérdezte: – Olvastad valahol?

– Olvastam... – Pipitér sietett a válasszal. – Egy könyvben olvastam, hogy a trafikus körülmény közt megdöglött a... a ló.

Az apja szótlánul tovább kanalazta a levest.

– Jólesett ez a leves – mondta, mikor betelt vele, s letörölgette a kanálról a zsírt egy keserűlapuval. Következett a szilke. Leoldozta a tetejéről a szakajtókendőt.

– Nem trafikus az – szólalt meg váratlanul. – Tragikus az. Tragikus körülmény... így mondják.

– Tényleg! – emlékezett most már Pipitér.

– Ha valakit elvág a vonat. Ilyenre mondják.

„Nem is igaz, a Csertetőn sose járt vonat” – gondolta Pipitér, s gyanakodva pillantott az apjára, hátha valami okból be akarja őt csapni.

– Vagy ha meglőnek valakit, arra mondják – tette még hozzá az apja, s kanalazni kezdte a

galuskát.

Pipitér is evett, s erősen gondolkozott. Meglőtték volna a kutyát? Az könnyen lehetséges. De akkor az erdőben is meglőhették, akárhol, és az borzasztó lenne, ha az egész irdatlan erdőt fel kellene ásni a kincsesládáért.

„Nem az erdőben, nem hiszem én – gondolta, s megkönnyebbült, hogy ez eszébe jutott –, az öreg kasznár nem bírta volna olyan messzire cipelni a kincsesládát. Nehéz ám egy kincsesláda, meglehet az egy mázsa is.”

De azt továbbra sem értette, hol keresse a Csertetón a tragikus körülményt. Amikor végeztek a galuskával, így szólt:

– Édesapám, a Csertetón is volt... tragikus körülmény?

– Volt bizony – felelt eltűnődve az apja. – Bizony, volt. A torony felső ablakából is kiesett egy fiatalasszony, még pendelyes gyerek voltam, kisebb, mint Bözsink most... cselédasszony volt, kiesett a betonra, aztán vége lett rögtön. Nem lett belőle semmi, pedig József úr lökte azt ki onnan, a kasznár.

Pipitér döbbenten nézett. – Mért lökte ki?

– Háát... – az apja nem válaszolt a kérdésre, csak a vállát vont meg. – Persze, azt mondták utána, hogy magától kiugrott. De hát József úr lökte azt ki onnan. Nem magától ugrott az ki. Én nem ismertem, ugye, csak hallottam, hogy szép fiatalasszony volt.

Felállt, s a kukoricásból előhozta a vizet. Megivott egy kupatetővel, adott neki is, majd a kislajbiját ráterítve, a fa tövéhez állította a kupát.

– Meg ugye... ilyen az élet, látod... József úr is úgy pusztult el. Akkor mán szovjetek voltak a kastélyban, a német meg a Pokolkőről ágyúzott. El is találták aztán a kastélyt, ott veszett József úr is. Úgy szedték össze a rom alól a cselédek, hombárdeszkából ütöttek össze neki egy koporsót... Pedig a vén huncut még ebben is gondolt magára, ott a temető sarkán, biztosan láttad mán te is... no, hát azt a kriptát előre megcsináltatta meg a márvány fejkövet meg a vasrácsot. De hát csak egy deszkakoporsóban dugták bele a szép kriptába.

Elővette a dózniját, cigarettát sodort. Szemlátomást jólesett neki a hosszú magány után, hogy beszélhet valakihez.

– Nagyobb úr volt az a grófnál is, azt mondhatom, helyi viszonylatban, ugye. Mert a gróffal nekünk semmi bajunk se volt, látni is elég ritkán láttuk, nekünk csak József úr parancsolt. Nem állhatott meg előtte többet, akire megharagudott, az olyannak még a környékről is tihulni kellett... – tüzet csiholt, s jólesőt szippantott kettőt-hármat a cigarettából. – Huncut ember volt az; nemhiába hamar megkopaszodott. Csalt a mérésnél meg a részelésnél, mindnyájan tudtuk, hogy csal, de szólni aztán senki se szólt – csendesen, magában göcögött. – Megcsalta az a gazdáját is, a grófot, a nagy isten meg de ellenőrizte őtet, úgy számolt el, ahogy neki tetszett. Három bérházat vásárolt Pesten, az mind az unokaöccsére maradt. Rajta meg aztán, holta után, hiába kereskedtek...

Pipitér kikerekedő szemmel figyelt. Torkában kalapált a szívverése.

– Mit kerestek rajta?

– Ó, kislányom, ki tudná azt, ők maguk se igen tudták – hátradőlt ültében a könyökére, s megint elmosolyodott. – Tankó Lidi nénédet majd a hideg rázta ki... te még meg se születted akkor... hogy, azt mondja, egész álló éjszaka ott járkált a szellem a kastélyban, még meg lámpással járkált, ő látta az ablakból, hogy hol itt, hol ott világít. Addig-meddig aztán, hogy a Földigénylő Bizottságból felment két ember másnap a kastélyba, mert eleinte úgy volt, hogy a Földigénylő Bizottsághoz tartozik a kastély is... hát csakugyan találtak friss turkálást, meg egyik helyen a falat is kibontotta valaki. Kereskedtek. A gróf Svájcból küldte haza a régi inast, meg a sofőrje is vele jött

Pestről, a cselédek vallották be, mert náluk is jártak későbbben. Még jutalmat is ígértek annak, aki megmondja, ki hurcolta szét a József úr holmiját, merthogy sok mindennel nem számolt el a grófnak József úr; biztosan per alá akarták fogni az örököst. De hát ki tudta már azt akkor! Ugye, még a Pokolkőn el se hallgatott a géppuska, a nép már kirámolta a kastélyt, ki mit látott, azt fogott, az isten se szedné össze még egyszer azt a mindenféle holmit. Különben is úgy volt azzal akkor mindenki, hogy: csikarjunk vissza valamennyit abból, amennyit tőlünk a mérésnél elcsikartak.

Pipitér boldog izgalommal hallgatott, s alig bírta magát türtőztetni, hogy el ne árulja a titkot. De tapasztalta már, milyen önzők a felnőttek, mindent maguknak akarnak. A tavalyi kiskacsa jutott az eszébe. (A Potyporosban talált egy megdermedt kiskacsát, hazavitte, felélesztette, mire az anyja közécsapta a többinek, és szó sem esett többé arról, hogy az tulajdonképpen az ő kiskacsája.)

„Nem mondom meg – határozta el. – Én nem közösködök, pláne nagyokkal. Fityiszt, hogy a végén ők rendelkezzenek, énnekem meg kuss, mit szólsz te bele, gyerek vagy még te, nem értesz te ehhez...”

Az apja még beszélt erről-arról, a régi időkről (már alig figyelt rá, szeretett volna minél előbb indulni, hogy munkához láthasson a Csertetőn), majd elhozta a kunyhóból a mosatlan edényt, s útnak bocsátotta.

Pipitér jókedvűen lépkedett az út forró porában, s a fütyörészést gyakorolta, mert még nem tudott olyan szépen fütyörészni, mint a fiúk. Azután, amikor az út elkanyarodott, és az apja már nem láthatta a kukoricásból, futásnak eredt.

6

Nem jól folytatódott ez a nap. Alig ért haza, kiküldte az anyja a libákkal a Potyporosra, s szigorúan ráparancsolt, hogy csak akkor hajtson be, ha a csorda jön.

Tavaly még jó világ volt náluk, mert kacsát tartottak, azt nem kellett folyton strázsálni. De az anyja ősszel arra a következtetésre jutott, hogy jobban kifizeti magát a liba. Jóllehet jobb a kacsa pecsenyéje, mint a libáé, de hát úgysem ők eszik azt meg; a nagyobb testű, jobban felhizlalható libát viszont jobban áron adhatják el a szövetkezetnek vagy a kofáknak. Persze, ebben a számvetésben a két gyerek is szerepelt: majd ők előrizgetik a nyáron a libát, legalább hasznukat látja a család.

Pipitér mindezzel tisztában volt, sőt azzal is, hogy a libapásztorkodásban voltaképpen egyedül kelt helytállnia. Bözse még csak ötesztendő, legfeljebb bojtárkodik majd; annyi időre épp rá is ráhagyhatja a libákat, míg az apjuknak ebédet visz, vagy a boltba elszalasztják. Egykedvűen vette tudomásul, és idáig semmi kivétnevelőt nem talált ebben, hogy libapásztorkodással telik el a nyara, hiszen jól eltöltheti az időt a többi gyerekekkel a libák mellett is, kivált a patakparton. Putyókáznak sárból gyúrt pukkantókkal, vitorlás csónakot úsztatnak, pörgő kerekű vízimalmot csinálnak, békát nyúznak, halat fognak vesszőkosárral – megvoltak a patakparti gyerekélet jó hagyományai, s évről évre feltámadtak a nyári vakációval meg a libapásztorkodással együtt. Most azonban lázadozva hajtotta kifelé a libákat Pipitér, s ebben a pillanatban kibírhatalanul üresnek és gyerekesnek látta a szokásos patakparti időöltést. Odasózott a vesszővel az egyik lemaradó gúnárnak. Ő, akinek csak a kezét kell kinyújtania, s annyi pénze lesz, hogy az ország összes libáit megvehetné, ha akarná, ő, a Szapáry-féle kincsek titkának egyetlen tudója, nem csinálhatja a maga dolgát, hanem a nagyoknak cselédkedik, s tizennégy vacak liba mellett lopja a napot.

„Igen, mert a nagyok mindig csak kihasználják a kicsiket – gondolta lázadozva. – Én őrizzem a

libát, én szaladozzak utána, édesanyám meg eladja.”

Másnap délelőtt megint befogta az anyja. A boltba kellett mennie, majd a kovácshoz, hogy felhúzza-e már a kocsikerékre a ráfot, utána pedig Daragó nagymamához küldte le, kaporért.

Ebéd után kihajtotta a libát. Készen volt a haditerve. Még reggel előkereste a kocsiszínben az ösztökét, s odakészítette a kert sövényéhez. Amint elhaladt a libákkal a kert végénél, átemelte a sövényen az ösztökét.

– Mi az? Irmus, az micsoda? – kérdezte izgatottan a kishúga, mert ő is jött, bojtárkodni. – Ásunk vele kiskertet, jó? Irmus... jó?

– Ha nem mondom el senkinek, súgok valamit... – kezdte titokzatosan Pipitér. – Találtam a múltkor egy sündisznófészket a Csertetőn, de az a baj, nem férni hozzá. Evvel ki tudnám piszkálni, ha őriznéd addig a libát... Aztán majd játszunk a sündisznóval, jó, Bözse?

Bözsi megörült.

– Juj, de jó!... Meghizlaljuk... csinálunk neki kisólat!...

Így már könnyű volt elszabadulni.

A vasrácsos kapun rozsdás lakat lógott, mint mindig, mióta emlékszik. De ők nem ott jártak be a parkba, hanem vagy húsz lépésnyire onnan; ahol a csipkebokrok mögött le volt omolva a kőkerítés.

„Itt is megdögölhetett az a kutya” – jutott eszébe rögtön, amint a kerítésen átmászott. Az ösztökével lecsapott néhány büröklevelet, s beleszurkált a földbe. Porhanyós volt, izgatottan kezdte turkálni.

Térdig érő gödröt ásott, és még utána is sokáig turkált, egészen beleizzadt, de nem találta meg a kincsesládát.

Homlokát törölgetve eltűnődött. „Nincsen az itt – gondolta csalódottan. – És egyáltalán nem olyan biztos, hogy a kerítés tövében... Igen, mert az a kutya nem megdögölt, hanem tragikus körülmény érte. Egyáltalán nem biztos, hogy csak a kerítés tövében érhetne tragikus körülmény...”

Szétnézett. Embermagasságú gaz nőtt mindenfelé a parkban, még a hatalmas fák alatt is. Csak most tűnt föl, milyen óriási ez a park, s most gondolt rá először, milyen kemény munka vár rá; egy hétig is elturkálhat az ösztökével, míg rábukkan a kincse.

S ha megtalálja – azzal még nincs vége a gondoknak. Mit kezdhet egyedül avval az irdatlan nehéz páncélosládával? Vagy helyben feszítse fel... de mivel? És hová dugja a kincset? És hogy hordja haza? A kötényében mégsem viheti. Annyira nem gondolkozott előre, hogy se zsákot, se feszítővasat nem hozott.

Minél beljebb jutott a parkban, annál gyámoltalanabbnak érezte magát a sudár növésű, évszázados fák alatt. Eszébe jutott Batukán.

„Őt éppen be lehetne avatni – gondolta. – Senki mást, csak őt. Úgyis az lesz a vége, hogy őhöz megyek feleségül. Osztokodnunk sem kell, minden közös lehet, amit találunk.”

Ezen felvidulva, hogy most már társa is lesz a kincskeresésben, füttyörészni kezdett, s csapkodta a dudvákat az ösztökével.

A kastély felé vette útját. Elhatározta, hogy legelőször is átkutatja a pincét, mert olvasta már valamikor, valahol, hogy a pincében ásta el a kincset a rablók kapitánya. Járt már ő a kastély pincéjében néhányszor – hosszú, boltozatos, T alakban elágazó pince volt –, de akkor még nem gondolt arra, hogy esetleg kincs van ott elásva.

Teremtett lélekkel sem találkozott idáig, s gyanútlanul vágott át a kastély előtti szabad térségen. Egészen hátul volt a pince lejárata. Berozsdált, nehéz sarokvasak álltak ki a falból; réges-rég nem volt rajtuk ajtó. Pipitér óvatosan lépkedett lefelé a meredek kőlépcsőkön, s hűvös, nyirkos levegő csapta meg az arcát. Ebben a pillanatban mintha hangokat hallott volna: valamilyen furcsa

dobogást és sziszegést.

Rettegve megállt.

Mintha felülről jöttek volna a hangok, de arra nem is gondolt, hogy felülről jöhetnek, hiszen nem látott senkit az előbb. Feszülten figyelt, szemét a pince sötétjébe meresztve.

Csend volt, most semmit sem hallott.

„Gyertyát is kellett volna hozni gondolta bosszúsan. – Nem ér ez így semmit, csak tapogatok a sötétben. Mire megyek én gyertya nélkül, ha megtalálom...”

Két lépcsőfok volt még hátra, de nem ment lejjebb, csak állt, és borzongott a hidegtől.

Roppant valami.

Most határozottan hallotta a neszt, s lélegzetét is visszafojtva figyelt, honnan jönnek a hangok, de csak egy rigófüty hallatszott odafentről.

Lenyúlt az ösztökével a pince földjéig, megpróbálta beleszúrni, de a kemény, köves talajba nem ment bele az ösztöke. „Úgyse boldogulnék magam – gondolta megnyugodva. – Meg gyertya sincs. Majd Batukánnal együtt átkutatjuk a pincét... bár az egyáltalán nem biztos, hogy József úr itt ásta el a ládát. A kutya nem is szokott a pincébe lejárni.”

Visszafordult. Lassan fölfelé lépkedett, s közben többször hátrapillantott, mert az volt az érzése, hogy valami ismeretlen állat nézi a sötétből, s egy óvatlan pillanatban utána ugrik...

Amint a napvilágra kilépett, hirtelen minden elsötétült előtte. Oldalról a fejére dobtak valamit, egy izzadságszagú ruhafélét, talán kabátot, rászorították az arcára; kezét-lábát durván megragadták. Sikított, karmolt, rugdosódott, de támadói hátracsavarták a kezét, s vonszolták magukkal.

7

Távolabb, a kastély mögött, bent a park mélyén, egy tisztáson megálltak vele, és egy fához kötözték. Ez a művelet sokáig eltartott, mert támadói nemigen voltak erre felkészülve, hogy valakit meg kell kötözniük, s – a hangokból ítélve – csak most csomózták össze kisebb-nagyobb darabokból a köteléket.

Pipitér az első pillanatban arra gondolt: rablók támadták meg, azt híván, hogy már megtalálta a kincset. Vagy a régi inas jár itt megint a sofőrrel – esetleg maga Szapáry gróf? –, s tudomásukra jutott valamiképpen, hogy kizárólag ő ismeri az öreg kasznár titkát? Torkaszakadtából ordított, sikított, jajgatott, s mire a fához értek vele, teljesen berekedt. Támadói csak suttogva beszéltek körülötte. Sejtelve sem volt, kik lehetnek, bár azt hamar megérezte a kezük markolásán, hogy nem felnőttek; alig nagyobbak nála.

Végre, amikor már mozdulni sem bírt a kezét-lábát szorító kötelekektől, levették a fejére csavart kabátot.

A Detreszász emberei voltak.

Kolontár Feri – aki *Hannibálnak* keresztelte el magát, de mindenki csak Kanibálnak hívta – csípőre tett kézzel állt előtte. s ünnepélyesen megszólalt:

– Foglyom vagy, Pipitér!

Ott volt csaknem az egész ellenséges hadsereg, a „fehértollas hadosztály”. Nyeste Gyurka (Nemo kapitány), a kis Gomba Pista (Sámlí), a kövér Tankó Laci (Pirítós), azután Négyesi Anikó, két alsóbb osztályos fiú, továbbá egy pendelyes, dundi kislány, a Sámlí kishúga. Nemo kapitány most szedte össze a dulakodás során elhullajtott fehér libatollakat: akinek nem volt sapkája, az a hajába vagy a mellére tűzte. Körülállták a fát, és szigorúan nézték a foglyukat.

– Majd lesz nektek! Engedjétek el! – kiáltotta Pipitér, de rá sem hederítettek.
– Feljebb kéne kötözni – ajánlotta a pattanásos képű Nemo kapitány. – Ne érje a földet a lába, így nem rakhatunk alá tüzet.

Pirítós a zsebeit kutatta. – Nincs több madzagom.

Kolontár magához intette fegyverhordozó apródját, a Sámli kishúgát, elvette tőle a csillogó kardot, amelynek még bojtja is volt, s övére kötötte. Rajta kétségkívül meglátszott, hogy ő a főember a jelenlévők között, már eddig is volt az övébe dugva egy fényes pisztoly, azonfelül pipacspiros svájcisapkája volt, melyből a molyrágta lyukakba fűzve, óriási libatoll lógott, le, egészen a válláig. Egy időben úgy határoztak Detreszászék, hogy „vörössapkás hadosztály”-nak keresztelik el a hadseregüket, de végtére a fiúk közül csak Kolontár Feri tudott piros sapkát szerezni, libatollal viszont minden harcos bőségesen elláthatta magát, így lettek „fehértollasok”. Kolontár-Kanibál egyébként a Detreszász alvezére volt, s mindenki tudta róla, hogy a fővezérségre tör. Ez már annyiból is kiviláglott, hogy fegyverhordozó apródot tartott, pedig magának a fővezérnek sem volt fegyverhordozó apródja.

Peckesen sétált fel-alá. kezét a kard markolatán nyugtatva, majd az embereihez fordult:

– Tömjétek be a száját! A saját fejetektől is kitalálhatnátok, hogy a fogolynak be kell tömni a száját zsebkendővel.

Átkutatták, kiforgatták a zsebeiket. de egyiküknél sem volt zsebkendő. Tanácstalanul néztek egymásra.

– Akkor meg – vélte Sámli – fel kéne peckelni a száját.

– Nem, nem kell – rázta a fejét Kolontár határozottan. Sapkájából kiesett a libatoll, s intett az apródjának, hogy adja fel. – Nem kell azt – mondta, ahogy ismét belefűzte a tollat a molyrágta likacsokba. – Úgyis kínvallatás lesz, akkor pedig nem tud vallani, ha kipeckeljük a száját. Kerítsünk valahol inkább egy vasdarabot, amit megtüzesíthetünk... Anikó és Kissámli velem jön, Nemo kapitány vigyáz a fogolyra, el ne rágja a kötelét, a többiek meg száraz gallyat szednek. Indíts!

Elszéledtek, ki-ki a dolga után, de a kínvallatásból mégsem lett semmi, mert közben megérkezett Ihász Jóska, a fővezér. Nagy léptekkel jött, hosszú fakardját a hóna alatt szorítva. Valami hajnecc volt a fején, széles fehér toll libegett rajta. Kolontár elébe szaladt, tisztelgett, és jelentette neki, hogy foglyot ejtettek az ellenséges seregből, most készülődnek a kínvallatásra.

Detreszász keresztülugrott az útjukba eső romos falrészén, s megtekintette a foglyot. Elkomorodott.

– Ez disznóság – mondta az embereinek. Akkor már körülötte volt mindenki. – Bemocskoltátok a fehér toll becsületét. Ez a helyzet. Fehértollas honvéd nem bánhat így egy gyenge nővel, még ha az ellenség nője, akkor se. Azonnal eloldani!

– De úgy meg elszalad! – ellenkezett a kövér fiú, Pirítós.

– Majd elfogjuk, ha elszalad.

– De kémkedett utánunk – mondta Négyesi Anikó. – Te csak ne védjél egy kémnőt!

Detreszász a földbe vágta a kardját.

– Ez nem népgyűlés! Tessék a parancsot végrehajtani!

Kolontár sértődötten megvonta a vállát, s félrehúzódott. A foglyot Pirítós és Nemo kapitány oldotta el.

Pipitér letörölgette könnytől maszatos arcát, s hálásan pillantott a megmentőjére. Hátán, a ruhája alatt, valamilyen bogár mászott, s égett a csuklója; vörös hurkákat vágott rajta a madzag.

– Elnézést kérek öntől – mondta ünnepélyesen Detreszász –, de a legényeim néha eltollják az

ügyet. Ön természetesen fogoly, és a haditanács majd eldönti, hogy kivégzés legyen-e, vagy mi legyen.

– Nem süssük meg? – kérdezte csalódottan a pendelyes kislány, a Kolontár fegyverhordozója. – Miért nem süssük meg?

Mielőtt a fogoly sorsáról határoztak volna, új, váratlan esemény bolygatta meg a fehérhollások táborát.

– Fegyverbe! Riadó! – kiáltozta valaki már messziről, s néhány pillanat múlva előrohant a bokrok közül a kiállított őrszem, egy ötödikes. Kapkodva mesélte, hogy míg ő kifelé, a faluba vezető útra figyelt, hátulról, a parkból megtámadta Batukán meg két tisztje, Pócsik és Szaniszló Jancsi.

Sikerült elmenekülnie, de a lándzsája meg a géppisztolya az ellenség kezébe került.

Itt volt tehát az ellenség a parkban, lehet, hogy éppen támadásra készült.

– Mindenki a helyére! – rendelkezett haladéktalanul Detreszász. – A foglyot Piritós a várbörtönbe kíséri, és a fejével felel, hogy meg ne lógjon. Kolontár! A rakétalövész zászlóaljjal tartalékba vonulsz, és hármas füttyjelre egy bekerítő hadmozdulattal elvágod az ellenség visszavonulási útját! Végeztem!

Kolontár keményen tisztelgett.

– Zászlóalj, utánam! – vezényelte, s a bokrok sűrűje felé indult. Nyomában lépkedett a két Gomba testvér. Kissámli mint fegyverhordozó apród máris átvette tőle a kardot, a bátyja pedig újat próbálgatta, s nyilvesszőit rendezgette, minthogy személy szerint ő volt a rakétalövész zászlóalj.

Mindenki elfoglalta a helyét.

Eközben a fogoly és őrzője összeveszett, mivel Tankó ragaszkodott ahhoz, hogy a fogolynak le kell mennie egészen a pince mélyére, Pipitér viszont leült a lépcsőn, s nem volt hajlandó elmozdulni onnan. A vitát maga a fővezér döntötte el azzal, hogy a fogoly megülhet a lépcsőn, ez nincs ellentétben a hadiszokásokkal, viszont a legalsó lépcsőn kell ülnie.

Telt az idő, és nem támadott az ellenség. Ez a huzavona az egész haditervet veszélyeztette, mert nyugovóra hajlott már a nap. Nemzetközi egyezményük szerint ugyanis, melyet mindkét fővezér aláírt, szombat és vasárnap kivételével az ellenségeskedéseket csordahajtásig be kell fejezni, hogy az alvégen lakó harcosok is idejében hazaérjenek. Detreszász tehát úgy határozott, hogy követet meneszt az ellenséges táborba, s tárgyalásra hívja meg Batukánt, hogy szándékait kipuhatholja.

Négyesi Anikót bízta meg a követséggel, de előbb fehér parlamentérszázlót kellett csinálniuk. Seholy egy fehér zsebkendő, seholy egy fehér rongy. Végtére a Kissámli pendelyét húzták le, azt kötötték rá a parlament lándzsájára. Nem volt már éppen fehér a pendely, de megfelelt a célnak.

Ekkor egy fütty hangzott a magasból. jelezte, hogy történt valami. Detreszász visszaintette az indulásra kész követet. Az őrszem máris csúszott lefelé a fáról, a földre huppant, s azonnal jelentette, hogy az ellenség a bokrok mögött tanácskozik. Úgy látszik, csak hárman vannak – ugyanaz a három, aki őt a kőfalnál megtámadta –, nyilván nem merik felvenni a hurcol a túlerővel szemben.

Előkerült Kolontár is, ezúttal fegyverhordozó apródja nélkül, mert Kissámli meztelenül kucorgott a bokrok közt.

– Támadunk – jelentette ki, s merészen szembenézett a fővezérrel. Mit totójázol annyit, bekerítjük és felmorzsoljuk őket.

Detreszász gúnyosan elhúzta a száját.

– Nagy vicc! Háromszoros túlerővel felmorzsolhatod őket: én ilyesmivel be se mocskolom a kardom. Ha olyan legény vagy, hívd ki Batukánt párviadalra!

Kolontár hallgatott.

– Pöcsiket kihívom – mondta azután. – Nem én vagyok tudtommal a fővezér, Batukánt hívd ki te. Detreszász kis töprengés után határozott.

– Maradjatok itt, csel esetére álljatok készenlétben. Én megvívok Batukánnal a fogoly nő birtokáért. Aki győz, annak lesz a rabnője, szabadon rendelkezik vele, akár ki is végezheti.

Kiment a füves pástra, a kastély elé. Túlfelől, a bokrok közül Batukán rögtön előlépett, de a kihívást nem fogadta el.

– Hogyisne, hogy aztán törbe csaljatok! – mondta, s nem mozdult tisztjei mellől.

Pedig Batukán fél fejjel volt magasabb. Tavalý még ő számított legerősebbnek az osztályban, de az idén a széles vállú, zömök Ihász Jóska szemlátomást megerősödött, és sok mindenben leghagya vetélytársát. Messzebbre dobta már a súlygolyót is, fekvőtámaszban ötvenszer kinyomta magát, Batukán pedig csak negyvenkétszer. Lehet, ez is közrejátszott abban, hogy húzódozott a párviadaltól, mely kettőjük között az elsőbbséget eldöntené.

– Ha nem állsz ki, enyém a rabnő! – kiáltotta Detreszász.

– Hát gyere ide, ha mersz!

– Gyere te ide! A két sereg közt kell vívni!

– Te gyere ide, ha mersz!

Így alkudoztak. Végül is a Batukán két tisztje hátrább húzódozott, vagy húszlépésnyire a fővezér mögé. Detreszász kardját lóbálva elindult. Amikor közel ért, ellenfele kidobta rá a dárdát, s vállon találta. – Meghaltál! Meghaltál!

– Van eszembe! – felelt Detreszász. – Kézitusára hívtalak, és tessék kiállni, ha mersz! – ütésre emelte kardját, és ellenfelére rohant, de az nem várta meg, néhány ugrással a tisztjeihez menekült, s onnan kiabálta:

– Meghaltál! Egyszer már meghaltál!

– Kuss! – mondta Detreszász. – Enyém a rabnő. Aki megfutamodott, annak kuss!

Visszafordult övéihez, s parancsot adott Kolontárnak, hogy három emberrel induljon az ellenség üldözésére.

Elővezették a tömlőcből a foglyot.

Pipitér dideregve állt a fővezér elé; egészen átfázott a pincében.

– Megvívтам érted, Pipitér – közölte Detreszász. – Az a helyzet, hogy most én birtokollak, vagyis szabadon rendelkezek veled mint rabnőmmel, mert a vezéred gyáván megfutamodott. Én pedig úgy határoztam, nem végezek ki, hanem lásd, kik a fehérhollások, ezennel visszaadom a szabadságodat. Itt van ez a fehér toll, benne a jelem. Ha legényeim feltartóztatnának, ez menlevélül szolgál, szabad előtted az út.

Pipitér átvette a tollat. A lerakott dárdák és géppisztolyok közt, a falhoz támasztva észrevette az ösztökét, s tétován arrafelé indult.

– Ohó, még mit nem! – szólt rá erélyesen Detreszász. – A fegyvered hadizsákmány, az csak természetes.

– Az nem fegyver – védekezett Pipitér. – Láthatod, hogy az ösztöke, és nem fegyver.

– Mindegy, a háborúban fegyvernek minősül – jelentette ki ellentmondást nem tűrő hangon Detreszász, s felmászott a fára, hogy szemmel tartsa az üldözésre bevetett csapattest hadmozdulatait.

Pipitér, messze elkerülve a hadakozókat, egy másik kijáraton jutott ki a kertből, s elkeseredve indult haza. Leginkább Batukán viselkedése bántotta. Mindent hallott a pincében, s már akkor elhatározta, hogy – ha élve menekül a fehérhollások rabságából – megszakítja Batukánnal a kapcsolatait, és semmiképpen sem avatja be a titkába.

„Ez nem férfi – gondolta most is, a szívébe tololó indulattal. – Egy igazi férfi mindenkor megvív a szeretett nőért, bátran kiáll a túlerővel szemben is, és győz. Ez mindig így szokott lenni.”

8

Gyorsan telt a nyár. Alig kóstoltak bele az iskolások a vakáció jó ízeibe, máris elmúlt július. A takarás meg a cséplés igénybe vette őket is; voltak, akik markot szedtek az apjuk után, Batukán kévét hányt hordáskor, Ihász Jóska pedig egy ízben, míg az apja itatni vitte a lovakat, megtanult kaszálni, s jó darab rendet vágott le egyedül. A csépléskor meg szinte valamennyien kaparták, hányták, hordták a töreket meg a pelyvát: ebből a munkából csak olyanok maradtak ki az osztálybeliek közül, mint a nyafogós Antal Marika – Gébics –, akinek mindig fájt, szúrt, viszketett valamije a cséplőgép közelében, vagy Piskóta – Csepregi Klári –, akit szülei még a fűvő széltől is óvtak.

Egy időre a Csertetőn is – katonaság híján – beköszöntött a béke. A két fővezér fegyverszünetet kötött, s bizonytalan ideig elnapolta az ellenségeskedést. Gyakran egymás mellett hordták a töreket, s együtt mosták le este a pataokban a cséplés porát fehér tollas és bőrharisnyás harcosok. Ez utóbbi nevet azzal a meggondolással választották Batukán katonái, hogy: minden ember egyforma, s harisnyája, melyet soha le sem vethet, pantallósnak, csizmásnak és mezítlábosnak egyaránt bőrből van, így tehát igazságos harcukban ők az egész emberiséget képviselik. Hadijelvényük is csupán annyi volt, hogy bal bokájuk fölé befőttkötöző gumikarikát húztak az ütközet előtt.

De egyelőre, a sűrű munkák idején, békésen nyugodtak a titkos fegyverraktárakban libatollak és gumikarikák, s zavartalanul füttyörészett a Csertetőn a sárgarigó.

Pipitér a libák miatt kimaradt az aratásból és a hordásból, csak csépléskor segédkezett, nem csupán otthon, hanem nagymamáéknál, a közeli rokonságnál, szomszédságnál is. A csertetői fegyverszünet most kedvezett volna a kincskeresésnek, de csak ritkán szabadulhatott a libák mellől, s akkor is csak rövid időre.

Bözsze már régóta nem hitte el a sündisznómesét, sőt egyebet sem hitt el, egyáltalán semmit; bármerre indult a libák mellől Pipitér és bármilyen ürüggyel, kishúga éktelen visításba fogott, s kurta lábával kitartóan szaladt utána.

Pipitér lassan beletörődött, hogy a Csertető titkát nem lesz könnyű felderítenie. Pedig egyedül akarta felderíteni a titkot, már csak azért is, mert az idejével nem rendelkezett szabadon. Akárkit avatna be, az bizonyosan reggeltől estig a Csertetőt bújné, s előbb vagy utóbb rábukkana a páncélosládára. Akkor pedig azt mondhatná még a legjobb barát is: nem azé a kincs, aki keresi, hanem azé, aki megtalálja.

Belenyugodott, hogy ki kell várnia az alkalmas időt. Egy valamirevaló kincs – arany, ezüst, gyémánt, ilyesmi – évszázadokig is elvan a föld alatt, hát kibírhatja még azt a pár hetet a Szapáryak ládája is, míg napvilágra kerül.

Sokat olvasott a libák mellett. A helybeli könyvtárba már régen, még ötödikes korában beiratkozott, de két év alatt együttvéve sem hordott ki annyi könyvet, mint ezekben a hetekben. Természetesen minden kincskeresésről szóló könyvet elolvasott, többször is egymás után, s hol bizakodással töltötte el, szinte lázba hozta ismeretlen sorstársainak a története, hol meg elkeserítette a végletekig.

Reményt merített a könyvekből, mert a kincskeresők előbb vagy utóbb, de a regény végéig feltétlenül és minden esetben megtalálták a kincset (legalábbis mindig megtalálta valaki, aki a titok

birtokában volt), s rendszerint többet annál, mint amennyit kerestek. Másrészről nyugtalanította apja egy megjegyzése, mely a nagy totó-lottó nyertesekre vonatkozott. Az apja szerint az újságok csak arról az egy-két szerencsés emberről írnak, aki nyert, de ha azokról írnának, akik nem nyertek, tele volna a nevükkel az újság. Vajon az írók ugyanezt teszik, és a tengernyi kincskereső közül csak annak az egynek-kettőnek írják meg a történetét, aki nem csupán keresett, de talált is kincset?

Vagy még ez a néhány eset sem történt meg a valóságban, csak az író gondolta ki?

Hallott már ilyet Pipitér, hogy az írók csak kigondolják a regényeket, az egész nem is igaz, vagy ha csakugyan igaz belőle egy arasszal, hozzágondolnak még egy rőffel, s az olvasó már végképp nem tudhatja, mi igaz belőle. mi nem. Ő ugyan nem hitte el idáig, hogy ilyenek az írók, s alig törődött a tamaskodókkal, de most szorongás fogta el arra a gondolatra, hogy ez vagy az a kedvenc hőse talán nem is létezett a valóságban.

„Nem, nem hiszem én, hogy kitalálás – tűnődött el egy ízben a könyv fölött. – Ez legalábbis szóról szóra igaz, ha a többi nem is, de ez az egy biztosan. Még azt is megírja erről az emberről, hogy piros kockás sálat hordott. Meg a jobb könyökén kifeslett a folt...”

De egyéb körülmények is nyugtalanították Pipitért.

Azokban a könyvekben minden olyan csudálatos és sejtelmes: vihar korbácsolja a haragos tengert, recseg az árboc, csattog a vitorla: rejtelmes szigetek tűnnek fel a láthatáron, puszkagolyó, tör, mérgezett nyíl röpköd a levegőben. sötét kazamatákban (de mik lehetnek azok a kazamaták...?) élethalálharcot vívnak egymással a kincskeresők. Minden olyan izgalmas, regényes, csudálatos, hogy még álmaiban is éjszakáról éjszakára felrajzanak a hátborzongató emlékek.

Itt viszont, körülötte, minden olyan unalmas és hétköznapi. Ő hasal a gyepen, előtte a nyitott könyv; körülötte a libák jóllakottan csipkedik a füvet. Valahol a közelben álmosítóan bűg egy cséplőgép, a gyerekek pocskolnak a pataokban, vagy bekenik magukat sárral, és putyókáznak a parton; feltűnik néha a gyalogcsapáson egy-egy felnőtt is, megy a dolga után, és senki sem akar agyonütni senkit.

Még az is olyan közönséges, hogy ott áll a Csertetőn a kastély, s zöld szemeivel ide hunyorog; amióta emlékszik, mindig ott állt a romkastély, és mindig hunyorgott zöld szemeivel. Talán míg itt lakott József úr, s olyanokat csinált, hogy kilökte azt az asszonyt a toronyszoba ablakán, és míg a grófok, grófkisasszonyok lejártak ide vadászni borjú nagyságú kutyáikkal – talán addig itt is történt valami érdekesség néha. De azóta nem történik semmi érdekesség.

S a grófi kincs története is elég közönséges. Ha gróf valaki, hát persze, kincse is van, és az csak világos, hogy a háborúban eldugja a kincset. A falubeliek is eldugják szem elől értékesebb holmijukat; mesélte egyszer az apja, hogy abban az időben mindenki dugott valamit, még a cselédség is dugdosott ezt-azt, ha más nem, egy zacskónyi lisztet, babot. Az merő véletlen, hogy az öreg kasznárt eltalálta az ágyú, s nem számolhatott el a kincsről a gazdáinak. A gróf pedig azt hihette, hogy József úr ellopta a kincset, vagy széthordták a falusiak, de különben se mer idejönni, kutaszkodni, mert vége lett azóta a grófi világnak.

Mindebben semmi rendkívüli nincs. Sem borostás arcú, félszemű kalózok, sem settenkedő indiánok, sem ravasz detektívek, vérszomjas rendőrökutyák, lassan ölő mérgek, álomitalok – semmi sincs. Pipitért rendkívüli módon aggasztotta, hogy az ő dolga egyáltalán nem úgy alakul, mint kincskereső elődeié, hogy körülötte minden köznapi, megszokott, unalmas, nem olyan érdekfeszítő, mint a regényekben, és már erősen tartott attól, hogy emiatt nem is lesz az egészből semmi.

Az ilyen kétségekkel teli, nyomasztó hangulatok olykor egyik percről a másikra felengedtek, s megcsillant a távolban az elpusztíthatatlan reménység, ezúttal a páncélosláda. Pipitér terveket

kovácsolt, miképpen folytassa a kutatómunkát, s egy ilyen alkalommal ráeszmélt, hogy nem jól, nem célszerűen olvasta idáig a könyveket. Ő csak a történetre figyelt, az izgalmas fordulatokra, s épp a számára legfontosabb mozzanatokot nem jegyezte meg: hol *szokták* a kincset elrejtteni, hogyan *szoktak* a nyomára bukkanni, milyen felszereléssel *szokták* ellátni magukat a kincskeresők, honnan, milyen jelekből lehet azt észrevenni, hogy itt vagy ott, a földben, a falban, a faodúban vagy egyebütt kincs van elrejtve – és így tovább, a kincskeresés fortélyai a legapróbb részletekig.

Ismét el kellett olvasnia valamennyi kincskereső regényt.

Most látta csak, mennyivel könnyebb dolguk volt a régi kincskeresőknek. Többnyire részletes térkép állt a rendelkezésükre, rajta keresztrel bejelölve a hely, ahová a kincset elásták, vagy egyéb pontos útmutatás volt a birtokukban, vagy kilesték, amikor a rabló elásta a kincset. Így aztán nem nehéz kincset találni, kimérik azt a három vagy öt lépést például egy évszázados, odvas fa törzsétől délkeletre, alig nyomják bele a földbe az ásót, máris megpendül: ott van a kincs.

De ő hol kezdje el az ásást, ha még csak egy térképe sincs?

Leginkább mégis azt irigyelte, hogy a kincskeresők arra jártak, amerre akartak, s mindig bővíben voltak az időnek. Nem kellett libát őrizniük, sem a kishúgukra vigyázniuk, sem ebédet hordani a határba. És egyáltalán: nem kellett semmi mással foglalkozniuk, még dolgozniuk sem kellett. Pénzük többnyire már akkor is volt, mielőtt a kincset megtalálták, s utazhattak országokon, tengereken át, csavaroghattak, senki sem kérte tőlük számon; vásárolhattak fegyvert, puskaport vízhatlan bőrtokban és minden egyéb szükséges holmit. S ami a legfontosabb: csak a maguk ügyében foglalatostkodtak, nem pedig a máséban, ha nekik úgy tetszett, éjjel-nappal kereshették a kincset.

„Ez az” – gondolta Pipitér, s elkeseredve nézte a libáit. Ilyen pillanatokban nagyon szerencsétlennek érezte magát, és már-már reménytelennek látta, hogy valaha is megtalálhatja a grófi kincseket.

9

Pipitér egy berekedt szájharmonikáért, melyet valamikor a nagybátyjától kapott, visszaváltotta az ösztökét a fehérállasoktól, s a gyerekbejáráshoz nem messze rejtette el, a kőfal tövében. Elfogatása óta ő nem vett részt a harcokban, az aratási fegyvernyugvás befejeztével pedig kereken megmondta Batukánnak, hogy kilép a hadseregéből. Nem harcolhat olyan hadvezér ellen, aki érte mint nőért párviadalt vívott, azután meg szabadon engedte.

– Éppen te, Pipitér, aki... akiben a legjobban bíztam – mondta elkomorodva a fiú, s lehorgasztotta busa nagy fejét. – Jól van, tudomásul vettem, hogy hűtlen lettél. De ezt megkeserülöd.

Hanem a bőrharisnyások egyébként is bomladoztak már. Szaniszló Jancsi nyíltan kijelentette a haditanácsban, hogy unja már az értelmetlen vérontást, az egész háborúskodás őskori dolog, mai ember nem háborúskodik, legfeljebb az olyan, aki imperialista. Végtére is mi célból öldöklük egymást? Csak azért, mert nekik gumikarika a jelvényük, az ellenségnek meg libatoll? Ő ilyen pizslicsáré ügyekben nem tud verset írni a katonasághoz. Petőfi Sándor se írt volna a libatoll ellen verset. Sőt! Éppenséggel, amit írt, azt is libatollal írta. Most ő, a mai költő, írjon verset a libatoll ellen, amikor a régi nagy költők mind libatollal írtak?... És különben is: elege van már a Pöcsik társaságából, ő Pöcsikkel nem lesz egy táborban. Vagy ő, vagy Pöcsik – válasszanak a bőrharisnyások. Igenis, Pöcsik imperialista, mert folyton madártojásra vadászik, az pedig imperializmus. Egyébként sem lehet normális embernek elviselni Pöcsiket, mert jampizik, egész

nap bugyog a száján a pam-para pam-pam, és rázza hozzá a farát, mint egy bolhás kutya.

– Te vagy az őskori, pont hogy te vagy az őskori! – kiabálta erre vérig sértve Pócsik. – Kot-kot-kot-kot-kotkodács! Őskori Kotlós! Ki ír máma verset, csak az ilyen őskori Kotlós! Azt én jobban tudom, mi a modern, és akkor rázom a farom, amikor nekem tetszik, tudd meg, senkinek semmi köze hozzá! Kotlós!...

Akkor Batukán nagy nehezen lecsillapította őket, és mindketten csendben maradtak a tanácskozás végéig. Szaniszló Jancsi szemlátomást törte a fejét egész idő alatt, majd szót kért, s komoly képpel bejelentette, hogy himnuszt költött az egyik bőrharisnyás különítménynek. Kiállt eléjük, hirtelen elfintorította szeplős képét, s rázni kezdte magát, mint Pócsik:

*Pam-pam-pam...
pam-pam-pam...
akkorrázom-afarom
amikorén-akarom...
hogya rázom, éppúgy rázom,
mint az ürge a pórázon...
pam-para-pam-pam-pam...*

Lehet, volt még tovább is Szaniszló legújabb költeménye, de nem folytathatta, mert Pócsik nekiugrott, mint a darázs. Egymásba gabalyodva henteregtek a gyepen, míg Batukán szét nem választotta őket. De hiába volt minden békéltetés, azon a héten szétszéledtek a bőrharisnyások.

Úgy látszott, ezzel befejeződik a csertetői háborúskodás. A fehértollasok azonban nem vettek tudomást az ellenség feloszlásáról, ők továbbra sem szakítottak a hadiélettel, bár szervezett ellenség híján rávetemedtek mindenféle komolytalan vállalkozásra.

Egyik reggel Kolontár és harcosai megrohanták a fegyvertelen Szaniszló Jancsit. Fához kötözték, kínvallatták, majd estig a tömlőben tartották, mintha még most is ellenség volna. Nem is sejtették, milyen rettenetes bosszút forral ellenük a sötét pincében Szaniszló, a bőrharisnyások volt tábori költője.

Másnap pedig mindenfelé a faluban kézről kézre adták a gyerekek a kitépelt irkalapokat az indigóval sokszorosított „sajátkezű kézirattal”, s kórusban fújták Szaniszló legújabb költeményét.

A költemény így szólt:

A FEHÉRTOLLASOK HIMNUSZA

*Törve-zúzva,
nyakra-főre
csörtetünk a
Csertetőre!
Elöl megyen Detreszász,
négykézláb a hegyre mász.
Utána mász Anikó,
ficáncol, mint a csikó.
Haj, Kolontár-Kanibál
tejbekását papikál;*

*feje búbján libatollal
szembeszállna száz pokollal!
Pirítósnak nagy a hasa:
ő a libatollas basa.
Hátul ballag Sámli-Kurta,
a legvégén Nyeste Gyurka;
füléből nő libatoll,
csacsiháton csibakol.*

Kolontár még aznap bejelentette, hogy kiválik a hadseregből, s megalakítja a vörössapkás hadosztályt, de csak a két Sámli testvér követte, s így nem lett a vállalkozásból semmi. Négyesi Anikó sírt mérgében, Nemo kapitány – Nyeste Gyurka – pedig napokig nem mozdult ki otthonról, hogy ne kelljen hallgatnia az utcai gyerekhad csúfolódásait. (Őt igen érzékenyen érintette a gúnyvers, mert csakugyan volt két szamaruk, azzal hordták a piacra a zöldséget. S tavaly őszön bodzaszárból és gesztenyéből pipát csinált, ki is próbálta igazi dohánnyal, és ezt minden gyerek tudta róla, mert a tanító néni rajtakapta a füstölésen.) Maga Detreszász is elkedvetlenedett. Otthagyta maradék katonáit, s elment snúrozni a nyolcadikosokkal.

Pár nap alatt szétzüllöttek a fehértollasok is.

10

Csertetőn beköszöntött a béke.

Pipitérnek most már nem kellett félnie, hogy egyik vagy másik hadsereg foglyul ejti, s elkobozza kincskereső fölszereléseit. Mert gyarapodott lassan a fölszerelése: rongypokrócból varrt abrakostarisznya, félig égett kocsisgyertya, gyufa, tiszta új dobozzal, azonkívül egy rozsdás véső, melyet a páncélosláda felfeszítésére lehet majd használni. Ezeket az értékeket a malacól padlásán tárolta, várván az alkalmas pillanatot, mikor kezdheti el végre nagyszabású expedícióját.

A kincskereső regényekből okulva belátta, hogy térkép nélkül semmiképp sem kezdhet ilyen jelentős vállalkozásba, s egy csomagolópapírra minden részletre kiterjedő térképet rajzolt a csertetői parkról. Csak emlékezetből készítette a térképet, s minden utat, ösvényt és fontosabb tereptárgyat bejelölt; a kastélyt alaprajz szerint, a nagyobb fákat karikával, s gondosan a térkép mellé rajzolta az égtájak nyolcágú csillagát is.

Elérkezett az idő a cselekvésre.

Augusztus közepén, egyik reggel, amikor az anyja elküldte a boltba, előbb a ház padlására szaladt fel, s az orvosságosdobozból kivett egy forintot. (Tizenhárom forinton felül volt már a pénze; legutóbb nagymamától két forintot kapott cséplési napszám fejében.) Vásárolt egy szelet csokoládét a Bözse megvesztegetésére.

Később, amikor a libát kihajtották, s áttemelte az utcáról a palánkhöz készített abrakostarisznyát, Bözse azonnal kezdte a szokásost:

– Megmondalak!... Úgyis megmondalak édesapámnak!

– Felőlem! – vont a vállát Pipitér. Elővette a csokit, s bontogatni kezdte.

Bözse kikerekedő szemmel nézte a csokit.

– Irmuuus... Adjál nekem iiis...

– Fityiszt neked. A saját pénzemen vettem, és különben se adnék ilyen árulkodó kölyöknek.

– Nem árulkodok, de igazán, Irmus... Így görbüljek meg, ha árulkodok. Csak egy harapást adj, egy icipicit, jó?

Pipitér az egész csokiszeletet neki szánta, de erre mást gondolt.

– No, jól van, testvériesen megosztjuk. Fele-fele alapon. De őrzöd a libát, míg a Csertetőre felszaladok, rendben?

Bözse örömet beleegyezett; e pillanatban nagyobb áldozatot is készséggel vállalt volna a fél szelet csokoládéért. Pipitér meg – vállalán a tarisznyával – nekiiramodott a dombnak. Igen-igen megkívánta a csokoládét, mégis félretette a maradékot. „Ha most meglelem a kincsesládát, akkor megeszem – határozta el. – De ha most se találnék semmit... akkor pedig jó lesz ez máskorra.”

„Csakhogy máma megtalálom a ládát, az biztos” – gondolta még hozzá.

– Pipitér! Pipitér! – kiabált valaki a háta mögött. Bigyó – a kis Papp Jutka – meg Varga Ilus trappolt utána a gyalogösvényen. Varga Ilus hosszúkás tornacipős dobozt szorongatott a hóna alatt. Lelkendezve mutatta a kincseit: üvegek, ecsetkék voltak a dobozban s egy piros rudacska, melynek ezüstpapírral volt bevonva a vége.

– Ez mind kozmetika – magyarázta Ilus, derékig érő varkocsait hátradobva, s áhítattal visszarakta a dobozba a drága holmikat.

Egy pesti lány nyaralt náluk – az Ilus unokanővére –, egész nagy, húszesztendős lány. Mindenki tudta róla, hogy Pesten cukrászdában dolgozik, és a gyerekek sokat beszéltek egymás közt, mennyi fagyaltot, tortát, minyont megehet az a lány a cukrászdában. Fényes, vörös körmei voltak még a lába ujján is, de ennél sokkal inkább feltűnést keltett a haja. Merőben szokatlan színű haja volt, ősznek nem ősz, szőkének nem szőke; olyasforma, mint a patkány szőre, csak annál sokkal világosabb. Most vasárnap elutazott, de ittfelejtette szépítkezőholmiját – lehetséges, része volt ebben a feledékenységben Ilusnak is, mert gyanús volt az, hogy minden üvegcsének és ecsetnek olyan pontosan ismeri a rendeltetését.

A három lány abban állapodott meg, hogy kozmetikai szalont nyit. Rengeteg pénzt lehet azzal keresni. „Kozmetika szallon” – így mondta Ilus, s a másik kettő megilletődve nézte a cipősdobozt.

Átmásztak a kőfalon. Tiszta volt most a levegő; a távoli kiabálásból ítélve a fiúk a park túlsó végén, a nagy tisztáson futballoztak. Pipitér egy tétova pillantást vetett arrafelé, ahová elrejtette az ösztökét, de ezúttal minden kincsesládánál jobban vonzotta a cipősdoboz, s egy röpké gondolattal nyugtatva magát: „Ha eddig várt az a láda, várjon még egypár napot” – Ilusék után eredt.

A kastély előtt felriasztottak leshelyéről egy kóbor macskát. Nagy, szénfekete kandúr volt, Pipitér más alkalommal is látta már itt sündörögni. Lehet, kiverték a faluból csirkézés miatt, s azóta a romkastélyban tanyázik. A macska felugrott a csonka falra, onnan a padlásra, s eltűnt.

Némi töprengés után a túlsó szárny sarokszobáját foglalták le a kozmetikai szalon céljára. Itt közvetlenül beléphetnek a vendégek az alacsony ablakon, nem kell a bejárat felől, az ablak és ajtó nélküli, felszaggatott padlójú helyiségekben a gödröket kerülgetniük. Amellett itt a széles ablakpárkányra ők is rendesen kirakhatják az üvegeket, s nyugodtan dolgozhatnak.

Pipitér magával hozta otthonról a térképet, meg ceruzát is hozott, azzal a szándékkal, hogy a helyszínen kiigazítja az esetleges hibákat, és keresztet rajzol mindenhová, ahol a hely gyanúsnak látszik. Nem volt más papír kéznél, hát a térképből szakított le egy irkalap nagyságú darabot, s a tiszta oldalára rajzolta fel a címtáblát:

Cégtul.: Varga Ilona

Kozmetika Szallon

Hajfestés 50, ötven fill.

rúzsosás 5 fill.

piros köröm 10 fill. (lagozás)

lábujjra 15 fill. (egyik láb)

Szempilla szőr hosszú 20 fill.

Árak borraivaló nélkül értendők!

Az árakon sokáig tanácskoztak, mert Ilus először egy forintot akart kérni a hajfestésért. Végére azzal győzték meg, hogy aki haját festet, az bizonyosan a többit is végigpróbálja, tehát meglesz az egy forint bevétel, nem számítva a személyzetnek járó borraivalót.

Berúzsolták egymás száját, és ezen nagyon mulattak. Majd Ilus a körömlakkot is kipróbálta, egyelőre csak a Bigyó mutatóujján, mert attól félt, nem lehet levakarni, ha rászárad.

Azután leültek a maradék padlóra, és várták a vendégeket. De egyelőre nem jöttek vendégek.

– Ki kéne ezt doboltatni – vélte Bigyó. – Jönnének akkor, még nagyok is. Az igazgató néni is jönne akkor.

Mindhárman megröppenve néztek az ablakra. A párkányon, mintha onnan nőtt volna ki, megjelent a fekete kandúr.

– Sicc, te! – kiáltott rá Pipitér, s ijedtében az elsurranó macska után szaladt; kis híján leverte az üvegeket, amint az ablakon kiugrott. A fekete kandúr már éppen megállapodott odakint, de látván, hogy üldözik, az épület hátsó szárnya felé iramodott, s eltűnt a pince lejárójában.

– Lányok, gyertek! – suttogta befelé az ablakon Pipitér, mintha attól tartana, hogy a macska meghallja. – Megfoglaljuk a kandúrt, befestjük!...

Ilusnak is tetszett az ötlet, s hamarosan megszületett a haditerv.

Volt a falon egy négyszögű ablakocska – a pince szellőzője –, lefittyenve lógott róla a drótrács, s fekete szőrpatatok árulkodtak rajta a macskajárásról. Pipitér odaállt a szellőzőlyukhoz az abrakostarisznyával, a másik kettő meg lement a lépcsőn a pincébe, s kiáltozva, lármázva ijesztette a macskát.

A terv sikerült, a megrémült kandúr a szellőzőnyíláson keresztül beleszaladt az abrakostarisznyába. Fújt, tüszögött, nyivákolt, de fogoly volt. Pipitér összeszorította a tarisznya száját; csak a kandúr farka maradt kívül, felborzolódtott rajta a fekete szőr, s úgy kígyózott, tekergőzött, rángatózott ez a drótkéfe fark, mint egy kettészelt földigiliszta.

Hárman is fogták a tarisznyát, úgy emelték be első vendégüket az ablakon. Ilus azonnal munkához látott: a legnagyobb üvegből töltött egy cipőpasztás doboz tetejébe, s egy vattacsomóval szakértelemmel dörzsölgette, pacsmagolta a macska farkát. Míg ezt a végét kezelték a kandúrnak, a másik végén panaszosan nyávogott.

– Lehet, hogy csípi szegénykémet – aggodalmaskodott Bigyó. – Azt kéne megtudni, csíp-e a festék.

Máskülönben elég jól sikerült a művelet. Ilus kétszer gondosan végigdörzsölte a hegyétől a tövéig, s utána kitarították a napra, száradni egy kicsit. Nyoma sem volt már az előbbi, tekergőző fekete drótkéfének: puhán ragyogott a fényben a platinaszőke macskafarok.

Az, hogy a kandúrt egészen befessék, nem látszott kivihetőnek. („Különben sem fizető vendég, minek pocskoljunk rá annyit” – mondta Ilus.) Pipitér óvatosan kiszabadította a kandúr fejét a tarisznyából. Ketten is fogták, noha már nem volt olyan harcias, mint az előbb. Nyávogott még egyet-egyet, de szemlátomást megadta magát a sorsának.

A fele rúzszt rákente Ilus a szája szélére, mert folyton lenyalta, lehet, hogy ízlett is neki. Amikor ezután a bajuszát vették kezelésbe a szempillafestéssel, azt elég jól tűrte, viszont ebben a

szakmában még járatlan volt Ilus. A hosszúra nyúlt szőrök összeragadtak az ujjai közt, végül is, türelmét veszítve, huszárosan kipödörte a kandúr bajuszát.

Következett a legnehezebb művelet.

Pipitér lefogta a macska lábát, Bigyó a bőrzacskokat nyomkodta a talpán, hogy teljes hosszúságban előbújjanak a karmai, Ilus pedig ecsetelte a vörös körömlakkot. Elmerültek a munkában, s csak arra eszméltek, hogy a besütő napfényt elfogja előlük valami.

Három felnőtt állt az ablaknál; Serestély igazgató úr, a tanácsitkár meg egy sárga blúzós, ismeretlen nő. Érdeklődéssel néztek befelé; Serestély igazgató úr, szokott módján, a szemüvege fölött pillogott rájuk.

– Hát ti mit csináltok itt?

– Mink semmit se – felelte Ilus, s a háta mögé dugta az ecsetet.

Ebben a pillanatban a fekete kandúr kicsúszott a meglazult szorításból, s hatalmas ugrással a másik ablakpárkányon termett. Szinte a levegőben úszva menekült, fel a legközelebbi fára. Biztonságos magasból, vörös körmeit a fa kérgebe vájva, rúzsos szája szélét nyalogatva visszanézett. Sértődötten tekergette platinaszőke farkát, és ettől az idegen valamitől megrémülve a földre huppant. Eszeveszett iramban futkosott ide-oda, fel a csonka falra, le a falról, fel egy útba eső fára, le a fáról, de a platinaszőke macskafarok természetesen mindenütt nyomon követte. Keresztülugorva egy kerti pad romjain, felhemperedett a nagy lendülettől. Tüsszögve belekapott a farkába, majd egy nyekkenéssel talpra szökött, s a bokrok közt eltűnt szem elől.

Még Serestély igazgató úr is elmosolyodott, de azután megszigorodott képpel fordult hozzájuk:

– Hetedikesek lesztek most az őszön, igaz?

Megszeppeven hallgattak mind a hárman.

– Igazgató bácsi, én csak a lábát fogtam – szólalt meg végre Papp Jutka.

A kopasz tanácsitkár még egyre göcögött, a sárga blúzós nő pedig fel-felkuncogva olvasta a kozmetikai szalon cégtábláját, mely az ablakfélfára volt tűzve, gledícsiatövissel.

– Elvtársnő – fordult hozzá Serestély igazgató úr –, bemutatnom a csemetéit...

Az új tanár néni volt a sárga blúzós nő, a hetedikesek leendő osztályfőnöke.

11

Pipitér a vakáció hátralevő napjain még három forintot áldozott összegyűjtött pénzéből a kishúga megvesztegetésére, de a kincskeresés továbbra sem járt sikerrel. Voltaképpen el sem kezdhetette a kincskeresést. Mindig összeakadt valaki ismerős gyerekekkel, mindig valamilyen érdekes játékra adódott alkalom, s emiatt napról napra halasztódott a tervezett expedíció. Végét járta az arany szabadság, a gyerekeket már kötéllel sem lehetett otthon fogni; még a féltve féltett Piskóta meg a nyafogós Gébics is kimerészkedett a Potyporosra délutánonként, bár ők nem fürödtek a többiekkel, mert szigorúan megtiltotta az anyukájuk. A falu egész gyerekhada ott rezsgett, zsisbongott ezekben a napokban a patakparton, vagy a Csertetőn, s a nagy forgalom semmiképp sem kedvezett a kincskeresésnek.

Pipitér leginkább a kis Papp Jutkával akadt össze. Gyönyörű hajas-alvós babája volt Bigyónak, éppúgy fonhatták, fésülhették a haját, mint egy igazi gyereknek. Lópokrócba csavarva csempészte ki otthonról – azzal hozta magával a lópokrócot, hogy valahol majd kifekszik a napra olvasni –, de valójában nem az otthoniak előtt rejtegette ő a babát, hanem a fiúk előtt. Kicsúfolnák, ha meglátnák a babával a fiúk.

Szöktek a többiek elöl, fel a Csertetőre. Nem másztak be a kőfalon, hanem megkerülték a Sátor-hegy felé, s a sűrűben vertek tanyát, csipke- és kőkénybokrok közt. Egymás előtt is szégyelltek, milyen jólesik – tizenkét éves *nagylány* létükre! – a babázás, s mindketten úgy viselkedtek, mintha a baba csak a szükséges kelléke volna valamilyen komoly – nagylány korukhoz illő – foglalatosságnak. Hol két igyekvő *női fodrász* sürgölődött a baba körül – két ágba fonták a haját vagy asszonyos kontyba, vagy kifésülték, és lófarkfrizurát kötöttek neki –, hol ruhaszalonná alakult át a kőkénybokor alja (a „szalon” szót Bigyó használta unos-untalan, szemlátomást megtetszett neki a fekete kandúrral történt eset óta).

Első nap csak öltöztették-vetkezették, s különféle összeállításban váltották a ruháit, de másnap tűt is hoztak, cérnát, ollót, színes rongydarabokat, egyszóval teljes felszerelést a kőkénybokor alján létesítendő divatszalonnak. Pipitér harmadnapra megunta a férjelgetést meg a nyirkálást is, újat talált ki. Piros, zöld, sárga levelekből szoknyát csinált a babának, kecskerágóból meg zsidócseresznyéből gyöngyöt fűzött neki, s koszorút font csillagvirágból a fejére. Mindez nagyon érdekes volt (sokkal érdekesebb, mint az irdatlan nagy kertben a földet bökdödni a kincsesláda végett).

Megjött azonban szeptember, kezdődött az iskola.

Más osztályterem, más padok, más tábla, de ugyanaz az olajba mártott, szeptemberi iskolaszag, s ugyanaz az ismerősen fülükbe csengő névsor: Antal, Balassa, Borköles, Csepregi, Daragó, Faragó... Kata néni, az új osztályfőnöknő lassan olvassa a neveket, s figyelmesen megnézi, melyikhez melyik borzas fej tartozik. A Daragó név után is felnéz a megilletődött, kerek gyerekarcra, s elmosolyodik, alig észrevehetően.

De Kata nénit is jól megnézték a hetedikesek; harminckilenc szempár figyelte minden mozdulatát. Kedves, fiatalos arca volt, és lánynéven mutatkozott be, viszont – ezt a lányok rögtön észrevették – karikagyűrűt viselt, és gesztenyeszín haját is asszonyosan hordta, kontyba feltűzve. Az első alkalommal még csíkos blúzt és kardigánt viselt; később már „egyenruhában” járt: pirossal szegélyezett, szilvakék köpenye karcsú alakjához simult, ragyogott a nyakán a fehér gallér – igazán csinos nő volt Kata néni, legalábbis a lányok tetszését egy csapásra megnyerte. Szerelmes tekintettel tapadtak rá minden irányból, a terem minden részéből, csak a fiúk pillogtak még feléje bizalmatlanul.

Kata néni az órarend feldiktálása után még beszélt erről-arról, s hazaengedte őket.

Másnap orvosi vizsgára mentek, utána méretkezés volt. Most tűnt csak fel, mennyit nőtt egyikük-másikuk a nyáron; Balassa Erzsi valósággal felnőtt volt már: 44 kiló, és 156 centi magas. A fiúk közül csak Ihász Jóska nőtt, a többi alig változott tavaly óta. De a lányok szinte valamennyien fejlődésnek indultak. Négyesi Anikó megnyúlt, Menyhárt Juliska – Ruca – még jobban meghízott, Rubányi Csilla – Csincsilla – is megtelt, és még formásabb lett, pedig már tavaly is őt tartották a legszebb lánynak az iskolában. Pipitér elkeseredve nézegette magát, szögletes vállait, vékony lába szárát, hogy elmaradt ő huszonnyolc kilójával a többiektől, s elhatározta, hogy mindent megesszik ezentúl, amit az anyja elébe tesz.

Csupán az vigasztalta: nem ő a legkisebb az osztályban. A fiúk közül Sámli egy centivel kisebb, a lányok közül meg Papp Jutka kerek öt centivel és másfél kilóval.

Ugyanezen a napon egy kellemetlen eset is történt. Ő a középső sor utolsó padjában foglalt magának helyet, Bigyóval. Nagyon jó helyen, a kövér Menyhárt Juliska mögött. Mi mindenre jó az ilyen kövér gyerek, azt csak azok nem tudják, akik még nem írtak orosz dolgozatot, vagy nem hallgatták a dermedt csendet, amikor Serestély igazgató úr a katedránál felpillogott a szemüvege mögül: „No, hadd lám csak, ki nem felelt még...” Pipitér ilyenkor a lehető legkisebbre zsugorodott

össze, s úgy lapult az előtte ülők mögé, hogy a katedrán villogó szemüveghez képest „teljes holdfogyatkozásba” essék. Menyhárt Juliskánál jobb fedezéket keresve sem talált volna, legfeljebb Balassa Erzsit, de Balassa Erzszi most túlságosan előre ült.

A kellemetlen eset a következőképpen zajlott le: Menyhárt Juliska a hosszú tízpercben előcsomagolta töméntelen uzsonnáját, s falatozni kezdett. Két hamvas-rózsás öklömnyi őszibarackot félretett a pad sarkára, nyilván a végére szánta, szájízítőnek. Pipitér igen megkívánta az őszibarackot. – Nézd, Bigyó, ott egy mátyásmadár! – kiáltotta, s Papp Jutkára hunyorított. Menyhárt Juliska egész nagy testével forgolódni kezdett. – Hol?... Hol a mátyásmadár? – Ott ni... azon az ágon... – Pipitér bizonytalanul mutatott kifelé az ablakon, egy gesztenyefára. Míg Juliska elbáméskodott, lába kelt a két őszibaracknak. De rögtön észrevette, hogy rászédtek, s Pipitérre támadt. Az egyenlőtlen erők küzdelme mégsem hozott döntést, mert a két őszibarack a padlóra gurult, s a birkózás hevében összetaposták.

Ekkor lépett be Kata néni.

Nem szólt semmit, csak megállt előttük, és szigorúan nézte őket.

Juliska elpityeredett.

– Tanár néni, ő kezdte, ellopta az őszibarackom!

– Nem is igaz, tanár néni, én csak kibántam vele, ő verekedett, meg ő taposta szét a barackot! – felelt piroosan Pipitér.

Akkor úgy látszott, komolyabb következmény nélkül elsimul a dolog. Kata néni eltakarította velük az őszibarackok romjait, de máskülönbem nem foglalkozott tovább az ügygel. Óra végén azonban, amint szétnézett a katedráról, váratlanul azt mondta: – Nem lesz jó annak a két kicsinek hátul. Nem láttok ti jól engem, ugye, gyerekek?... Holnap ez a sor végig hátrább ül egygel, ti pedig előrejöttök, az első padba.

Pipitér elkeseredett.

– Pikkelt ez miránk... még a fekete kandúr miatt pikkelt ez – súgta Bigyónak. Most utoljára sugdolózhatott ilyen biztonságban, a Menyhárt Juliska széles háta mögött.

12

Kata néni, az új tanárnő nagy terveket szőtt.

Csak augusztus közepén költözött ide, de rögtön úgy nézett körül, mint új hazájában szokott az ember. Évfolyamtársai közül jó néhányan csak azzal a kelletlen belenyugvással fogadták el a kinevezésüket falura, hogy letudják azt az egy-két esztendő, amelynek a jogán majd városközelbe kérhetik az áthelyezést – egy kis szerencsével, protekcióval Miskolcra vagy akár a fővárosba is. Kata néni viszont nem „átszállót váltott”, ő éppenséggel ide kérte magát, itt akart megtelepedni véglegesen.

Szerette ezt a vidéket. Nem messze innen, egy hegyközi faluban született, s ugyancsak nem messze, Sárospatakon, majd Egerben tanult. Ott ismerkedett meg a vőlegényével, aki szintén általános iskolai tanár. Jelenleg katonaidéjét tölti, s tanul is egyúttal, mert feltett szándéka, hogy agronómusi képesítést szerez. Kata néni, amikor kinevezték, ígéretet kapott, hogy vőlegényét is ugyanide nevezik ki, ha leszerel. Akár tanárnak, akár agronómusnak, valószínűleg mindkettőre szükség lesz akkorra. Igaz, R... faluban nem alakult még meg a termelőszövetkezet, de majd megalakul; előbb-utóbb minden faluban megalakul.

Kata néni tehát gyönyörű szép terveket kezdett szövögetni, amikor ideköltözött.

Huszonkét éves korában könnyen megy az embernek a tervezgetés – akkor megy a legkönnyebben –, és Kata néni esténként egymás után írta tele a nagy vonalú irkalapokat. Egy krémszínű, hosszúkás levélborítékba kerültek ezek az irkalapok; napról napra hízott a boríték, úgyannyira, hogy a postán minden héten rá kellett fizetni, meg ne portózzák, mert túlesett a húszgrammos súlyhatáron.

Új otthonáról tervezgetett Kata néni, ahol majd jövőendő férjével együtt éldegél, s a kiskertben muskátlit meg jó szagú éjjeli violát, a szobában mennyezetig érő fikuszt meg filodendront nevel. S az iskoláról tervezgetett, jövőendő diákjairól, az úttörőkről, a faluról – s egy kicsit az országról meg az egész földkerekségről is. Ezek a tervek mind egymáshoz tartoztak valamiképpen, egyetlen hangulattá szövődtek – mint a szőnyeg sokszínű szálai –, a boldog várakozás hangulatává.

Rögtön, az első ismerkedő séta alkalmával feltűnt Kata néninek a csertetői romkastély. Érdeklődött felőle, s izgalom lepte meg, amikor megtudta, hogy a kastélyt és a parkot tulajdonképpen senki sem használja, évek óta elhagyatottan áll. Rávette a tanácsitkárt meg Serestély igazgatót, tartsanak helyszíni szemlét, mert csudálatos dolgokat lehetne abban a parkban csinálni.

– Lehetni éppen lehetne – hümmögött a tanácsitkár a Kata néni lelkendezésére a terepszemlén, s kedvetlenül törölgette a homlokát, mely egészen a feje búbjáig tartott. – Lehetne, de mit lehetne, kedves elvtársnőm?... Volt ez már, kérem, mindenkié, Földigénylő Bizottság, szövetkezet, pártok, Elhagyott Javak... most utoljára a tanács nyakába varrták. Köszönjük szépen. Van elég bajunk enélkül is. Megpróbáltuk, kérem, elsütni a Műemlékvédelmi Tanácsnak, le is küldtek egy szakértőt, de kinevetett, azt mondja, ilyen ócska, stílustalan, szedett-vedett hodályt csak nem fognak műemléknek nyilvánítani!... Mire én, kérem... – folytatta a kövér ember, s megállt szuszogni egy kicsit, mert az út meredek volt fölfelé – ...mire én javasoltam, hogy alakítsuk át kultúrháznak. Lejött egy mérnök, számolt ezt, azt, am azt, csinált egy hozzávetőleges kalkulációt... 550 000 forint... Köszönjük alássan. 550 000 forintért a falu közepén is csináltathatunk kultúrházat, nem kell sárban, hóban, lucokban, éppen, amikor leginkább volna ideje az embereknek... phü, de meleg van!... hegyre mászni...

Kata néni leplezetlen örömmel hallgatta a kövér titkár panaszait. Úgy látszott, a tanács szívesen megszabadulna a parktól, s ő éppen azon volt, hogy megszabadítsa a tanácsot. Az úttörőcsapat részére akarta lefoglalni.

Csudálatos tervek kavargtak a Kata néni huszonkét éves fejében. Virágzó Micsurin-kertekről, kísérleti kertészetéről, kultúrteremről, ezermesterműhelyről, sportpályáról, nyári táborhelyről – s mindez abban az eszményien szép formájában kavargott, ahogyan a folyóiratok színes fényképein meg szokott jelenni, s ahogy a lelkesítő célzatú riportok és regények megírják.

A terepszemle után – melyet csak kis időre zavart meg a szőke farkú fekete kandúr – Kata néni megnyerte tervének Serestély igazgatót. Legalábbis annyira, hogy az igazgató elment vele Kolontár tanácselnökhöz meg Bódis párttitkárhoz, s hivatalosan bejelentette az úttörőcsapat igényét a csertetői parkra.

Teltek a napok, lassan a hetek is; megkezdődött az új iskolai év, de a csertetői park ügyében nem született meg a döntés. Pedig mindenki, akire tartozott a dolog, jóindulattal mérlegelte az úttörőcsapat kérelmét. Időközben viszont mindenkinek jutott eszébe olyan körülmény, amely – legalábbis egyelőre – lehetetlenné teszi a kérés teljesítését.

A tanácsitkár már a hivatalos levél megszövegezéséhez is hozzákezdett, milyen formában történjék az átadás, de a paragrafusok közt turkálva idejében rájött, hogy halva született vállalkozás ez a dolog: az idevágó rendelkezések szerint úttörőcsapat hasznot hajtó gazdasági tevékenységet

nem folytathat, s nem tekinthető vagyoni jogilag felelős jogi személynek. Az úttörők tehát sem építkezéshez, sem kertészkedéshez nem foghatnak a Csertetőn, azt viszont, hogy időnként bújócskát vagy számháborút játsszanak a parkban, minden átadási ceremónia nélkül is elnézi nekik a tanács.

Kolontár, az elnök, könnyen belenyugodott a titkár referátumába. Mióta az úttörők bejelentették az igényüket, ő sokszor eltöprengett a dolgon: hátha a tanács mégis, a saját hatáskörében is hasznosíthatná azt a parkot? Például valami üdülőtelepnek. Vagy, ha csapán a kastély épen maradt részét renováltatná, kitelnék belőle három darab szoba-konyhás lakás, s 120-150 000 forintnál nemigen kerülne többbe.

Bódis, a párttitkár, hol Arankára, a lányára gondolt (most nyolcadikos, s őt választották meg osztálytitkárnak), hol a jövődő termelőszövetkezetre, amely mégis jobban hasznosíthatná a parkot s magát az épületet is, mint a gyerekek, és – nem avatkozott bele a dolgok menetébe.

Serestélyné, az igazgató felesége alig titkolta tamáskodását. – Katika, ez nem város – mondta egy alkalommal. – Ez nem Miskolc, még csak nem is Sárospatak... sáros vacak... az, az! – nevetett jóízűen a viccén. – Itt a gyerekeket hamar befogják a ház körül: szedjél a malacnak, hozzáál tűzrevalót, itasd meg a lovat, hajtsd ki a libát... még tanulni sem hagynak időt, nemhogy úttörösködni. Itt az ember a lelkét kibeszélheti... tudom, próbáltam eleget, ötvenhat után rám szóta az úttörőket az uram... itt agitálhatsz, propagálhatsz, prédikálhatsz... különben nem akarom már előre elvenni a kedved. Új seprű jól seper... – újra felkacagott, furcsa klarinéthangján. – Én a magam részéről sepertem eleget... seperjen már más is.

Serestély igazgatónak is új kétségei támadtak, mióta megkezdődött a tanítás, s ő megint katedrai szemszögből, a lelkiismeretes tanár szemével látta a diákjait. – Szép, szép – bólogatott kedvetlenül a Kata néni kiapadhatatlan terveire. – Mindez nagyon szép, csakhogy... Mit gondol, elvtársnő, ha azt a kevés szabad idejüket lefoglaljuk, mikor tanulnak majd a gyerekeink?...

Kata néni igen-igen elkeseredett. „Ne gyere te jövőre ide, Sanyikám – írta egyik rosszul sikerült, csalódásokkal teli napja után a vőlegényének. – Bárhová kérheted magad, csak ide ne, utánad megyek az ország túlsó sarkába is. De ez borzalmas falu, ilyen nincs több az országban, itt az embernek semmi sem úgy sikerül, ahogyan szeretné...”

Kata néni fiatal volt, eléggé tapasztalatlan, és még nem tudta, hogy az embernek csak a legritkább esetben sikerül a terve olyan gyorsan és olyan jól, ahogyan mindig is szeretné.

13

Régóta köztudomású volt a hetedik osztályban, hogy Pipitér Batukánnak a szeretője. (Minden gyerekek van ezen a vidéken *szeretője*. Pipitértől már négyéves korában azt kérdezte Daragó nagymama: „Aztán van-e már szeretőd?” – és ő az ujjain számolta ki, hány szeretője van.) Noha mostanában szemlátomást kerülték egymást Batukánnal, ezen senki sem ütközött meg. Legalább olyan magától értetődő, hogy valaki haragban van egyik vagy másik szeretőjével, mint az, hogy jóban van vele; ez is, az is hozzátartozik a dologhoz.

Pipitér azonban jól tudta, hogy itt már nem a szokásos „haragszomrád”-ról van szó. Sokkal többről: ez a kegyetlen elhidegülés folyamata már, s előbb-utóbb a végleges szakításhoz vezet. Batukán hazamenet nem kísérté el a sarokig, mint régen, nem sűgött az iskolában, nem csinált kézenállást tízpercben, nem őt célozta meg, ha kidobózt játszottak, nem írt szerelmes levelet – egyszóval semmi olyat nem tett, amit egy lány joggal elvárhat a szeretőjétől. Sőt: Batukán nem is

csúfolódott, nem csempészett döglött egeret a padjába, s a patakparton nem dobálta meg békával meg ebihallal – tehát olyasmit sem tett, amit a nagy haragvások idején várhat el a lány a szeretőjétől.

Régi keletű dolog volt pedig ez Batukánnal. Valamikor régen, még ötödikes korukban kezdődött, amikor Batukán lemaradt hozzájuk, mert két tantárgyból elbuktatták a pótvizsgán. Egymás mellé kerültek a névsorban – Faragó Imre volt Batukán rendes neve –, s a gyerekeknek már az első névsorolvasás alkalmával feltűnt ez a hasonlóság – Daragó–Faragó –, és csúfolódni kezdtek. Valaki meg krétával felírta a vécé hátuljára, egy nagy szív közepébe:

[PIPITER1]

Ez megpecsételte sorsukat; egymáshoz csúfolták őket.

Eleinte nehezen viselték a csúfolódást, ő sírt, a fiú verekedett, de megszokták lassacskán, és már hiányzott – neki legalábbis hiányzott –, amikor felhagytak vele a gyerekek. Nyilván Batukánnak is hiányzott, mert nem hagyta annyiban a dolgot; párheti hallgatás után – meg a tízpercekben gyakorolt hosszú kézenállások után – megírta az első szerelmes levelet.

Most – vége.

Pipitér olvasta már valahol, hogy a szakítás után a felnőttek vissza szokták egymásnak küldeni a szerelmes leveleiket. Egyik délután felment a padlásra, s a rejtkehelyről, az orvosságosdobozból kivette Batukán hajdani levelét. Ahogy még egyszer – utoljára – elolvasta, hirtelen mást gondolt: mégsem adja vissza a levelet, mert akkor, lehetséges, többet sosem látja. Valamit azonban csinálnia kellett a levéllel, jeléül annak, hogy nem érvényes tovább. Némi töprengés után keresztben-hosszában elszakította a hajtásain, ahol már ügyis teljesen elmosódott a régi ceruzairás, és visszatette az orvosságosdobozba.

Leült a párkányra, és sokáig tűnődött.

Sokszor elképzelte már magát mint felnőtt, igazi nagylányt. Leginkább földet söprő, habfehér túllruhában, csillivilli gyöngyökkel, hajtúkkal, karpereccel egy fényben ragyogó, óriási terem kellős közepén. Sokan, rengetegen nézik, és ő csak sűrű, sűrű, olyan könnyedén, mintha nem is a földön, hanem a levegőben járna.

S úgy is elképzelte már magát, ahogyan egy filmből megmaradt benne a kép: felsétál valakivel – persze az udvarlójával – egy dombtetőre, szembefordul az erős széllel, hátraveti a fejét, és kacag, kacag. S a haját összekócolja s a szoknyáját feszesen lobogtatja a szél.

Vagy ahogy azt mondja valakinek hűvösen és visszautasítóan: „Sajnálom, uram, ön elfelejti, hogy...”

Egyebeket nemigen képzelt el; a távolabbi jövőt illetően nem voltak sem végiggondolt tervei, sem aggodalmi. De szükségét sem érezte idáig sem a terveknek, sem az aggodalmaknak. Csak a legutóbbi napok hoztak valamilyen megmagyarázhatatlan furcsa szorongást; tavaly őszen érzett ilyesmit, amikor egy szomszédos gazdacsaládnál, a lagziban őket, gyerekeket a kocsiszínbe telepítették, tortát sem adtak nekik, csak a sütemények alját, a törmeléket. Mintha most is attól kellene tartania, hogy kisémmizik és megszegyenítik.

Nem Batukán miatt volt a szorongás. Annyira nem miatta, hogy most, a hosszú tűnődés közben eszébe sem jutott Batukán. Lehet, ott ködlött a háttérben ő is, egy befejezetlen érzés formájában, de Pipitér mindenekelőtt a lányokra gondolt most. Osztálytársaira. Összefüggés nélkül, ahogy felvillantak benne a friss emlékképek: milyen nagylány lett Balassa Erzszi, hogy megfeszül a mellén a blúz, biztosan eljár az ősszel majd a bálba is. Csincilla meg süti a haját, pedig eddig is őt nézték legtöbbször az utcán, minek süti még a haját is? Vagy Csepregi Klári? Ő már az év végi vizsgákra is ondoláltatott, meg kifente azt a piskóta képét pirosítóval, de neki szabad, ő kitűnő tanuló, a diri

persze őt nem kapja el, hogy „Ráérsz még te divatolni.” Egy gomolyagba kavarta a kusza emlékezés Menyhárt Juliska nylonblúzáját, Csincsilla papucscipőjét, Antal Marika német karóráját, Négyesi Anikó kínai töltőtollát, Varga Ilus akácillatú parfümjét – és nyugtalanító rossz érzések ülepedtek meg a szíve mélyén.

„Várjatok csak, várjatok...” – gondolta lázadozva.

Az orvosságosdoboz alól kivette József úr levelét, s újra elolvasta. Mostanában szabadabban mozgott, végképp Bözsére maradtak a libák. Veszekedett ugyan néha az anyja rá, hogy a libák mellett is tanulhat, s kizavarta a Potyporoshoz, váltsa fel Bözsét, de most akkor hajtott be, amikor akart. „Édesanyám, megtanultam a leckét, átszaladok Papp Jutkáékhoz, megcsináljuk az írásbelit...” – azzal a hóna alá kapott egy füzetet, s búcsút intett a kapufélfának.

„Csúnyán eltoltam a nyarat – gondolta. – Mindegy, ami késik, nem múlik. Majd akkor meresztheti a szemét Csincsilla meg Csepregi Klári. Meg Batukán.”

Megint elkapta a kincskeresés láza Pipitért. Már aznap s a következő napon is kiszökött a Csertetőre, végigjárta gyertyával a pincét, szurkálta, kopogtatta, vájkálta a földjét meg az omló vakolatú penészes falat. Nem az a kalandos, boldog izgalom sarkallta most, mint eleinte; nyomát sem érezte már annak. Ehelyett valami megkövült, elszánt akarat hajtotta: meg kell találnia a kincsesládát, ha minden talpalatnyi földet felforgat is a Csertetőn; lehetetlenség, hogy ne találja meg, mert akkor semminek semmi értelme, még élni sem érdemes akkor.

Kutatott a parkban is. Behunyta szemmel elindult valamerre, tétován tapogatózott előre a bokrok közt, s hirtelen gondolattal megállt: „Itt van! Bizony isten!” Ásott, kapart, turkált az ösztökével, míg csak bele nem fáradt; néha térdig érő gödröt kiásott. A kincsesládát azonban ezzel a módszerrel sem találta meg.

14

Vannak az életben rossz napok. Ez ilyen rosszul sikerült nap volt.

Számтан, fizika, magyar, történelem, osztályfőnöki.

Serestély igazgató úr beírta az osztálykönyvbe a hiányzókat, és szöszmötölt még egy ideig a papírjaival a katedrán. Vészterhes csend volt. Szekér zörgött az ablak alatt, nem is szekér, csak egy taliga: a Nyestéék számára jött visszafelé a piacról az üres kordéval. Amikor már-már elhaladt az iskola előtt – mintha csak csúfolódnak akarna legkisebb gazdájával (aki e pillanatokban szívesen cserélt volna vele: ott kushadt a szélső sorban, Ihász Jóska mellett) –, felvágta a fejét, s éktelen ordításba fogott:

– Hi-ááá... hi-ááá...!

Kuncogott az osztály, még Nyeste Gyurka is, de pirosodni kezdtek a pattanásai, mert mindenki őt nézte.

– Csukjátok be az ablakot – mondta Serestély igazgató úr.

Újra kuncogás. Csincsilla felnyikkant, mert ő ebben is kitűnt a többiek közül.

– Igazgató bácsi, be van csukva az ablak – jelentette Pirítós, hivatalból, mint hetes.

Serestély igazgató úr kipillantott a szemüvege mögül, s meghordozta tekintetét a csukott ablakokon, majd az osztályon, hátulról előre.

– Daragó Irma!

Pipitér elfehéredve állt ki a pad szélére. Azután mégis visszaült, sebes kézzel turkált a könyvei közt. Akkor vette észre, hogy ott van előtte a számтанfüzet a padon.

– Kimenjek, igazgató bácsi? – kérdezte igen készségesen.

– Maradj csak. Foglaljuk össze előbb, miről beszélgettünk a múlt órán...

Pipitér újra kiállt a pad mellé. – A múlt órán beszélgettünk...

Serestély igazgató úr gyanakodva pillantott ki, oldalt, a szemüveg mögül, s lesétált a dobogóról.

– A törtekkel való műveletekről, ugye? A törtekkel való műveletekről... Törtek osztása, szorzása, összeadása, kivonása. Vagy te hiányoztál, Irmus?... Nem hiányoztál te, Irmus. Testben nem, csak lélekben, igaz?... No, lássuk akkor például... példának okáért... – s lecsapott, mint a héja – ... törtet törttel hogy szorzunk?

– Törtet törttel úgy szorzunk, hooogy...

– Hogy osztunk?

– Törtet törttel úgy osztunk... hogy megszorozzuk.

– Mit? Mivel?

– A törtettörttel... Megszorozzuk.

– Megszorozzuk – ismételte elkomorodva Serestély igazgató úr. – Hát csak szorozd, fiam. Előre közlöm, hogy az eredmény egyes – nagyon indulatos volt már, ha fiamnak szólította a lányokat. – Ez a tudás, fiam, se nem oszt, se nem szoroz – kemény egyest vésett be az osztálykönyvbe.

Rosszul kezdődött tehát ez a nap, és rosszul is folytatódott. A következő órán ugyanis megint Serestély igazgató úr ült a katedrához – számtan–fizikát tanított –, megint végighordozta szigorú tekintetét az osztályon, s megint azzal kezdte:

– Daragó Irmus!

A hosszú ember felegyenesedett, kezeit hátradobta, és szemügyre vette a terem felső sarkát.

– Mondd csak el nekem, Irmus, mit tudsz a fény terjedési sebességéről. Suján, ne piszkálj ott a pad alatt, fiam, mert kiváglak! Hogyan terjed a fény, milyen sebességgel... No, halljuk.

Suján Béla – Pöcsik – visszadugta a padba a gesztenyéből készült sündisznót, s karba tette a kezét. Pipitér már a pad mellett állt, egy segélyt kérő, gyors pillantást küldött hátra, a fiúk padsora felé, s nagy lendülettel elkezdte:

– A fény terjedési sebessége. A fény terjedési sebessége nagyon nagy. A hang terjedési sebessége is nagy, azonban a tudósok megállapították, hogy a fény terjedési sebessége még nagyobb... Hogyha meggyújtunk valamit, akkor azt tapasztalhatunk, hogy a terjedési sebesség mindenfelé... terjed, de legtöbbször egyenesen, mert ha egy kis lyukon beeresszük a fényt a sötétbe, akkor is azt tapasztalhatunk, hogy a fény terjedési sebessége egyenesen világít, de némelyrészt meggörbül, és az már nem világít egyenesen...

Kuncogtak hátul. Négyesi Anikó majd kiesett a padból, úgy nyújtózkodott.

– Kezeket le – mondta Serestély igazgató úr, s a katedra felé indult. – Ezt mindenkinek tudni kell már.

Pipitér hadarni kezdett, hogy kihasználja azt a néhány pillanatot is, míg az igazgató a katedrához ér.

– A fény terjedési sebességét esténként megfigyelhetjük a csillagokon, nappal meg a napon is megfigyelhetjük, mert abból is látszik, milyen nagy a fény terjedési sebessége, hogy a nap nagyon messze van, mégis rögtön meglássuk, mihelyt feljön a nap...

Serestély igazgató úr szó nélkül beírta az egyest.

A magyar irodalmat Kata néni tanította.

Nagyobb események nélkül telt az óra, Kata néni verseket olvasott, s ki kellett találniuk, mit akart a versével kifejezni a költő. Az óra vége felé Kata néni a katedrához sétált, nézegetni kezdte az osztálykönyvet, s megakadt a szeme valamin. Felnézett, egyenesen Pipitérre, aztán vissza az

osztálykönyvbe.

– Daragó Irmus...

Először a nyelvtant kérdezte: mit nevezünk mondatnak, milyen mondatfajokat ismerünk, mi az egyszerű mondat; azután: mi az irodalom feladata? Pipitér dacosan bámult egy fakó tintacsurgást a katedra oldalán, és összeszorított szájjal hallgatott. Pedig a magyar leckét igazán átnézte tegnap a liba mellett, mégsem jutott eszébe semmi. Ebben a pillanatban mindenkit gyűlölt, az egész világot, hogy itt alakoskodnia kell, tettetni magát, hogy éppolyan gyerek, mint a többiek, pedig neki egyéb dolga is van, sokkal fontosabb, és Kata néni is azt hiszi, mindent tud róla, pedig éppen azt az egyet nem tudja, ami most bármiféle magoláznál fontosabb. Jó. Majd csudálkozik még ő.

Érzéketlen távolságból ködlöttek a Kata néni feddő szavai, majd a Piskóta diadalmas, éneklő hangja:

– Az irodalomnak magasztos feladata van. Az írók és költők művei, á... bővítik ismereteinket, bé... alakítják egyéniségünket, cé... értékes szórakozást nyújtanak számunkra...

A következő óra is a Kata néni tantárgya volt: történelem. Ettől most nem kellett tartania, a libák mellett többször is elolvasta a leckét. Különösen az a naplórészlet maradt meg a fejében, melyet Kolumbus írt, mikor felfedezte Amerikát.

De hiába jelentkezett, nem őt szólította fel Kata néni, hanem Pitagórászt – Fülöp Sanyit –, utána meg Szaniszló Jancsit, a költőt. Ez még rosszabbul esett, mint a bezúgások az előbb: hallgatni a más szájából, amit ő legalább olyan jól tudna, mint a szerencsés felelők.

Nem fejezhették be a felelést, mert Serestély igazgató úr benyitott, s kihívta a folyosóra Kata nénit.

Heves vita kezdődött odabent, csak félhangosan, mert nyitva maradt az ajtó.

– Nagy vicc – mondta Szaniszló Jancsi –, ha Pöcsik lel egy töltőtollat, és persze azt hiszi, patkószög, én meg megmutatom, hogy kell vele írni, akkor ki fedezte fel a töltőtollat?

Pöcsik erre hozzávágtá a gesztenye sündisznót, s Pitagórász is védelmébe vette Kolumbust, de Szaniszló tovább ágált:

– Különben is nagy strici volt, már az első nap azon járatta az eszét, hány zsák aranyat meg hány rabszolgát rámolhatna össze. Abcug! Le vele!...

Pipitér hallgatta őket, s felkavarodott benne valamilyen furcsa rossz érzés, melynek nem tudta, de nem is kereste az okát.

15

Kata néni besietett az osztálykönyvért, kiállította vigyázónak Piskótát, és elment. Pipitér azonnal észrevette rajta a furcsa izgalmat, de nem is sejtette, mit jelez és mit jelent az ő számára ez az izgalom: hogy a mai sok rossz után a legrosszabb még csak most következik.

Kicsengettek, eltelt a szünet, de az osztályfőnöki órára sem jött vissza Kata néni. Piskóta most nem ment a katedrához, csak a padjában állt fel, onnan kezdett rendelkezni, a fiúk azonban lehurrogták. – Piri-tós!... Piri-tós! – kiabálták kórusban a fiúk, mert szokás szerint a hetesnek kellett ügyelni a rendre óra elején, míg bejön a tanár.

A nagy lárma a szomszéd tanteremből Serestélyné – Vilma néni – átküldte Bódis Arankát azzal, hogy ha még egy mukkot hall odaát, intőt ad a hetesnek. Pirítós megijedt, és biztonság okából rögtön felírta a táblára Pöcsiket rendetlenkedőnek.

Lecsendesedett úgy-ahogy az osztály. A fiúk malmoztak, s tankokat, rakétákat, borostás kalózkodat

rajzoltak az írka hátlapjára; a lányok leginkább sutyorogtak, vagy ondolált női fejeket rajzoltak, meg a holt napi számtan írásbelit csinálták.

Észrevétlen teltek a lyukasóra felhőtlen percei. Nem sokkal csengetés előtt megjött Kata néni, szemlátomást igen jó hangulatban.

Nem a megszokott kék köpeny volt rajta, hanem utcai ruha. Intett, hogy üljenek le, s aktatáskájából rozsdás kulcsosomót húzott elő.

– Gyerekek – felmutatta a kulcsokat az osztálynak –, miénk a Csertető!... Felsőbb intézkedésre máttól kezdve az úttörőké a csertetői park meg a kastély meg minden. Gyönyörű dolgokat lehet ott csinálni, gyerekek, kertészetet, nyúlfarmot, sportpályát... beszélgetünk még erről. Szeretném, ha az úttörőpark létrehozásában a hetedékesek raja valóban úttörő munkát végezne...

Az osztály helyeslően felzúgott, de még eléggé bizonytalanul. Inkább csak a lehetőség csábítására, hogy tudniillik büntetlenül lehet zajongani.

Kata néni ragyogott.

– Álljanak fel az úttörők. Kik voltak tavaly úttörők?

Felálltak vagy tízen. Sámli – Gomba Pista – is felállt, majd körülnézett, hirtelen leült, aztán mégis felállt.

– Tanár néni, én is voltam gyűlésen egyszer! – ugrott ki a padból Pirítós, már a számbavétel után. Csengettek.

– Elég kevesen vagytok – mondta Kata néni kicsit elszontyolodva. – Mindegy, ma délután elfoglaljuk a Csertetőt. Rohammal bevesszük, igaz, Kolontár... Úgy hallottam, te hadvezér leszel. Tehát figyelem, az úttörők itt maradnak egy rövid megbeszélésre... – megakadt a szeme a Szaniszló csalódott, szeplős képén. – Nem bánom, itt maradhatnak azok is, akik jelentkezni szeretnének az idén.

Sokan maradtak, mintegy az osztály háromnegyed része. Elfogadták a Fülöp Sanyi váratlan javaslatát, hogy Bolyai-rajnak nevezzék el a rajukat, mert a fiúk őrse hosszas vita után – melyben természetesen Szaniszló Jancsi vitte a hangot – „József Attila-őrse” névben állapodott meg, a lányoké pedig Zrínyi Ilona nevét választotta. Maradtak a tavalyi őrsvezető-helyettesek: a fiúknál Kolontár, a lányoknál Balassi Erzsi.

– Fél háromkor találkozunk a Csertetőn, a főkapunál – mondta búcsúzóul Kata néni, s kifelé menet magához intette Pipitért. Megvárta, míg sorakoznak a többiek, elbocsátotta őket, s csak azután szólalt meg, egyenesen a szeme közé nézve:

– Ne jelentkezéssel te egyelőre, Irmus. Rosszul tanulsz, illetve sehogy sem tanulsz... a szabályok is, tiltják az ilyen gyerek felvételét. De ha a szabályok nem tiltanak, én akkor sem javasolnám. Hogy vállalhatsz te jó lelkiismerettel úttörőmunkát, ha a legelső kötelességedet, a tanulást is elhanyagolod?... Nézd, Irmus... egyezzünk meg. Ha kijavítod a rossz feleleteket, én leszek az első, aki javasollak. Szóljál majd, ha úgy érzed, hogy már tiszta a lelkiismereted... rendben van, Irmus?

Pipitér azonnal felfogta, mit jelent számára az, ha nem veszik fel a csapatba: kizárják a Csertetőről is. Lesújtotta a váratlan szerencsétlenség – a maiak között a legnagyobb –, megfordult vele a folyosó.

– Tanár néni, én máma megtanultam a történelmet is, mégse engem tetszett felszólítani – mondta durcásan, a könnyeivel küszködve.

Kata néni bosszúsán felelt:

– Jó, Irmus, majd akkor szóljál, ha mindenből tiszta a lelkiismereted – s azzal otthagya, bement a tanári szobába.

A gyerekek pedig aznap délután birtokba vették a Csertetőt.

A Bolyai-raj teljes létszámban kivonult, más rajokból csak ketten-hárman; akiket hirtelenében értesítettek a honfoglalásról. Bejárták a parkot, keresztbe-kasba, most már azzal a szemmel: hol, mihez kezdhetnének, mire a legalkalmasabb a terep.

Volt egy nagy plató a park felső részén; gondolatban máris kiharították belőle a futballpályát. Nagyobbik felén, amely délnyugatra lejtett, s csak a kőfal választotta el a Potyporostól, kertészetet telepítenek. Minden raj meghatározott területet kap belőle, majd elvállik, ki gondozza jobban. Két nagyobb tisztást is kinézték lentebb, a parkban; ezeket röplabdapályának szánták. Fürdőmedencét is szerettek volna, bár abban a kérdésben, hová helyezték el, megoszlottak a vélemények. Többen a kastély előtti térséget szemelték ki erre a célra, valahol a régi szökőkút táján, persze, sokkal nagyobb medencét kellene ásni a réginel. Mások úgy vélték, legjobb lenne átvezetni a Potyporos vizét a kőfalon, a park délnyugati csücskénél. Lenne akkor elegendő vizük a kertészet öntözéséhez is meg a strandhoz is.

Vilma néni – Serestélyné – volt hivatalosan a csapatvezető, Kata néni csak a helyettese, de valójában ő intézte az ügyeket. Még ezen a héten Miskolcra utazott, és sikerült is elérni, hogy a községi bikaistálló tatarozására a költségvetésben szereplő, de valami okból igénybe nem vett pénzt a kastély javíthatására fordíthassák. Nem volt ez nagy tétel, mindössze 25 000 forint, de majd kipótolják ezzel-azzal, egy kis társadalmi munkával, s legalább annyit elérnek vele, hogy a télen nem pusztul tovább a kastély.

Új élet kezdődött a Csertetőn.

Kata néni beosztása szerint hétfőn és kedden a kisdobosok két raja vonult ki, szerdától szombatig egyenként a négy felsős úttörőraj, vasárnap pedig együttesen az egész csapat. Hogy a tanulókkal baj ne legyen, köznapokon csak két-két óra hosszát tartózkodhattak odakint a rajok. Legelőször a kőfalat javígtatták ki, ahol le volt omolva, majd a kastély legszűkebb környékét megtisztították a gyomtól, s lebontották az omladékos, csonka falmaradványokat is.

A park keleti oldalán, végig a kőfal mentén, mintegy négy méter széles sávban csak vállig érő gaz nőtt. Ott még a gróf idejében kiirtották a fákat, nyilván valamilyen céllal, talán új fasort akartak telepíteni. Szaniszló Jancsi azt találta ki, hogy az úttörőknek kellene oda fákat ültetni, mégpedig jegenyefákat, egyet-egyét mindenkinek. Aki ültetné, az gondozná – akár a nevét is kiírhatná egy táblára –, s ha majd felnőtt ember lesz, bármikor visszajöhetne a Csertetőre megnézni – persze, láthatná mindig a faluból is –, mennyit nőtt a fája.

Az ötlet mindenkinek tetszett; a Bolyai-raj rögtön határozatba is hozta a faültetést.

Október első vasárnapján nagyjából eltisztogatták a gatz a kőfal mentén, s hozzáláttak a gödrök ásásához.

16

Pipitért olyan váratlanul érte a csertetői park ügyében a fordulat, hogy napokig nem tudott értelmes tervet kidolgozni, mit tehet ezek után kincset érő, nagy titkával.

Bigyó révén természetesen mindenről értesült, mi történik a parkban, s mire készülnek, mit tervezgetnek a gyerekek. Tulajdonképpen nem is a tervek részletei érdekelték őt. Csupán annyit jegyzett meg a Bigyó pletykáiból, hogy bármihez kezdjenek a park új gazdái – kertészet, fürdőmedence, strand, faültetés –, itt is, ott is, mindenütt csak: *ásnak, ásnak, ásnak*.

Ez a tudat, hogy mostantól fogva száz ásó turkálja, vájja a Csertetőt – ő viszont egyetlen nyomorult ösztökéjével is kívül rekedt a kőfalon –, ez a tudat mindennél borzalmasabb volt.

Október második hetében ők délelőttösök voltak, az alsósok pedig délutánosok. Így a két kisdobosraj hétfőn és kedden a szabad délelőttjén rándult ki a Csertetőre, délután viszont üres volt a park, minthogy ezekre a napokra nem osztották be a felsős rajokat. Pipitér ezen a hétfőn, hazaérve az iskolából, hamar bekapta az ebédet, s mire anyja elmosogatott, és kikiáltott a pitvarajtón: „Irmus!... Gyer elő, te, törülgesd el az edényt!” – ő már messze járt: végig a Potyporos mentén, a fűzbokrok fedezékében settenkedett a Csertetőig.

Különben sem halogathatta tovább ezt az expedíciót. Épp az ebédnél említette az apja, hogy elnéz a kovácshoz, kiélezte-e már az ekevasat, mert az Annamajorban jó puha a föld, lehetne lassan szántani. Ha pedig szántani készül, az ösztökét is előbb-utóbb keresni fogja, és Bözsének biztosan eszébe jut majd, hogy nála látta az ösztökét a nyáron. Mert Bözse kitűnően emlékszik minden olyasmire, amire nem kéne.

Senkivel sem találkozott. Kósza madarak surrogtak előtte a bokrokon.

Letért a patakparti ösvényről, s négykézláb kúszott fel a dombra, a legmeredekebb részen, a csalitosban. Azt hitte, rosszul tájékozódott, mert amikor a kőfalhoz ért, hirtelenében sehol sem találta az omlást; a kopaszodó csipkebokrok mögött, amerre csak ellátott, mindenütt ép volt a kőfal. Ép volt, mert felrakták az omlást!

Pipitérnek feldobogott a szíve, s – mintha attól kellene tartania, hogy rákiabál a kőfal: „Hát te mit keresel itt!” – egészen egy kökénybokor mögé húzódott.

Magában véve az, hogy az omlás részét most szépen egymáshoz illesztett tégladarabok zárták el, szinte semmi akadályt nem jelentett volna; egy kis ügyeskedéssel akár itt, akár másutt bárki felkapaszkodhat az egyenetlen, viharvert kőfalon. A fehértollas-bőrharisnyás háború idején is legtöbbször más „hágókon”, „Vereckei-szorosokon” és „titkos alagutakon” közlekedtek a hadak, minthogy az ellenséget tudvalevőleg ott kell meglepni, ahol legkevésbé várja. Ámde Pipitér zakatoló szíve táján most furcsa érzések kavargtak: mióta csak vissza tud emlékezni, széles rés tátongott itt a kőfalon: valósággal hívta-csalogatta ez a rés a falubeli gyerekhadat: „Gyertek beljebb, csuda jó!” Most viszont útját állja ugyanaz a kőfal, mogorván, mint egy vén dinnyecsész: „Tisztulj innen, Pipitér! Mit koncsorogsz te itt?...”

Hosszú percekig állt a bokor mögött, és le sem vette a szemét a kőfalról.

Harkály kopácsolt valahol a közelben. Fakósárga leveleket pörgetett a szél. A kőfal normálisan viselkedett – mozdulatlanul, hallgatagon nézett vissza rá s Pipitér közelebb osont. Félt, hogy az egésztest magára dönti, ha kapaszkodik – a tégladarabokat csak szárazon, malter nélkül rakták fel a résben –, s vagy ötven lépéssel lejjebb tornászta át magát a kőfalon, a Batukán titkos „Vereckei-szorosán”, nem messze a Potyporostól.

Csend volt a parkban, csak a madarak hangicsáltak.

A kastély mintha megnőtt volna; közvetlen környékéről eltisztogatták az embermagasságú gatz, s földig lebontották a csonka falrészeket. A toronyszoba ablakában – ahonnan valamikor azt a fiatalasszonyt kilökte József úr – egy ablakszem maradék üvegszilánkján megvillant a napfény. Pipitér borzongva nézett bele a csillanásba, s olyan erősen lüktetett a szíve, hogy el-elfúlt a lélegzete is.

Visszafelé indult, a fal mentén. Nem messze a „Vereckei-szorostól”, de azért eléggé félreeső helyen, a bozotosban volt egy sűrű mogyoróbokor. Beleturkált a tövénél a vastag avartakaróba, s megkönnyebbült, amikor a kezébe akadt az ösztöke.

Óvatosan közelebb lopózkodott a kastélyhoz, bokortól bokorig, fától fáig, mint a nyári háborúskodások idején. Hátulról megkerülte az épületet. Egy földszinti, ablaktalan helyiségben sok szerszám volt felhalmozva: vasgereblye, fűrész, balta, falbontó csákány – és rengeteg ásó!

Rögtön megszámlolta az ásókat: tizenegy darab volt.

Mélyen behajolt az ablakpárkányon, s el is érte a legközelebbi ásót, de szinte megdermedt a rémülettől, mert ebben a pillanatban valami feketeség robbant elő a szerszámok csomója mögül. Mintha egyenest neki akarna ugrani, majd villámsebessen irányt változtatott, s eltűnt egy vesszőfonatú saroglya mögött, mely az ajtóhoz volt támasztva, mintegy a hiányzó ajtószárny pótlására.

A platinaszőke farkú kandúr volt.

– Sicc, te! – kiáltott utána Pipitér.

Megrettent a hangos szótól, és erősen figyelt. Hátha őrzy valaki most már a kastélyt, csak elaludt unalmában, és most felriad a kiáltástól.

Csend volt. Csak a szél duruzsolt a közeli lombokon. Pipitér felkuporodott az alacsony ablakpárkányra, és eltűnődött.

„Fűrész is csak egy van meg balta is – gondolta. – Ásó meg tizenegy van. Ebből is látszik, hogy ezek legtöbbszörre ásni akarnak, mindég csak ásni meg ásni; én nem tudom mire való az a borzasztó nagy turkálás! Még meg kisezren vannak hozzá, egyik a másik kezéből kapkodja az ásót, mit tehetek én magam egyes-egyedül – sok lúd disznót győz. Persze ha tudnám, hol érte tragikus dolog a grófnő kutyáját, egész más volna a helyzet. De hát épp azt nem tudom.”

„Az a baj – füzte tovább a gondolatait –, hogy ha így tart a jó idő, ezek irtó sokat áshatnak még az ősön. Utána már nem áshatnak tavaszig, de ha az idő tart, akkor még ősszel borzasztó sokat áshatnak. Tavaszra meg én is kitalálhatom még, hol keressem a ládát; olvastam olyat is, hogy valaki egyszer csak megálmodta, hol van a kincs, és csakugyan ott volt, ahol álmában megjelent neki... Rengeteg aranyat eláshatott József úr, ha még Svájcban is elküldte a báró az inasát kutazkodni. Majd csudálkozhat Kata néni, meg Serestély igazgató úr pislog majd nagyokat a szemüvege mögött, ha autót veszek meg német karórát meg mindent.”

– Csak jönne már a rossz idő – mondta hangosan, s a tiszta égre pillantott.

Újra eltöprengett, hol kezdjen ma a kutatáshoz. Gondolatban – mint már annyiszor – sorra vette a park minden zegét-zugát, s egyszerre csak feldobogott a szíve. Belehallgatózott a csendbe, aztán, hogy semmi gyanúsat sem észlelt, átlépett a párkányon, s magához ölelte az egy csomóba állított ásókat. Nagyon nehéz volt a tizenegy ásó, nem is bírta kiemelni egyszerre mindet a párkányon.

A parknak azon a részén, ahol a Potyporos partján vonult a kőfal, sűrű bozótot képeztek a buján növő cserjék, s ott, a bodza-, ostorfa-, mogyoró- és cserszömörcebokor alatt volt a nyáron a bórharisnyások egyik titkos fegyverraktára. Pipitér oda cipelte el az ásókat, s beszórta tavalyi avarral, melyet még a fegyverraktár álcázásához hordtak össze a nyáron.

„Az lenne a legjobb – gondolta –, ha keresnék vagy két-három hétig. Akkorra csak-csak beáll a rossz idő; én igazán nem is értem, miért van még ez a jó időjárás is ellene az embernek...”

17

Másnap délelőtt szemerklélt az eső, és a kisdobosok nem mentek ki a Csértetőre. Csak harmadnap délután, az ötödikesek raja fedezte fel, hogy a szerszámkamrának használt helyiségből hiányoznak az ásók. Egyebet nem tettek, mint bosszankodtak: nyilván a kisdobosok használták, ástak valahol a parkban, de azzal már nem törődtek, hogy a szerszámot vissza is kell vinni a helyére.

A Bolyai-raj pénteken volt soros. Akkor már mindenki tudta, hogy az ásóknak valamiképp lába kelt. Kata néni vezényletével a hetedikesek helyszíni szemlét tartottak, de ez a szemle csak a

kérdőjeleket szaporította. Legérthetlenebb az volt: miért éppen az ásókat szedte össze a titokzatos zshivány, egytől egyig csakis az ásókat, s ugyanakkor hozzá sem nyúlt az értékesebb szerszámokhoz, például ahhoz a tiszta új, róka farkú ágfűrészhez sem, melyet az iskolai szertárból kölcsönöztek ki az úttörők.

Ásója csak kettő volt azelőtt az iskolának, a többi kilencet a gyerekek hozták otthonról. Kiszolgált, öreg ásókat hoztak; életlen, rozsdás, csorba volt valamennyi, évek vagy évtizedek óta félrelökött, használatlan darabok. Már arra is gondoltak: talán ócskavasnak hordta el valaki a sok kiszuperált ásót.

Kata néni szemlátomást elkeseredett. Nem is az ásók miatt, ő már a jövőre gondolt: bármihez kezdjenek, most vagy akár a tavasszal, az egész gyerekhad igyekezetét és fáradozását semmivé teheti ez a titokzatos kéz, mely az ásókat eltüntette.

Előző nap a hatodikosok már átkutatták a parkot, de nem találtak sem ásót, sem gyanús nyomot. A Bolyai-raj most inkább azon tanácskozott: miképpen védekezhetnek az ismeretlen kártevő ellen, vagy hogyan csíphetnék el legközelebb.

– Telepőr kellene ide, gyerekek, az volna a legjobb megoldás – mondta Kata néni. – Nem ismertek valakit, aki szívesen ideköltözne, legalábbis a jövő tavasztól?

Akkor nem jutottak tovább a tervnél – hogy tudniillik telepőrt kellene költöztetni a csertetői romkastélyba –, de még aznap este felkereste Kata néni a Nyeste Gyurka nagyapja, az öreg Serczik Bálint. Hadirokkant volt az öreg Serczik; az első világháborúban, a galíciai fronton fejsérülést kapott, s ennek következtében megbénult a bal karja, s a bal lábát is húzta járás közben. Szőlőkerülőnek alkalmazták itthon, s azóta a szőlőhegyen csőszködött, de újabban kínozni kezdte a reuma, nehezebbé esett már a sok jövés-menés, s nyugdíjaztatását kérte. Az alvégen lakott az öreg, kis szalmatető házában, családos fiával. Legidősebb unokája most szerelt le a katonaságtól, és nősülni készült – egyszeriben szűk lett annyiuknak a kis ház.

Az öreg Serczik elmondta: szívesen kiköltözne a Csertetőre, minél hamarabb, annál jobb neki, hogy annak a néhány állatnak, melyet magával vinne, még az esőzések beállta előtt összegyűjthesse a téli takarmányt a parkban.

Létrejött az egyezés: Serczik Bálint már vasárnap beköltözött a csertetői romkastélyba.

Hátul, az ép szárnyépület tornácáról nyílt egy szoba – valamikor személyzeti szoba lehetett –, erről az ajtó sem hiányzott, csak a kilincse, s az ablakkeretek is megvoltak, csupán az üveg tört ki belőlük. Ide fészkelte be magát az öreg Serczik.

Ugyancsak hátul, közvetlenül az említett szoba mellett volt egy nagyobbacska, betonpadlójú helyiség – valamikor, József úr idejében, mosókonyhának használhatták –, ezt istállónak rendezte be Serczik bácsi. Beállított ide egy nyúlketrecet, azonkívül jászolt is eszkábált, öreg szamarának; Serczik bácsi ugyanis magával hozta a Csertetőre azt az öreg szamarat, melytől a Nyeste Gyurkáék két csacsija származott.

Más nagy esemény is történt ezekben a napokban a Csertetőn: három, falubeli mesterember megkezdte a romkastély renoválását. Legelőször is a tetőt hozták rendbe, pótolták a hiányzó palákat; az épület romos végét pedig, ahol a padlás háromszög alakban az égre nyílt – pala híján –, kátránypapírral fedték be. A régi főbejáratra ajtót csináltak, körül a hiányzó ablakokat bedeszkázták, s az épületnek a falura néző frontján teljesen rendbe hoztak egy nagy termet – üvegezett ablakokkal, kályhával, zárható ajtóval – az úttörőcsapat részére.

Kata néni lázban égett; szabad óráiban mindennap felszaladt a Csertetőre, esténként pedig hosszú beszámolókat írt a vőlegényének a tatarozási munkák állásáról.

A hetedik osztályban, a gyerekek közt is nagy híre volt a tatarozásnak, Serczik bácsinak s

mindennél nagyobb Serczik bácsi szamarának, mert Nyeste Gyurka megállapodott a nagyapjával, hogy – valahányszor a Bolyai-raj soros – kölcsönadja a gyerekeknek Retyezátot, az öreg szamarat. Sokat tárgyaltak a hetedikesek a Csertetőről, s ezekben a tárgyalásokban fontos szerep jutott a titokzatos zsvány leleplezésével kapcsolatos terveknek is.

Ezen a héten délutánosok voltak a felsősök. Ilyenkor délelőtt jártak a Csertetőre a rajok, tíz órától fél egyig.

Pénteken reggel már úgy látszott, elmossa az eső az aznapi kirándulást, egy futó zápor után azonban felszakadoztak a komor felhők, és kisütött a nap.

Fülöp Sanyi – Pitagórász – már fél tízkor ott ácsorgott a park vasrácsos kapujánál, aktatáskájában jó csomó kenderfonállal.

– Bízátok rám, elcsípjük a tolvajt – mondta a gyülekezőknek, kigyúlt tekintettel. – Valamit kitaláltam, de még tökéletesíteni kell.

Dróthajú, szemüveges fiú volt Fülöp Sanyi, nagy fülei kissé elálltak. (Pirítós azt terjesztette róla, hogy mosóteknőbe ült egy ízben, széttárta füleit a szélnek, s árral szemben felvitorlázott a Potyporoson.) Hanyagul öltözködött, tornaóra után rendszerint fordítva vette magára az inget és minden egyebet, amit egyáltalán fordítva vehet magára az ember (olykor még a nadrágot is). Értelmes fiú volt máskülönben, s noha tornából, énekből, továbbá az olyan tanárok tantárgyaiból, akik szigorúan ragaszkodtak a tankönyv szövegéhez, mindig becsúszt a bizonyítványába néhány négyes, az egy Piskótán kívül mindenki őt tartotta legokosabbnak a hetedik osztályban.

Közismerten tudósnak és feltalálónak készült Pitagórász. Jó néhány tucat találmánya, újítása és ésszerűsítése volt már „írásban lefektetve” híres „Találmányaim” című füzetében. Egyiknek-másiknak hasznát látta az osztály is, például annak a fénytávírónak, melyet nyáron szerkesztett Pitagórász, s szeptember elsejétől kezdve működésben tartott, ha megvolt hozzá a szükséges napsütés. (Fülöpék az iskola mögött laktak, s az udvarukról be lehetett látni az üvegezett verandára, amelyből az igazgatói iroda és a tanári szoba ajtaja nyílt. A Sanyi öccse – alsós volt, tehát otthon tartózkodott olyankor, amikor a bátyja az iskolában – azonnal működésbe hozta a fénytávíró, mihelyt – az óráközi szünetek lecsengetése után – a soron következő tanár megjelent a veranda üvegezett rácsai mögött. A távírószerkezet egy fiatal jegenyefára vetítette a fényt, ki a főutcára, az iskola elé, innen viszont a fára erősített tükördarabka egyenesen a hetedik osztály ablakába továbbította a napsugarat.) Serestély igazgató úr nem tudott eleget csodálkozni, mi történt tavaly óta a hetedik osztállyal, s dicsérte Kata nénit, milyen rendet tart. Bármilyen óvatosan közelítette meg az osztályt, nem talált kiállított őrszemet az ajtóban, mégis halotti csendben, karba tett kézzel fogadták.

Az öltözködést is sok tekintetben ésszerűsítette Pitagórász. (Félárva gyerek volt, a nagyanyja nevelte, s a család egyéb gondjai mellett nemigen jutott ideje a két fiú rendbentartására.) Cipőjébe barnára festett gumipertlit fűzött – öltözésnél-vetkezésnél így megtakarította a kényelmetlen fűzőgetést –, leszakadt gombjait drótdarabkával „szerelte fel” a kabátjára. Legnépszerűbb volt mégis az az újítása, mely „Harisnya élettartamának megnövelése, stoppolás nélkül” címen, 1958/37. iktatószám alatt került bele a „Találmányaim” füzetbe. Ennek az volt a lényege, hogy a spiccén vagy a sarkán szétrongyolódott harisnyát elnyírta a lyuk fölött, s jó erősen összekötötte a végét zsineggel. Háromszor-négyszer meg lehetett ismételni ezt a műveletet, egészen addig, míglen a combig érő, hosszú harisnya kurta bokafixre zsugorodott.

A hetedikesek a kapu előtt gyülekezve várták Kata nénit. Senki sem vonta kétségbe, hogy a rengeteg kenderfonál – melyet Pitagórász készséggel megmutatott a kíváncsiskodóknak, egyelőre bővebb magyarázat nélkül – döntő jelentőséggel bír egy új „tolvajelhárító” találmány

szempontjából.

18

- Mikor ordít a szamár?
- Ha éhes.
- Hát még mikor ordít?
- Tudom is én. Ha jól van lakva, akkor is ordít.
- Máskor nem ordít?
- Máskor?... Dehogynem! Ha örül, akkor is ordít. Vagy mérges. Ha meghallja, hogy egy másik szamár ordít, akkor is ordít.

– És ha a farkát meghúzzák, akkor nem ordít?

– A farkát?... Azt még nem próbáltam. Lehet, hogy akkor is ordít.

Ez a párbeszéd rögtön azután, hogy Kata néni is megérkezett a Csertetőre az iskola környékén lakó gyerekek kíséretében, Pitagorász és Nyeste Gyurka között zajlott le.

A nagy vasrácsos kapu nyitva volt most. Idehallatszott a kastélyból a mesterek kopácsolása. Pitagorász gondterhelten lépkedett Nyeste Gyurka mellett. – Egyszóval, ha meghúzzák a farkát, akkor nem biztos, hogy ordít? – kérdezte.

– Nem biztos – felelte Nemo kapitány. Szemlátomást megnőtt az önérzete, hogy ennyire az érdeklődés középpontjába került Retyezát révén. – Ki kell azt próbálni. Csak aztán kupán ne rúgjon.

– Rúg? Ha meghúzzák a farkát?

– Inkább rúg, mint ordít. Legalábbis Retyezát.

Ez az új körülmény újra elgondolkoltatta Fülöp Sanyit. Szótlanul haladt a többiek nyomában, s egyik hóna alól a másik alá ölelte a kenderfonállal megtömött aktatáskát.

– Ha biztosan rúg, mikor meghúzzuk a farkát – jelentette ki később –, de egész biztosan rúg, akkor is meg lehet csinálni.

A lányok ráérősen sétáltak, és elmaradtak kissé. Szerelmesen fogták körül Kata nénit, mert Kata néni ezúttal is nagyon csinos volt; tiszta új, égszínkéék ballonkabátját, pókhálófinom nylon sálkendőjét most először látták rajta a lányok, s áhítattal figyelték minden mozdulatát.

A fiúk nem várták be őket; egyenesen a kastély tulsó vége felé tartottak, ahol Retyezát lakosztálya volt. A csacsikísérletből azonban semmi sem lett egyelőre, mert a tornác egyik oszlopa mellől elővillámlott a fekete kandúr, s az egész fiútársaság, minden egyebet feledve, utána eredt.

A platinaszőke farkú kandúr elcikázott előttük, s pár pillanat múlva eltűnt a pincelejáróban.

Papp Jutka lélekszakadva futott a nagy csatazajra.

– Várjatok! Fiúk, várjatok!...

Ő már tudta, hogy kelepcebe került a fekete macska, és könnyű lesz elcsípni a szellőzőnyílásnál. Csincsilánál plasztik hálószatyor volt, labdát hozott benne; ebbe a szatyorba ugrasztotta bele a kandúrt Batukán. Eleinte fúj, prüsszögött, dobálta magát, s keservesen miáskolt, de lecsendesedett lassan, s kis idő múlva már a vajas kiflit is elfogadta Antal Marikától. Eközben mindenki – még Kata néni is – megtekintette a farkát. Érdősen szürkült már a farka, sőt a szőr tövéénél határozottan feketélt. Egy új kozmetikai kezelés ráfért volna.

– Kereszteljük meg, nincsen neve – javasolta Varga Ilus.

Kolontár letorkolta:

– Akkor se *kereszteljük*. Legfeljebb névadó ünnepséget tartunk, és nem keresztelünk.

– Jocó legyen – ajánlotta Papp Jutka.

Egymás szavába kaptak, mindenki javasolt valamit.

– Cili! – mondta Négyesi Anikó.

– Ez nem lehet Cili, mert fiú – Batukán a hóna alá szorította a macskát, mert megint rugdalózott a szatyorban. – Inkább Matyi.

– Gyurka!

– Bandi!

– Ez egy jampec macska – mondta Szaniszló Jancsi. – Legyen akkor Pöcsik...

– Kotlós! Kotlós! – kiáltott Pöcsik. Ihász Jóska felemelte a kezét:

– Bagira!

Tetszett ez a fiúknak.

– Bagira! Bagira! – visszhangozták innen is, onnan is.

– Miért Bagira? Az mi, az a Bagira? – kérdezte Bigyó, de nem törődtek vele. Ő még azt sem tudja, hogy hívták Maugli barátját, a fekete párducot.

Sámlí volt a jegyző a fiúknál, a lányoknál meg Csincilla. A két őrsvezető-helyettes jegyzőkönyvbe vétette, hogy a Bolyai-raj határozata szerint Bagira lesz a fekete kandúr neve. Egyben felkérték Varga Ilust: hozza el legközelebb kozmetikai szereit, s részesítse kezelésben Bagira farkát, nehogy egészen visszafeketedjék, mert akkor összetévesztheti a raj más, közönséges fekete macskával.

Önkéntes felajánlások is történtek: Pirítós tavalyi, avas kolbászt hoz vasárnap, Collstok pedig minden héten legalább egy egeret fog Bagirának.

Kata néni nem vett részt a hajtóvadászatban, sem a rögtönzött rajgyűlésen; ő az épület előterében dolgozó mesteremberekkel volt elfoglalva. Hiányzott Nyeste Gyurka és Pitagórász is. Míg a többiek a névadó ünnepséget tartották, ők beszőktek Serczik bácsi istállójába, Retyezáthoz, és lebonyolították a csacsikísérletet. Pitagórász ráhurkolta a spárgát Retyezát farkára, s biztos távolságból megrángatta. Retyezát azonban nem ordított, és nem is rúgott, csak szemérmesen behúzta a farkát, és hátrakonyított nagy füleivel. Egy újabb rángatásra oldalt lépkedett, és megnézte az ismeretlen, szemüveges fiút.

– Nem jó az egész, nem reagál – mondta szakszerűen Fülöp Sanyi, és eltűnődött. – Mit gondolsz... – kérdezte később, amikor Gyurka leoldotta Retyezát farkáról a zsineret – mit gondolsz, ha lebillenne az orra elé egy köteg széna, de nem érné el, akkor ordítana?

– Lehet, hogy akkor ordítana – vélte Nyeste Gyurka.

– Kipróbáljuk? – felszúrt egy villa szénát, és kitartotta a jászol fölé. Retyezát megint konyított a füleivel. Ügyet sem vetett a szénára, hiszen a jászol is félig volt szénával, szemlátomást jól tartotta Serczik bácsi; akkor ehetett, amikor akart, jóllakásig. Ráadásul bizalmatlan is volt már a szemüveges fiúval szemben, ez meglátszott a viselkedésén.

– Nem ordít – mondta Nyeste Gyurka.

– Tényleg, milyen számár ez, hogy nem ordít – Pitagórász visszadobta a szénát a szénatartóba. Leült a nyúlketrec mellé, az aktatáskájára, s úgy töprengett.

Nem folytathatták a kísérletezést, mert besántikált az ajtón Serczik bácsi, s az egész hetedik osztály egyszerűen az ajtó elé tódult. Serczik bácsi eloldotta Retyezátot, a Gyurka segédletével felhámozta, és kivezette a taligához.

Kezdődött odakint a kocsikázás, körül a parkban, az avarral borított, elhanyagolt utakon. Fülöp Sanyit a sikertelen kísérletezés után nem érdekelté többé Retyezát. Megtekintette még a

nyúlketrecet; belga óriásnyulak voltak benne, nagyon szép, de a tolvajelhárítás szempontjából nyilvánvalóan haszontalan állatok.

Elővette jegyzetfüzetét, s kiült a tornácra.

A füzetben pontos tervrajzok voltak: hol feszül és hol szakad meg az ajtókra és az ablakokra szerelt zsinór, ha avatatlan zsvány hatolna be az épületbe, hogyan jön mozgásba ennek következtében egy bizonyos szerkezet, s a lebillenő nehéz súly hogyan ránt meg egy madzagot, amely viszont a Retyezát farkát lett volna hivatva megrántani.

„Ez a vén számár megbízhatatlan, erre nem lehet építeni – tűnődött a tervrajzai fölött. – De egy kolomppal is meg lehetne csinálni a riasztóberendezést. Serczik bácsi ajtaja fölül szerelném a kolompot, és ha éjszaka jönne a rabló, a kolompszóra akkor is felébredne az öreg...”

A tolvajelhárító találmány kivitelezésére azonban nem került sor, a tökéletesített formában sem. Pár nap múlva hűvösre fordult az idő, beállt az őszi esőzés, s egyelőre megszakadtak a csertetői kirándulások.

A titokzatos idegen pedig újra hírt adott magáról: október utolsó vasárnapján, kora reggel, amikor Serczik bácsi hazafelé tartott az unokája lakodalmáról, bent a parkban, a kastély felé vezető úton, szoroson egymás mellé a földbe szúrva – tíz ásó állta útját.

Mint később Kata néni megállapította: a titokzatos módon eltűnt ásók voltak. A tizenegy ásó közül már csak egy hiányzott, nyilván azt magának tartotta meg a tolvaj.

De miért adta vissza a többi?

És ha már válogathatott: miért nem a legjobb ásót tartotta meg?... A két legjobb ásó – az iskoláé, melyet a szertárból kölcsönöztek – ott volt ugyanis a visszaszolgáltatót tíz között.

Ez az érthetetlen eset még nagyobb izgalmat keltett az osztályban, mint annak idején a tizenegy ásó nyomtalan eltűnése.

19

Az ásókat természetesen Pipitér szolgáltatta vissza. Nagyon nyomták a lelkiismeretét az ásók; annak idején neki eszébe sem jutott, hogy most: lop, amikor a tizenegy ásót kiemelte a rögtönzött szerszámkamrából, s elrejtette a régi bőrharisnyás fegyverraktár helyén. Megütődve hallgatta, hogy beszélnek osztálytársai a titokzatos zsványról – vagyis róla –, hogyan nyomoznak utána, hogyan akarják kelepcebe csalni. Rettegései közben az is eszébe jutott: ha megtalálják az ásókat az egykori fegyverraktárban, azonnal kiderül, hogy csakis valamelyik bőrharisnyás lehetett a tolvaj. S ugyan ki lehetne más, mint az, aki bosszút akar állni, mert nem járhat fel a többiekkel a Csertetőre!

Leste az alkalmat, mikor csempészhetné vissza az ásókat a kastélyba, vagy legalábbis szem elé, ahol könnyen rátalálnak. (Különben is: vége a jó időnek, tavaszig már nem turkálnak a gyerekek, az biztos.)

Október utolsó szombatja meghozta az alkalmat: ekkor tartotta a lagziját Nyeste Gyurka unokatestvére.

Az öreg Serczik természetesen a lagziban forgolódott; már kora reggel lejött a Csertetőről Retyezáttal a kordén. Pipitér alkonyatkor, szemerkélő esőben, felszökött a parkhoz, átmászott a kőfalon, s a patakparti bozotosban előkaparta a vastag avarréteggel befödött ásókat. Zakatoló szívvel, rettenetes izgalomban dolgozott. A kastélyig nem merte elcipelni a terhét; sötét volt már, és különben is hátha csakugyan felállított valami ravasz csapdát Pitagórász a tolvajnak (azaz: neki). A földbe döfködve, sorba állította az ásókat – mind a tizenegyet – keresztben a kastélyhoz vezető

úton, hogy véletlenül se kerülje el őket Serczik bácsi. Már újra a kőfalon volt, amikor eszébe jutott, hogy mégis jó volna félretenni egyet; szüksége lehet majd rá, ha elzárják az ásókat a kastélyban. Szaladt vissza, fogta azt az ásót, amely közben kidőlt a sorból, s eldugta a mogyoróbokor alá, ahol az ösztökét rejtegette a nyáron.

Így történt az az eset, amely napokig izgalomban tartotta az osztályt, szemlátomást még Kata nénit is. (Természetesen a vőlegényének azonnal beszámolt Kata néni az ásótolvajlás új fejleményeiről.)

– Az is lehet, hogy szellemek járnak, vagy mit tudom én... – mondta egy alkalommal a kövér Menyhárt Juliska, amikor egyik tízpercben az ásók titokzatos megkerüléséről tárgyaltak a lányok.

Senki sem hitt már a szellemekben, legalábbis – szó volt róla nemrégiben egy osztályfőnöki órán – senki sem vallotta be, hogy elhiszi a babonás öregasszonyok rémtörténeteit a szellemekről, a lidércekről, a boszorkányokról meg egyebekről. Mégis, az a hirtelen csend, amely Menyhárt Juliska szavait követte most, azt mutatta, hogy a többiek fejében is megfordult ez a dolog – mit lehessen tudni? Mert: jó, jó, a faluban, mondjuk, nincsenek szellemek (ámbar ki megy szívesen, sötétedés után, egyedül a pincébe vagy a padlásra?...), de a csertetői kastélyban attól még meghúzódhat egy-kettő, szellem vagy valami más. Szeretik az effélék az elhagyott kastélyokat, és megharagudhattak a háborgatás miatt.

Pipitér szótlánul, ide-oda rebbenő szemmel figyelte a lányok puszogásait, s már-már neki is úgy rémlett, hogy az ásókat nem ő tüntette el, s nem ő lopta vissza, hanem valami feldühödött rossz lélek...

Kata néninél még most sem mert jelentkezni, hogy vegyék fel a csapatba. Igaz, javított, magyarból, meg fizikából is hármásra felelt legutóbb, de számtanból még tovább rontott a helyzetén, mert tök egyes – csillagos egyes – dolgozatot írt.

„Legjobb volna pedig... – tűnődött sokszor – mégiscsak az lenne a legjobb, ha feljárhatnék a többiekkel a Csertetőre. Mert ha ásnak is, vagy akármi van, úgy rögtön kéznél vagyok. Persze, most nem érdekes, míg tart a rossz idő, télen meg pláne, akkor nincs semmi vész, de tavasszal, ha ezek hozzálátnak, tényleg felturkálják a parkot. Nincs az istennek az a vasládája, amit ennyi gyerek előbb vagy utóbb ki nem kajtat, akárhová dugta le József úr.”

Mindenképpen bonyolódott ez a csertetői kincskeresés. Nem elég, hogy József úr levelében nyoma sem volt a kincskereséshez nélkülözhetetlen térképnek, nem elég, hogy az úttörők végképp megszállták a parkot, ő pedig kívül rekedt a kőfalon – most itt van ez a tök számtan dolgozat. Negyedévre máris be van biztosítva a rová. Mikor lesz ebből – Csertető? És: kincsesláda? Ki gondolt volna erre, még a nyáron is, hogy – Serestély igazgató úr kezében van a kincsesláda kulcsa? Maga a kincskeresés is elég nagy gondnak látszott akkor, ki hitte volna, hogy még az a kisebbik gond? Ahhoz, hogy egyáltalán folytathassa a kincs felkutatását, ahhoz mindenekelőtt három dolog szükséges most: magolni, magolni és magolni.

Rossz sejtései beváltak. Számtanból rováot kapott negyedévkor, földrajzból és oroszról pedig megintették.

November végére javult némileg a helyzet: földrajzból és oroszról már nem állt bukásra, sőt földrajzból éppenséggel ötösre felelt, amikor Vilma néni, az intőosztást követő órán, kiszólította.

Csak a számtannal nem boldogult.

Egy szombati napon ünneplő ruhában jöttek a gyerekek iskolába, mert aznap volt a falu felszabadulásának tizenötödik évfordulója. Híre terjedt, hogy ma potyanapjuk lesz; az ünnepség után nyilván hazaengedik őket. Valóban, a visszaemlékezéssel meg az ünnepi műsorral simán

letudták az első két órát, de a harmadikra – számtan – rögtön csengetés után benyitott Serestély igazgató úr.

Gondtalan lárma fogadta (mostanában gyakran megtörtént ez, mióta naphiány miatt nem működött Pitagorász fénytávírója), a fiúk spongyával dobálózta, a lányok meg sikítottak és veszekedtek, mert féltették tiszta ünneplő blúzukat.

– Ki a hetes? – kérdezte Serestély igazgató úr, már a katedrán. Szemüvege fölött meghordozta a padsorokon szigorú tekintetét.

Szerencsétlenségére éppen Pipitér volt a hetes.

– No, hozzád csak ki a könyvecskédet, Daragó Irma – mondta Serestély igazgató úr.

Beírta magaviseletből az intőt.

– Ha már idekint vagy... – pillantott föl írás közben a szemüvege mögül – miről is volt szó a múlt órán?

Pipitérnek megremegett a lába, kiszaladt belőle az erő.

– A múlt órán szó volt... A múlt órán a százalékszámításról. – Serestély igazgató úr felegyenesedett, s hátracsapta a kezét.

– Meg tudnád-e mondani, Irmus... milyen eljárásokat ismerünk a százalékérték kiszámítására?

Pipitér nem tudta megmondani. Egyáltalán semmit sem tudott megmondani ebben a pillanatban, talán még a nevét sem, ha véletlenségből azt kérdezi meg Serestély igazgató úr.

– Lássuk talán a gyakorlatot – folytatta kegyetlenül Serestély igazgató úr. – Mert... amint a költő mondja... szürke minden elmélet, de zöld az élet aranyfája... Kitől van ez?... Hát senki sem tudja? ... No, kérdezzétek meg a Nyeste Gyurkáké szamarát, az biztosan tudja.

Az osztály illedelmesen röhögött. Pipitérnek táncolt a kezében a számtankönyv, s többször is elolvasta a 184. számú példát, amelyre rábökött Serestély igazgató úr csontos ujjja.

– 1949-ben egy kat. hold szántóra 12,4 kg műtrágya jutott, míg 1957-ben 213 százalékkal több. Mennyivel több és összesen hány kg jutott...

Minden szót értett külön-külön, csak éppen együtt nem értette a mondatot.

– Egyszóval változatlanul nem tanulsz – állapította meg Serestély igazgató úr, s beírta az osztálykönyvbe – ezúttal az ellenőrző könyvecskébe is – az egyest.

– Igazgató bácsi, én tanulok – sírta el magát Pipitér –, de micsináljak, ha egyszer nem megy a fejembe a számtan...

– A számtan? – Serestély igazgató úr felpillantott. – Minden tantárgyra ráfoghatod ezt, Irmus, de a számtan... az ragad, fiam, az ragad! Csak figyelni kell, az úgy ragad az ember fejébe... mint a bojtortján.

– De micsináljak, igazgató bácsi, ha nekem nem ragad... – szipogott, s kötényébe törölte az orrát, mert nem volt kéznél zsebkendő.

– Lusta vagy, Irmus. És figyelmetlen – Serestély igazgató úr átnyújtotta a katedra fölött az ellenőrző könyvecskét. – Bárki lehet akár jeles számtanista is... persze ha megvan benne az akarat! Volt nekem egy... egy osztálytársam, egy fiú – kezdte bizonytalanul, mert nem akarta bevallani a tanítványai előtt, hogy ő volt az a fiú – ...megbukott az egyszer matematikából, mire fogta a tavalyelőtti számtankönyvet, azután a tavalyit, azután az ideit, végigcsinált bennük minden létező példát... kétszer meg háromszor is, ha nem ment, s kérem: jeles lett! Soha attól kezdve nem adta lejjebb a jelesnél. Mit? Nyolcadikra ő lett az osztály legjobb számtanistája, ő dolgozta ki végig az érettségi tételeket is!... Csak egy kis akarat kell, Irmus. Úgy beleragad a fejedbe, mint a bojtortján.

Pipitér szipogva ment a helyére, de később, amikor Serestély igazgató úr már az új leckéről magyarázott, eltűnődött az előbbi szavakon. „Végeredményben – gondolta reménykedve – ezt én is

kipróbálhatnám, én se vagyok butább, mint más. Meg ha sok pénzem lesz, akkor is hasznát venném a kamatszámításnak is meg mindennek. Máskülönben könnyen becsaphatnak a nagyok...”

20

Decemberben újra elkezdődött az élet a Csertetőn. A rajok naponta feljártak, befűtöttek a nagyteremben, és jól eltöltötték az időt. A terem egyik végében a „fiúsarok” volt, a másikban a „lánysarok”, s az első fél órában külön-külön beszéltek meg az őrök a napirenden levő ügyeket; csendesen, hogy a másik őröt ne zavarják. Leginkább az úttörőpróba anyagával foglalkoztak, vagy az iskolai előmenetelt tárgyalták meg: ki szorul segítségre. Ez merőben új dolog volt, de csak a régi úttörőtagoknak, mert ők azelőtt csak ünnepek alkalmával jöttek össze, sorfalat állni, mozgalmi dalokat énekelni, felvonulni meg átnyújtani a virágcsokrot a járási vendégnek vagy a helybeli szónoknak. Az új tagok már természetesnek vették, hogy ez így szokás; hozzátartozik ez az úttörőmunkához: hétről hétre meghányani-vetni a szorongató iskolai gondokat is.

Kata néni elmaradhatatlanul részt vett a rajgyűléseken. Ritkán vette át a szót; rendszerint a háttérben telepedett meg, hol egyik, hol a másik őr mögött.

Egy alkalommal a lányok éppen befejezték volna az iskolai ügyek-gondok megvitatását, de Kata néni szót kért.

– Valamit nem értek én, gyerekek – mondta, s a fiúknak is intett, figyeljenek rá. – Mindez nagyon rendben van, hogy tanulópárok alakulnak; Papp Jutka máris sokat javított, mióta Rubányi Csillával tanul... de! Ti éppen azokról feledkeztek meg, akik legjobban rászorulnak a segítségre?...

Borköles, Suján, Daragó... akik párosával vitték haza az intőt negyedévkor...

– Kata néni, Pipitér nem úttörő – mondta Balassa Erzsé.

Szaniszló Jancsi felelt neki, szokatlanul mély hangon, a tulsó sarokból:

– Ő is a mi tehenünk borja...

Nevettek. Csathó tanár urat utánozta Szaniszló Jancsi; ötödikben volt az osztályfőnökük. De Kata néni nem tudta, hogy valakit utánoz, s ő is elmosolyodott.

Ihász Jóska kezét felnyújtva jelentkezett, mint az órán.

– Tanár néni, én vállaltam a múlt héten Pöcsiket... Suján Bélát, de épp ő nem akar jönni. Mit érdekli őt, azt mondja, ha kétszer járja a hetediket, legalább jövőre könnyebb lesz...

Pöcsiket év elején felvették a csapatba, de a negyedévi konferencia után az őr úgy határozott: kitiltja a Csertetőről, míg a bizonyítványán nem javít.

Vitatkoztak még erről. A lányoknál csak Piskótának nem volt még párja; ő a múlt héten kérte felvételét, s első alkalommal most volt kint velük a Csertetőn. A többiek valamennyien választottak már, akár szükséges volt a tanulmányi eredmény szempontjából, akár nem, mert tetszett ez a dolog mindenkinek, hogy összejárhatnak tanulni (s ezzel is szaporíthatják a barátnői sűgás-bűgások alkalmait).

Piskóta nem vállalta Pipitért.

– Akkor is... inkább Borköles Jolit vállalom – mondta kelleetlenül.

Négyesi Anikó belesikkantott a hirtelen csendbe:

– Batukán!... Vállalja el Batukán!

Kuncogtak mindenfelől. Kata néni is sejtette, miért kuncognak, mert Batukán elvörösödött a homlokától a füléig. Kaján tréfa volt az egész, de Batukán egyébként sem vállalhatott volna tanulópárt, hiszen ő maga is csak nehezen került el számtanból meg fizikából az intőt.

A fiúknál kevés tanulópár működött; Fülöp Sanyinak sem volt párja. Felemelte a kezét.

– Majd én Pipitért elvállalom – mondta.

A többi tanulópárban lány lánnyal, fiú fiúval tanult együtt. Ez volt az első „vegyes páros”.

– Fél négy! – jelentette Antal Marika.

Őt tették meg időfelelősnek, mert percmutatós német karórája volt.

Az őrök hamar befejezték megbeszélésüket. Kezdődött a legnépszerűbb program: a szabad foglalkozás. Elbomlott a társaság; egy csoport lány valamilyen társasjátékba kezdett, Menyhárt Juliska elővette tömérdék uzsonnáját, Antal Marika nyafogott a kályha mellett, hogy fázik a lába, egyebütt viszont melege van. Varga Ilus meg Bigyó kiszökött, s egy perc múlva megjelentek az ajtóban Bagirával, a fekete kandúrral.

Bagira megszokta lassanként a gyerektársaságot, és szemlátomást hízott szeptember óta. A farkát nemrég részesítette kozmetikai kezelésben Varga Ilus; gyönyörű, selymes, platinaszőke színben csillogott most a farka.

– Collstok! – kiáltott Papp Jutka. – Davaj, davaj, hol az egér?

De Lénárt Pali ezen a héten elfelejtett egeret fogni Bagirának. Kolontár azonnal jegyzőkönyvi megrovásban részesítette, amiért nem teljesítette felajánlását.

A lányok „Komámasszony, hol az olló”-t játszottak, s a kövér Menyhárt Juliska, vajas kenyeret majszolva, nagyon elbámészkodott valamin. A vajas kenyér maradék-felét ezalatt Bigyó lelopta a székre kiterített szalvétáról, s odaadta Bagirának.

– Ruca! Ruca! Viszi a macska az uzsonnát! – kiáltott Varga Ilus. A kövér lány ijedten kapott a szék felé, oda, ahol az előbb a vajas kenyér volt. De Bagira már javában falatozott, s közben Rucára lesett, mintha tudná, hogy ő a károsult.

A fiúk jobban szétszóródtak, mint a lányok; Collstok bélyeget, szalvétát, gyufacímjét és minden egyebet csereberélt, Kolontár gombfocit játszott Batukánnal, Szaniszló Jancsi megmutatta legújabb versét Kata néninek, s kipirult arccal várta a bírálatot. Nyeste Gyurka odakint a nyulakat etette Sámli segédletével; Ihász Jóska meg Pírítós a kályhához húzódva sakkozott. Fülöp Sanyi is a sakktáblához ült le először, de nem akadt partnere. Vele nem szerettek sakkozni, mert mindenkit megvert; már hatodikos korában ő volt az iskola sakkbajnoka.

Állt az ablaknál egy gyalupadféle, most azon dolgozott Fülöp Sanyi és még néhány fiú. Madáretetőt ácsoltak, télire. Pitagórász ezúttal sem tagadta meg magát, ő leginkább azon fáradozott, milyen újításokat és ésszerűsítéseket alkalmazhatna egy közönséges – „sematikus”, „sablonos”, „kaptafára kigondolt” – madáretetőn. Egy módosítást hamar ki is talált: kettős falat szerkesztett hátul az etetőnek, a két fal közé önti majd az ocsút, a kölest s egyéb madáreledelt. Így elég lesz egy héten egyszer feltölteni, mert az alulra fúrt, gyűszűnyi lyukakon így mindig kapnak annyi utánpótlást a madarak, amennyit felcsipkednek.

„Automata madáretető” – ezen a címen került be „Találmányaim” című füzetébe az új konstrukció.

Napról napra így telt az idő a Csertetőn. Később, amikor leesett a hó, változott a helyzet: szinte minden idejüket a szabadban töltötték a gyerekek. Kemény hólabdacatákat vívtak, ródliztak, ellátták a madáretetőket, hőembert csináltak. A hetedikesek befogták néha Retyezátot is, négy-öt szánkót kötöttek utána, s kerülgették vele a kastélyt.

Szép volt a csertetői park a téli puha, fehér bundában. Körül a kőfalon vastag hótakaró fehérlett, s puffadt hópárnákat tartogattak ágaikon az ezüstfenyők. A madáretetők púpos hókucsmái alatt gondtalan cinkék pityegtek, csivogtak, hintáztak a madzagon, s fejjel lefelé csipkedték a

szalonnabőrt – jártak ide kosztolni még a sátor-hegyi nagy erdőrengetegből is.

Különösen a vakációban volt nagy a forgalom. A rajok erre az időre felfüggesztették a napirendet, bárki jöhetett, amikor akart. Reggeltől estig tartott a búcsújárás; gyúrták a hólabdákat, siklottak az élénk színű, új, ünnepi ajándékszánkók, napról napra szaporodtak a hóemberek. A nagyteremben pedig ropogott a tűz, s a naposok nem győztek takarítani, mert a rendtelenebbje minduntalan behordta a havat, s merő lucskok volt a padló.

21

– Akarsz-e a lányok közt a legjobb számtanista lenni? – kérdezte Fülöp Sanyi Pipitért, amikor – rögtön másnap, a csertetői vállalás után – összeült a tanuló „vegyes páros”.

Pipitér rácsudálkozott a kajla fülű fiúra, s látván, hogy komolyan beszél, csendes tünődéssel válaszolt. – Könnyű neked, Pitagórasz, mert van eszed. Hiába nem vagy kitűnő tanuló, mindenki tudja... De nekem vagy eszem nincsen, vagy én már nem is tudom... A számtan nem megy a fejembe, az biztos.

– Arra felelj, amit kérdezek: akarsz-e a lányok közt a legjobb számtanista lenni? – újra így kérdezte: „a lányok közt”, minthogy az osztályban elismerten ő volt a legjobb számtanista, legalábbis a gyakorlatban (mert a töméntelen szabályt egy közepes tanuló is jobban tudta, mint ő).

Pipitér a varkocsát hátradobva, még egyszer, orvul megnézte Pitagórasz szétálló füleit. Ilyen közlőrlől még sosem látta a füleit, vagy legalábbis nem figyelte meg.

– Akarnék én – mondta. – Ha a fejem is akarná...

– Egyszóval: akarsz?

– Jó, hát akarok – felelt bizonytalanul. Megnézte a fiú szemüvegét is, mert a csuklónál sárgaréz dróttal volt összecsinálva, egy törés helyén pedig sebtapasszal, amelynek a felülete már feketélt a piszoktól.

– Hát csak azért – bölintott komolyan Pitagórasz. – Máskülönben nincs értelme az egésznek, akár el se kezdjük. Egy nyomorult kettes végett akár el se kezdjük. Mert ha már küszködik az ember, akkor ne kullogjon tovább az utolsó közt, akkor legyen meg az eredménye a küszködésnek!

– Jó vicc – rándított a vállán Pipitér. – Te is csak beszélsz, mért nem vagy akkor kitűnő?

A fiú elgondolkozott.

– Miért?... Lennék én, ha nagyon akarnám.

– Mért nem akarod?

Pitagórasz – zsebkendő híján – megszippantotta az orrát.

– Csak.

– Ohó... csak!... Csakra zsák kell, de még arra madzag is.

– Különben sem rólam van szó – mondta szigorúan Pitagórasz. – De ha tudni akarod, nekem fontosabb dolgaim is vannak, mint az, hogy versenyt magoljak Piskótával.

– Nekem is vannak fontosabb dolgaim... – akaratlanul szaladt ki ez a száján, s rögtön elvörösödött. Gyorsan tette hozzá, engesztelően: – Szamár vagy, Pitagórasz, nem lehet mindenki olyan okos, mint te. Az meg nem is úgy megy, hogy hókuszpókusz, csilicsalamádé... és Serestély igazgató úr nem győzi nekem irkálni az ötöt.

Az üres osztályteremben beszélgettek idáig, de menniük kellett, mert szállingózni kezdtek befelé a délutánosok.

– Nem is úgy gondoltam én – folytatta Pitagórasz, már odakint, a folyosón. – Év végére, mondjuk,

elég lesz az ötös, de jövőre te leszel a legjobb számtanista. A lányok közt – tette hozzá megint. A kapunál hirtelen megkérdezte:

– Hétszer nyolc?

– Hétszer nyolc, aaaz... – magában számolt, csak a száját mozgatta: „Ötször nyolc, az negyven, hatszor nyolc, az negyvennyolc, hétszer nyolc, az...” – ...ötvenhat!

– Nem tudod az egyszeregyet – állapította meg a fiú. Gondterhelten összébb vonta a szemöldökét, és svájcisapkáját a feje búbjára igazította. Szálkás haja kifelé meredezett alóla minden oldalon. – Gondoltam én, hogy előlről kell nekünk kezdeni a szorzótáblánál. Várjál csak... délután makkot gyűjtünk meg gesztenyét... ja, te nem vagy úttörő. Hatszor kilenc?...

Pipitér ezt sem tudta kapásból. Pedig máskülönben tudta, de így, ilyen hirtelen nem jutott az eszébe, csak ha utána számolt.

– Holnap kikérdezem az egyszeregyet – mondta a fiú, és elváltak.

Így kezdődött Pipitér küzdelme a számokkal. A szorzótábla után a negyedikes számtankönyv következett, majd az ötödikes. Pitagórász mindenütt kihagyta a szabályokat – ő maga sem igen tudta a szabályokat –, de a példákat egytől egyig végigcsináltatta vele. Úgy tett, mintha ez az ő saját módszere volna, de mindketten tisztában voltak vele, hogy a Serestély igazgató úr receptjét próbálják ki.

Egyelőre nem sok eredménnyel.

A vakáció előtti héten Pipitér felelt a táblánál, és siralmasan leszerepelt megint. Serestély igazgató úr már indult a katedrához, hogy beírja az egyest, ám a fiúk padsorából jelentkezés nélkül kilépett Fülöp Sanyi.

– Igazgató bácsi...

– Mit akarsz? Ezt mindenkinek tudni kell – intette le Serestély igazgató úr, mert azt hitte, ő akarja megoldani a példát.

– Igazgató bácsi, Pipitér... Irmus az én tanuló párom, én vállaltam, hogy...

– Nem nagyon dicsekedhetsz vele, fiam.

– ...én vállaltam – folytatta makacsul Fülöp Sanyi – és én vagyok a hibás, ha... Teljességgel én vagyok a hibás.

– Vagyis írjam be neked az egyest? – Serestély igazgató úr bosszúsan intett. – Űlj le, Fülöp. Te csak ne lovagiaskodj, fiam, ráérsz még te lovagiaskodni.

De a fiú nem mozdult, konokul szembenézett.

– Ne tessék haragudni, igazgató bácsi, de tényleg én vagyok a hibás, én át se vettem vele az új leckét. Nem is volna semmi értelme, mert még csak az ötödikes könyvnél tartunk...

Serestély igazgató úr még mindig ugyanúgy hajolt a katedra fölé, s kezében tartogatta félelmes, öreg, csorba kupakos töltőtollát.

– Hogyhogy az ötödikes könyvnél?

– Az ötödikes számtankönyvnél – felelte gyorsan Fülöp Sanyi, és már tüzelt az arca.

Erre Serestély igazgató úr valami igazitanivalót talált az öreg töltőtollon, s lassan visszacsavarta rá a csorba kupakot.

– No, jó – mondta azután megenyhülve. – Helyre mehetsz, Irmus, majd meglátom. Ezúttal nem írok be semmit, de a vakáció után kikérdezek, és... majd meglátom.

Pipitér sokat gyötrődött ezekben a hetekben a számokkal. Semmi örömet sem lelt a tanulásban, mégis vonzódott most a tankönyvekhez, ugyanolyan ellenállhatatlan kényszerből, amely régen a sarokba vágatta vele a táskát, és csak másnap, az iskolába indulás előtt kapkodta össze az órarend szerint szükséges holmikat.

Ennek a nagy elszántságnak bizonyosan ott volt a háttérben a csertetői páncélláda (valóban, nagyon szorongatta ez a gond, sőt csalta is néha; már-már úgy tűnt föl, csak a félévi bizonyítvány legyen jó, a többi már gyerekjáték; egy silány kis számtan kettessel együtt szinte az ölébe hull a kincsesláda is). De volt ott egyéb is a háttérben. Serestély igazgató úr ígérete például, hogy tudniillik kikérdezi a vakáció után. Aztán valamilyen kamaszos dac: szégyent ne valljon a rengeteg küszködéssel – mert híre volt ennek –, szégyent ne valljon az osztály előtt.

És egy pirinyót Pitagórasz is ott volt a háttérben: szegény fiú, ő is leégne, ha nem sikerül. Pedig eljárt hozzájuk mindennap Pitagórasz – leginkább a Csertetőről jövet, fülig havasan; ahogy a hólabdacatákban meghömpörgették –, hovatovább már a kutya sem ugatta meg, ha bejött a kapun.

Pipitér – a szobájuk ablakából éppen a hegyi útra látott – fájó szívvel, keseregve nézte a csertetői népvándorlást. Elképzelte, milyen aranyélete van a többieknek ott a parkban, micsoda jókat szánkóznak, hogy kanyarog a szánvonal, Retyezáttal az élén, a kastély körül – s ilyen pillanatokban eszébe sem jutott, hogy ő végtére is a kincsesláda miatt akar a csertetői parkba bejutni.

Öt számtanfűzetet írt tele a vakációban, mire a százalékszámításhoz értek.

A dolog mégsem sikerült olyan jól, ahogy Pitagórasz tervezte. Serestély igazgató úr rögtön, az első nap kihívta a táblához, és a példa még ment valahogy, de egyetlen szabályt sem tudott kinyögni (Pitagórasz csak átlapozta a szabályokat). Gyenge hármásra felelt, és hármas lett a következő héten a dolgozata is, mert elrontotta az egyik példát az ideges kapkodásban.

Azért félévkor közepes bizonyítványt vitt haza, csak számtanból és oroszból volt kettese. Kata néni rögtön a bizonyítványosztáskor közölte vele, hogy most már jelentkezhet a csapatba, és holnaptól kezdve járhat a Csertetőre is.

22

Elovadt a hó a napos lankákon, de utána megint kemény hidegek jöttek. Csak március közepe táján enyhült meg az időjárás; a talaj felengedett, ráadásul napokig szemerkélt az eső, kerékgagyig süppedtek a szekerek a feneketlen sárba.

Játékra, sétára, kirándulásokra éppenséggel nem volt alkalmas ez az idő, a Csertetőn mégsem szünetelt az élet. Most már nem a játék, hanem a kötelesség vitte a gyerekeket a parkba: az ittfelajtkezett tél miatt ugyanis körmükre égtek a tavaszi munkák.

Kata néninek feltett szándéka volt, hogy az idén, bármilyen kis területen, de minden körülmények között lerakják a szövetkezeti kertészet alapjait a Csertetőn. Hozzá is készült a télen, nem csupán szakkönyvek és jó tanácsok begyűjtésével, hanem azzal is, hogy a tanácstól, a földművesszövetkezettől kikönyörögte az induláshoz legszükségesebb anyagiakat. Sorra járta a tehetősebb szülőket is, mivel tudnák segíteni a gyerekeik vállalkozását. A karácsonyi vakációt ő szülőfalujában töltötte, itt találkozott a vőlegényével is, s ennek a találkozásnak egy részletes üzemterv, egy vázlatos beruházási terv, ezenkívül több tervrajz, táblázat, csatornázási, öntözési, raktározási, beszerzési, értékesítési problémavázlat és egy sűrűn teleírt számtanfűzet lett az eredménye.

Az üzemterv szerint már januárban meg kellett volna építeni a melegágyakat, viszont még februárban sem láthattak munkához, nem csupán a szigorú téli időjárás miatt, hanem a félév végi iskolai rohammunka miatt sem. Csak március elején vitték át a gyalupadnak használt öreg tölgyfa asztalt a nagyteremből egy másik üres terembe – nem volt még helyreállítva, de műhelynek megfelelt –, s elkezdődött a barkácsolás.

Serestély igazgató úr nem jó szemmel nézte ezt a csertetői „nyüzsgést”, szerinte az efféle „úttörősi” csak arra jó, hogy elvonja a gyerekek figyelmét első kötelességüktől, a tanulástól. Volt ebben igazság; a gyerekek kétségkívül szívesebben járták az eszüket a csertetői kastély környékén, mint a matematikán. (Más kérdés, hogy a Csertető híján az ilyen méléző pillanatokban vajon a matematikán járták volna-e az eszüket.) Egyéként is a kertészet újfajta gondokkal foglalkoztatta őket: mióta a magokat s a cserépben otthon nevelt palántákat kiültették a jól előkészített melegágyakba, öntözni kellett a palántákat is meg a friss kelést is, tehát naponta munkát adott a kert. Kata néni új beosztást csinált: hat-hat munkabrigádra osztotta a rajokat, s a brigádok hétfőtől szombatig felváltva jártak ki a Csertetőre. Vasárnap pedig együtt az egész csapat.

Pipitér a Bolyai-raj szerdai brigádjába került, melynek rajta kívül a kis Papp Jutka, a kövér Menyhárt Juliska s a szövetkezeti ügyvezető lánya, a nyafogós Antal Marika voltak a tagjai, Rubányi Csilla pedig a vezetője.

Március végére szikkadt annyit a föld, hogy hozzákezdhettek az ásáshoz.

Pipitér már régebben ásni akart, alighogy felengedett a föld, de Csincsilla, a brigádvezetője nem engedte, s emiatt össze is veszték. Most szerdán boldogan készült a Csertetőre: végre áshat, áshat, áshat szabadon, bujkálás nélkül, nyitva előtte a szerszámkamra is; járhat-kelhet, amerre tetszik, az ásóval a parkban, s bárhol vágja bele a földbe, senkinek semmi köze hozzá. (Hátha éppen fát akar ültetni? Vagy „talajpróbát” vesz?...)

Gyorsan bekapta az ebédet, s jó félórával előbb kiért a parkba, mint a többiek.

Tiszta idő volt, még elég hűvös, bár sütött a nap. Az öreg Serczik, botját a térdéhez támasztva, egy háromlábú széken sütkérezett a tornác előtt. Csak akkor vette észre Pipitért, amikor már a szerszámkamrában matatott. Nyitva volt a szerszámkamra, délelőtt kinyitotta a kisdobosoknak.

A hetedikesek szerdai brigádja teljes létszámban megjelent, a nyolcadikosok közül csak Bódis Aranka jött el, s a többiektől is hiányzott egy-két tag. Kézzel kézzel járt a locsolókanna, fülsértően csikorgott az öreg szivattyús kút a kastély mögött; hordták a vizet a melegágyakhoz. Utána Bódis Aranka szétoztotta a szerszámokat a brigádok közt, s az ásók csomóját háromszor is megolvasta.

– Lányok, ez megint tizenegy!

Csincsilla is megolvasta: valóban tizenegy ásó volt a falhoz támasztva a sarokban.

– Vasárnap leltároztunk, akkor még tíz volt, én számoltam – mondta Bódis Aranka. s megnézte az ajtóféltre kifüggesztett leltárt.

– És ha hozott valaki egy ásót azóta? Tegnap vagy tegnapelőtt?

– Az nem lehet! Akár hiány van, akár többlet, a naposnak rá kell vezetnie a leltárra.

Papp Jutka észrevette, hogy az egyik ásó rozsdásabb, mint a többi, és nedves rögcskék vannak rátapadva.

– Nézzétek! Ez a tizenegyedik! Ezt most lopta ide... valami...

– Jajistenem... – Menyhárt Juliska elfehéredett, és miközben a szemét le sem vette az ásókról, az ajtó felé farolt. Papp Jutka is megrettent, hirtelen ellökte magától az ásót. A zörrenésre egy fekete árnyék suhant elő a sarokból – Menyhárt Juliska lomha, nagy testével olyat szökkent hátrafelé, mint egy özgida, a lába azonban beleakadt a magas küszöbbe, és a nagy test a földre huppant.

Bagira – mert ő volt a fekete árnyék – kisurrant mellette, s kicsit távolabb miákolva visszafordult, hátha kapna valamit a gyerekektől. Sok egérlyuk volt a szerszámkamrának használt helyiségben, forgalmas egérlyukak, szívesen elvadásztatott itt Bagira.

A lányok kérdezték Serczik bácsit, s az öreg is azt állította, hogy az utóbbi napokban senki sem hozott a faluból ásót.

– Nem lehet az – mondta határozottan az öreg, s botjára támaszkodva, sajátságos, oldalozó

járásával a szerszámkamrához bicegett. – Ide nem hoztak semmit, én ugye, mindég itt tartózkodok, szemmel tartom én a gyerekeket. Meg aztán a zsvány nem is hozni szokott, hanem vinni – az ajtófélfához támaszkodva megállt, és megnézte az ásókat. – Nem lehet az. Régebben hozhatta azt ide valaki, rosszul számoltatok tik a múltkor.

A lányokat – minden brigádba lányok voltak beosztva erre a napra – megzavarta a tizenegyedik ásó rejtélyes megkerülése. A világért sem maradtak volna el egymástól; a kijelölt parcellákhoz is egy falkában mentek, s útközben a kútnál jó ideig tanakodtak, mert hol egyik, hol másik szomjazott meg, s várni kellett rá a többinek. (Azután: innen még látták Serczik bácsit, amint a tornác előtt egykedvűen pipázik a háromlábú széken. Nehéz volt most elszakadniuk az öregtől; ki tudja, hátha ott ólálkodik az a valaki – vagy „valami” – a park mélyén, a bozót sűrűjében...)

Nem haladtak az ásással. Minduntalan eszébe jutott az egyiküknek vagy a másikuknak valami, és újra meg újra összeverődtek egy kis sűgás-bűgásra.

Csak Pipitér szorgoskodott a Bolyai-raj parcelláján. Egymaga többet felásott, mint a többiek együttvéve. Pedig neki a tizenegyedik ásó jutott – senki sem merte elhozni a rejtélyes ásót –, s életlen volt, mint a bot. (A többi ásót a múlt vasárnap kireszelték a fiúk.) Amellett az évtizedek óta – talán ősidők óta töretlen föld, noha nedves volt, nehezen fogadta magába a vasat, s igen meg kellett küszködni minden ásónyomért. Pipitér mégis igyekezett jó mélyre ásni, s közben erősen figyelt, nem ütközik-e valamilyen kemény tárgyba a vas.

23

Már jó ideje nem úgy gondolt a jövőre, hogy ő egy fényes terem közepén vagy virágos, tavaszi réten sűrög, csak sűrög, és mindenfelől sokan nézik. Voltaképpen sehogyan sem gondolt mostanában a távoli jövőre – annyi minden függött a csertetői vasládától, hogy annál távolabbra el sem ért a gondolat –, de újabban valami szorongató bizonytalanságot érzett emiatt, hogy neki nincsenek egész életre szóló tervei.

Még egyre a kincs elosztásánál tartott a tervezgetésekben. Földet nem vesz, azt már eldöntötte. Sem szőlőt. (A faluban is megalakult most tavasszal a termelőcsoport. Igaz, hiába jártak hozzájuk, az apja nem lépett be, egyelőre. De még otthon, családi körben is így mondta: „Egyelőre sehova, míg ki nem ugrik a szög a zsákból. Hátha csak dirigálni akar valaki.”) Világos dolog, hogy földet ma már nem érdemes venni.

Papucscipőt mindenesetre venne s percmutatós német karórát. Meg tűzpiros nylonpulóvert, amilyen Kata nélinek van.

A családbelieknek és Daragó nagymamának éppúgy kiosztotta az ajándékait gondolatban, mint régebben, de új, kedves gondjai is támadtak: hétről hétre bővült a megajándékozandók köre.

Először is: Pitagórásznak venne rengeteg könyvet, egy szekérderékkel, csupa tudományos könyvet. És olyan zseblámpát venne neki, amely kézi hajtással működik, elem nélkül. (A kopasz tanácsstikárnak van olyan, és Pitagórász szeretné megnézni a belsejét, mitől világít, hogy ő is megcsinálhassa nagyban. Akkor a mamája nem veszekedne a petró miatt, mert ő csak hajtaná a lábával, mint a varrógépet, azt a bizonyos szerkezetet, és közben a lámpa világítana az asztalon.) Meg lombfűrészkészletet is venne neki.

Ihász Jóskának egy motorbiciklit venne, amiért megívott érte a nyáron.

Batukánnak nem venne semmit. Bár az lehetséges, hogy távcsövet neki is venne. Csupán azt kötné ki, hogy ő is belenézhesen, amikor akar.

Bigyónak hula-hopp karikát venne meg rózsaszínű csincsillabundát, amilyen Csincsillának van. (Esetleg magának is venne ilyen bundát, ha nincs szebb. Mert Varga Ilustól azt hallotta, hogy már nylonbunda is van.)

A Csertetőn helyrehozná a kastélyt, és be is rendezné a gyerekeknek. (A berendezést még addig megbeszelné Kata nénivel.)

A faluba pedig bevezetné a villanyt, s mozit építtetne a Pataksoron. És az utcákat kiköveztetné, és a járdákat is megcsináltatná mindenütt, az utolsó házig, mert tavasszal meg ősszel borzasztó a sár.

Így ábrándozott a könyvei fölött, néha órákig. Április közepén azonban Serestély igazgató úr megzavarta ezeket a tiszta és kellemes ábrándozásokat.

Beteg volt Ili néni, az énektanárnő. Sokáig nem jött be senki a lyukasórára. Eleinte ki-ki a maga módján szórakozott, majd a közfigyelem a Collstok padja felé fordult, mert a hosszú szöske fiú – Szaniszló Jancsi szerint: „ösztvér kútágas, hórihorgas gémmel” –, kezében füzet alakú, sárga újsággal, lottószelvényeit kezdte kitölteni. Volt vagy öt lottószelvénye.

Többen lottóztak az osztályból, a pénzesebbek, bár nem rendszeresen. Antal Marika, Piskóta, Csincsilla, Varga Ilus, Ruca, Pirítós, Kolontár. Antal Marikának egy ízben már kettes találat is volt, tizenkét forintot kapott érte a postán. Collstok most nyert először, tegnap fizettek ki neki tizenöt forint ötven fillért.

Az érdeklődők széles gyűrűje Collstok padja köré tömörült. Heves vita kezdődött, milyen számot érdemesebb átkiszelni; azt, amelyiket már régen nem húzták ki, vagy azt, amelyik sűrűn előkerül a szerencsekerékből.

Ekkor lépett be Serestély igazgató úr.

Megállt a szélső padsor előtt, és fejét leszegve, szigorúan nézett a szemüvege fölött. A csoportosulók szétrebbentek, s egymás hegyén-hátán a helyükre ugráltak. Serestély igazgató úr az álló sorok közt Collstok padjához sétált.

– Te, Lénárt, mit seftelsz megint?

– Semmit, igazgató úr. Nem seftelek én.

A lottószelvényeket eltüntette az előbb, de a kis sárga újság a padon felejtődött.

– Hát ez?

– Ez?... Ez olyan sportlap. Totólap. Tudniillik kettes találatom volt, aztán úgy gondoltam, hogy... – a hosszú fiú megrettent, és összevissza beszélt. – ...És én nem zsinatoltam, én itt ültem a helyemen, igazgató úr.

Serestély igazgató úr belelapozott a sárga újságba, majd visszadobta a padra, s a katedrához sétált. Beírta az osztálykönyvet, s újra körülpillantott a szemüvege mögül.

– Leülni – mondta. – Számtanórát tartunk.

Leültek, de az elégedetlen mocorgás tovább tartott. Ének helyett számtan – nem jó üzlet. Ilyet is csak Serestély igazgató úr csinál.

– Lénárt!

A hosszú fiú halálra váltan ugrott ki a padból.

– Gyere a táblához.

Serestély igazgató úr elővette a noteszét, ide-oda lapozott benne, majd diktálni kezdett:

– Negyvenhárommillió... kilencszáznegyvenkilencezerkettőszázhatvannyolc... Ennyi szelvényt kellene kitöltened ahhoz, hogy biztosan meglegyen az ötös találat. De, tegyük fel, nincs pénzed ennyi szelvényre... – Négyesi Anikó felnyikkant, Pirítós tisztelettudóan röhögött az első padban – ...tegyük fel, csak heti egy szelvényre van pénzed. Mennyi ideig kellene várnod, hogy... a

matematikai valószínűség szerint... minden eshetőségre sor kerüljön?

A példa nem volt nehéz, és Collstok sem volt rossz számtanista. Hamarosan kijött az eredmény: évi ötvenkét húzást véve alapul – „ami persze nem egészen pontos” – jegyezte meg Serestély igazgató úr –, nyolcszáznegyvenötezer-százhetvennyolc év és még tizenkét hét.

– Tehát – állapította meg Serestély igazgató úr, a tanulságokat összegezve, ismerős hangsúlyával – a százezer éves neandervölgyi ősembernek mindmáig nem sok reménye volna az ötös találatra. A hatszázezer éves pekingi ősembernek már lényegesen több, az egymillió éves jávai majomember pedig minden valószínűség szerint besöpörhetné a zsebébe Lénárt Pali – és minden lottózó – forintjait.

Elmosolyodott. Ez olyan ritkán esett meg, hogy Collstok felbátorodva megjegyezte:

– Nem bánnám én... megelégednék én a négyessel is, igazgató úr.

Vesztére, mert máris megkapta a következő példát

– Az összes lehetőségeket számba véve: 425 darab négyes találat lehetséges. Ha az a bizonyos jávai majomember a magyarok bejövetele idején, tehát 896-ban négyes találatot ért el, mikor számíthat a legközelebbi négyes találatra – a számok törvénye szerint?

Ez már valamivel nehezebb példa volt, hamar megfeneklett a Collstok tudománya.

– Csepregi Klára! Gyere, segíts neki.

Piskóta kijött, ujjai közé csípte a krétát, s a táblát gondosan letörölgette a szivaccsal, mindenütt, ahol tiszta volt, de tovább ő sem jutott. Neki-nekikezdett, aztán csak pirult és hallgatott – hiába, ez nem volt mára feladva leckének.

– Fülöp!

Pitagorász felugrott, és már mondta is az eredményt (kiszámította akkorra a padban):

– Ha 896-ban volt négyes találat, akkor 2884-ben esedékes a következő négyes találat. Vagyis mához képest még 924 év múlva.

– És mi van akkor... csak úgy nagyjából... ha a jávai majomember, a Lénárt kollégája... heti száz szelvénnel játszik?

– Akkor az van... – Pitagorász hol a táblára, hol a füzetére kancsított, s némi tünődés után közölte az eredményt: – ...ha heti száz szelvénnel játszik, akkor az van, hogy minden huszadik évben számíthat egy négyes találatra, és minden nyolcezer-négyszázötvenkettedik évben számíthat egy ötösre.

Serestély igazgató úr elégedetten bólogatott, és helyreküldte a táblánál álldogáló két gyereket. Ősz halántékát simogatva s a szemüveg mögül fel-felpillantva, szótlanul sétált a padosorok előtt, percekig.

– Kincskeresők – szólalt meg hirtelen az ablaknál. Megállt, s kezeit hátrakulcsolva kifelé pillogott. – Nem is olyan ártatlan foglalkozás... – újra az osztályhoz fordult, s meghordozta szigorú tekintetét a padosorokon. – Az egyik tábornok szeretne lenni... persze, ahhoz bakaruhát kellene húzni százezernek, hogy egyvalaki tábornok lehessen. A másik nyerni akar, legalábbis egymilliót. Persze, ahhoz, hogy ő nyerjen, egymilliónak el kell veszítenie a pénzét is meg a reményét is. Egymillió ráfizet, hogy egynek sikerüljön, de látjátok, mindnyájan az egy helyébe képzelitek magatokat, nem a millióba. Igaz, Lénárt?... Rossz matematikus vagy, fiam.

Pipitér minden szóra figyelt; hevesen dobogott a szíve. „Nem, az nem olyan – gondolta később –, én nem a más pénzén akarok meggazdagodni, nem ártok én azzal senkinek, ha a vasládát meglelem. Sőt.”

De erről tüstént eszébe jutott, mit mondott egy ízben Kata néni: „A Csértetón minden, az utolsó rozsdás szög is a népet illeti, a parasztokat, mert ők dolgoztak érte. Ha nem ők, hát az apáik meg

ősapáik.”

„Végeredményben – tűnődött Pipitér – én se tartanám meg magamnak a kincset, az egészszet. Nem jobb az, ha kiássa valaki, mintha a föld nyeli el, örökre?...” Ettől megnyugodott egy kicsit, de csak egy kicsit. Mert továbbra is ott gomolyogtak a bizonytalan érzések a csertetői vasláda körül.

A szomszédos padban – az ablak melletti padosor elején – Pirítós pufi arca szokatlanul ragyogott. Alig várta az óra végét, hogy elsuttoghassa a titkát: Serestély igazgató úrnak, úgy látszik, saját családjában sem sikerült érvényre juttatnia puritán elveit. Vilma néni, Serestélyné, ugyanis vele – Pirítóssal szokta hetenként elküldeni lottószelvényeit a postára.

24

Az ásóbrigádok versenyében a Bolyai-raj behozhatatlanul vezetett. Az első két hétben nagyobb területet ásott fel, mint a többi három felsős raj együttvéve.

Pipitér szinte mindennap odakint volt a Csertetőn. A brigádvezetők szívesen elnézték ezt a kis szabálytalanságot, hiszen Pipitér csak a szerdai brigádban szerepelt a saját nevében, más napokon mindig helyettesített valakit. Olyanokat, akik nem szívesen forgatták az ásót, és kész örömet beleegyeztek a helyettesítésbe. Így azután vele együtt kivolt a létszám, s a brigádvezetők beírhatták a „Tevékenységi napló”-ba, hogy ez vagy az a brigád teljes létszámban megjelent.

Rendszerint jó félórával előbb érkezett a parkba Pipitér, mint a többiek, rögtön kivett egy ásót a szerszámkamrából, és elkószált valamerre. Imitt-amott – gondolomra – ásott egy gödröcskét, de nem is maga az ásás volt számára a fontos, hanem az, hogy: áshat, ha akar.

Később egyszerűsítette a kutatást: hegyes vasbotot szerzett otthon, ezt minden alkalommal magával vitte, és a gyanús helyeken leszúrta a földbe. Az ásót csak olyankor használta, ha a vasbot megakadt valamiben. (Mindig kőben akadt meg.)

Néha elkésérítette a sikertelenség: „Hiába, nincs énnekem szerencsém. És nem is lehet ezt egyedül, ilyen istentelen nagy kertet... ki győzi azt?... Pitagórással együtt egész más volna, ő biztosan kitalálna valamit...”

Már komolyan foglalkozott azzal a gondolattal, hogy Pitagórászt beavatja a titkába. Közbejött azonban egy igen kellemetlen eset.

Dögtnan – állattan – órán rosszul felelt. Vilma néni beírta az egyest, és kijelentette, hogy háromnegyed évkor meg fogja inteni. Mostanában; mióta naponta kijárt a Csertetőre, a többi tantárgyból is gyengén felelgetett; félév óta kétségkívül rontott a jegyein, ezt Kata néni rögtön megállapította, amikor legutóbb szemlét tartott az osztálykönyv rubrikáin.

„Ojjé, dögtnan... majd kijavítom” – gondolta most, de nem minden szorongás nélkül.

Óra után a szünetben nagy volt a zajongás, a sivalkodás, mert a fiúk egy döglött szarvasbogárral dobálták a lányokat. Pirítós hozta a szarvasbogarat, megmutatni Vilma néninek, beteheti-e a gyűjteményébe, mivel a preparálásnál három lába letört. – Találsz te szebbet is még, arra majd jobban vigyázzál – mondta Vilma néni, s ezzel a szarvasbogár, sorsa megpecsételődött; Pirítós közprédára bocsátotta a szünetben. Leginkább éppen ő dobálódzott vele, a lányok pedig menekültek és sikítottak. Nem azért, mintha féltek volna a döglött bogártól, de ha egy fiú egy lányt döglött bogárral megdob, akkor a lánynak menekülni és sikítani kell, ez természetes.

Becsengettek. Újra Vilma néni órája következett: földrajz. A szarvasbogárról már el is feledkeztek a lányok. Pirítós elsétált a padosorok előtt, s beletette a bogarat a gyanútlanul társalgó Papp Jutka nyakába. Bigyó sikított, Pirítós meg kiszaladt az ajtón a folyosóra; mindnyájan azt

hitték, örködni megy, pedig a postára indult, Vilma néni lottószelvényeivel a zsebében.

Egy perc múlva nyílt az ajtó, s Bigyónak máris lendült a keze: a döglött bogár nagyot koppant – néhány centiméterre a Vilma néni fejétől, tudniillik ő lépett be az ajtón –, s leperdült a padlóra.

Vilma néni Pipitérré nézett, majd a bogárra, aztán megint Pipitérré. Nem szólt semmit, de széles arcára ráfelhősödött az indulat, s alig észrevehetően megrezdült szemöldöke helyén a halántékaig érő festett, fekete csík.

Fellépett a katedrához, beírta az osztálykönyvet, s rányitott a névsorra.

– Daragó Irma.

Egészen nyilvánvaló volt, hogy azt hiszi: Pipitér dobált a bogárral.

– Beszélj Afrika vízrajzáról.

Valahol a könyv elején volt Afrika vízrajza, ők pedig most a könyv vége felé jártak. De Vilma néninek megvolt ez a szokása, hogy őskori anyagot kérdezett; szerinte nem azért tanul az ember, hogy két hét múlva elfelejtse, hanem azért, hogy fejben tartsa, amit egyszer megtanult, és ha álmából riasztanak fel, akkor is tudnia kell a hat héttel ezelőtti leckét is meg a hat hónappal ezelőttil is, mint a vízfolyás. „Nincs új lecke, és nincs ismétlés, ilyet hallani sem akarok – hangoztatta sokszor. – Minden órára tudni kell az összes tanultakat, a könyv első lapjától.” Így aztán a gyerekek mindig tudták, Vilma néni milyen kedvében van: minél régebbi leckét kérdezett, annál jobban haragudott. (Bár némelyik gyerekre sohasem haragudott. Piritós, Kolontár, Balassa Erzs, Piskóta, Menyhárt Juliska, Csincsilla mindig az új leckéből felelt vagy legfeljebb a múlt óraiból. Azt suttogták a gyerekek, hogy egy pár kirántani való csirke, húsz-harminc tojás vagy egy kiadós disznótoros kóstoló jobb kedvre szokta hangolni Vilma nénit az illető gyerek irányában.)

Pipitér sápadtan állt a pad mellett. Már tudta, hogy egyest kap, mert Vilma néninél ezt mindig előre lehetett tudni. Hirtelenében semmire sem emlékezett Afrika vízrajzából, csupán egy vizes fényképére, amely, valahol a könyv elején, szeptemberi messzeségből ködlött. Azután felvillant az emlékezetében egy szó: Tanganyika. Akkoriban néhány hétig Tanganyikának hívták Tankót.

– Tanganyika – mondta küszködve.

– Mi az a Tanganyika?! – dörrent rá Vilma néni, s szinte felkunkorodott a szemöldöke helyén kirajzolt fekete vonás. – Mi az? Falu, város vagy csizmatalp?

– Tanganyika... az egy folyó.

– Folyó... – ismételte meg a szót Vilma néni, s száját összeszorítva bólított. Indult a katedrához. Váratlanul, a dermedt csendben megszólalt Fülöp Sanyi

– Tanár néni, nem Daragó Irmus dobta azt a bogarat.

Vilma néni megütődve nézte:

– És neked mi közöd hozzá?

– Semmi. Én csak azt akartam mondani, ne órá tessék mérgesnek lenni, mert nem ő...

– Én nem vagyok rá mérges! És én nem azért feleltetek senkit, mert mérges vagyok rá! – kiáltott most már pirosan a méregtől Vilma néni, majd kissé lehiggadva megkérdezte: – Hát ki dobált?

– Nem ő dobált, tanár néni.

– Hát ki?

– Ő nem dobált.

– Te! Felképellek, Fülöp... Azt kérdeztem: ki dobált?

– Aki dobált, az biztosan tudja. De én láttam, hogy nem ő dobált.

Fülöp Sanyi Papp Jutkára kancsított, Vilma néni azt hitte, Piskótát nézi, s felhagyott a vallatással.

– Én nem haragszom senkire, gyerekek, én csak beírom az egyest annak, aki nem tudja a földrajzot – mondta, és csakugyan beírta Pipitérnek az egyest. Akkor úgy látszott, megbocsát Fülöp

Sanyinak a vakmerőségéért, de óra végén – néhány perc volt még a csengetésig – felszólította, s kérdezgette a régi anyagból. Fülöp Sanyi elég jól felelt, de azután nem tudta megmondani, milyen részekre tagozódik az amerikai Sziklás-hegység és az Appalache-ek között elterülő síkság, és Dél-Afrika ásványi kincseiből is kihagyta a felsorolásnál az azbesztet meg a mangánt. Végeredményben kettést kapott.

Nem zárult le ennyivel a dolog; Pipitér új keletű egyeseire Kata néni már másnap felfigyelt. Fülébe juthatott az is, hogy Pipitér mindennapos a Csertetőn, mert rögtön azzal kezdte:

– Ne gyere ki többet a Csertetőre, Irmus. Az év végi vizsgákig ne gyere ki. Hallom, milyen jól dolgozol, sőt te vagy a Bolyai-raj legszorgalmasabb munkása, de kutyafülét ér az, ha egy cipész jól tud szájharmonikázni, csak épp a cipőt csinálja meg rosszul. Itt van ni, tele vagy megint egyessel-kettessel, ásásból nem osztályozunk, Irmus, milyen lesz így a bizonyítvány?

Pipitért most nem is az keserítette el legjobban, hogy megint kitiltják a Csertetőről. Az is, de annál még sokkal inkább: a vele történt szörnyű igazságtalanság. Lehetséges, ha Vilma néni az új leckéből kérdezi, akkor is egyest kap (csak felületesen futotta át az új leckét, és semmi sem maradt meg a fejében). De így, hogy Vilma néni már eleve neki szánta azt az egyest – pedig tényleg nem ő dobált –, így nagyon szerencsétlennek érezte magát és nagyon igaztalanak Vilma néni bosszúját – végeredményben kettőjükön, mert Pitagórász is pórul járt, amiért védelmére kelt.

„Annak pedig én vagyok az oka, miattam kapta azt a kettést.” – Úgy gondolt most Pitagórászra, mint egy lovagra, aki nála százszorta erősebb ellenféllel is szembeszáll a nő becsületéért.

25

Pár nap múlva – még fel sem ocsúdott az elkeseredésből Vilma néni igazságtalansága miatt – igen különös eset történt vele.

Számtanból dolgozatot írtak. Az első példa elég könnyű volt, de a másodikon elvérzett az osztály.

A következőképp szólt a második példa:

„Két egyenlő megterhelésű teherkocsi vasrudakat szállít. Az első kocsin 108 db 8 m hosszú, 12 cm × 4 cm keresztmetszetű rúd van. Hány rúd van a másikon, ha azok 6 m hosszúak és 16 cm × 6 cm keresztmetszetűek?”

Pipitér elmerülten számolt; nem vette észre, hogy két paddal mögötte még Piskóta is dermedten ül, új, kínai töltőtollának a végét rágcsálja, s a füle már olyan vörös, mint a paradicsom. Ha ezt észrevette volna, bizonyosan ő is megakad. Így azonban – nem is sejtve, milyen nehéz ez a példa – belefeledkezett a munkába, s azzal a kényszerű, makacs kitartással dolgozott, ahogyan jóval több mint kétezer példát végigszámolt december óta, a negyedikes számtankönyvtől a hetedikesig.

Amikor elkészült a második példával is, karba tette a kezét. Serestély igazgató úr abban a pillanatban megszólalt fölötte:

– Hát te? Mért nem dolgozol?

– Készen vagyok, igazgató bácsi – állt fel Pipitér, s ahogy – ugyanazzal a mozdulattal – körülpillantott, megjéjdt. „Jaj, csak nem hagytam ki valamit?...” – gondolta, mert a többiek mindnyájan dolgoztak még.

– Mutasd.

Serestély igazgató úr elvette a füzetet, és belelapozott. Aztán gyanakodva kipillantott a szemüvege fölött; előbb őt, majd a közvetlen szomszédságát vette szemügyre. Fülöp Sanyit is megnézte, pedig ő hátrább ült, a fiúk padsorában. Éppen most fejezte be, s kitette a pad szélére az összehajtott

füzetet.

– Jól van – mondta kurtán Serestély igazgató úr, s a Fülöp padjához sétált. Belenézett az ő füzetébe is, s rögtön látta, hogy nem egyezik a számítás menetrendje.

– Jól van, Irmus – mondta még egyszer. – A tied is jó, Fülöp.

Csengettek. – Füzeteket a pad szélére!

Piritós gyorsan odaírt még egy számot a többihez, találmra, ami a kezére jött (mindegy, hátha éppen az következnek?), s kötelességtudóan összecsapta a füzetét. Papp Jutka is sebtiben a végére írta: = 72. Kilesett annyit az előbb Pipitér füzetéből, hogy 72 a második példa végeredménye.

Első óra volt számtan, a negyedik pedig fizika. Serestély igazgató úr rossz hangulatban jött be fizikaórára. Kijavította a dolgozatokat, és csak kettő volt köztük hibátlan. Négyest is csupán az Ihász Jóska dolgozatára adhatott, mert végig jó volt a számítás, de a végeredménynél csak a hetesig jutott el, a kettést már szemlátomást nem volt ideje odaírni.

– Daragó Irma! Hozd ki az ellenőrződet.

Reszkető kézzel szedte elő Pipitér az ellenőrző könyvecskét, és kivitte a katedrához.

Serestély igazgató úr komoran írt a könyvecskébe, sokáig írt, aztán felegyenesedett, körülpillantott az osztályon, és a következőket olvasta:

Igazgatói dicséretben részesítem Daragó Irmát, példamutató szorgalmáért, mellyel a leggyengébb tanulók sorából a legjobb számtanisták közé küzdötte fel magát. Ez a dicséret, melyet az osztály előtt is kihirdettem, szolgáljon buzdításul a további jó munkához.

Pipitér hihetetlen boldogságot érzett; annál nagyobb volt ez a boldogság, hogy ilyen váratlanul zuhant a szívébe. Megköszönni is elfelejtette a dicséretet, s amint visszafelé indult a padjába, magán érezte Piskóta irigy tekintetét. Pitagórászra viszont elfelejtett ránézni, s ahogy leült, lopva hátrapillantott. A fiú képe ragyogott, s két elálló füle úgy tüzel, mintha a dicséretet ő kapta volna.

Lehetséges, korán jött ez a dicséret, és talán nem is volt egészen megérdemelt. Bizonyára a véletlennek is volt abban szerepe, hogy a jeles és kitűnő tanulók mind elvéreztek azon a számtanpéldán. Pipitér maga is sejtette – bár e körül a sejtés körül a jó érzések köde gomolygott –, hogy korántsem vehetné még fel a versenyt a jelesekkel; Serestély igazgató úr pedig pontosan tudta, hogy ezzel a kifejezéssel: „a legjobb számtanisták közé küzdötte fel magát” – túloz, határozottan túloz, és több ebben a dicséretben az előleg, mint a megszolgált jutalom.

Mégis: különös – szinte érthetetlen – hatása volt az elhamarkodott dicséretnek.

Nem az történt, amit öreg, tapasztalt pedagógusok várnának ilyenkor – s ami, nyilván az esetek nagy többségében, történni szokott –, hogy: a gyerekek fejébe száll a dicsőség, elbízza magát, s azt képzei, bérelt helye van a legjobbak között, pihenhet a babérain. Pipitér esetében egészen más történt.

Ő úgy érezte magát idáig az órákon, mint a kalickában született madár. Az is verdesi néha szárnyaival a kalicka rácsait, és sóváran nézi a rácson túl, a szabadban röpködő többi madarat, de eszébe sem jut, hogy az ő szárnyai is röpülésre termettek, hiszen még nem röpült soha. Csak vergődik a szűk, áttörhetetlen ketrecben, mintha a szárnyai csupán arra valók volnának, hogy a rácsokat verdesse velük. Ám egyszer csak megnyílik a kalicka ajtaja, ösztönösen kiröppen belőle a madár, és röpül, röpül, nem bír betelni a röpülés gyönyörével. Soha sem érezte még, most érzi először, milyen kifejezhetetlen boldogság ez a madárnak: szabadon röpülni!

Pipitér is ilyesformán vergődött idáig a kettesek és a hármasok rácsai közt. Mintha a tudásnak az a korlátlan világa, melyben Pitagórász, Piskóta, Ihász Jóska, Kolontár és a többi jó tanuló olyan

otthonosan mozog, csakis az ő számukra teremtett világ volna, az övé pedig a „Megint nem készültél, Irmus!”, „Ez nem tudás, Irmus!”, „Próbálg egy kicsit gondolkozni, Irmus!” szűk ketrece. Amilyen természetesnek ette azt, hogy Piskóta mindent megtanul, és Pitagórász mindent kitalál – „mert ők persze tudnak” –, ugyanilyen belenyugvással ítélte meg saját helyzetét: lapulni a padban, átvészelni valamiképpen a feleltetéseket, s minél kevesebb megerőltetéssel „kivégezni” azt az egy-két osztályt, ami még hátravan.

De most kinyílt a kalicka ajtaja.

Tudott vagy nem tudott régebben, az egyformán az iskolai viszontagságok közé tartozott idáig; sem ez, sem az nem hagyott nyomot benne. Most érzett rá a tudás ízére – *jó ízére* – életében először. Mint a szabad röpülés gyönyörére az a bizonyos madár. Megsejtett valamit abból, amit még a tanárok közül is oly sokan nem értenek vagy nem hisznek: hogy a tehetség ott szunnyad minden életrevaló, egészséges gyerekben; valamilyen tehetség magvát ki-ki magában hordozza, de ez a mag csak értő kezek gondozására csírázik ki.

Szemlátomást megváltozott Pipitér; anyja, apja nem győzött eleget csodálkozni.

Minden szabad idejében a könyveit bújta, a házi feladatokon kotlott, s vaskos köteteket hordott ki a könyvtárból. Voltaképpen az élményt – a tudás élményét – csak most ízlelgette igazán, nem a jól sikerült számtandolgozatban, nem is az igazgatói dicséretben, hanem abban, ami utána következett.

Ugyanazokat a számokat írta a füzetébe, mint annak idején, amikor – Pitagórász ösztökélésére – a tengernyi példával gyötrődött, de mintha a számok nem is azt jelentenék, mint azelőtt; mintha ellenségeiből barátaivá váltak volna. Mintha a szavak sem azt jelentenék és a könyvek sem, hanem valami mást, természetest és egyben izgalmasat. Azelőtt is megtörtént, hogy néha elszánta magát, hozzáült a leckéjéhez, olvasta, olvasta, tízszer-tizenötször is elolvasta, és közben nem tudta, mit olvas. Most pedig a szavak és mondatok már az első olvasásra kitárták értelmüket, s – nem maga a szöveg, hanem belső magva: az értelem, a lényeg (amely, úgy látszik, megközelíthetetlen a rossz tanulónak) – hihetetlenül gyorsan megragadt a fejében. Hiszen minden érdekelte most; még a legelvontabb, nyelvtörő szabályoknak is utánagondolt, s kibogozta az értelmüket. Neki magának úgy tűnt föl: nem is ő változott meg, hanem a szavak és a számok változtak meg, a könyvek, a tantárgyak és a tanárok, a ceruza és a papír, a tábla és a kréta – minden változóban volt körülötte.

Egész valóját betöltötte az élmény: tudni.

Május elsején az egész iskola kivonult a Csertetőre, s ő azon kapta magát, hogy élete nagy titka, a kincsesláda, már napok óta eszébe sem jutott.

26

Elkövetkeztek az év végi vizsgák.

A hetedik osztály elég jól szerepelt – boldog is volt Kata néni –, osztályismétlésre csak egy fiú bukott – hosszú ideig betegeskedett, és sokat hiányzott ez a fiú –, pótvizsgára pedig két lány, Borköles Joli és Tóth Eszter. Jóllehet Serestély igazgató úr Menyhárt Juliskát is meg akarta buktatni fizikából, de Vilma néni a sarkára állt, és védelmébe vette Rucát. Csinos kis családi veszekedés támadt emiatt Serestélyéknél, annál is inkább, mert Vilma néni kijelentette, hogy ő Fülöp Sanyinak hármast ad földrajzból, Daragó Irmának pedig kettést. Végül is mindenki jól járt: Menyhárt Juliska nem bukott meg fizikából, Pitagórász viszont földrajzból négyest kapott, Pipitér pedig hármast.

Pipitérnek különben ez volt idáig a legjobb bizonyítványa: általános jó rendű; két hármast

kiegyenlítették az ötösök.

Máskülönben nem sokat változott az osztály arculata: maradt a régi két kitűnő: Piskóta és Kolontár, s maradtak a jelesek is: Csincsilla, Balassa Erzs, Szaniszló Jancsi, Ihász Jóska. A tantestület konferenciája azonban már azt is eredménynek könyvelte el, hogy hetedikben nem romlott az osztály, sőt egyik-másik gyerekénél – például Daragó Irmánál – szembeszökő javulás tapasztalható. A tanulópárok kiállták a próbát, és Serestély igazgató úr szemlátomást megbékélt a csertetői vállalkozással is.

Fülöp Sanyi különben most sem lett jeles; tornából, énekből, földrajzból négyest kapott, oroszból pedig csak a tanári konferencia mentette ki a hármasát négyesre, mert valóban gyengécske nyelvész volt Fülöp Sanyi, ötödiktől kezdve hadilábon állt az orosz nyelvtan szigorú szabályaival, és mindig összezavarta a ragozások tengernyi formuláját.

A bizonyítványosztás napján, délután Fülöp Sanyi bezörgetett Daragóékhoz. Most nem ment be a hívásra sem, csak a kapuban kérdezte meg Pipitért, volna-e kedve a Csertetőre kijönni.

Pipitér éppen a nagymamához készült, eldicsekedni a bizonyítvánnyal, de erre megváltoztatta a tervét. Beszölt az anyjának: – Édesanyám, rajgyűlés lesz a Csertetőn, most jut eszembe... – és már szaladt is. Ha nem füllent, akkor is elengedte volna az anyja; friss volt még a bizonyítvány jó hatása a családban.

Szóttanul lépkedtek egymás mellett, s a kert végénél rátértek a patakparti ösvényre.

– Jövőre még jeles is lehetnék, nem igaz? – szólalt meg eltűnődve Pipitér. Őt még egyre a bizonyítvány foglalkoztatta.

– Persze – hagyta rá a fiú. – Mindenki lehet jeles, ha akar.

– És te?... Te miért nem akarsz?

– Én? Minek az? – vont a vállát a fiú. – Akkor mindent meg kellene tanulni.

Pipitér emlékezett rá, hogy beszélgettek ők már egyszer erről, és Pitagorász akkor is ilyen sehogy se válaszolt. Addig is tudta, de mióta közelebről megismerte – a karácsonyi vakáció óta szinte naponta összejártak –, gyakran el-eltűnődött rajta, milyen különös fiú ez. Voltaképpen sosem tanult; hét esztendő óta talán még a kezébe sem vette úgy a könyvet, hogy: „most pedig megtanulom a holnapi leckét”. Írásbeli feladatait úgy-ahogy összezsápta – ennyiből állt a mindennapos felkészülése. Utána feledve iskolát, tanárt, leckét – belemerült az ő külön világába, s egész nap, míg a nagyanyja este ágyba nem zavarta, ebben a különös világban lubickolt. Tulajdonképpen mindent szórakozásból csinált, a játékba belefeledkező buzgalommal és odaadással. Tankönyveit már szeptember elején végigolvasta; számára ezek is csupán olvasmányok voltak, nem tankönyvek, és annyit jegyzett meg belőlük, amennyi lekötötte a figyelmét. Számtanpélda és keresztrejtvény, töltőtolljavítás és bogárgyűjtés, fénytávíró szerkesztése vagy „ecettel működő légyfogó készítése törött befőttesüvegből” – egyaránt érdekelte és szórakoztatta. Lenézte a többiek megszokott, időtöltő játékait; ő folyton ügyködött, töprengett, tervezgetett, és hihetetlen kitartással tudott dolgozni is, de végeredményben kényelmes fiú volt, lehetőleg minden kényeszerű és unalmas tennivalót, tanulnivalót elkerült.

– Akkor meg nekem miért mondtad – kérdezte Pipitér –, hogy legyek a lányok közt a legjobb számtanista?

– Az más.

– Miért más?

– Mert más. Ha engem oroszból megbuktatna Maruszja néni – az orosz tanárnőt egymás közt így hívták –, jövőre a legjobb oroszos lennék én is. Nehogy azt higgye a tanár... mindent meg lehet tanulni.

– De látod, én sem lettem a legjobb. Teleírtam annyi számtanfűzetet, van egy kocsiderékkel, mégsem lettem a legjobb.

– Várjál csak. Majd jövőre.

– Jövőre se leszek a legjobb. Piskótának jobban fog az esze, tudom én. Meg Csincsillának is.

– Tudod mit, Pipitér, tanuljunk együtt jövőre is, majd meglátod, hogy... – mondta hirtelen a fiú. Pipitér rápillantott, a drótozott szemüveg mögé, a melegbarna szemekbe, mert valami szokatlan zöngét hallott ki a hangjából.

– Jó, tanuljunk együtt – egyezett bele, s kis tűnődés után folytatta az előbbieket: – És... osztálytitkár se vagy. Se őrsvezető-helyettes. Pedig téged tart mindenki a legokosabbnak az osztályban, tudom én, még a tanárok is téged tartanak a legokosabbnak, mégse vagy semmi.

– Minek az? – felelte Pitagórász egy vállvonítással, újra az előbbi közönyös hangon. – Én feltaláló leszek.

Eltértek a patakparti ösvénytől, s felkapaszkodtak a domb meredek oldalán. A falu és a csertetői park között volt ez a domb, párkányszerűen emelkedett ki a völgyből. Tövénél cserjés-bokros rész övezte, a nyugati szélén már kezdődtek a szántóföldek, idebb bokáig érő fű nőtt a tágas páston. Fehér margaréta és lila harangvirág pötyözte be a zöld szőnyeget, távolabb pedig, a búzatábla szélén, pipacsok széles folyama vöröslött.

A domb tetején megálltak egy kicsit. Kellemesen sütött a nap. Nem volt nagy meleg, mert a szél erősen fűjt. Pipitér az új kartonruháját vette fel, amikor nagymamához készült; élénkpiros anyag volt, babszemnyi fehér pötyökkel. (Új ruhát már kettőt is vettek neki az idén, olyan nagyot nőtt tavaly óta. Az osztályban még mindig a legkisebbek közé tartozott – más is nőtt, nemcsak ő –, de az anyja nem győzött eleget csodálkozni, hogy a tavalyi blúzt már nem lehet begombolni a mellén, s jóval térden felül ér a tavalyi szoknya. Jól jött ez annyiból, hogy most már félredobhatja régi, megunt, állástalan gönceit. Majd Bözse belenő öt-hat esztendő múlva.)

Jól érezte magát az új ruhában; már-már nagylánynak érezte magát. Idáig maga sem igen vette észre, mennyit nőtt tavaly óta, szinte csak az új ruha vétette észre vele. Még a tartása is megváltozott az új ruhában, a feje állása is; s ez őt magát is meglepte, és sokszor el-elnézi a tükörben, mennyire megváltozott a tartása.

Most, ahogy megállt a dombtetőn, fejét kicsit hátravetve, szemben a széllel, s érezte, hogy a haja összekócolódik, s a szoknyája feszesen lobog, felvillant az emlékezetében egy régi kép: áll a dombtetőn, kettesben egy fiúval, s felkacag a napra. Sokszor elképzelte ezt egy időben. Magamagát éppen így képzelte el: áll a dombtetőn a szélben, lobog a haja, lobog a ruhája, s nevetve felnéz a napra – de a képzeletbeli fiú helyére sehogyan sem illett oda Pitagórász, ez a vézna gyerekemberke, fakó klottnadrágjában és eperfoltos tornatrikójában. Meg a drótozott szemüveg meg azok az elálló, nagy fülei.

Rápillantott, kicsit szánakozva s kicsit bocsánatkérően is. Furcsán, majdnem alázatosan nézett vissza rá a fiú, s megkérdezte:

– Szedjek neked pipacsot?

– Nem, ne szedjél, Pitagórász. Úgyis elhervadna, mire hazaérünk.

– Hát...? Nézd, mennyi lepke... fogjak egyet?

– Ne, ne bántsad őket... Ők is hadd éljenek.

A fiú tétován tapiskált a fűben. Aztán újra ráemelte melegbarna szemeit:

– Mondjál nekem valamit, Pipitér, mit találjak ki... Olyat mondjál, amit szeretnél, ha kitalálnék.

– Mit?

– Akármit. Csak mondjad, hogy találjam ki, és én majd kitalálom, ha nagy leszek.

- Nem is tudom... – Pipitér nem mert a fiúra nézni, csak pirult, pirult.
- Vagy tudod mit... legyek kitűnő jövőre? – kérdezte a fiú, s könnyörögve nézett rá. – Ha akarsz, kitűnő leszek.
- Tudom, hogy te lehetsz, ha akarsz.
- Nem, ne így mondd! Így mondd: „Én azt akarom, Pitagórasz, hogy kitűnő bizonyítványod legyen jövőre.”
- Halk surranással madár röppent el egy közeli csipkebokorról.
- Nézd csak... nem mátyásmadár az? – kérdezte Pipitér, s lábujjhegyre állt, úgy nézett utána.

27

Az iskolai év utolsó heteiben nagyon elhanyagolták a csertetői kertészetet. Kiadós esőzések voltak pedig májusban, most kívánta volna a legtöbb munkát a kert, a tantestület azonban úgy határozott, hogy a csertetői naposszolgálatot be kell szüntetni az év végéig. Csak vasárnaponként járhattak ki a gyerekek, akkor sem az egész csapat; minden rajból csupán hárman-négyen, a legjobb tanuló, akiknek nem jelentett különösebb megerőltetést az ismétlések és összefoglalók év végi hajrája.

Kata néni is egyetértett ezzel a határozattal – éppenséggel ő indítványozta –, mert semmitől sem félt jobban, mint attól, hogy a csertetői kertészkedés a tanulás rovására megy. Közben azért ő maga kijárogatott a parkba, és elkeseredve nézte a pusztulást az esőzések után napok alatt elborította a parcellákat a gyom; a laposabb részeken már a felkarózott paradicsom sem látszott ki belőle.

Nem állhatta meg Kata néni, hogy ne legyen egy kicsit részrehajló, s az ilyen szemlék alkalmával mindig gyomlált egy keveset a Bolyai-raj parcelláján. De igazán csak egy keveset; csupán a felmagzott, eltérbélyesedett dudvákat tépdeste ki.

Különben is a Bolyai-raj parcellája volt a legnagyobb – körülbelül 200 négyszögöl –, tehát ráfért egy kis szabálytalan segítség. A kisdobosok és a többi három felsős raj parcellái együttvéve ha kitétek 300 négyszögölet. „Micsoda szorgalom van ezekben a gyerekekben! – gondolta lelkesülten Kata néni egy ilyen alkalommal. – Ki hitte volna, hogy a kis Daragó Irmus lesz a raj legjobb munkása...”

A Bolyai-parcella egyik szögletében, széles mezsgyével elválasztva az ágyásoktól, néhány kísérleti kisparcella sorakozott. Különleges, ezen a vidéken ismeretlen növényeket vetettek ide a gyerekek, egy keskeny ágyás pedig a műtrágya hasznát bizonyította volna, és annyiban bizonyította is, hogy a „Műtrágyával” jelzésű hátsó felén sokkal magasabbra nőttek a dudvák.

A szélső kisparcella szögletében egy tábla volt a földbe szúrva:

[PIPITER2]

„Micsurinista” kísérleteinek tömegét zsúfolta ide össze Pitagórasz: paradicsomba krumplit oltott, krumplibá paradicsomot, tökbe uborkát, borsóba babot stb. Az egyik növényt hosszában kettészelt borotvapengével, a szára hegyétől a gyökeréig, összepólyálta egy másfajta, hasonlóan kettészelt növényvel, s úgy ültette el. A másiknak a levelét, a termését vagy a virágát „plántálta át” egy rokon növényre. A szomszédoknak „összeoltotta” a szárait vagy a gyökereit – és így tovább.

Kata néninek rögtön feltűnt, hogy Pitagórasz kisparcelláján az eső után sem nő dudva, a száraz napok után pedig friss-nedves a föld. Azután, hogy ezt észrevette, ha kisétált a parkba, sohasem egyenesen a parcellához ment; Serczik bácsival beszélgetett előbb, jó hangosan. Nem akarta a fiút rajtakapni – igazgatói megrovás jár annak, aki a tilalmat áthágja, s engedély nélkül a Csertetőre merészkedik a vizsgáig.

De elkövetkeztek végre a vizsgák – Kata néni, lehetséges, jobban várta, mint a diákjai –, s új lendülettel folytatták a munkát a Csertetőn.

Igyekezniük kellett. A hónap végén kezdődik az aratás, sok gyereket igénybe vesznek majd a szülők a határban meg otthon, s éppen a legnagyobbakat; a kertészkedés derékhadát. Kata néni úgy határozott, hogy rögtön az évváró után egyhetes táborozást tart a Bolyai-rajjal a Csertetőn; a romantika kedvéért odakint is hálnak, a megyétől kölcsönzött sátrakban, mert sátor nélkül mi értelme volna a táborozásnak. Majd az alatt az egy hét alatt rendbe hoznak mindent annyira, hogy utána – az aratási, betakarítási sűrű munkák idején – a megfogyatkozott létszámmal is elláthatják a kertészetet.

Két napot szántak a felkészülésre.

Retyezát reggeltől estig üzemben volt, Nyeste Gyurka vezényletével hordta felfelé az összekészített tábori felszerelést, az élelmiszert, a kondérokot, a megtömött szalmazsákokot és minden egyéb szükséges kelléket. Sürgött-forgott a Bolyai-raj, odafent már építették a konyhát meg a táborhelyet, Kata néni pedig az utolsó beszerzéseket intézte a faluban, és sorra járta azokat a szülőket, akik nem akarták elengedni csemetéjüket a Csertetőre (Antalék, Menyhárték, Csepregiék, Rubányiék).

Fülöp Sanyi is nagy lázban volt: elkészítette az öntözőberendezés tervét. Látott ő a felvégesi vízimalom udvarán egy öreg, használatlan vízikereket, azonkívül az Annamajorban egy roncs cséplőt, amelyben épségben megmaradt a magemelő páternosztter, továbbá ugyanott – az újonnan alakult tszcs rezidenciája most az Annamajor – látott vagy 50-60 méternyi bádogcsatornát, melyet a lebontásra ítélt épületekről szedtek le. Ezeket az alkatrészeket mind beletervezte az öntözőműbe és még egy benzineshordót is; azt igazán egy szóra adhatna a földművesszövetkezet, annyi rossz benzineshordója van.

Kata néni megnézte a tervet, és nagyon megörült. Ha az öntözést sikerülne így megoldaniuk, megtakaríthatnák – elvileg – egy benzinmotoros szivattyú árát. (Elvileg, minthogy úgysem volna rá pénzük egyelőre.) Haladéktalanul elkezdte közbenjárásait, s ezúttal is kiderült, mint már annyiszor, hogy a haszontalan, pusztuló lomnak azonnal megnő a becse a gazdája szemében, mihelyt valaki használni szeretné, menteni a pusztulástól. De Kata néni is szerzett már némi tapasztalatot, hogyan kell megdolgozni az illetékeseket, s addig-addig kért, rimázkodott és követelözött, amíg mindent megkaptak, amire a Pitagórász-féle vízműhöz szükségük volt.

Ugyanezen a két zürzavaros napon – bár semmiféle előzetes tervben nem szerepelt ilyesmi – jelentősen megszaporodott az úttörőpark állatállománya is.

Kata néni a földművesszövetkezettől – hivatalosan a földművesszövetkezet ügykörébe tartozott jelenleg a park – a benzineshordóval együtt kisírt egy fejőskecskét is, a Serczik bácsi érdekében, mert az öregnek a múlt télen igen nehezére esett tejfésülés nélkül a csertetői magány.

Teherautót is rendelkezésükre bocsátott a földművesszövetkezet, azzal szállították fel a létesítendő vízmű kellékeit. Az Annamajorból visszatérőben, a zörömbölő, csattogó bádogcsatornákon kívül két rémült állatot is hozott a szövetkezeti teherautó; egy hatalmas komondort és egy összekötött lábú kis bárányt – a tszcs terven felüli ajándékait.

Akik odakint voltak a táborhelyet építeni, azonnal összejöttek egy rögtönzött névadó ünnepségre. A barcsi – jerke bárány volt – Barisnya nevet kapott, a kecskét Mameluknak, a komondort pedig – melyet biztonság okából láncra kötött Serczik bácsi – Pribéknek keresztelték el. Barátságos kutya volt különben, de szemlátomást szívesebben járt gyalog, mint autón.

Szép nagy, lompos komondor volt Pribék, a szeme alig látszott ki a piszkosfehér szörkócokból. Retyezát tisztelettel megkerülte, amikor a kordéval megérkezett, Bagira pedig csak a tornácról

merte nézni, s platinaszőke farkán – melyet Varga Ilus újonnan festett a tábori előkészületek alkalmából – úgy szétmeredt a szőr, mint az üvegmosó kefe sörtéi.

28

Reggel nyolc órakor volt a gyülekező.

A Bolyai-raj minden tagja megjelent – a két pótvizsgás kivételével, ők nem járhatnak a Csertetőre a nyáron –, vagyis az egész hetedik osztály, mert év közben mindnyájan beiratkoztak a hetedikesek.

A kastély mögött volt egy nagyobb tisztás, azon építették ki a táborhelyet. A négy nagy sátorba egyenként kilenc-kilenc szalmazsákot szorítottak be – nyolcszemélyes sátrak voltak –, a kis parancsnoki sátrat pedig a kastéllyal szemben verték fel. Középen állt a zászlórúd, itt sorakoztak fel az őrsők a zászlófelvonáshoz.

Vilma néni is kijött a tábor megnyitására, és hosszú beszédet mondott. Körül a parkban vagy harminc-negyven gyerek ögyelgett, kíváncsiskodott. Ezek más rajhoz tartoztak; ők is elkezdtek már a parcellájuk rendbe hozását, ezenkívül minden raj küldött egy öt-hat tagú brigádot segítségnek az öntözőmű felépítéséhez is.

Úgy látszott, különösebb esemény nélkül telik el a táborozás első napja.

A lányok örse gyomlált, a fiúk az öntözőberendezés felépítésén munkálkodtak: fát vágtak, gallyaltak, gödröket ástak a felállítandó cölöpöknek, Pitagórasz tervrajza szerint; a park sarkánál, a kis vízesés alatt kitisztogatták, mélyítették a patak medrét, és megpróbálták használható állapotba hozni az öreg vízikereket.

Kata néni leginkább a konyhán szorgoskodott, s minden szakácsnői tudományát bevetette (eléggé gyakorlatlan volt ebben a műfajban), szégyent ne valljon a gyerekei előtt.

Estefelé nagyon lehült a levegő, és Menyhárt Juliska elkérezkedett: hazaszalad, hoz még egy-két takarót éjszakára.

Pipitér napközben sokszor elgondolkozott rajta, milyen komoly fiú ez a Pitagórasz; öntözőművet tervez a kertészetnek, akár egy felnőtt. Végleg eldöntötte, hogy beavatja a titkába. Ő is elkérezkedett, s még a park kapujában utolérte Menyhárt Juliskát. Otthon mondott valamit az anyjának, és az első alkalmas pillanatban felszökött a padra, József úr leveléért.

De borzalmas dolog történt: a levelet nem találta a tapasztás alatt!

Nyomtalanul eltűnt.

Megnézte az orvosságos pléhdobozban is, pedig abban eleve nem lehetett, mert mindig csak alá dugta; sosem gyűrte össze annyira József úr levelét, hogy a kis dobozkába belegyömöszölhette volna.

Batukán hajdani szerelmes levele volt a dobozban meg huszonkilenc forint valamennyi fillér összegyűjtött pénz. De semmi más.

Rémülten nézte a sötét mélyedést a tapasztás helyén. Újra meg újra beletapogatott, de kétségkívül nem volt benne a levél.

Azután már beletapogatni se mert, csak nézett, nézett kikerekedő szemmel, a lyuk sötétjébe.

– Irmuuus!... Hova lettél már, Juliska vár!...

Még az anyja hangjától is megrettent most. Sietve visszalökte a lyukba a dobozt, rá a tapasztást, és leszaladt.

Az udvar frissen sült kenyér illatával volt tele; kenyeret sütött az anyja délután. Épp most szedte ki a kemencéből a lángost; libazsírral bekente, és megkínálta őket. Mindkettőjüknek jólesett a friss,

forró kenyérlángos, s észre sem vették, hogy telik az idő.

– Neked meg mi bajod van? – kérdezte az anyja. – Tán nem kóser az a tábor?

Sötétedett már, mikor útnak indultak.

A megszokott ösvényen mentek, a patak partján. Túloldalt, a Bódisek ablakából szemükbe tűzött a lámpavilág. Egészen a Potyporosig leért a kertjük, s közvetlenül mellette, ugyancsak a patakpartig nyúlt a temető sarka.

Pipitér, mióta emlékszik, mindig is tudta, hogy szélen, pár méterre Bódisek kertjétől, az a hatalmas, fekete márvány síremlék a József úré. De százszor is elment itt az ösvényen anélkül, hogy ez eszébe jutott volna. Most is elhaladtak már, amikor – valahonnan, a tapasztás alatt keresgélő gondolatok mögül – felködlött József úr síremléke is, s visszanezett a temetőre.

Olyan hirtelen erővel zuhant végig a testén a rémület, szinte a szívverése is megállt.

A fekete márványkeresztben valami idomtalan fehér test mozgott, akkora, mint egy kuporgó gyerek.

– Ruca... nézd!...

Keskeny volt itt a gyalogút, mégis egymásba kapaszkodva mentek; a nagy testű lány ügyetlenül botladozott mellette, és beleakadt minden fűzbokorba. Most még szorosabban beléje karolt, s ő is hátrafordult.

– Mi az?...

– Nézd, a keresztben, a József úrén...

A félsötétben át szinte világitott a fekete kereszt válláról az a fehérség.

– Jajistenem... – súgta Juliska, és a libalegelő felé hátrált – jajistenem, kiült a sírkőre a lélek...

Ettől a szótól, hogy „kiült a sírkőre a lélek”, Pipitér még jobban megrémült. Kirántotta a karját a kövér lány szorításából, s futni kezdett.

Juliska is szaladt, előbb a libalegelő felé, hogy egy kerülővel visszajusson a faluba, de aztán megijedt egyedül, s Pipitér után eredt, kiáltozva, fújtatva, zihálva; nagy, nehéz testével belevetette magát a bokrokba.

Már megvacsoráztak a többiek, és éppen a tábortűzhöz készülődtek, amikor a két lány, kimerülve a futástól, közéjük rogyott. A gyerekek azt hitték, versenyeztek, de Kata néni rögtön látta, hogy baj van.

– Hát ti?... Mi történt veletek?

Jó ideig nem jutottak szóhoz, csak ziháltak.

– Megijedtünk – mondta azután Pipitér, s vállat rándított. Lehuppant a földre, Bigyó mellé.

De Menyhárt Juliska még egyre az átélt borzalom hatása alatt volt, s pityergősre álló szájjal, lihegve hadarta:

– Kata néni, de most igazán... mind a ketten láttuk, de bizony isten... a sírkőre kiült a lélek...

Csak nagy nehezen derült ki a kapkodó szavakból, mitől ijedt meg a két lány.

A fiúk hangoskodtak, csak Pitagórasz maradt komoly.

– Az nem lehet – mondta, Pipitérhez húzódva. – Nem lehet az, mert nincsen is lélek.

Egyik-másik lány is kacagott, együtt a fiúkkal, de a többség megszeppent egy kicsit.

– És az ásók?... Azt is csak elvitte meg visszahozta *valami* – súgta Bigyó a másik oldalon Pipitér fülébe.

„Az ásó nem érdekes – gondolta Pipitér –, de hová lett a József úr levele? Ha Bözse meglelte volna vagy édesanyámék, akkor rögtön azzal fogadnak, meg azóta tudná a fél falu... Meg Bözse a pénzt is ellopja akkor, ojjé, azt a leghamarább...”

Kata néni leintette a zajongókat.

– Van egy javaslatom, gyerekek. Halasszuk most el a tábortüzet, lesz még rá alkalom. Gyerünk inkább, sétáljunk egyet... elsétálunk arrafelé is, ha akarjátok...

A fiúk rivalgó helyesléssel fogadták a javaslatot, de a lányok közül húzódoztak néhányan. Menyhárt Juliska kereken megmondta, hogy nem megy, Piskótának nagyon fáj a lába (idáig nem fáj), és rögtön az induláskor lemaradt a csoporttól Antal Marika is. A három lány összébújt, s egész idő alatt el sem mozdult Serczik bácsi mellől.

Pipitér elment a többiekkel. Valahol, a gyomra táján ott lappangott még a szorongás, de már nem félt a sok gyerek között. Úgy látszott, senki sem fél; hangoskodtak, nevetgéltek, különösen elől a fiúk, olyan zajjal, hogy Kata néninek többször is rájuk kellett szólni.

Hűvös idő volt. Könnyű felhőket hajtott a szél a Pokolkő mögül; most emelkedett a látóhatár fölé a hold kétszeresére dagadt, tüzes gömbje. Ahogy közeledtek a temetőhöz, úgy csendesült elől a zaj.

Hirtelen álltak meg az első sorok, s rájuk torlódtak a többiek. Egy hang sem hallatszott már. Itt megszakadt a fűbokrok parti bozótja, s szemben, a patak túlsó partján, alig egy kőhajításnyira tőlük, felkomorlott a sötétből a temető sírkőerdeje.

A fekete kereszt – tükrös márványlapjain most megvillant a gyenge holdfény – ott ült az idomtalan fehér test, mozdulatlanul.

Némán álltak, szorosan egymáshoz tömörülve, egy végtelen percig.

– Van ott valami, csakugyan... – szólalt meg rekedten, idegen hangon Kata néni.

Fülöp Sanyi megszorította Pipitér karját.

– Odamenjek?... Én nem bánom, én nem félek tőle – mondta szokatlan fejhangon.

Megbomlott elől a tömörülés, szinte egyszerre mozdult a patak felé négy-öt fiú. Batukán egy iramodással átugrott a vízen, Ihász Jóska rögtön a nyomába lendült, de neki rövidebb volt a lába, s bokáig a vízbe toccsant. A többiek – Szaniszló, Pöcsik, Kolontár, majd Pitagorász is – egyenesen belegázoltak a patakba cipőstül. Itt csak térdig ért a víz, és homokos, kavicsos volt a meder.

Kata nénit olyan szorosan fogták körül a lányok, mozdulni sem bírt köztük meg ellenállni sem a sodrásnak, mert az egész boly, anélkül hogy külön-külön bármelyikük is akarta volna – mintha vonzanák a rohamozók –, lassan a patak felé sodródott. Ekkor már a fiúk nagy része belegázolt a vízbe meg két lány is: Balassa Erzsébet és Négyesi Anikó.

Az elsők, a legbátrabbak, kijutva a szárazra, vakon rohantak előre, s törték-zúzták a temető líciumsövényét. Szaniszló Jancsi keveredett át rajta elsőnek, s egy vérfagyasztó, rekedt kiáltással a fekete márványkereszt elé ugrott.

Megmozdult erre az alaktalan test, kitérte óriás, fehér szárnyait, s riadt gurgulázással a földre zökkent. Vaksín forgolódott, bukdácsolt, kerülgette a bokrokat, majd egy tágas résen eltűnt a Bódisék kerítése mögött.

A Bódis Arankáék fehér pulykagúnárja volt. Lemarta az öreg gúnár a rossz szekéroldalról, ahol a pulykák éjszakáztak, s újabban ide, a sírkeresztre járt ki éjjeli nyugovóra.

29

Győzelmes zajjal vonult hazafelé, a Csertetőre most már az egész társaság. A fiúk csúfolták a lányokat, hogy gyávák. Még Sámli – a kis Gomba Pista – is csúfolódott, pedig egész idő alatt el sem mozdult Kata néni mellől. De megjött azóta a hangja, s csúfolkodott a többiekkel együtt, csupán azon a címen, hogy ő is fiú.

– Nem, nem szép dolog ez, gyerekek, hagyjátok ezt – csillapította őket Kata néni. – Nem azért,

mert fiú, és nem azért, mert lány... De kit hogyan szoktattak, emlékszem rá, sötétedés után sosem engem küldött édesanyám a ház végére tőzegért vagy a padlásra fokhagymáért, hanem az öcsémet, pedig ő fiatalabb volt két évvel. Butaság, de néha fél az ember a sötétben, akár bevallja, akár nem. Tankó, hagyd békén Papp Jutkát, hát nem érted?!

– Ó, Kata néni, ők is csak most hősködnek! – mondta ajkát biggyesztve Négyesi Anikó. – Szemlátomást megnőtt az önbizalma, hogy ő is részt vett az előbbi rohamban a pulykagúnár ellen. – Én ott voltam, hamarabb, mint a fiúk, meg Balassa Erzsi is ott volt. . .

Ihásznak elszakította a nadrágját a licium tüskéje, Batukánnak végigcsordult a lába szárán a vér, Szaniszlónak a könyöke volt véres. Kata néni a holdfénynél megnézte a sebeket. – Majd bejódózzuk – mondta, és az éjszakai őrség feladatairól kezdett beszélni. Előbb még úgy tervezte, a lányokkal kezdi az őrséget, most mégis a fiúkat jelölte őrségre, a kettes sátor, amelynek Ihász volt a parancsnoka. Azért nem Kolontárt, mert az ő sátrában hált a két sebesült.

Felérve a táborhelyre, Kata néni kiadta az utasítást, hogy azonnal váltsanak szárazat, akik bevizezték ruhájukat a patakban. A lányokkal teát főzetett a didergő társaságnak – most már olyan hűvös volt idefent, még a lehelet is látszott –, maga pedig alaposan bekötözte a sebesülteket. Annyi pólyát rájuk tekert, mintha legalábbis kezük-lábuk tört volna.

Tíz óra felé kezdett Nemo kapitány gurgulázni a kürttel, bár az mindenhez inkább hasonlított, mint a takarodóhoz, hiába próbálgatta annyit ebédszünet alatt.

Kata néni végigjárta a sátrakat, és jó éjszakát köszönt. De senki sem akart még aludni, maguk a sátorparancsnokok sem akartak. Balassa Erzsi kilesett a szélső szalmazsákról Kata néni után, s öt perc múlva, amikor a parancsnoki sátorban kialudt a viharlámpa fénye, ő maga kezdte el a pusmogást.

Menyhárt Juliska még mindig nem hitt.

– Akármi volt ott, és akárminek néztétek – hajtogatta makacsul –, sose lehet azt tudni... Mert van olyan is, nanám látta is, hogy a lélek megjelenik másvalaminek a képében...

Négyesi Anikó minden témáról a fiúkhöz tért vissza.

– Ó, úgy felvágunk, már csakugyan... Pedig ők is be voltak gyúlva, ha nem is mutatták. Ki kéne velük tolni.

– Gyerekek, én nem először hálok itt a Csertetön – szólalt meg hirtelen Pipitér. Érezte, hogy nem fél, nincs is mitől félnie, így, együtt a többiekkel, és nincsenek is szellemek. (Vagy ha van is *valami*, az nem bánthatja az embert, nincs hatalma hozzá, legfeljebb egy levelet lophat el s más efféle...) Már bánta, hogy nem gázolt bele a patakba ő is a többiekkel; most minden lány csak Balassa Erzsit meg Anikót emlegeti. – Tudtommal – folytatta, majdnem hangosan – senki se hált még itt, csak Nemo kapitány, de ő sem egyedül, hanem a nagyapjával. És én nem is itt háltam, hanem fent, a toronyszoba padlásán, a kupola alatt. Szeretném látni, melyik fiú merné azt megtenni, Batukán se merné.

Elmesélte a tavalyi esetet, csak a levélről nem tett említést. A sötétségből is kiviláglott – a hallgatásokból meg a kétkedő kérdésekből –, hogy senki sem hiszi el.

Balassa Erzsi megint kilesett a hasadékon.

– Gyerekek – súgta –, Piritós az ör meg Sámli. Ott kusnyadnak a sátruk előtt, ijesszük meg őket!

Tetszett ez a lányoknak. Felzsongott a sátor, mint a méhkas, egymást cibálták a szalmazsákokon. Még Menyhárt Juliska is kuncogott, áthemperedett Bigyóhoz, és meggyomrozta féktelen örömeiben. – Pssz... csend! – csitította őket Balassa Erzsi. Összebújtak és megbeszélték a haditervet.

Nagy, fejlett lány volt Balassa Erzsi, a fiúk közt csak Batukán volt magasabb nála és persze

Collstok. Előbb Négyesi Anikó akart a nyakába ülni, de Erzszi Pipitér mellett döntött. Pipitér kisebb, mint Anikó, vele könnyebben mozoghat.

Varga Ilus egy zoknit húzott a zseblámpájára, s a gyér fénynél hozzáláttak a készülődéshez. Négy ágylepedőt biztosítótűvel összeerősítettek, majd Anikó kinyúlt a sátor elé támasztott nyírág seprűért, s óvatosan, hogy észre ne vegyék az örök, beemelte. Jobb híján egy hurkába csavart pokrócot kötöttek keresztül keresztbe a seprűn. Ezt tartja majd Pipitér, jó magasra, őt viszont Balassa Erzszi tartja a vállán. És a seprűtől a földig mindent elborít az összetűzött négy lepedő.

Nem szökhettek ki a sátor bejáratán, mert az őrség bizonyosan észrevenné őket. Hátral szedtek fel két cöveket, ott bújtak ki, egymás után, a sátorlap alatt, és a lányok kidugdosták utánuk az egész szerelékét.

Óvatosan elsurrantak a bokrok között, nagy ívben megkerülték a tábort, és csak a túlsó oldalon, a fiúk sátrától nem messze öltöztek be. Itt-ott elkerülhetetlenül megroppant az ág, zörrent az avar, de ez nem volt baj; éppenséggel hozzátartozott az őrség „bemelegítéséhez”.

A többiek ezalatt egymásba gomolyodva tolongtak a sátor bejáratí részénél, s igyekezett mindegyik jó kilátást biztosítani magának. Fel-felkuncogtak a közelgő gyönyörűségtől, pisszegtek, egymás forró testébe markoltak – nem bírtak a jókedvükkel. – Gyerekek, öt perc múlva éjfé! – sügta Antal Marika. – Jaj, azt még ki kellene várni, azt az öt percet. – Dehogysis, éjfé!kor őrsegváltás, sietnének inkább...

Már-már félős volt, hogy közbejött valami nem várt akadály. De azután éjfé! előtt két perccel – az egymás hegyén-hátán pihegő testeken átfutott az izgalom: messze, a fák mögött elötűnt egy óriás fehér alak, s minél inkább közeledett, annál félelmesebb volt. Jó három méter magas lehetett, feje a fák koronájáig nyúlt, és furcsán ingott jobbra-balra. Együtt beszéltek meg az előbb, milyen legyen a szellem, s az izgatott várakozás közben el is képzelte ki-ki magának, mégis beléjük szorult egy hosszú pillanatra a lélegzet most, amikor a valóságban meglátták.

Ijesztő volt.

Ijesztő, de éppen ez kellett, annál bizonyosabban megszégyenül az elbizakodott fiútársaság. Először Négyesi Anikó nyikkant meg, erre a többiekből is ki-kibőffent a kuncogás. Szájukra tapasztott kézzel kínlódtak, s minden erejüket meg kellett feszíteniük, hogy csendben maradhassanak. Ám ebben a pillanatban váratlan és borzalmas dolog történt.

Bal felől, hátul, ahol a pincelejáró négyszöge sötétlett, elötűnt – szinte a földből – valami, egy alaktalan rém, amely síron túli zöld fényben izzott. A zöld fényű rém – amely nyilvánvalóan a kastély igazi, hazajáró szelleme volt – egyenesen feléjük indult – lebegett? – ügyet sem vetve a fiúk sátra mögöl előbukkanó hosszú álszellemre.

A következő fél percben felbolydult az egész tábor, még a hétalvók is.

A hosszú szellem – a lányok álszelleme – a fiúk két sátra közt előrerohant, a földig ágas, hatalmas fenyőfához. Ennek a tövében kucorgott most a két ór, és már az órát nézték, mikor költhetik az éjféli váltást.

A zöld fényű rém – az igazi – éppen ebben a pillanatban ért a fenyőfa innenső oldalához, és hátborzongató, síri hangon felüvöltött

– Uííí!... Uííí!... Pirritóss!... Rrrrucca!... Pipitérrr!... Éjféli órán szöllítalakkk!...

Mint távoli visszhang, úgy felelt rá a kastély felől egy bagoly:

– Kuíík!... Kuíík!

Az ollóba fogott két ór egybeolvadó halálordítással menekült, mégpedig nem a saját sátrába, mert a hosszú szellem útjukban állt, hanem a parancsnoki sátorba. Feltépték a begombolt sátorlapot, s szinte egyszerre estek rá Kata nénire.

Pribék – az óriás komondor – a bokrokon túl éktelen ugatásba kezdett.

A két szellem – nyilván rosszabbak szellemöltözékben a látási viszonyok – csak most vette észre egymást, hogy az örök kereket oldottak, s ők hirtelen szembekerültek egymással. A hosszú szellem – majdnem olyan magas volt, mint a fenyőfa – furcsán megingott, majd sarkon fordult, és – miközben a dereka egészen hátrabicsaklott – a fenyőfa mögé rohant. De ugyanebben a szempillantásban megfordult a zöld szellem is, s erről az oldalról került meg a fenyőfát, mintha csak a másoknak útját akarná keresztezni.

A fa túlsó oldalán most már végképp egymásnak szaladt a két szellem. Fültépő üvöltéssel és sikkantásokkal – amelyben már emléke sem volt az emberi hangnak – mindketten a fűre henteredtek.

A lányok dermedten nézték a jelenetet, attól kezdve, hogy a zöld fényű rém megjelent a pincelejártnál. Amikor pedig felüvöltött, és Rucát hívta, a nagy testű lány kiugrott az egymásra fonódó, remegő testek csomójából, s teljes erővel nekiszaladt a sátor középső tartórúdjának.

A túloldalon hasonlóképp leselkedő fiúk csak annyit láttak, hogy a lányok sátra egyszerre zsugorodni kezd, a földre lappad, talán el is süllyed a földben, nyomtalanul. (Tudniillik a fiúk is leselkedtek. Ők Pöcsiket indították útnak szellemjárásra, a Kolontár zöldre állítható zseblámpájával, egy lepedővel és egy csajkával, mely utóbbira a síri hang szempontjából volt szükség.)

Kata néni legmélyebb álmából riadt, amikor a két menekülő ör berobbant a sátrába, és megijedni sem volt ideje. Az ébredés kábulatában nézett ki, s rögtön megsejtette, hogy rossz tréfa az egész.

Csak akkor döbönt meg, de akkor aztán igazán megijedt, amikor a fűben hentergő, sikoltozó, üvöltöző, egymásba gabalyodott szellemek – az előbb tisztán látta, hogy ketten vannak – három darabra válva ugrottak fel, és mind a három másfelé rohant.

30

Program szerint hat órakor kellett volna fűjni az ébresztőt másnap reggel, de elaludtak a hajnali örök, elaludt a kürtös – mindenki elaludt. Hét óra tájban Retyezát türelmetlen ordításban tört ki – lehetséges, ő sem aludt jól az éjszaka –, s ez a számár-sziréna lett a tábor ébresztője. Mire Nyeste Gyurka elkezdte csikorgatni-rikatni a kürtöt, mindenki talpon volt már.

A gyerekek még a reggeli zászlófelvonás után is csoportokba verődve tárgyalták a kalandos éjszaka eseményeit, s a sok se füle, se farka beszédnek az vetett véget, hogy megérkezett a faluból Collstok nagyapja, az öreg Lénárt. Kata néni kérte meg, még a készülődés napjaiban, jöjjön el segíteni az öntözőberendezés építéséhez, mert Kata néni előrelátó volt, s nem akart mindent Pitagorász tervrajzaira és tudományára bízni.

Hetven körüli, deresedő, ösztövé ember volt az öreg Lénárt, foglalkozására nézve ácsmester, de mostanában nemigen mászott már fel a tetőre, csak egyszerűbb barkácsoló munkákat vállalt.

Mint kiderült, nagy szükség volt az öreg tapasztalataira, nélküle aligha boldogultak volna.

Először is a „víztornyot” – a benzineshordót – kellett jó egy méterrel feljebb emelni a tervezettnél, mintegy három méterrel a patak szintje fölé, hogy kellő esése legyen az esőcsatornán elvezetett víznek. Így a cséplőgépből operált kanálszíjba is be kellett toldani egy jó darabot s áthelyezni rajta a merítőcsészéket. Felülre pedig kis átmérőjű szíjtárcsát alkalmazni, hogy az emelkedő, vízzel teli merítőkanalak így hirtelen billenjenek át a hordó felé, s minél kevesebb víz csurogjon el. Továbbá a vízikerek elhelyezése, szabályozó emeltyűje, a hajtóműves áttételek megoldása, a

csatornadarabok összeforrasztása stb. – mindez gyakorlottabb mestert kívánt, mint Pitagórász és társai.

Két napig dolgozott az öreg Lénárt az öntözőmű építésén. Soha életében nem volt ennyi segédmunkása; legalább ötven gyerek szorgoskodott körülötte állandóan, ha kérte a zsindelevezőt vagy a szögesládát, tízen egyszerre ugrottak utána. Még Serczik bácsi is ott ügyeskedett most, fél kezével és jó tanácsaival.

Második nap estefelé pedig, amikor már minden szög, oszlop, szíj és fogaskerék a helyére került, legalább száz gyerek nyüzsgött, zshivajgott a parknak ebben a szögletében. Hosszú sorban ültek ki a kőfalra, mint sürgönydrótra a fecskék, s közöttük hamuszürke melegítőjében Kata néni: mint egy odatévedt vadgalamb. Az öreg Lénárt még egy utolsó szemlét tartott a művön – háta mögött Pitagórász minden mozdulatát szemmel kísérte, Serczik bácsi pedig egy fatönkön üldögélve pipázott –, azután hosszú, inas karjaival az öreg ács az emeltyűbe kapaszkodott, s a vízikereket – még golyóscsapágyat is szerelt a tengelyére – óvatosan a vízbe engedte.

Lomhán megindult a vén kerék, csikordultak az áttétel vasfogai, s a kanálszíj megkezdte fürge körforgását. Amikor pedig odafönt az első merítőcsészéből kiloccsant a víz, bele a hordóba, az egész nagyszámú gyülekezet egetverő rivalgásban tört ki.

Pár perc múlva végigfutott a víz a hosszú esőcsatornán, s belesordult a vízelosztó öntözőárokba, mely a Bolyai-raj parcellájának felső szegélyén haladt, a parcella teljes hosszában.

A nagy esemény miatt ezen az estén késett a konyha, és Kata néni szabad foglalkozást engedélyezett vacsoráig azzal, hogy senkinek sem szabad elhagyni a tábor területét. Fülöp Sanyi azonban nem bírt ellenállni a vágynak, s a tilalmat megszegve visszaszökött a park túlsó végébe, az öntözőműhöz. Kiült a kőfalra, s elmerülten figyelte a víz ütemes loccsanásait, csurranásait, a frissen zsírozott fogaskerekek elégedett morgását.

Egy időtlen perc múlva a kertészetet övező bokrok közül Pipitér lépett ki.

– Értem küldtek? – kérdezte a fiú büntudattal, s leugrott a kőfalról.

Pipitér zavartan rágcsált egy fűszálat. Átöltözött az előbb, az új kartonruhát vette fel, a pöttyös pirosat, s lazán fonott lófárokba igazította a haját.

– Én már rég akartam neked valamit mondani, Pitagórász – kezdte kicsit ünnepélyesen. – De esküdj meg.

– Jó – mondta a fiú, s elfehéredett.

– De így görbülj meg?

– Így görbüljek meg, hogy nem mondom el senkinek.

– De egész biztos?

– Egész biztos.

– Jól van, akkor elmondom – Pipitér kutatva nézett a drótozott szemüveg mögé; nem egészen értette a fiú izgalmát. (Megsejtette talán, hogy miről lesz szó?... Mindent kitalál – lehetséges, ezt is kitalálta.) – Gyerünk innen, itt akárki megláthat – megfogta a fiú kezét, s húzta magával a bokrok közé és még beljebb, a sűrűbe, egészen a bozótosig.

– De bizony isten nem mondom el senkinek?

– Bizony isten – felelt Pitagórász elidegenült, fakó hangon. Remegett a lába, a gyomra, mindene remegett.

– Jó, én bízok tebenned, Pitagórász – kezdte, háttal egy fa törzsének támaszkodva. Mindent elmesélt a kincskeresésről, a toronyszoba padlásán töltött éjszakától kezdve a levél érthetetlen eltűnéséig. Kertelés nélkül bevallotta azt is, hogy a múlt őszön ő csente el az ásókat a szerszámkamrából, s utána ő lopta vissza a tíz ásót, majd a tizenegyediket is.

A fiú csalódott képpel hallgatta a kikerekedő történetet, majd sértő közönnyel. Mezítláb volt, a megszokott, fakó klottnadrágban s eperfoltos tornatrikóban. Nagylábujjával háromszögeket túrt az avarba.

– De hidd el, Pitagórász, borzasztó nagy kincs lehet az... Nem hiszed?

– Elhiszem.

Hallgattak. Pitagórász, fejét lehorgasztva, üres tekintettel nézte az avarba rajzolt háromszögeket.

– Ej, látom én, hogy nem hiszel te énnekem – mondta elkeseredve Pipitér.

– Hiszek én – a fiú felnézett rá, szomorú, meleg tekintettel. – És ha akarod, megkeresem én azt a vasládát. Meg lehet azt keresni.

Felragyogott erre Pipitér almaarca. – Gondolod?

– Persze. Megkeresem én azt. Ha akarod.

– Mi az hogy!... És akkor felezünk, jó?

– Nem, nem azért. Megkeresem én azt *neked*. Csak az kell, hogy te akarjad... szívességből is megkeresem én.

– Nem, nem – mondta határozottan Pipitér. – Ne légy olyan fagallér, világos, hogy téged illet a fele.

A tábor felől recsegve megszólalt a kürt: vacsorára sorakozó!

Elindultak a kastély felé, a bokrokat kerülgetve. Pipitér lépkedett elől, érezte magán az új ruhát s azt, hogy még a járás is másképpen esik benne; egészen úgy libeg-lobog rajta a szoknya minden lépésnél, mint a nagylányokon.

– Azt vehetsz majd, amit akarsz, mikroszkópot is... még autót is – szólalt meg kis idő múlva. – Elhiszed, mennyi rengeteg aranyat meg mindent... elhiszed? – egy gyors, hátravetett pillantással végignézett a némán baktató fiún.

– Elhiszem – válaszolt kedvetlenül Pitagórász.

31

Mindenekelőtt a levélnek kellett még egyszer, alaposabban utánanézni.

Pipitér másnap délelőtt hazakéredzkedett. Útban lefelé már messziről észrevette Bözsét; őrizte a libákat, és a többi gyerekkel sároskodott a patakparton. Amint megpillantotta őt, elébe szaladt.

– Irmus!... igaz, hogy magától locsol a vízimalom?

– Hová tetted azt a levelet! – támadt neki rögtön Pipitér.

– Milyen levelet?

– Azt a levelet a padról! Tudom, hogy te loptad el!

Bözsének sírásra görbült a szája. Sáros kezével bemaszatozta a képét.

– Úgyis megmondalak édesanyámnak, hogy mindég csak rám fogod...

„Nem, tényleg nem ő vitte el a levelet – gondolta Pipitér. – Mert akkor ellopja a pénzt is onnan, az csak világos. Rögtön gondoltam én, hogy nem ő vitte el a levelet.”

Minden félelem nélkül – árnyékát sem érezte most a minapi borzalomnak – a patakon túlra pillantott, s a fényes, fekete márványkereszt rögtön a szemébe villant. S ugyanilyen hirtelen meglátta a nagy, fehér pulykagúnárt is a Bódisek háza végénél, az udvar szögletében.

Édesapját nem találta otthon; a határban volt. Leült a konyhában, a hokedlire, mint egy vendég, élénken cserfelt, beszámolt a csertetői eseményekről, s közben gyanakodva figyelte az anyját. De semmi különöset nem vett észre rajta.

„No, jó, végére járok én ennek – gondolta. Nincs annak a levélnek lába, magától az nem szökhet meg, annyi biztos.”

A padláson aztán kiderült, hogyan tűnt el a levél. Zsongott a sok darázs, de Pipitér most nem kerülgette a fészkeiket, ügyet sem vetett rájuk. Rögtön, amint kiemelte a tapasztást – fölül, a vértelék rácsán most besütött a nap a padlásra, s még a félreeső zugokban is nappali világosság volt –; rögtön észrevett valami fehérséget a gerenda alatti hasadéokban.

Keresztben a padláson feküdt ez a gerenda, s ott vált le róla a tapasztás, ahol a szelemen rátámaszkodott. A rejtkehelynek nem a fenekén, hanem mintegy kétujjnyival feljebb keskeny hasadék húzódott. Sikerült a hajtúvel kipiszkálnia belőle a kék boríték egy darabját meg egy papírfoszlányt is, melyen ez állt: „...óságodék személyes irányításával megtehetn...”

Most már nem volt nehéz kitalálni, mi történt: amikor az orvosságosdoboz alá bedugta a levelet, becsúsztatott egyik sarka a hasadékon az egérrjárta részbe, s az egér addig rágcsálta, rángatta beljebb, míg egészen el nem tűnt.

Egy gereblyefogat talált a kémény padkáján, azzal kezdett ásni, s jó mélyen kivájta a gerenda mellett a tapasztást. A táguló résben valóban ott volt a sok papírforgács, József úr levelének a maradványa. De most ennek az olvashatatlan papírrongynak is megörült, s legfőképpen annak, hogy a levél nem került idegen kezekbe. (És nem is a szellem vitte el. Nyilván el sem viheti, mert akkor már rég elvitte volna.)

Gondosan összeszedett minden papírfoszlányt, ameddig a kezével benyúlhatott a részbe, az egészet zsebre gyúrta, és sietett vissza a Csertetőre.

Ebédszünetben félrehúzódtak Pitagorással a kastély egyik üres szobájába, s a széles ablakpárkányon szétrakosgatva, kisimogatva az egérszagú papírdarabokat, számba vették, mi maradt meg a levélből. Pipitér már nem emlékezett a levél minden részletére, de azokat a sorokat, melyek a grófi kincs elrejtéséről szóltak, vagy valamiképp kapcsolatban voltak a kincssel, tisztán megőrizte a fejében.

A legfontosabb töredékeket külön rakták:

...gba helyeztem az értékeket. Ha engem bármi é... ytalanul megtalálják ott Méltóságodék, ah... lött a Méltóságos Grófnő ked... ...ragikus körülmények között elh...

...y a Nemzeti Bank széjjét a körülményekre való tekintettel nem lá... ített páncélládát, továbbá a már eddig is gondjaimra bízott értékeket külf...

...ta gondjaimra hagyattak emez ingóságok is, melyek értékben talán a többszörösét ké...

...olytán tovább nem várhatok arra, hogy személyesen méltóztassék intézkedni az értéke...

Pipitér izgatottan turkált a kiselejtezett papírrongyok közt. – Nincs benne – mondta elkeseredve. – Az az egy nincs benne.

– Micsoda nincs benne?

– A kutya nevét kirágta az egér. Pedig az egész vacakban a kutya a legfontosabb. És tudtam is akkor a nevét.

A fiú megvonta a vállát, s a párkányra könyökölve eltűnődött.

– Csak itt dugta az el valahol – szólalt meg kis idő múlva, s beljebb húzódott, míg Kolontár elhalad az ablak előtt.

– Itt hát! – súgta meggyőződéssel Pipitér.

– Akkor meg – fűzte tovább a fiú – ezt az egész kastélyt ki lehetne pofozni, szépen. Egész más volna ez, ha kirenoválnánk, bele egy kis műhelyt is, mindenféle szerszámmal meg géppel...

Szerintem még maradna is pénz, drága lehet most az arany meg az ilyesmi.

Pipitér meggyőződéssel bólogatott.

– Ojjé, hogy maradna! Strandot is jó volna a Potyporoson, kabinnal meg mindennel.

– És mozik is. Őszre bevezetik a villanyt.

– Legjobb volna – mondta kis szünet után Pipitér –, ha szólnánk Kata néninek is.

Végeredményben... ez nemcsak a saját érdekünk. Segítsen ő is meg mindenki, ez mindenkinek az érdeke, nem igaz?...

Összesöpörték az ablakpárkányról a papírdarabokat, külön a fontost, külön a selejtjét, és szaladtak Kata nénihez, hogy még az ebédszünet lefújása előtt megbeszéljék vele az ügyet.

32

Kata néni eleinte kételkedéssel fogadta a végtelen és bonyolult történetet a hajdani kasznár leveléről, a mázsaszám elásott aranyról, az ásókról, a grófnő kutyájáról (melynek, sajnos, kirágták az egerek a nevét) s a két gyerek nagy-nagy terveiről. De miután átnézte az egérszagú papírdarabkákat, ő is elkezdett lelkesedni.

– Túlságosan romantikus – mondta –, de, gyerekek, lehet ebben valami, csakugyan. Teljesen hihető, hogy egy Szapáry grófnak volt mit dugdosnia, és ha a kasznár nem értesítette, valami más úton-módon...

– Nem, nem – vágott közbe Pipitér, s elmondta, amit az apjától hallott: a gróf '45-ben, a háború után elküldte Svájcba az inasát kereskedni meg kérdezősködni. Nyilván nem a volt cselédektől kérdezősködi a grófi lakáj, ha a gazdái pontosan útba igazítják, hol keresse az elásott kincset.

– Túl romantikus – méltázott Kata néni. – Bevallom, én sosem hittem el a kincskereső történeteket... borzalmas izgalommal olvastam, persze, és abban a pillanatban hittem is, de ha aludtam rá egyet, rögtön elkezdtem kételkedni. Ma is azt hiszem, sokkal több kincset kiástak a regényekben, mint amennyit elástak a valóságban.

– De ez igaz – mondta Pipitér. – Kata néni, ez egész biztosan igaz. Csak az a baj, hogy nem lenni.

Kata néni felkacagott erre. A szalmazsák fejrészére borult, s egész testét rázta a kacagás. Ott ültek mindhárman a szalmazsákon, a kis parancsnoki sátorban. Kellemes illata volt mindennek, talán még a sátorlapot is az a – magyar- és történelemórákról ismerős – kellemes illat hatotta át.

– Egyszóval, Irmus – mondta, amikor lecsillapodott – ...egyszóval ezért ástál te olyan szorgalmasan a tavaszon.

– Nem, dehogy... – felelt gyorsan Pipitér. Elpirult, és csendesebben tette hozzá: – Ezért.

Pitagórasz védte:

– De Kata néni, tanulni nem azért tanult. Én azt tudom, hogy nem azért tanult.

– Kíváncsi vagyok, Irmus, mit csináltál volna – folytatta fel-felkuncogva Kata néni –, ha mondjuk, megtalálod a ládát, persze hét lakattal lezárva... tegyük fel, potom másfél mázsa az egész... Mit csináltál volna?

– Nem biztos azért, hogy olyan nehéz – mondta Pipitér. – És van ott még egyéb is, nemcsak a láda.

Pitagóraszából kilötyt a technika:

– Vasfűrészszel is lehetne. Vasfűrészszel lefűrészelni a lakatot.

– És most nyilván te lennél a leggazdagabb az országban – ingerkedett tovább Kata néni. – Hű, mi mindent összevásároltál volna azóta!

– Ojjé! Ki is terveltem. Pitagórásznak is vettem volna... de azt nem mondom meg. Kata néninek meg egy szabadjegyet.

Olyan tisztán kicsendült a hangjából az őszinteség, hogy egy pillanatig sem volt kétes: valóban meggondolta már ő ezt, és Kata néninek valóban szabadjegyet szánt.

Kata néni elámult:

– Micsodát?

– Szabadjegyet a vasútra. Olyat, mint Rubányi bácsinak van, a Csincsilla apjának. Akkor megy vele, amikor akar, és ingyen.

Kata néni tovább csodálkozott, de ez már nem volt őszinte. Látszott az arcán, és kiérződött a hangjából is, hogy felfogta a vasúti szabadjegy értelmét.

– Aztán minek az nekem, a szabadjegy?... Jó gyerek, hol van énnekem időm utazgatni!

– Hát a vőlegényéhez – mondta egyszerűen Pipitér. – Akkor minden vasárnap eljárhatna Kata néni a vőlegényéhez. És ingyen.

Megint felkacagott erre Kata néni, de ugyanabban a pillanatban befutotta szemét a könny. Hevesen, mindkét karjával magához ölelte Pipitért, és megcsókolta a homlokán.

– Egyem meg a szíved, Irmus. Hogy még énrám is gondol valaki...

Ettől – nyilván a benne sajgó várakozások meg a nehéz egyedüllét miatt – újra elérékenyült, s kövér könnycseppek gurultak lefelé az arcán. Elővette zsebkendőjét, s megtörölgette vöröslő szemét.

– Hej, gyerekek, gyerekek... – kezdte, de aztán nem folytatta, csak mélyet sóhajtott.

Pipitér kiérezte ebből a sóhajtasból, hogy Kata néni vele egykorúak közt is, bizalmas barátnőjének is ugyanígy sóhajtana. Igen jólesett, hogy Kata néni úgy viselkedik velük szemben, mintha felnőttek volnának.

Pitagórász viszont izgett-mozgott a szalmazsák végén, nem lelta a helyét. Szétálló fülei úgy piroslottak már, mint közepen, a ruhaakasztón függő tűzpiros nylonpulóver. Két nő társaságában szükségtelen harmadiknak érezte magát, s meg volt róla győződve, hogy kettesben egész másként, sokkal bizalmasabban beszélgetnének – és persze csakis a vőlegényről beszélgetnének – ezek a *nők*.

– De térjünk a tárgyra, gyerekek – szólalt meg hosszú szünet után Kata néni. – Sejtlemem sincs, mi a jogi helyzet, mit szokás ilyenkor... és kit illet az ilyesmi, ha csakugyan... Ej, a végén majd rajtunk nevet az egész falu, éppen az hiányzik!

– Kata néni, megtalálom én azt – jelentette ki meggyőződéssel Pitagórász. – Ha arany, ezüst meg ilyesmi. Megvan annak a módja.

– Pitagórász megtalálja azt, tanár néni.

– Nono, gyerekek! – Kata néni szemlátomást nem bízott annyira a sikerben, mint ők. – És még az is... mi van akkor, ha megtaláljuk?... Tegyük fel, hogy máris megtaláltuk. Az a bőrönd ott a páncélosláda, színültig arannyal, drágakővel, és mit tudom én... Mi pedig itt ülünk, és törjük a fejünket, hogy ki rendelkezék vele.

Pitagórász elgondolkozva nézte a sátor sarkában élére állított drapp bőröndöt.

– Hát nem a gróf.

– Világos – Kata néni most azzal a hanghordozással magyarázott, ahogyan a történelemórán. – Világos, hogy az egész azokat illetné, akik megdolgoztak érte. De hát ki tudná azokat egytől egyig megnevezni, és különben is... hol vannak már azok... No, nézzétek – folytatta pillanatnyi tűnődés után, hirtelen –, mindegy, akármi lenne a sorsa, annyi biztos, hogy nem járna vele rosszul a csapat.

Ez utóbbi megjegyzés megütötte Pipitér fülét. Később, amint hármásban elindultak a kertészetbe

– a többiek már dolgoztak akkor –, félénken megszólalt:

– És... tanár néni, azt úgy nem lehetne, hogy nemcsak a csapat, hanem azok is, akik... Én legjobban egy percmutatós karórát szeretnék, és gondoltam... – látva a Kata néni arcán átsuhanó mosolyt, gyorsan hozzátette még: – ...és egy papucscipőt.

Kata néni az esti tábortűznél közölte a rajjal a titkot. Óriási izgalom fogta el a gyerekeket, még takarodó után is zsongott a tábor. Éjfélig sutyorogtak a sátrakban, a sátrak körül pedig az örök jártak-keltek, s tábori ásójukkal egészen felturkálták a gyepet reggelre.

Kata néni is sokáig virrasztott ezen az éjszakán. Minden eddiginél hosszabb levelet írt, a grófnő kutyájáról, a mesés kincsekről, az öreg kasznárról, Pipitér kincskereső kalandjairól, és természetesen említést tett Pipitér tervéről is, a vasúti szabadjeggyel kapcsolatban.

Utóiratnak még odaszorította a végére:

„A szemem előtt formálódik a közösség; szellemjárás, kertészkedés – most a kincskeresés is –, mind egy-egy élmény, összefüggő kapocs... én borzalmasan boldog vagyok, Sanyikám.”

33

Másnap Kata néni közkívánatra munkaszünetet rendelt el.

Program szerint is szabadnap következett volna a kemény munkák után – teljesen kigyomlálták, rendbe hozták a kertgazdaságot, az egész parcellát behálózták öntözőárkokkal –, de a sportra, játéokra, pihenésre szánt napon még keményebb munka váltotta fel az eddigit, s az lett volna a legnagyobb büntetés, ha valakit most eltiltanak a munkától, és pihenésre kényszerítenek.

A szerszámkamra előtt már kora reggel annyi igénylő tolongott, hogy sorsolással kellett eldönteni az ásók, csákányok, kapák juttatását. S ez is csak korlátozott időre szólt, mert – vasárnap lévén – a többi rajokból ma nagyobb számban jönnek föl, mint máskor, s ők is éppen úgy igényjogosultak.

Pitagórász nem igényelt ásót. Látszólag őt hidegen hagyta a nagy sürgés-forgás, jövés-menés, s ügyet sem vetett a táborhelytől a szélrózsa minden irányában szétáradó gyerekseregére. Bicskával a kezében kóborolt a bozotos részeken, s jó idő múlva néhány szálegyenes bodzafaággal tért vissza a kastélyhoz. Cérnát kérincsel a lányoktól – „Minél vékonyabbat adjatok, annál jobban megfelel” –, majd hozzálátott a bodzafaágak lehántolásához.

Pipitér sem igényelt ásót. Eleget tapasztalta már, hogy a kincskeresés dolgában, ásóval a kézben, semmivel sem okosabb az ember, mint ásó nélkül. Új módszerrel kísérletezett: kihasználva azt a pillanatot, míg Serczik bácsi a nyulaival bajlódik, eloldotta Pribéket a láncról.

A nagy komondor alapjában véve szelíd természetű kutya volt, s kezdettől fogva barátságosan viselkedett. Beletörődött új helyzetébe, hogy itt számtalan új gazdája van, s finomabbnál finomabb falatokkal látják el. Evett, amíg bírt, azután meg szomorúan pillogott a szörgubancok közül kiragyogó fekete szemével a maradékokra. Egy bokor mögé hordta a javát – ameddig engedte a lánc –, s gondosan elkaparta, nyilván szűkösebb időkre.

Pipitér azzal a meggondolással engedte el Pribéket, hogy szemmel tartja: merre kóborol egy kutya a parkban, ha szabadon kóborolhat. Mert világos: a grófnő kutyája is szabadon kóborolt annak idején; főrangú kutyákat nem szokás láncra kötni, ez természetes.

Pribék nyüszítve, türelmetlenül várta szabadulását, majd boldog csahintásokkal került egyet a páston. Megrázkódott – csak úgy röpdöstek a bundájából lógó ökölnyi szőröcsomók –, majd egy bokor tövéhez húzódva, elmerülten vakaródzott, sokáig.

Pipitér szemmel tartotta még egy ideig, aztán ebbe a kincskereső módszerbe is beleunt. „Szamárság – gondolta –, persze hogy mindenfelé kóborolhat, ha szabadon van. Még hozzá az úri kutya volt, Pribék meg parasztkutya, és egyáltalán nem biztos, hogy ugyanott van kedve kóborolni.”

Nem először vette észre magán Pipitér, hogy már nem azzal az izgalommal gondol a kincsesládára, mint régen. Minden édes-kellemes ízét elvesztette már ez az izgalom, s úgy sötétlik fel néha gondolatai és képzelgéseik mögött a kincskeresés, mint valami terhes, kényszerű kötelesség. Úgy tűnt föl, sokkal-sokkal jobb lenne, ha ő vagy akárki más megtalálta volna már azt a kincset, és ezzel végleg elvethetné a gondját. Nem kellene ezen a dolgon tovább töprengenie, élhetne gondtalanul, mint más gyerek (és felnőtt). Élvezné a mai napot, s felhőtlenül eltűnődhetne a biztos holnapi napon, mert nem ködlene minden gondolata zugában nyomasztó mulasztása: az a bizonyos megtehetetlen tennivaló.

Collstok egy vésővel a kastély falát kopogtatta. Minden lépésnél megállt, hallgatózott.

– Nem láttad Pitagórászt? – kérdezte Pipitér.

A gólyalábú fiú rábámult, mintha álmából ébredne, s csak a fejével intett. Aztán tovább kopogtatta a falat.

A pincelejárónál Pöcsik és Kolontár egy áson marakodott, mindketten fogták, rángatták a nyelét. Néhány lépcsőfokkal lejjebb Négyesi Anikó állt, égő gyertyával a kezében, meg Balassa Erzsi.

– Nem láttátok Pitagórászt?

Bigyó szaladt el mellettük, s futtában a fiúk túlsó sátra felé intett:

– Siess, nem marad!

Túloldalon, a szerszámkamra ablaka előtt hosszú sor állt, javarészt más rajbeliek.

– Pipitér!... Igaz, Pipitér? – kiáltott egy ismerős ötödikes lány, de nem lépett ki a sorból. Ők csak most, a Csertetőre jövet értesültek róla, hogy kincset keres a Bolyai-raj, s izgatottan tárgyalták, vajon megtalálják-e tíz óráig a kincset. (Kata néni rendelkezése szerint tíz órakeresés után újra fel kell osztani a szerszámokat, s akkor a más rajbeliek részesülnek előnyben.)

Pitagórász valóban ott barkácsolt a fiúk túlsó sátra mögött. Most éppen azon fáradozott, hogy a bicskájával egyensúlyba hozza a lehántolt bodzafaágat, melynek egyik végére egy lópatkó darabja, másikkra pedig két görbe cigányszög volt felkötözve nehezékek. Amikor végre sikerült egyensúlyban tartania a botot, megjelölte a bicskával a felfüggesztési pontnál, s egy szál cérnát – vékony gépselymet – kötöztetett rá.

– Ez micsoda? – kérdezte meg hosszas, szótlán szemlélődés után Pipitér.

– Nem látod? Eötvös-inga.

– Tényleg? Ez az Eötvös-inga?

– Ez hát – Pitagórász most lábujjhegyen állva próbálta ki, egyensúlyban marad-e a bot a gépselyemszálon. A bot azonban újra meg újra elbillent.

– Nem jó – jegyezte meg Pipitér csalódottan, szemmel látható együttérzéssel.

Pitagórász azonban nyugodtan tovább babrált. – Majd tökéletesítjük – mondta szakszerűen. – Nem úgy megy az, nem sikerülhet minden elsőre.

– ...És ez megmutatja az aranyat?

– Meg hát.

– Azt, hogy hol van elásva a földben?

– Persze hogy megmutatja. Ha elég sok arany van elásva, akkor megmutatja.

A kincskereső műszer azonban többszöri tökéletesítés után sem működött megfelelően.

– Az a baj, hogy fúj a szél – állapította meg Pitagórász, és nyomban be is írta „Kísérleteim” című

füzetébe (amely nem tévesztendő össze a „Találmányaim” című füzettel):

1960. jún. 19. – Kincskeresésre alkalmas Eötvös-ingát készítettem, az alábbi ábra szerint, mely inga működésére azonban az erős szél zavarólag hatott, és kipróbálását bizonytalan időre el kell halasztanom. Esetleg üvegharang beszerzendő.

– Teljes szélcsend kellene – mondta azután komoran Pipitérnek. – De olyan nagy szélcsend, amilyen kellene, nincsen is. Ha Serestély igazgató úr kölcsönadná az üvegharangot a fizikai szertárból, akkor nem számít a szél, akkor meg lehetne csinálni.

– És így nem lehet? – kérdezte csalódottan Pipitér. – Esetleg e nélkül a... e nélkül nem lehet?

– Nincs értelme. Műszer nélkül semmi értelme vaktában a földet turkálni – mondta Pitagórász. Azzal, mint aki tulajdonképp már megtette a magáét, kezdte berajzolni a térdére fektetett füzetbe a saját tervezésű Eötvös-féle inga ábráját.

Egyszerre nagy kiáltozás hallatszott a kastély felől, majd semmihez sem hasonlítható, félelmes hangok váltak ki a gyerekszivajból. A következő pillanatban pedig megjelent az épület sarkánál Pribék, feje helyén egy ötliteres szilkével. (Serczik bácsi túrót akart fonnyasztani, s kirakta a tornácra a tegnapi kecsketej maradékát az ötliteres szilkében. Deszkadarabbal fődte be, s egy féltéglát rakott rá nyomtatónak, hozzá ne férjen Bagira. Pribék azonban könnyedén hozzáfért, s vidáman lefetyelt a szilkéből, míg a feje bele nem szorult.)

A nagy komondor tehetetlenül forgolódott, s mély pincehangon bele-belebuffogott a szilkébe. Nyeste Gyurka megpróbálta lehúzni a fejről, de Pribék szinte felöklelte, újra keringett egyet, félelmesen buffogott, s fel-le ingatta a fejét, mintha bólogatna valamire.

Nyeste Gyurka megint próbálkozott, Pribék megint fellökte, de a következő pillanatban nekiszaladt a falnak. A szilke fenéke levált a fejről, csak felső karimája maradt a nyakán – mint egy különleges, új divatú nyakörv.

Pipitér előbb kikacagta magát a többi gyerekkel együtt, csak azután jutott eszébe, voltaképpen milyen céllal oldotta el a láncról Pribéket. „Nem, nem, ez megint csak semmi – gondolta kis tünődés után. – Ez Pribéknek egyáltalán nem tragikus körülmény. Legfeljebb Serczik bácsinak tragikus, mert eltört a szilke.”

34

Kora reggeltől késő estig használatban voltak az ásók, a csákányok, sőt még a kapák is, de a páncélládát senki sem találta meg.

Kata néni úgy tervezte, hogy a táborozás utolsó két napján a strand építésére összpontosítja a rajok fő erőit, mindenekelőtt a Bolyai-rajét. Az öntözőmű alatt, vagy ötven méterrel lejjebb, volt egy lapos terület – afféle senki földje –, az északkeletnek tartó kőfal és az északnyugati irányban kanyarodó patak medre között ide tervezte a strandot. Tízszer hat méteres fürdőmedencét ásnának, ledöngölnék, jó vastagon beterítenék a fenekét homokkal, a szélét pedig a bontásból kitermelt téglákkal raknák ki. A vízcserét két zsilippel oldanák meg, a medence alsó és felső szögletében. Nem lenne az a kimondott világvárosi strand, de mégis jobban megfelelne a célnak a faluvégi libaúsztatónál.

Amellett a kertészet is kívánja a munkáskezeket. A lassan csörgedező vizet reggeltől estig terelni kell a szétágazó öntözőárokba; a zöldséget ritkítani kell, a paradicsomot karózni. Továbbá kedd

estére össze kell készíteniük legalább ezer csomó hónapos retket, zöldhagymát és petrezselymet; szerdán hajnalban bevinné a városi piacra a földművesszövetkezet teherautója.

Éppen ideje, hogy az úttörőkertészet mutasson fel valamit, valami szemmel mérhető eredményt a falu előtt. A pénzről nem is beszélve, annak máris száz helye van. Üres a kassza.

Helye volna persze a Szapáry-féle aranyaknak is.

Magát Kata néni is elkapta eleinte a kincskeresés láza. Vasárnap reggel körülsétált a parkban, s el-eltűnődött: valóban, hová rejthette el az a kasznár a grófi család értékeit? A levél fogalmazása alapján az a valószínűbb, hogy inkább a parkban, mint a kastélyban. Itt valahol, a parkban érhetne baleset a kutyát, talán meglőtték véletlenül.

Minden nagyobb fánál megállt, s figyelmesen körülnézegetett.

Világos dolog: ha nincs pontosabb megjelölés a levélben, s elég volt csupán egy fél mondatban utalni arra a régi kutyahistóriára, akkor nem sík terepen van elrejtve a láda, nem is a park közönséges fái alatt, hanem valamilyen *szembetűnő, emlékezetes* tereptárgy közvetlen közelében. Egy-egy öreg fa, egy málladó kópad a parkban, a kőkerítés valamelyik szöglete – ezek a gyanús helyek.

Később Kata néni, míg a fasírozottat sütötte a konyhán, kicsit arról is elábrándozott, mi mindenre felhasználhatnák azokat a milliós értékeket.

Természetesen bizonyos százalékát az úttörőcsapat kapná mint becsületes megtaláló. Annak a pénznek annyi helye volna, még gondolkozni sem érdemes rajta egyelőre.

És – mert javarészt a falubeliek munkájából származik a grófi kincs – az lenne igazságos, ha a falu kapná meg, közcélokra. (Legfeljebb testvériesen elosztoznának azzal a két dunántúli községgel, ahol szintén volt birtoka a grófi családnak.) Ráférne az iskolára egy alapos renoválás, aztán új padok, modernebb taneszközök, a könyvtár és a szertárak korszerűsítése stb. stb. S esetleg – volt ebben némi részrehajlás is – egy-két modern kis tanítói lakás, apró kertecskével, amely lehetőleg a patakpartra hord...

Hanem az ábrándozás jó ízeit már az a tülekedés elsózta egy kicsit, amely a szerszámkamra előtt folyt, reggeltől estig. Pedig a kincskeresés láza, ahelyett hogy csillapodott volna az első nap sikertelensége után, még tovább nőtt.

Már kora reggel, rögtön az ébresztő után kiderült, hogy éjszaka feltörte valaki a szerszámkamrát, s elvitte a két legjobb ást. A Balassa Erzsébet sátra adta hétfőre virradó éjjel az őrséget, de semmi gyanúsat nem észleltek az őrk. (Valószínűnek látszott, hogy éppenséggel közöttük vannak a tettesek; nyilván valamelyik őrpár feszítette fel a szerszámkamra ajtaját. Lehetetlen, hogy máskülönben ne hallották volna meg negyven-ötven méternyi távolságból a deszka reccsenéseit.)

Kata néni még ki sem kérdezhette őket alaposabban, máris egy másik bosszantó esetről érkezett jelentés: nem messze a kertészettől, két régi sétány kereszteződésénél valaki gödröket ásott az éjszaka.

Pitagórasz hozta a hírt, első útja reggel az öntözőműhöz vezetett, s így fedezte fel a gödröket. Tegnap este még nem voltak ott a gödrök, ez egészen biztos. Láta volna, hiszen ott haladt el a kereszteződésnél (minthogy tegnap este is az öntözőműhöz vezetett az utolsó útja).

– Nyilván, akik az ásókat meglovasították – jegyezte meg Nyeste Gyurka. Ott járt-kelt a csapatkürttel Kata néni nyomában, minden pillanatban készen arra, hogy riadót fújjon.

Kata néni is ezen a véleményen volt, de Pitagórasz a fejét rázta.

– Csákánnyal vágta azt – mondta határozottan. – És nem is gyerek vágta, mert legalább negyvennégyes csizmája volt annak.

Azonnal indultak helyszíni szemlét tartani, Kata nénival az élen.

A széles, régi sétányt, melyet öreg hársfasorok szegélyeztek, a park déli felében egy hasonlóan széles sétány keresztezte. Éppúgy avarral volt borítva mind a kettő, mint a park mélyén a fák alja, de a vastag avarréteg alatt, két-három ujjnyi mélyen kavics és vörös salak fődte a talajt.

A kereszteződésnél tucatnyi frissen vágott gödröcskét találtak, a középső volt a legnagyobb, Collstoknak térdig ért. De ez a legnagyobb is úgy keskenyedett, ahogy mélyült; nyilván éppolyan eredménytelen próbálkozás volt, mint a többi száz meg száz gödör a parkban. A nyomokat is hamar felfedezték a puha földhányásokon. Valóban felnőttől származtak a széles, erőteljes nyomok; felnőtt férfitől.

– Pedig ennek tudni kellett valamit – vélte Szaniszló Jancsi. – Ha egész éjszaka itt és csakis ezen a szűk helyen turkálta a földet, akkor valamit tudni kellett neki.

– Nem látod, hogy keresztút! – mondta Menyhárt Juliska, a riadalom árnyékával a hangjában. Ő rögtön felfogta, miért éppen itt keresték a kincset, s titokban keresztet is vetett, amikor nem látták a többiek.

Eközben, míg ők a helyszíni szemlét tartották, megérkeztek a faluból az első csapatok. Rezsgett a sok gyerek a kastély környékén, ezúttal nem csupasz kézzel jöttek, mint tegnap, mindegyikük hozott otthonról valamilyen földtúró szerszámot.

Kilenc óra tájban akár már névsorolvasást lehetett volna tartani – ilyen hiánytalan létszámban még sosem jelent meg a Csertetőn az úttörőcsapat.

Jöttek néhányan a most végzett nyolcadikosok közül is, pedig az ő parcellájukat már a tavaszon a legidősebb kisdobosoknak – a jövő ötödikeseknek – kellett átadni, annyira nem törődtek vele. És jöttek vagy húszan olyanok, akik most – azonnal! még ma! – be akartak iratkozni úttörőnek, s ott szorongtak egy falkában a parancsnoki sátor előtt.

Tíz óra tájban váratlanul megérkezett Vilma néni is.

Félrevonult Kata nénivel a nagyterembe, meghallgatta beszámolóját, s figyelmesen átnézte József úr levelének a maradványait.

– Kár volt ezt így újra verni – mondta azután. – Még azt nyerjük vele, hogy elveszik tőlünk a parkot.

Kata néni őszintén elcsodálkozott. – De hát miért?

– Látszik, fiatal vagy még – jegyezte meg Vilma néni, s kicsit szigorúan rápillantott halántékáig kirajzolt, fekete szemöldöke alól. – Van térképetek?

Volt egy vázlatos térkép a Csertetőről, Ihász Jóska készítette még tavaly őszön. Mint a fehér tollasok fővezére ismerte a park minden zegét-zugát; persze, a térképet csak emlékezetből rajzolta, s imitt-amott szemlátomást elvétette a valóságos arányokat.

– Végeredményben... ez országos érdek – tűnődött Vilma néni a térkép fölött, s újra megszigorodott a hangja. – Nem lehet ilyen fejtellenül, hogy gondolod? Na, majd kézbe veszem én!

Kata néni büntudattal hallgatott – mert valóban kiengedte a gyeplőt tegnap a kezéből –, majd engesztelésül elmondta, miket gondolt ki a parkban: hogy a fontosabb, szembetűnő tereptárgyak közvetlen környékén nagyobb esélye van a kutatásnak.

– Igen, igen – bólintott élénken Vilma néni, s összemarkolta, zsebre tette a levél maradványait –, erre én is gondoltam. Nos, azonnal elkezdjük a munkát, az önként jelentkezőket brigádokba osztom, és tervszerűen átfésüljük a terepet. Ugye, ezek az értékek zömében az államkincstárt illetik, majd leltározzuk és bejelentjük. És persze, akik részt vesznek a felkutatásban, személy szerint is... ez természetes.

– És a csapat? – kérdezte Kata néni bátortalanul.

– Ne félj, a csapatnak kiverekedjük, ami jár. Ezek után! – Vilma néni jókedvű volt, méllázó

mosollyal nézegette a térképet. – Bíz csak rám a dolgot, te pedig törődj a sárgarépáiddal.

35

Mindenki jelentkezett önkéntes kincskeresőnek. A Bolyai-raj is – Fülöp kivételével – teljes létszámban jelentkezett.

– Műszer nélkül semmi értelme – hajtogatta csökönyösen. – Ti csak keressétek, majd én megtalálom. Tábor után ideadja nekem Serestély igazgató úr az üvegharangot.

Vilma néni valóban katonásan kéz alá fogta a zabolátlan gyerekhadat. Gyülekezőt fúvatott, majd hírvivőket is küldött a park minden részébe: aki nem teljesíti a gyülekezési parancsot, és „maszek” alapon tovább áskál, az máris szedje a sátorfáját, és a vakáció végéig be se tegye a lábát a Csertetőre.

Száznegyvenen fölül volt az összes jelentkező. Vilma néni tizenkét brigádra osztotta őket, és pontosan kijelölte a térképen minden brigád kutatási területét.

Még el sem indulhattak a brigádok a kijelölt területre, ezt a tervet meg kellett változtatni.

Egy annamajori ötödikes lány már régóta nyújtogatta az ujját. Végre magához intette Vilma néni, és ő elrebegehette azt, ami egy perc múlva az egész kincskereső hadat izgalomba hozta: hallották ők is tegnap este, mi van a Csertetőn, s a nagymamája emlékszik rá, hogy egy őszi vadászat alkalmával a grófnő legkedvesebb kutyája a vízbe fúlt. Az évre nem emlékszik, de akkoriban történhetett, amikor hat pengő volt egy mázsa búza, vagy előbb valamivel. Ő már nem szolgált akkor a kastélyban, csak egy ismerős belső cselédőtől hallotta – annak a fiatalasszonynak az anyjától, akit József úr a toronyszoba ablakán kilökött –, hogy a grófnő nagyon sírt, és el is ájult, mert vízbe fúlt a legkedvesebb kutyája.

– Hol? A Potyporosba? – kérdezte Vilma néni.

A kis szeplős lány megvonta a vállát.

– Nagyanyám azt mondja, a kastély körül valahol. Mert az udvarost okolták miatta, el is küldték akkor az udvarost.

– És van még valaki más falubeli, aki abban az időben a Csertetőn szolgált?

– Nagyanyám találgatta tegnap, de azt mondja, nincsen – felelt készségesen a kis szeplős. – Meghaltak már azok, azt mondja, vagy elmentek innen, ki tudja, merre.

Vilma néni még faggatta egy ideig a kislányt, többet azonban nem tudott meg tőle. De ennyi is elég volt ahhoz, hogy belássa: módosítania kell a kutatási tervet. Két-két tagot kiszóltított minden brigádból, s két új brigádot szervezett belőlük; egyiket a szivattyús kúthoz rendelte ki, a másikat pedig a kastély elé, a hajdani szökőkút és a köréje épült betonmedence maradványaihoz.

Dél felé járt az idő, mire a kincskereső brigádok munkához láthattak.

A tegnapi s a ma reggeli izgatott zsongás mintha alábbhagyott volna; egyik-másik szemlátomást kedvetlenül ballagott a többiek után. S amikor minden brigád elfoglalta a számára kijelölt terepet, még inkább elszótlanodott a társaság. Csak ímmel-ámmal, kényszeredetten turkáltak, s úgy nézegettek át a szomszédos – szerencsés! – brigádok területére, mintha az volna a kincskeresők eldorádója, ahol csak meg kell taposni egyszer-kétszer az ásót, máris megcsendül, és duvad kifelé a földből a töméntelen gyémánt meg az arany.

Hamarosan kitűnt, hogy ez a szocialista brigádrendszer nem alkalmas kincskeresésre. Kincset csak *ki-ki magának* kereshet igazán jó ízzel, „maszek” alapon.

A gyerekek ingerlékenyek voltak, minden apróságon összevesztek. Már a hevenyészett ebéd

közben – Kata néni most csak hideget osztott, mivel a naposok is önként jelentkeztek kincset keresni – kiütköztek azok a rejtett ellenszenvék és ellentétek a Bolyai-rajban, melyeket idáig, a táborozás első öt napja alatt, valamilyen önkéntes – talán öntudatlan – fegyelemmel magukba fojtottak a gyerekek.

A kincskeresés kalandos izgalmi és bosszúságai mintha a tavalyi fehér-tollas-bőrhárisnyás harcok emlékét ébresztgették volna. Mégpedig – mindannyian túlnőttek már a könnyed játékosság korán – mintha egy árnyalattal sötétebb színben keltek volna életre az akkori indulatok. Ihász Jóska megint Detreszász volt már, a vezér, s Nemo kapitány minden felsőbb engedély nélkül átpártolt hozzá a Kolontár-Kanibál brigádjából. Nyíltan kijelentette, hogy Kolontár nem való őrsvezetőnek sem, mert folyton vezérkedni akar, aki pedig vezérkedni akar, az nem való vezérnek. (Egész évben nem kapott felsőbb korosztályú őrsvezetőt a Bolyai-raj két őrsé, s gyakorlatilag a helyettesek – Kolontár és Balassa Erzsi – számítottak őrsvezetőnek.)

A rövid ebédszünet után tovább mérgesedett a helyzet.

Ihász egy fához szorította s megbokszolta Pöcsiket, amiért folyton másutt csellengett, mint a többiek, és nem a kijelölt helyen ásott. Pöcsik erre átpártolt Kolontárhoz, de oda is éppen nagy veszekedésre érkezett. Batukán függetlenítette magát a brigádvezetőjétől, és kijelentette, hogy lábánál fogva lógatja bele Kolontárt egy gödörbe, ha az ő dolgába beleavatkozik.

Szaniszló Jancsi a vegyes brigádban ásott, a szökőkútnál. Mindenki őket irigyelte, mert – ha igaz az annamajori lány elbeszélése – akkor ott kell keresni a kincset, ahol volt egyáltalán annyi víz, amibe egy kutya belefülhat. Szaniszló mégis dühödött szótlanágban csákányozta a felrepedezett betont. Vöröses, fakószőke haján szinte lángot vetett a napfény.

Egyszerre, minden előzmény nélkül, odavágta a csákányt.

– Hát nekem elegendő volt ebből a piszkos burzsujmunkából. Csinálja, akinek van gusztusa hozzá! – anélkül, hogy bárkihez is egyebet szólt volna, otthagya a brigádot. A táborhely felé indult, de meglátta a kastély túlsó sarkánál Vilma nénit, s elfordult jobbra, a kertészethez vezető csapásra.

A lányok látszólag nagyobb egyetértésben dolgoztak. Pedig sokféle indulat feszengett bennük is, de egyelőre nem történt több, mint egy-egy ajkbiggyesztés vagy egy odavetett „és mi közöd hozzá?”. A barátnők együtt tartottak, és szívesebben trécseltek, mint ástak. Eleinte a páncélládáról: mi lenne, ha éppen ők találnák meg, a jutalomból mi mindent vásárolhatnának össze, azután minden egyébről, ami sorra került.

Pipitért a Csincsilla brigádjába osztották be, s éppen Csincsilla mellett dolgozott. (Nyilván nem véletlenül. Szombat este óta, amikor Kata néni a tábortüznél elmesélte a hajdani kasznár levelének a történetét, igen megnőtt a tekintélye Pipitérnek.)

Repedezett, öreg kőpadot ástak körül kettesben. Pipitér igyekezett helyette is dolgozni; látta, milyen nehezére esik Csincsillának a fehér sevrószandálban taposni az ásót. Közben – kicsit irigykedve – szemmel tartotta a szép fekete lányt: mennyire ügyel még itt is minden mozdulatára (pedig most nem is látják a fiúk), hogy ring-reng a derekán a legújabb divatú, bő szoknya, s milyen friss még a hajában a vizsgákra készült ondolás. És biztosan csókolózott is már.

– Te csókolóztál már? – kérdezte meg hirtelen, anélkül hogy meggondolta volna.

Csincsilla márványfehér, szép arca egy pillanat alatt elvörösödött. Megrándította a vállát.

– Mit képzelsz... nagyon érdekelnek engem a fiúk! – átpillantott a bokor fölött Batukánékra, s kényes, paripamozdulattal hátradobta a haját. Különben is... hozzám képest ezek taknyosok.

Pipitér alig gondolt a kincsesládára; jól érezte magát a többiek közt, mint a kertészetben vagy bárhol, ha közöttük lehetett. Váratlanul nyilallt beléje a rossz érzés, amikor – ez már késő délután történt – Négyesi Anikó odajött hozzájuk, és elmesélte, mit látott: Kata néni „egyedül gürizik a

kolhozban, és nagyon le van kókadva”.

– Kell valakinek az ásóm? – kérdezte hirtelen indulattal Pipitér, s Anikóra nézett.

Anikó hátrátúrta fiúsrá nyírt, mindig kócos haját, s félbemaradt mozdulattal, csodálkozva pillantott vissza.

– Van nekem ásóm. Ott van, ni!

– Akkor szervusztok! – fogta az ásót, s otthagya őket.

– Hová mégy? – kiáltott utána Csincilla.

– Az orrom után! – letért a sétányon a kertészet felé. – Semmi közötök hozzá, és oda megyek, ahová akarok.

36

Kata néni valóban egyedül dolgozott a kertészetben.

Szaniszlót és Pitagórászt a konyhára küldte, zöldborsót fejteni, mert zöldborsófőzeléket akart estére, egy-egy darab sült szalonnával. Csak azért nem maradt együtt a két fiúval, mert valami okból szégyellte volna magát előttük; mindenképp a magányt kívánta most. Csalódott a gyerekeiben – ezt biztosan érezte –, a hivatásában és egy kicsit az egész világban is; legszívesebben rögtön kérte volna az áthelyezését innen, de azt ilyenkor már nem lehet kérni.

Ebben a pillanatban úgy tűnt föl, mindenkinek igaza volt, aki valaha is figyelmeztette a nevelői pálya töviseire és buktatóira, mindenkinek, aki kételkedett a cseretetői vállalkozások és az egész úttörődsdi sikerében. Falujabeli öreg – vénkisasszony – tanárnőjének, aki azzal búcsúzott tőle az utolsó általános iskolai vizsgák után: „Tanulj tovább, Kati, van neked jó fejed, akármilyen lehetsz a mai világban. Csak tanítónő ne legyél soha.” És Serestély igazgató úrnak. Serestély igazgató úr ugyanis több ízben figyelmeztette már: ne ereszkedjék le annyira a gyerekekhez, „...mert a legtöbb gyerek hálátlan és hűtlen. Csibészek, elvtársnő, ez az igazság, és a háta mögött kiröhögik”.

Így tűnődött Kata néni, és kövér könnycseppeket pötyögtetett a petrezselyemre.

Annyira elmerült gondolataiban, hogy nem vette észre háta mögött az óvatos lépteket. Csak a hangra rettent fel a nehéz töprengésekből.

– Tanár néni, segíthetek?...

Hátrapillantott, aztán gyorsan elfordult megint:

– Te vagy az, Irmus?

De Pipitér már észrevette, milyen vörös, duzzadt a szeme Kata néninek. Bátortalanul guggolt a mezsgyére.

– Ritkítsam?... A vékonyából szedjek, ugye?

– A vékonyabbját, Irmus – felelt gyorsan Kata néni, s közönyös hangon folytatta: – Ígértem a szövetkezetnek ezer csomó zöldséget a szerdai piacra... de most már nem lesz ezer csomó, jó, ha három-négyszáz csomó lesz, mert holnap oszlik a tábor... felszedni a sátrakat, visszafuvarozni a kölcsönholmit, ujuj... És főzni is kell – főlegyenesedett, nyújtózkodott, s elfordulva, a zsebkendőjével megtörölgette izzadó homlokát meg lejjebb a szeménél is. – Pedig szeretnék legalább száz csomó retket meg zöldhagymából is száz csomót... Ezt majd a csurgás alá rakjuk éjszakára, meg ne fonnyadjon.

Elhallgatott, s egy ideig csendben dolgoztak.

– Ne tessék énrám haragudni – szólalt meg Pipitér hirtelen, amikor a sor végére ért. – Nem akartam én ezt.

Kata néni nem nézett föl.

– Mit nem akartál, Irmus?

– Ezt az egészet. Nem gondoltam én, hogy...

– De hát mi baj van? – kérdezte kis szünet után Kata néni, s felvonta a vállát. De hangjából kiérződött a színlelés. – Nincs itt semmi baj az égvilágon, Irmus. Terád meg igazán nincs miért haragudnom, még szép tőled, hogy beavattál a titkodba... beavattad az egész csapatot... ezért haragudjak?

– Csak az a baj, hogy... – Pipitér bizonytalanul elhallgatott. Voltaképpen maga sem értette, mi a baj, inkább csak *érezte*, hogy valami nincs rendjén, ha Kata néni magára hagyva bóklászik a zöldséges ágyak között. Ők pedig, az egész gyerekserég, töltik az időt, s a földet turkálják a parkban, szanaszét, lehet, merőben haszontalanul. S az is igaz: nem érezte magát hibásnak semmiért. Csupán megsajnálta Kata nénit, mert észrevette, hogy sírt (és ha sírt, nyilván haragszik is).

– Nincs itt semmi baj, Irmus – folytatta Kata néni az előbbi, hamis zöngéjű hangon. – Egységesen, önként jelentkezett az egész csapat, hogy átkutatja a parkot... mi ebben a rossz?... Még szép, hogy ilyen nagy az összetartás... Be kell látnunk, Irmus, hogy most az a sürgősebb... Végeredményben országos érdek, nem igaz?

Pipitér elbiggyesztette a száját:

– Országos érdek! – figyelmetlen, bosszús mozdulatával kitépett egy szép, ujjnyi vastag petrezselyemgyökeret is. – Ne is tessék haragudni, tanár néni, ez csak olyan... beszéd. Nevet adnak a gyerekek. Országos érdek, de tessék elhinni... az mind magamagára gondol.

– Vigyázz, a szépeket ne szedd ki – mondta Kata néni. Csendesebben tette hozzá: – Te is magadra gondoltál, Irmus... még a tavaszon is, mikor a kertet ástad.

– Hát az igaz – vonta meg a vállát Pipitér.

„Tényleg – gondolta hozzá –, szólhatok én egy szót? Én egy év óta turkállok, ezek meg csak második napja, hát persze hogy nem untak még bele.” Valami okból az egymillió éves jávai majomember jutott az eszébe, akinek – Serestély igazgató úr szerint – már volna egy ötös találata, ha azóta egy hetet sem hagy ki.

Újra elszótlanodtak.

Egyhangúan mormolt odalent a vízikerek, pocsogott a víz. Most nem terelgette senki, s az ezüstfonatú, vékony erecske munkátlanul csordogált vissza a levezetőárkon, mely egy tenyérynyi résen átbújt a kőfal alatt, és beletorkollott a Potyporosba.

Alkonyodott már; hosszan elnyúló, ciklámenvörös felhők úsztak a Pokolkő fölött. Gyorsan lehült a levegő; szokatlanul hűvös volt az idei nyár. Kata néni megborzongott, s felhúzta a nyakán a melegítő cipzárját.

– Nem fázol meg így, Irmus?

– Ó, nem fázik az ember, ha mozog – felelt dideregve Pipitér.

Megjött a két fiú a konyháról, elkészültek a borsóval.

– Tudjátok mit, gyerekek... – tűnődött Kata néni, s tétován körülpillantott az ágyásokon. – Ha már ilyen szépen együtt vagyunk, szedjük meg ki a retek nagyját is, megfásodik, ha még egy hétig várunk vele. Azt a zöldborsót most hagyjuk békén, majd megfőzzük ebédre, holnap. Teát forralunk inkább, az gyorsan megy... Utána meg a tábortűznél süthetünk szalonnát...

A három gyerek nagy ujjongással fogadta Kata néni javaslatát a szalonnasütésre. Szaniszló Jancsi megbokszolta Pitagórászt, és kis híján letaposta a „kísérleti parcella” egymásba oltogatott krumplijait és paradicsomait.

Néhány pillanat múlva pedig nagy törtetés hallatszott a kertészetet szegélyező bokrok felől: kiugrott a tisztásra egy kék mackós lány, majd három, öt, tíz, gyors egymásutánban – a szomszédos terület kincskereső brigádja, valamennyien hatodikosok.

– Megvan? Megtaláltátok? – kérdezte izgatottan az, aki először kiugrott, a kék mackós.

– Micsoda? – kérdezte egy lélegzetvételnyi szünet után Szaniszló Jancsi. Az első pillanatban nem fogták fel a helyzetet – nyulat kergetnek ezek vagy mit? –, és értetlenül néztek a bokrok közül előrobbanó lányokra.

– Azt hittük, megvan a kincs – mondta most már csalódottan a kék mackós.

Jóízűt kacagtak ezen, még a kincskeresők is.

– Megvan hát, persze hogy megtaláltuk – mondta később Kata néni, s elmélázva mosolygott a retekágy fölött. Pipitér csodálkozva pillantott rá; nem értette meg, mire gondol.

37

Gyűrű alakban rakták most a tábortüzet, hogy mindenki hozzáférjen a szalonnájával. Több helyen is meggyújtották, s az egész társaság élvezettel figyelte a lángok játékát, hogyan harapóznak tovább, hogyan közelednek egymáshoz, míg végül, a jó öt lépés átmérőjű kör mentén, egybefonódó lánggyűrűt képeztek.

Csak Antal Marika nem sütött szalonnát – ki sem állhatja a szalonnát semmilyen formában –, s így rá maradt a tűzmesterség tiszte. Sokat nyafogott a füst miatt, s amikor a kis Gomba Pista – merő ügyetlenségből – lábára csöppentette a forró zsírt, sikítva beszaladt a sátorba. A Kata néni hívására sem jött elő, úgy kellett utána menni Csincsillának a mentődobozzal.

Egyébként vidám volt a hangulat a tűz körül. Többnyire a kétnapi sikertelen kincskeresés eseményeit tárgyalták, de olyan vidáman, mintha legalábbis megtalálták volna – ha nem a ládát, hát a belevalót. Az Ihász Jóska brigádja különben egy mogyoróbokor mögött rábukkant arra a két ásóra, melyet tegnap éjszaka emeltek el valakik a raktárból.

Sok szó esett erről is, mert Ihász verte a vasat – Köztünk van a tolvaj, és ennek a végére kell járni, Kata néni! – közben – nyilvánvaló gyanakvással – többször is Négyesi Anikó felé pillantott (aki erről tudomást sem véve, elmerülten és feltűnően közönyös képpel a szalonnájával bíbelődött). Az éjjel ugyanis Anikó Varga Ilussal együtt örködött, s az egész lánytársaságból leginkább róluk lehetett feltételezni, hogy el mernek indulni a sötétben ilyen vállalkozásra.

Az általános jó hangulatban azonban hamar elfűlt ez a kis kellemetlenkedés is.

Pitagórasz természetesen most is újított: ágas fát szűrt le a földbe, s azon tekergette a nyársat. Menyhárt Juliska szénné égette a szalonnáját, a közepe viszont sületlen maradt, Papp Jutkának meg a nyársa fogott tüzet, többször is, míg aztán a vége letört, és szalonnástul a parázsba esett.

Kata néni egy-egy adag konzerv hallal kárpótolta azokat, akik póruul jártak a szalonnasütéssel, majd kiosztotta a teát. Batukán és Nyeste hosszú gallyakkal összébb toltakotorta a tüzet, s most már szorosabban ülték körül.

– Gyerekek, ez az utolsó tábortüzek – kezdte Kata néni. – Holnap sátort bontunk, és délután öt órakor: oszolj.

– Hálisstenek – súgta Piskóta Menyhárt Juliskának. Nagyon kínozták a szúnyogok Piskótát, és egyébként is kényelmetlen volt itt neki; nem tudta megszeretni a tábori életet, a hideglelős éjszakákat a kemény szalmazsákon.

Szaniszló Jancsi felhajtotta az utolsó korty teát, és szót kért. Már a kertészetben említette ő, hogy

zöldborsófejtés közben verset írt, csak azt nem tudja még, hogy óda-e ez vagy ballada vagy inkább induló. „Jól van, Jancsi, csak aztán csúfolkodás ne legyen belőle” – mondta akkor Kata néni, mert ismerte már a fiú izgága természetét.

Gyanakodva pillogtak feléje a többiek, amint meglátták a kezében az irkalapot. Pócsik a tűz másik oldalán ült, s tünetően hátat fordított.

Szaniszló zseblámpát kért – egyenetlenül pislákolta a tűz –, Kolontár odaadta neki, s közben a kisimított irkalapra pillantott.

Még egyszer körülnézett Szaniszló, aztán éles hangján olvasni kezdte a versét (amelyről végül mégis úgy döntött, hogy ballada):

KINCSKERESŐK BALLADÁJA...

*Egyszer volt, hol nem volt,
volt a folt hátán egy folt,
ebszalonna, kakastéj:
Csertetőn egy romkastély
a kastélyban meg egy sereg
világelfordító gyerek.
Egytől egyig úttörők,
s – milyen utat törnek ők?
– Máma erre, arra másnap:
hol itt ásnak, hol ott ásnak;
nyugszik a nap, kél az új nap,
de csak túrnak, egyre túrnak...
– Kincskeresők!
Potyalesők!
Aranypitykét keresnek ők!
Haj, Csincsilla, haj, Kolontár!
Mit nekünk a grófi lomtár!
Majd kitúrják száz év múlva,
nem vagyunk mi rászorulva!
– Hallod, Ruca? Hát te, Collstok?
Záptojáson mit kotoltok!
Hol rothad a burzsujholmi?
Kár azon itt rostokolni!
Lábod ide, nem oda!
Itten nő a laboda!
Nem élünk meg sárkánytejen,
vizet kér a petrezselyem!
Míg szanaszét tekeregték,
előli a gaz a retket!
(Abból nem lesz kincsesláda,
ha retkes a Pócsik lába...)
Hej, Detreszász, hej, Batukán,*

*ne verjétek egymást kupán:
itt terem a kincseskassza,
aki vitéz, itt kutassa!
Itt keresse – Varga, Nyeste,
Tankó, Maksa és Balassa.
Hopplá, Bigyó, hajrá, Sámli,
itt kell szerencsét próbálni!
Pitagórasz, Pipitér
– most válik el: ki mit ér!...*

Megtapsolták a verset. Már csak a megkönnyebbülés miatt is, hogy ezúttal – Pöcsiket nem számítva – egyikükbe sem mart bele Szaniszló.

– De ez azért nem olyan jó, mert sematikus – jegyezte meg utána Varga Ilus.

Szaniszló megsértődött.

– Eeez? Miért sematikus ez?

– Mert az van benne, hogy dolgozni kell.

Heves vita kerekedett erről, mi a sematikus. Végül is Kata néninek kellett eldönteni a vitát, de alig figyeltek már rá, mindenki türelmetlenül várta, hogy újra szóhoz juthasson. Most derült ki, hogy a vers, noha személy szerint csak Pöcsiket fricskázta meg, többé-kevésbé felingerelte az egész társaságot. Eszükbe futtatta a kincskeresés kudarcát; az utóbbi két nap értelmetlen időtöltését. Be nem váltott – és talán soha be nem váltható – ábrándjaikat.

– Majd részletesebben beszélünk még erről nyolcadikban – fejezte be végre fejtegetéseit a sematizmusról Kata néni, miután védelmébe vette Szaniszló versét. Csak annyit jegyzett meg, hogy szerinte műfajilag nem ballada.

– És én egyáltalán nem értek egyet azzal, hogy: „grófi holmi” – kezdte rögtön Balassa Erzsi, örsvezetői szigorral a hangjában. – Azt már tisztáztuk, hogy a népet illeti...

Négyesi Anikó közbevágott:

– És ez fontosabb, mint három fej saláta vagy öt csomó retek! Országos szempontból is fontosabb...

Előlről kezdődött a hangzavar, mindenki egyszerre beszélt megint.

– Gyerekek, gyerekek! – csillapította őket Kata néni, de ez a vita most elevenbe vágott; még azok is Szaniszló ellen fordultak, akik pedig már érezték, hogy valami nincs rendjén: féltek tőle, a kiábrándulttól, saját maradék ábrándjaikat vagy legalábbis az ábrándozás *jogát*.

– Szamarak vagytok – hajtogatta Pitagórasz –, vaktában turkálni? Hol vagyunk, a középkorban?

...

Ihász Jóska megpróbált igazságot osztani, salamoni bölcsességgel:

– Mondjátok azt, hogy fele itt dolgozzék, fele ott, azt aláírom.

– Úgy van! – helyeselt Kolontár. – Vagy pedig: ennyi és ennyi munkaidőt legürizni a kertészetben, és utána... szabad a gazda.

Pöcsik a túloldalról igyekezett túlkiabálni a hangzavart:

– Irigy Kotlós! Azért, mert ő nem leli, fél, hogy más meg találja lelni!...

Batukán, két markát a szája elé tartva, beleröfögött a vitába. Sok állat hangját kitűnően utánozta Batukán; élethűen tudott röfögni és kornyítani is.

A parázs fölött vörösre gyúlt képpel ágált Szaniszló.

– Közérdek, közérdek... mi az, hogy közérdek!... Az van benne, hogy teletömni a zsebet,

lehetőleg máma... az van benne! Több akar lenni egyik a másikánál, igenis... az van benne, igenis...!

Batukán újra felröfögött, Pócsik ütemesen kiabált:

– I-rigy Kot-lós!... Puly-ka-to-jás!...

– Gyerekek! – Kata néni szemlátomást Szaniszlóhoz húzott, s ezúttal erélyesebben csendre intette őket. Kikívánkoztak belőle azok a gondolatok is, melyekkel annyit bíbelődött máma. – Gyerekek... ha biztosan, de egészen biztosan sikerülne *egynek*, még akkor sem éri meg, hogy *mindnek* azon járjon az esze. Töri magát értelmetlenül, és persze boldogtalan... pedig értelmes dologban is törhetné magát, és közben elégedett is lehetne. Gondoljátok meg... ha az utóbbi ötven évben mindenki, aki a hirtelen meggazdagodáson öröklődött, ehelyett ugyanannyit töprengett és cselekedett volna a társadalom javára... ma legalább száz esztendővel tartanánk előbb! Végére ők is jobban jártak volna meg a gyerekeik is. Állítom, még azok a kevesek is, akiknek így vagy úgy sikerült felkapaszkodni... Ne tegyéél most már a tűzre, Faragó – mondta Batukánnak. – Azt hiszem, itt az ideje, hogy befejezzük.

Míg Kata néni beszélt, Szaniszló új rigmusokon törte a fejét. Elég nehezen kerekedett ki verssé a gondolat, és már csak az oszloj után, a sátorban mondhatta el (kicsit kedvetlenül, hogy sem Kata néni nem hallja, sem a lányok):

Az a burzsujkincs,

ami másnak – nincs.

A miénk csak több lesz tőle:

minél többnek jut belőle...

– No, ez csakugyan sematikus – jegyezte meg Ihász Jóska a szomszédos szalmazsákon, s ezzel vérig sértette Szaniszlót.

Kata néni a sátrak ellenőrzése után még elszaladt a kastélyhoz, bezárni a konyhát. Nagyon megrémült, mert az épület túlsó sarkánál egy sötét alakot vett észre. Ott állt a gyér holdfényben, a szökőkút szétvert medencéjénél, s valamilyen bottal – vasbottal? – a földet szurkálta.

Ahogy furcsa, oldalozó mozdulattal lépett egyet, Kata néni rögtön megismerte: Serczik bácsi volt.

38

Másnap a Bolyai-rajból mindössze tizenketten jelentkeztek kincskeresésre. Szaniszló Jancsival nem lehetett bírni, olyan büszkén járt-kelt, pedig ebben a hangulatváltozásban lényegesen nagyobb szerepe volt a Kata néni alig titkolt kedvetlenségének, mint az ő rigmusainak. A gyerekek megérezték, milyen rosszul esett Kata néninek tegnapi hűtlenségük, s reggel, amikor Vilma néni gyülekezőt füttyült a kincskeresőknek, a táborban maradt a többség; ki számításból, ki az iránta való szeretetből, ki unta már az eredménytelen áskálást, ki pedig együtt sodródott a többséggel, mert ez volt a természete.

Más rajokból is kevesebben jöttek (noha azok nem hallották az este Szaniszló költeményét). Hetven-nyolevan főre csappant a létszám.

– Semmi baj, gyerekek – mondta Vilma néni, s átcsoportosította a brigádokat. – Hadd hulljon a férgese. Nem hókus-z pókus-z ez; akiben nincs meg a kitartás, akár hozzá se fogjon. Mától kezdve ne is lássam itten az olyat, akiben nincs meg a kitartás.

Retyezát egész nap nyikorgatta a kordét. Felszedte sátorfáját a Bolyai-raj; az innen-onnan kölcsönként tábori felszerelést vissza kellett fuvarozni a faluba, azonkívül estefelé még ezerkétszáz csomó zöldségfélét – petrezselymet, retket, zöldhagymát – és százötven fej salátát a földművesszövetkezet udvarára, s ott a kordérol rögtön a teherautóra rakták a fiúk.

Retyezátnak azonban még a két zöldségfuvarral együtt is könnyebb volt most a dolga, mint egy héttel ezelőtt, a felköltöztetésnél. Nem csupán amiatt, hogy most felfelé üresen húzta a kordét, lefelé viszont magától gurult a teherrel, hanem a fuvaroznivaló fogatkozott meg: a táborozáshoz felszállított élelmiszert a sok éhes gyerek az utolsó rizsszemig elpusztította. Amellett – s kétségkívül ez volt a legnagyobb fuvartétel a múltkor – a kitömött szalmazsákokat mind odafent hagyták; Kata néni, jövőre táborozásokra gondolva, berakatta valamennyit egy üres terembe. (Lesz most már pénzük, kifizethetik az árát.)

Mindezen könnyebbségek dacára ezúttal egy kellemetlen karambolja is volt Retyezátnak.

Már reggel, az első fuvar alkalmával – rossz szokása szerint – megcsökönnyösödött a kőkapunál. Máskülönből nem volt makacs számár Retyezát, készségesen ügetett körbe-körbe a kastély körül a taligával, ha a gyerekek szórakoztak vele, de a parkból nem ment ki szívesen. Tapasztalhatta már, hogy az ilyen kirándulásoknak mindig az a vége: odalent, a faluban megrakják valami nehézzel a kordét, s ő húzhatja fölfelé a terhet megszakadásig. Tiszta dolog: ha nem megy ki a kapun, megspórolhatja az egész falusi kiszállást és a teherfuvarozás kellemetlenségeit is.

Noha okos számár volt Retyezát – ez a fentiekből is kiviláglik –, természetesen azt nem tudhatta előre, hogy ezúttal könnyebb dolga lesz, nem rakják meg odalent a kordét. Sőt azt is lepakolják, ami rajta van. Megátalkodott a kőkapunál, olyannyira, hogy Nyeste Gyurka sem szép szóval, sem vesszővel nem bírta a helyéből kimozdítani. Megjött azután a segítség: nyolc-tíz erős fiú húzta-vonta Retyezátot, toltat-taszigálta a kordét, de így is jó negyedórába telt, míg túljutottak vele a kapun, le, egészen az út hajlatáig, ahol már jobb belátásra tért az öreg számár, s önszántából folytatta az utat.

Pitagórásnak ekkor támadt az az ötlete, hogy *csacsiönindítót* szerkeszt.

Nem volt nagy horderejű találmány ez a csacsiönindító, sokan írtak és rajzoltak már efféléről – főként sivatagi tevékkel kapcsolatban –, bár az igaz, hogy még nem sokan próbálhatták ki. Pitagórász nem is iktatta „Találmányaim” című füzetébe, csupán a füzet hátulján, a „Függelék” címszó alatt jegyezte fel, ahol kisebb jelentőségű újításait tartotta számon.

A műszaki alapja az volt a csacsiönindítónak, hogy Retyezát igen kedvelte a napon száradt, leveles, illatos lucernát. A többi gyerekjáték. Egy hosszú nyárfabot végére madzagot kötött Pitagórász, a madzagra – mint horogra a csalétket – egy összemaréknyi illatos lucernát – ennyiből állt a csacsiönindító.

A második fuvarnál próbálták ki.

Sátorlapokat, cövekeket, zsákokat s egynehány üres edényt raktak a kordéra. Retyezát a kőkapunál újra megmakacsolta magát, de most éppen ez kellett, ennek örült az egész egybegyűlt nézősereg. Jöhetett az önindító.

Pitagórász – Nyeste Gyurka mellett ült, a bakon – lassan előrenyújtotta a hosszú botot s a végén hintázó illatos lucernát.

Retyezát felkapta a fejét, haragosan konyított nagy füleivel, izgett-mozgott, de csak egy helyben. Amikor a lucerna közelebb-közelebb ringatózott, már szinte az orrát érte, akkor is csak utánaszagolt, majd váratlanul elordította magát: – Hiááá!... hiááá!... – de nem indult meg a kordéval.

– Nem működik – mondogatták a nézők csalódottan. Serczik bácsi is odasántikált akkorra, s

csendesen göcögött az öreg a bajusza alatt.

– Ugorj csak, fiam – intett az unokájának –, csatold le a zaboláját.

– Akkor meg elszalad – vélte Gyurka, de máris leugrott a taligáról, s kioldotta a zabolát.

Valóban, az önindító most már kifogástalanul működött. Retyezát felvágta a fejét, kivillantotta sárgás kapafogait, és az utolérhetetlen lucernacsalétek után eredt. A lejtő előtt meg is kapta jutalmul a lucernát, majd Nyeste Gyurka felzabolázta, és egész úton nem volt rá panasz.

A következő fordulóban történt a karambol.

Csomóba kötözött zöldhagymával és retekkel rakták meg a taligát. Újra a kőkapura gyűltek a nézők, s ezúttal – „a gép forog, az alkotó pihen” – közöttük foglalt helyet Pitagórász is, átadván rendeltetésének a csacsiönindítót.

Amint a kordé a kapu elé ért, végighullámozott a kíváncsiskodókon a csalódás moraja: Retyezát – kioldott zablával, ügyet sem vetve a nézőközönségre – megállás nélkül továbbhaladt, s szapora léptekkel kifordult a kapun.

Magában véve ez is baljós előjel volt, hogy Retyezát nem átalkodott meg a kapunál, Nyeste Gyurka azonban nem fogta fel ennek az értelmét, és – teljesen szükségtelenül – működésbe hozta az önindítót.

Retyezát – lehet, az ijedségtől inkább, mint a kívánságtól – esztelen vágtaiba kezdett, zabola nélkül, végképp szabadjára hagyva. A lucernacsomó ott táncolt az orra előtt, de annyira táncolt, hogy nem bírta elkapni (lehet, nem is akarta), míg aztán egy útszéli zsombékon a levegőbe pördült a bal oldali kerék – Nyeste Gyurka ugyanabban a pillanatban jobb felé lebukfencezett az ülésről –, a kordé fél oldalára fordult, s azt útra szóródott az egész rakomány.

Pitagórász, miután segített összeszedni a retket meg a zöldhagymát, kedvetlenül visszament a sátrába, s beírta a „Találmányaim” füzet függelékénél a Csacsiönindító címszóhoz:

Tökéletesítendő! Nem biztonságos!

39

Ezen az utolsó táborozási napon még egy kellemetlen dolog történt.

Eltűnt egy csákány.

Nem lehetett tudni, hol, mikor, kinek a kezén tűnt el, mert a tábor felosztatásával kapcsolatos jövés-menések, pakolások megbontották azt a szigorú kiadás-bevételi bárcarendszert is, melyet Vilma néni rögtön, a kincskeresés első napján bevezetett a közös szerszámok használatára.

Vilma néni gyors leltározást tartott a szerszámkamrában. Kiderült, hogy – tegnap reggel óta, mert akkor is leltározást tartott – lába kelt egy colstoknak is. Nyilván elhányódhatott valahol; semmi jel sem mutatott arra, hogy a colstok kapcsolatban lehet a csákány eltűnésével.

Könnyen napirendre tért a colstok ügyben Vilma néni, a csákány azonban annál inkább bosszantotta. Nem csupán azért, mert szükség volt minden darab szerszámra, ő azt találta érthetetlennek: mire jó most már ez a szerszámlopkodás, hiszen bárki hozzájuthat; otthonról is hozhat, és annyit turkálhat a parkban reggeltől estig, amennyit akar.

Csak odahaza, már a vacsora után, mikor fáradtan lefeküdni készült, jutott eszébe: hátha valamelyik gyerek napközben rábukkant az elrejtett drágaságokra, de nem szólt a többieknek, visszatakarta a gödröt, s éjjel – családostul – kiszökik a Csertetőre, s mindent elemel.

Ez a feltevés oly igen valószínűnek látszott, hogy Vilma néni egész éjszaka álmatlanul forgolódott a rekamién.

A csákány eltűnésének pedig a következő, szomorú végű története volt:
Ebédszünetben Kata néni felvitette a padlásra a zászlórudat és néhány megőrzésre érdemes sáortakarót.

Négy fiú szorgoskodott a felrámolásnál: Pitagórasz, Lénárt, Szaniszló és Pöcsik. Kicsit töltötték utána az időt; két denevér lógott a kakasülön, Pöcsik meg akarta fogni legalább az egyiket, de a többiek nem engedték.

Egyszerre a feljáróban megjelent Pipitér.

– Fiúk! Felmenjünk a toronyba?

Ez igazán könnyen ment: rávenni a fiúkat, hogy menjenek fel vele a toronyba.

Lénárt Pali kivételével mindegyikük megjárta már néhányszor a csapóajtón és a sötét aknán keresztül a kupola alá vezető utat. Leginkább a fehér-tollas-bőrharsnyás harcok idején látogatták gyakran a tornyot – kitűnő megfigyelőállás volt az őrszemeknek –, de a tatarozás óta is megfordultak már itt. Egymás szavába kapkodva mutogatták Collstoknak a titkos feljárót.

– Még bélyeget is lehetsz itt – mondta Pipitér. – Vagy régi gyufaskatulyát.

Sokáig elidőztek odafent.

Pipitér vitte a szót, a tavaly nyáron itt töltött éjszakáját mesélte (a nemesi oklevelet a csontgyűrűbe foglalt pecséttel – mely úgy megnyomta éjjel a derekát – azóta eltűntette valaki).

Pitagórasz tünődve hallgatta, és el sem mozdult mellőle, de a másik három elmerülten turkált a lomok közt. Collstok levélborítékokra vadászott, s kiszaggatta belőlük a bélyegeket, Pöcsik az öreg kasznár százszor széttúrt iratai közt böngészett, Szaniszló pedig malacpofákat rajzolt egy régi raktárkönyvbe, aztán eltűnődve firkált; lehet, verset írt.

Egyszer csak egy gyanús papírlap került a Pöcsik kezébe; valamilyen – első látásra érthetetlen – térkép-vázlat. Bal felső sarkában öreges, szálkás betűkkel ez állt:

[PIPITER3]

Jobb oldalon, a papír felső részén kettős vonal húzódott, mely – nagyjából – derékszögbe csúcsosodott ki. Átellenben, a bal alsó sarokban kettős karika – olyasforma, mint egy fekvő nyolcas –, ebből szaggatott vonal indult ki, mely nyíl alakban végződött, s a nyíl hegye pontosan a fenti derékszög csúcsát célozta.

A szaggatott vonalon, mintegy a távolság egyharmad részénél, erősen kirajzolt kereszt feketéllett. Mellette ugyanazzal a kusza írással:

13 méter

A papírlap jobb alsó sarkában volt a *Jelmagyarázat*. Eszerint a derékszögű, kettős vonal a kőfalat jelentette, a fekvő nyolcas a „kétágú tölgyfát”. A szaggatott vonalra ez a magyarázat állt: „irány”, a keresztre pedig ez: „láda”.

Pöcsikben megdermedt a vér.

Körülpillantott, s remegő kézzel zsebre gyűrte a papírt.

Lapos arca megsápadt, apró szeméből izgalom tükrözött, egyelőre kevesebb örömmel, mint riadalommal. De senki sem figyelt rá, a többiek magukkal voltak elfoglalva. Különben sem vehették volna észre színe változását, olyan beteges színe volt mindegyiküknek a kerek ablakok zöld fényében.

– Szevasztok, srácok – mondta fakó hangon Pöcsik, és eltűnt a sötét lejáróban.

Természetesen ő csikkantotta el a colstokot a szerszámkamrából, és – még a déli munkaszünetben – szerzett egy csákányt is.

Este megjelent a Bolyai-raj gyülekezőjén, de a névsorolvasás után, míg a többiek szedelőzködtek, s a tömött szatyrokkal, hátizsákokkal, vállra vetett pokrócokkal elindult a menet a kőkapuhoz, ő nyomtalanul eltűnt.

Megvárta, míg a hátramaradt három fiú az utolsó fuvart is elszállítja a kertészetből Retyezáttal, majd Serczik bácsi is ellátja a nyulait, beköti Barisnyát, megfeji Mamelukot, és nyugovóra tér – csak azután látott munkához.

Egész éjjel dolgozott.

40

Pipitért rosszkedvűen fogadta otthon az anyja.

– Szégyellhetnéd magad, kislányom. Mástól kell meghallani az embernek...

Akkor ennyiben maradt, mert szaladnia kellett kaput nyitni, éppen hazaért az apja a határból. Kifogtak, végezték az esti munkákat a ház körül, s csend volt egy ideig.

A vacsoránál Bözse nyafogni kezdett, hogy most már Irmus is őrizze a libákat, ne csak ő őrizze mindig.

– Hát... szégyellhetné magát – mondta megint az anyja. – Az egész falu hamarabb tud róla, ég a képe az embernek, hogy... – más hangon folytatta, s arcán kiütközött a kíváncsiság: – Aztán mi volt abban a levélben, te?...

Pipitér csakugyan szégyellte magát, hogy a csertetői titkot apja, anyja előtt végig elhallgatta. Maga sem értette, miért hallgatta el, hiszen „nem is olyan érdekes ez az egész”, s igazán megkönnyebbült, hogy végképp letette válláról a gondot. „Kerestem eleget, keresse már más is” – gondolta most, s úgy tűnt föl, mindig is ez volt a véleménye; mintha kezdettől fogva – már a múlt nyáron is – ilyen könnyen vette volna a kincsesláda sorsát. Beszámolt a levélről, a kincskeresés legújabb fejleményeiről, s azzal fejezte be:

– Ugyan... édesanyámék is mit csinálhattak volna? Semmit.

– Hát aztán, akkor is – mondta az anyja a masina mellől, s tétován hozzáfűzte: – Ki tudja? Vagy apátok esetleg...

Az apja másodsorra szedte meg a tányérját büszkeciberével, s bosszúsan szólalt meg:

– Majd éppen én kezdek hozzá, hallod! Egyéb dolgom nincsen is, csak turkálni a gilisztákat a Csertetőn.

– Akkor is az a rend – folytatta makacsul az anyja, s kitette az asztalra a sztrapacskát –, az a tisztesség, hogy legelőbb is idehaza valljon színt apjának, anyjának ez a rossz kölyök. Mire való ez?... Várjál csak, várjál. Majd kisémmiznek.

– Úgyse lesz az senkié – felelt gyorsan Pipitér, s csak ímmel-ámmal szedett a sztrapacskából. – Az államé lesz az.

Sok szó esett még erről, de az apja hallgatott. Vacsora után kifelé indult az istállóba, a lovakat megitatni, s akkor jegyezte meg:

– Az a tied, amit a két kezvedbe megfoghatsz. A kapa nyele meg a villa nyele, az mind a tied, abba kapaszkodjál te meg, akkor nem esel nagyot. Sose esel akkor nagyot, ha abban jól megkapaszkodol.

Bözse megint nyafogni kezdett, hogy ne csak mindig ő őrizze a libákat.

– Ó, kislányom, előzöd te azt – mondta az anyjuk. – Vagytok ott kisézren, eltöltitek az időt.

– Tessék csak hagyni, édesanyám, majd én elmosogatok – ugrott fel az asztaltól Pipitér

készségesen, noha az előbb, amikor az anyja a rossz vájdlingba forró vizet öntött, még eszébe sem jutott a mosogatás.

Igen megkönnyebbült, hogy vége a libapásztorkodásnak; ő már többet az életben nem lesz libapásztor. Lehetséges pedig, az anyja másra gondolt (talán arra: ki ne maradjon a csertetői kincskeresésből, éppen ő, aki az egész dolognak a kezdeményezője volt!); lehet, eszébe sem jutott az anyjának az, amit ő érzett ki a szavakból: nagylánynak számítják már itthon is. De akár így, akár úgy, mindenképpen az volt az anyai osztó igazság mögött: a tizenhárom éves lány már nem annyi a családban, mint a hatéves lány. Tizenhárom éves lánynak már nem illik libát őrizni meg sároskodni a patakparton, különösen ha kistestvére is van a családban.

Másfelől az igaz, hogy az évekkal együtt most már szaporodik a kötelesség is. De nem a terhét érezni annak; csupa jó ízek, kellemes izgalmak fűszerezik az első kóstolót, az első részeseledést a felnőtt emberre szabott tennivalókból. Jólesett ebben a hangulatban még a mosogatás is.

Ezen, hogy most már nagylány lesz, lefekvés után a sötétben is eltűnődött még egy ideig. „Nemsokára férjhez is megyek – gondolta. – Vagy öt esztendő múlva. Esetleg hat év múlva, de húszéves koromra egész biztosan. Csak az a baj, azt még nem tudom, hogy kihez megyek férjhez. Jó volna, ha az ember előre tudhatná, hogy kihez megy férjhez.”

Másnap reggel bezörgetett a kapun Pitagórász, és hívta a Csertetőre.

– Nem lehet – mondta Pipitér. – Segítek főzni édesanyámnak.

Könyökig lisztes volt a két keze meg új köténye is; piros babos kendővel hátrakötve a feje. Csakugyan segített: tésztát gyúrt, életében először.

A fiú csalódottan nézett tésztás kezére. – Legalább egy kicsit gyere ki...

– Tésztát gyúrok, látod. Csinálok egy kis metélkét – olyan közönyös hangon mondta, mintha mindennap ezt csinálta volna eddig is.

Hallgattak. A fiú a kapufélfának támaszkodva állt, s fancsali képpel nézett a Csertető felé. Ő éppen el akart tőle köszönni – „Jaj, sietek, ne haragudj, kiszikkad a tészta!” –, amikor a kanyarban Szaniszló tűnt fel, és már messziről kiabált:

– Jösztek?!...

Pipitér megvárta, hogy elmondhassa neki is: nem mehet, mert tésztát gyúr, és sietnie kell, kiszikkad a tészta.

– Azt tudjátok, hogy Pöcsik odakint maradt? – kezdte rögtön Szaniszló, s ügyet sem vetett az ő tésztás kezére. Szeplős képéről fékezhetetlen, boldog izgalom sugárzott.

– Pöcsik? Minek maradt odakint?

– Odakint maradt! – mondta Szaniszló, s ragyogott. – És azóta készen van a frissítőgödör!

Már tegnap elkezdte Szaniszló ezt a sejtelmes ragyogást, amikor a toronyszoba padlásán kereskedtek, és Pöcsik magukra hagyta őket. Akkor is csak annyit mondott: „Fogadom, holnapra kiássák a szellemek a frissítőgödört a zöldségnek.” (Kata néni találta ezt ki: a parcella felső végén egy gödört kellene csinálni a kiszedett s csomóba kötözött zöldségféle tárolására. Így nem tömnék el zöldséggel az elosztócsatornát, a gödörben eresztenék rá a vizet. Friss maradna a piacra szállításig, amellet árúnak is mutatósabb úgy, ha lefürdetik előtte.)

Szaniszló kapkodva mesélte, hogy rajzolt sebtiben egy térképet a toronyszoba padlásán, hogyan jelölte meg kereszttel azt a helyet, ahol a frissítőgödört kellene ásniuk, s hogyan csempészte Pöcsik keze ügyébe a papírlapot.

Most már Pipitér is szeretett volna kimenni velük, megtekinteni Pöcsik éjszakai turkálásait. De csakugyan nem mehetett, várta a szikkadó tészta – hogy jönne már az ki, ha komoly munkáját egy gyerekes heccelődés miatt abbahagyná! –, s leküzdve a csábítást, gyorsan elköszönt.

A két fiú pedig negyedóra múlva már fönt járt a Csertetőn. El sem kerültek a kastélyig, egyenesen a park délnyugati sarka felé, a kertészetbe vették az irányt.

Már hallatszott az öntözőmű egyenletes csobogása, már a Sátor-hegy kúpja felsötétlett a fák mögött, s Szaniszló jó előre kuncogni kezdett, olyan biztos volt a dolgában.

Ám a kétágú tölgyfánál földbe gyökerezett a lábuk.

Borzalmas látvány.

Némán, tétova léptekkel mentek tovább, a tetthelyig. Pöcsik valóban hatalmas gödröt ásott – de pontosan a Pitagorász kísérleti parcellájának a közepén.

Mindenütt kítúrva, letaposva, földdel összehányva a kísérleti növények: az annyi fáradsággal egymásba oltogatott paradicsomok és krumplik, tökök és uborkák.

Szaniszló nem jól rajzolta be a térképre a távolságot a kétágú fától számítva.

Tévedett két-három métert.

41

A csertetői kertészet lassacskán kiheverte a május végi, június eleji elgazosodást, és már szemre is elég jól mutatott. Ha a primőrökből nem is pénzelhettek, a júniusi első szállítmány sikerén felbuzdulva, azontúl minden szerdai és szombati piacnapra küldtek néhány száz csomó árut a földművesszövetkezeti teherautóval. Eleinte csudálkoztak az illetékesek, azután örültek, majd pedig megszokták, hogy működik „a földművesszövetkezet ifjúsági csoportja”.

Újfajta pénzgondok gyötörték Kata néni: jófajta pénzgondok.

Pontos könyvelést vezetett minden fillérről, bizonylatokkal, szabályos üzleti könyvvel, a földművesszövetkezeti könyvelő útmutatása szerint. Július végére – a kölcsönök s egyéb kisebb-nagyobb adósságok tisztázása után – több mint hétezer forintjuk gyűlt össze.

Mi legyen most már a pénzzel?

Az rendben van, hogy a jövedelem nagyobbik részét az üzemeltetés költségeire, a kertészet fejlesztésére és a jövővé beruházásokra kell tartalékolni. Azt is eldöntötték már a kezdet kezdetén, hogy az úttörőcsapat részesedik a jövedelemből, valamennyi százalékkal.

De mit kapjanak – és kapjanak-e egyáltalán munkabért – a „csertetői üzemegység” munkásai?

Idáig nem kaptak pénzt. Legfeljebb természetbeni juttatást: három vagy négy alkalommal Kata néni küldött haza néhány csomó zöldséget a gyerekekkel, „kóstolót” a családnak. De most már hétről hétre gyűlt a pénz, végleg el kellett dönteni: részesedjen-e hát a tagság a jövedelemből?

Serestély igazgató úrnak az volt a nézete, mielőtt bármit határoznának, ki kell kérni az illetékes szervek véleményét. De azt ő sem tudta megmondani, kik azok az illetékes szervek. Talán a párt. Vagy a tanács. Esetleg a minisztérium.

Vilma néni a leghatározottabban ellenezte, hogy a gyerekek pénzt kapjanak. Különben ő nem szól bele. De mégis az volna a helyes, ha a gyerekek önzetlenül, pusztán lelkesedésből és nem pénzért dolgoznának a kertészetben. Az volna az igazi. A tiszta jövedelem pedig teljes egészében illesse az úttörőcsapatot, végeredményben így visszakerül a gyerekekhez, a kertészet munkásaihoz. Akkor is ők élvezik, tehát ugyanannyi, mintha a kezükhöz kapnák. Vehetnének sportfelszerelést, hangszereket, dekorációs anyagot, mindent – a messze környék legjobban felszerelt úttörőcsapata lenne az övék.

De csak csinálja Kata néni a saját belátása szerint, ő a kertészet ügyeibe nem szól bele.

(Szemlátomást neheztelt Vilma néni a kertészetre – a „sárgarépa-vállalatra”, ahogy ő nevezte –,

mert a kertészet is oka volt annak, hogy július elején abba kellett hagyni a kincskeresést a részvétlenség miatt. Noha a gyerekek az aratási munkákra hivatkoztak, hogy segíteniük kell a határban vagy a ház körül, Vilma néni nagyon jól látta, hogy egyikük-másikuk, aki a kincskeresésből elmaradt, másnap megjelenik a kertészeti brigádban, s reggeltől estig a sárgarépaival szöszmötöl. Valami érthetetlen vonzása volt újabban a kertészetnek; némelyik gyerek még a házörzésből vagy a liba mellől is megszökött egy-két órácskára, hogy a piacra felszedett zöldségfélék helyére lehetőleg még aznap kiültesse a másodvetemény palántáit.)

Bódis párttitkárt is megkérdezte Kata néni. Szerinte mindenütt, ahol rendszeresen dolgoznak, munkabért is kell fizetni – „Nem a kommunizmusban vagyunk még, elvtársnő...” –, de arra ő sem tudott tanácsot adni, mint a fizetség tisztos mértéke.

– Azt valahonnan főntről érdeklődj meg az elvtársnő – mondta.

Kolontár tanácselnök szerint nem munkabér jár, csak kitüntetés és jutalom a legjobban dolgozó gyerekeknek. Persze, nem pénzjutalom, mert a gyereket az rossz útra viszi, ha fölösleges pénze van.

A kopasz tanácsitkár sokáig turkált a rendeletek és utasítások közt – tele volt velük egy mennyezetig érő szekrény –, de nem talált idevágó passzust, hát csak széttárta a karját.

Antal elvtárs, a földművesszövetkezet ügyvezetője is a vállát vonogatta.

– Ez az úttörőcsapat belügye, elvtársnő. Én nem szólok bele a csertetői üzemegység belügyeibe.

Mióta a kertészet rendszeresen szállított a piacra zöldségfélét, Antal elvtárs ezen a megtisztelő néven emlegette őket: „csertetői üzemegység”.

Kata néni aligha tudott volna kiigazodni a vélemények, tanácsok, okosítások útvesztőiben, ha közben el nem utazik három napra a völegényéhez. Bizonyosan kihasználta ezt a három napot a tájékozódásra – mit lehet egy gyerekszövetkezet pénzével tenni –, mert hazajövet már világos terve volt a jövedelem elosztására.

Természetesen a gyerekeknek is jár munkabér. Igaz, csak afféle „eszmei munkabér”; nem is telnek többre. Hiszen ha a ráfordított munkaórákat számba vennék, kiderülne, milyen nagy ráfizetéssel dolgozik a csertetői kertészet; talán arra sem volna elég a jövedelem, hogy a beralapot fedezze. Ráfizetéses már csak amiatt is, hogy a traktorok és a benzinmotoros talajművelő kisgépek korában ósdi, primitív szerszámokkal dolgoznak a gyerekek.

Másfelől viszont – és Kata néni ezt a tudományt is magával hozta budapesti útjáról – a csertetői kertészkedésnek korántsem a jövedelmezőség a legfontosabb eleme, a gerince, hanem valami más. Ott ragyogott a gyerekek szemében ez a *másvalami*, attól a perctől kezdve, hogy hazulról a Csertetőre indultak, ott pirult az arcukon, ahogy versenyt csomózták a hagymát, vagy felnőttes komolysággal aláírták az átvételi elismervényt a földművesszövetkezeti irodában.

Ami pedig az ásót, kapát és a többi elavult szerszámot illeti – hadd szoktassák a kezüket. Olyan szükséges holmik ezek, mint a számlálókorong vagy a golyós számológép a hatéves gyerekek – világos, hogy nem elektronikus számológéppel kell a fejébe töltögetni a kétszerkettőt.

Idáig nem volt pontos kimutatás arról, ki mennyi munkát végzett a kertészetben. Csupán az egyes rajok piaci jövedelmét kezelték elkülönítve, eszerint kellett tehát a „munkabért” is elosztani. Kata néni három kategóriát állapított meg: száz-, ötven- és húszforintos vásárlási utalványokat osztott ki a gyerekek közt; ezeket az utalványokat a földművesszövetkezeti boltban bármire beválthatták.

A Bolyai-rajból – az ő parcellájukról került ki a piaci termékeknek több mint a fele – Pitagórasz, Nyeste Gyurka és Pipitér kapott százforintos utalványt.

Ez az utalványosztás július 31-én történt, a vasárnapi csapatgyűlés alkalmával. Kata néni egyben azt is kihirdette: másnaptól, tehát augusztus 1-től pontosabb kimutatást kötelesek vezetni a rajok, s

eszerint szervezik majd meg – igazságosabban – a legközelebbi jövedelemelosztást.

Noha még javában tartott a cséplési idény, másnap reggel száznál több gyerek gyűlt össze a Csertetőn.

Kata néni azonnal átlátta a helyzetet: ennyi munkáskezet pillanatnyilag nem lehet a kertészetben foglalkoztatni. Nem is fizetődik ki; azt érik el, hogy munka nélkül teng-leng a sok gyerek, és nagyot csalódik majd a legközelebbi jövedelemosztáskor. Indult máris az Annamajorba, de szerencséjére a községháza előtt találkozott a tszcs fogatával; épp az elnököt hozta be valamilyen ügyes-bajos dologban.

A tszcs még nem végzett a betakarítással, és nagyon elkelt náluk a segítség. Lucerna forgatása, gyűjtése, kukorica lecímerezése, törekhordás a cséplőgépnél – csupa olyan munka, melyet a hetedikes, nyolcadikos korosztályok már bizvást elvégezhetnek. Majd a tszcs munkaegységben számolja a teljesítményüket, és az ellenértéket közvetlenül a csapatpénztárnak fizeti ki.

Kata néni még aznap elkészítette az új „munkaerő-gazdálkodási tervet”. Eszerint augusztus 2-ától mindennap:

1. Harminc gyerek – esetleg nem ugyanaz a harminc, de mindig a legnagyobbak közül – a tszcs rendelkezésére áll.

2. Húszan – rajonként három-hat, a parcellák aránya szerint – a kertészetben dolgoznak.

3. A maradék két részre oszlik, az egyik sportpályát épít, a másik pedig hozzálát a fürdőmedence kiásásához a Potyporos partján.

Kata néni úgy számított, hogy – kor és teljesítmény arányában – 10-25 forintos „napszámra” lesz így fedezet. Mindenki, még a tízéves kisdobos is, tekintet nélkül arra, melyik részlegnél dolgozik, megkeresheti a szeptemberi tanszerek árát; a nagyobbak még ruhára-, cipőrevalót is. (Vagy éppen karórára-, fényképezőgépre-valót.)

Csak magamagának nem számított semmilyen napszámot Kata néni.

42

Zajlott az élet a Csertetőn, hihetetlenül gyorsan telt a vakáció.

Mindennap történt valami érdekes.

Annak idején a Bolyai-raj úgy határozott, hogy naplót kell vezetni a nyári szünidőről, de a táborozás után, sok egyéb tennivaló közben, elfelejtődött ez a határozat. Július hónapról például csak ez az egy gazdátlan bejegyzés maradt a rajnaplóban, keresztben átírva egy lapon:

1960. JÚLIUS...

Kincs nincs

– csak sárgarépa!

Kata néni minden illetékest megrovásban részesített a hanyagság miatt, s augusztus elsejétől újra feltámadt a napló.

Íme, néhány lap mutatóba a hónap közepéről:

AUGUSZTUS 12. PÉNTEK

Tizenhat embert küldtünk ki a tszcs-brigáddal az Annamajorba. Ruca nyolc percet késett. Részlegünk a tegnapelőtt megforgatott lucernát gyűjtötte. Napi összteljesítmény: 13 munkaegység. Kitűntek a munkában:

Ihász József, Batukán (fiúk)

Balassa Erzsi, Pipitér (lányok)

Reggel a Csertetőn befejeződött a fürdőmedence kikövezése a bontásból származó téglákkal. Bódis elvtárs elkészítette a két zsilip betonágát, négy emberünk segédkezett.

A sportpályán több fiú egész délelőtt futballozott, pedig reggel beíratta magát munkára. Kata néni ötperces szóbeli megrovásban részesítette őket, s mindnyájukat kihúzatta a mai névsorból.

Három bolyaista volt köztük, ezennel jegyzőkönyvi megrovásban részesülnek:

Gomba István

Suján Béla

Tankó László

122 kg árut szállított a holnapi piacra a Bolyai-raj parcellája a földművesszövetkezetnek, összesen 291 Ft 20 fillér értékben.

AUGUSZTUS 13. SZOMBAT

Tizenhét rajbeli dolgozott az Annamajorban. Ruca tizenöt percet késett. Összteljesítmény tizennégy munkaegység. Ez volt az utolsó munkanapunk a tszcs-ben a nyáron.

A Csertetőn beépítették a fürdőmedence zsilipeit, s kiásták a leeresztőcsatornát. A mi részlegünk egész nap homokot hordott a strandra Retyezáttal, s befogtuk azt a három kiselejtezett eketaligát is, melyet a tszcs adott a kertésznek.

A csapat minden szülőt meghívott vasárnapra a Csertetőre.

AUGUSZTUS 14. VASÁRNAP

Kata néni mától újra elrendelte a kertészben a naposszolgálatot. Hetenként egyszer mindenkire sor kerül, máskülönben teljes munkaszünet: szórakozás, sport, játék, strand – az iskolaév megnyitásáig!

Megnyílt az úttörőstrand!

Nagy vendégjárás volt: a szülők megtekintették a parkot.

Egyéb említésre méltó esemény nem történt.

Unalmas egy ilyen rajnapló; a Bolyai-rajé legalábbis unalmas volt. Névsor szerint, felváltva vezették a gyerekek, de akárki vezette, kétségkívül több érdekes esemény szorult ki belőle, mint amennyi helyet kapott benne. Aztán egy komoly rajnaplót nem is szokás minden aprósággal telezsúfolni, s lehetséges, igaza volt Menyhárt Juliskának, aki – mint soros naplóvezető – azzal zárta le a fent idézett vasárnapot: „Egyéb említésre méltó esemény nem történt.”

Közönséges, szürke nap volt ez; az ilyen napok szoktak végképp elfelejtődni. Telt az idő – ennyi az egész. Ha ki-ki magának naplót írt volna, a legtöbben nyilván hasonlóképpen összegezik a nap eseményeit, mint Menyhárt Juliska: „Különösebb, említésre méltó esemény nem történt.”

Pipitér

például leginkább a strand megnyitására készült; már a múlt héten kikönyörgött Daragó nagymamától egy új fürdőruhát erre az alkalomra. Sajnos, a strand egyelőre csalódást okozott, sikítva kapta ki a lábát a jéghideg vízből. Körülülték a medencét a lányok – szinte mindannyian új fürdőruhában! –, dideregtek, és veszekedtek a fiúkkal, mert lefröcskölték őket a fiúk, aztán a hátsó kapun, melyet ugyancsak a múlt héten törtek a kőfalba, visszaszökdöstek lassanként. Pipitér felszaladt a kastélyba az olvasni való könyvéért, s kiült napozni egy szélvédett tisztásra, azután meg röplabdázott egy kicsit. Máris elmúlt dél, sietnie kellett haza, mert apja, anyja megígérte, hogy kijön a Csertetőre délután.

Különösebb esemény nélkül, hihetetlenül gyorsan telt el a nap.

Pitagórasz

– Serestély igazgató úr engedélyével – ezen a reggelen kölcsönözte ki a fizikai szertárból az üvegharangot. Tökéletesített Eötvös-féle ingáját az iskolaudvaron próbálta ki, de hiába rakott alá tíz-húsz kilós súlyokat, ólomcsövet és mindenféle vasdarabot, az üvegharang alatt sem működött az inga. A tudományos alapokon nyugvó kincskeresést tehát újra el kellett halasztania, a műszer további tökéletesítéséig.

Otthon, ebéd közben jutott az eszébe, hogy az éjszakai eső után Serczik bácsi esetleg kikapcsolta az öntözőművet, és az borzalmas szégyen lesz, ha a szülők úgy találják; még azt hihetik, nem működik. Sietősen kapta be a csöregét, és már is szaladt. Noha az öntözőmű már dolgozott, nem volt hiábavaló a sietség, mert ráfért egy kis kenegetés, csinosítás. Pitagórasz egész délután babrált vele, háromszor is átkente avas zsírral a fogaskerekeket, az áttételeket, a tengelyeket, s ügyet sem vetett közben a nézelődő felnőttekre.

Bagira

kétségkívül hosszabb naplót írt volna erről a napról, mint Menyhárt Juliska, ha tudott volna írni. Tragikus fordulat következett be „a kutya és a macska békés egymás mellett élésének” elvében és gyakorlatában ezen a napon.

(A Bolyai-raj már a táborozás alkalmával célul tűzte ki: lépéseket tesz egyfelől Pribéknél, másfelől Bagiránál az ellenségeskedések beszüntetésére. Több napra összezárták őket a kastély egyik használatlan termében – Bagirát üres nyúlketrecben helyezték el, Pribéket szabadon hagyták –, hadd szokjanak. Kizárólag habart levest, tejet, savót és efféle híg ételeket kaptak ezekben a napokban, mégpedig ugyanabból a kacsaitató vályúból, egyszerre kapták – ezt Pitagórasz eszelte ki –, olyasformán, hogy a vályú egyik vége mélyen benyúlt Bagira ketrecébe, a másik vége pedig kívül maradt Pribék használatára. Az első alkalommal még innen és túl sűrű tüszögések és buffogások szakították félbe a közös étkezést, de a harmadik napon már, ügyet sem vetve egymásra, versenyt lefetyelt a két ellenség, ugyanabból a vályúból. Szabadlára helyezésük után megszűnt közöttük a nyílt ellenségeskedés, noha továbbra is gyanakodva méregették egymást, biztos távolságból, minden eshetőségre készen.)

Viszonylagos békében éltek, mind a mai napig. Mert ma, kis híján, jóvátehetetlen baj történt.

Ebédszünetben, amikor a tornác előtt elhangzott az ismerős kiáltás: „Pribék, ne!... Bagira, ci-cic! ...” – előbb az öreg komondor loholt a helyszínre, majd kisvártatva lesuttant a padlásfeljáróhoz támasztott létrán egy ismeretlen állat – kétujjnyi vastag, nyersfehér bundája volt, fekete fülei, szőke farka –, és felkapott egy csirkecsontot, mely a legtávolabbra esett Pribéktől.

– Bbbbh!... Bbuhh!...

– Ksszz!...

Bagirának – mert ő volt az ismeretlen állat – csak annyi ideje volt, hogy felkapaszkodjék a legközelebbi fára. Frissen festett, platinaszőke farkát kis híján elkapta Pribék.

Varga Ilus és Bigyó ma reggel részesítette kozmetikai kezelésben, ezúttal nemcsak a farkát – platinaszőkével –, hanem a bundáját is – éjfekeével –, mert úgy találták, nem elég fekete a bundája. Vagy a hajfestékben volt hiba, vagy a kozmetikusok módszerében, mert Bagira szőre ragacsos maradt, s amint később a padláson – szokása szerint – henteregni kezdett a mosott birkagyapjában, melyet Serczik bácsi terített ki száradni, teleragadt gyapjával a bundája.

A bolyaisták fáradozásának minden eddigi eredménye – „a kutya és a macska békés egymás mellett élésének megteremtésére” – veszélybe került. Bagira aligha bocsátja meg egyhamar Pribéknek a hitszegő támadást, és (noha az egész bagatell ügy a raj krónikásának a figyelmét elkerülte) az ő számára sokáig emlékezetes marad ez a szürke nap.

Kata néni

nagy izgalommal készült a vendégek fogadására.

Reggel, amikor utolsó szemlét tartotta, sebtiben még felásatott a naposokkal egy kísérleti parcellát, melynek az volt a rendeltetése eredetileg, hogy a műtrágyázás előnyeit bizonyítsa. Valami okból azonban – túl sokat adtak a jóból, vagy a májusi gaz ölte ki? – a kis parcella műtrágyázott részén még silányabban kelt a lóhere, mint a másik felén, ahol a „Műtrágya nélkül!” tábla állt.

Egyébként teljes volt a rend. A kertészetben sehol egy szál gyom; Pribék láncra kötve, Serczik bácsi megborotválkozva, az utak felsöpörve várták a szülőket.

Délután három körül kezdtek szállingózni, s elég szép számban összejöttek.

Sétálgattak erre-arra a parkban, megtekintették a kastélyt, a kőfal mentén ültetett facsemetéket (kis tábla őrizte rajtuk az ültető nevét), a sportpályát, a strandot, és a végén – Kata néni intézte így – a kertészetnél találkoztak össze. Kata néni lelkesen beszélt nekik a nagyüzemi gazdálkodás előnyeiről, bár azt megemlítette, hogy a csertetői kertészet még a kezdet kezdetén jár, és – természetesen – a felnőttek sokkal jobb eredményeket érhetnek el, ha összefognának stb.

De semmi különös nem történt.

A szülők hümmögtek, bólogattak, majd szétszéledtek. Meg-megálltak a parkban a kincskereső túrások nyomainál, ott is hümmögtek, a fejüket csóválták, aztán elmentek haza.

Kata néni elkeseredett. Többet várt ettől a naptól. Nem tudta volna megmondani, mit várt. De kétségkívül többet.

Legalább egyvalaki – csak egyetlenegy szülő – jelentette volna ki, hogy meggyőzték a Csertetön látottak, és holnaptól a szocialista nagyüzemi gazdálkodás útjára lép...

Tehát csakugyan szürke, közönséges nap volt ez. A fent idézett napló kibővítése is csupán azt a célt szolgálja: nehogy valaki, akinek tíz vagy száz év múlva kezébe kerül a Bolyai-raj naplója, a krónikást hibáztassa szűkszavúságáért. Szó sincs róla: a Csertetön is – mint az életben általában – azok a napok voltak többségben, még a nyári vakáció kellős közepén is, amelyeken nem történt semmi különös „említésre méltó” esemény.

Csincsillát már három-négy nagyfiú is kísérette, ha esténként feljött a nagymamájához. Minden este feljött a nagymamájához tejért, s a nagyfiúk a sarkon vártak rá, és oda-vissza elkísérték. Véget nem érő traccsolással fejeződtek be az esti séták a kapujuk előtt, csuda, hogy meg nem savanyodott az alumínium kandliban az a tej.

Négyesi Anikót is kíségették – hol ez, hol az –, Varga Ilus pedig egy szerencsi műszerésztanulóval levelezett.

Balassa Erzsinek meg egészen komoly udvarlója volt már; a nagyobbik Kolontár fiú. Tizennyolc éves lesz az őszön, és negyedikes technikumi tanuló.

Pipitér sokszor eltűnődött mostanában ezen, hogy vele egyidős lányok mennyivel szerencsésebbek, mint ő. „Jobban nőnek ezek vagy mi... – gondolta. – Ha legalább tíz-tizenöt centivel magasabb lennék, én is lehetnék éppen olyan nagylány, mint ők...”

Bár nem is csak a magasság számít. Varga Ilus alig pár centivel magasabb nála, mégis. Valami más számít. És ezt a más – lehetséges – észre sem veszi magamagán a lány, csakis a fiúk veszik észre rajta. Attól kezdve pedig, ahogy a nagyfiúk észrevették, attól a perctől kezdve a lány is nagylánynak számít.

Egy literes bögrével kiküldte az anyja a kamrába, de már elfelejtette, mit kell bevinnie. Leült a korpászsákra, és újra eltűnődött.

„Ez az, hogy Pitagorász se nagyfiú még. Igazán jó fiú pedig, meg külön ember lesz akármelyik nagy kamasznál, én tudom, kár olyan nagyon felválni Csincsillának... De hiába, ha nem nagyfiú; hozzám képest legalábbis...”

„Babot kell bevinnem” – jutott eszébe, s a rocskából telemerte tarka Erzsi-babbal a bögrét. Elmerülten pergette ujjai közt a kövér babszemeket, s tovább fűzte előbbi gondolatait.

„Szétáll neki a füle is, az a baj. Én tudom, hogy a szemüveg miatt áll úgy szét a füle, de éppen arra nem tud már valamit kitalálni, hogy a fülét kiegyenesítse?...”

„Nem veszek percmutatós karórát – gondolta minden átmenet nélkül. (Kata néni tegnap hirdette ki a két munkahét eredményét: ő kevés híján háromszáz forintot kap. A múltkori száz forinttal meg az orvosságosdobozban őrzött pénzzel együtt így több mint négyszáz forintja lesz!) – Nem veszek karórát, inkább papucscipőt veszek. Mit urizáljak, nincsen egy rendes télikabátom... Édsapám azt mondta a cséplés után édsanyámnak – éjjel beszélgettek, úgy hallgatta ki –, azt dörmögte, hogy nem ér ez így semmit, nincs értelme külön vacakolni, ősszel beiratkozik az annamajoriakhoz. Akkor pedig jövő nyáron segíthetnék neki, lenne sok pénzünk, vehetnék karórát is meg mindent...”

– Irmuus!...

Mintha álmából rettent volna föl, úgy ugrott a rocska mellől.

Az anyja már a pitvar küszöbén várta. Bosszúsan nézte a babbal teli bögrét.

– Borsót mondtam én, te! Ennyit se lehet rád bízni, csakugyan, már hol jár a te eszed?...

Délben ellátta az aprójószágot, dudvát szedett a malacnak, s ebéd után felszaladt a Csertetőre. Múlt vasárnap a szapora munkák miatt, tegnap a vendégvárás lázában elmaradt a szokásos összejevetel. Kata néni csak hirtelenében, már az esti búcsúzkodásnál hirdette ki, hogy hétfőn délután rajmegbeszélést tart, jöjjön el, aki tud.

Teljes volt a létszám (sokan azt hitték: munkabérosztás lesz).

Kata néni azt üzentte a két őrsvezetővel, csak négy óra után jöhet. Törjék a fejüket addig is, milyen programmal rukkolhatna ki a raj az alkotmány ünnepén.

Ki ezt mondott, ki azt; Kolontár minden javaslatot összeírt.

Legyen ötmenetes röplabdacsata a fiúk és a lányok örse közt.
A Bolyai-raj válogatottja játsszon bajnoki futballmérkőzést az alsóbb osztályok válogatottjával.
Vízipóló-mérkőzés a fürdőmedencében. (Csak úgy hozzávetőleg, mert a szabályokat egyelőre senki sem ismeri.)
Százméteres síkfutás. (Külön a lányoknak, külön a fiúknak.)
Maratoni futás. (Nem egészen maratoni, az sok lenne még Batukánnak is. Mondjuk, tízszer körül a futballpályát – úttörő viszonylatban az is elég maratoni.)
Számháború.
– Elég már, elég ez – integetett Kolontár. Nem győzte írni.
A kétágú tölgyfánál gyűltek össze. Nyeste Gyurka épp a Kolontár feje fölött lovagolt, egy derékvastagságú ágon.
– Zalogosdi – kiáltotta le. – Azt még írad fel, Kanibál, hogy zalogosdi – arcán bíborszínre gyűltek a pattanások. (Mindenki tudta, hogy Csincsillába szerelmes. Persze, reménytelenül.)
– Valami vicceset is kellene – mondta Négyesi Anikó. – Zsákban futást vagy ilyesmit.
Szaniszló Jancsi dühbe gurult.
– Vicces, vicces! Meg zalogosdi! Állandó jellegű röhej! Én nem tudom, hogy képzelitek ti az ünnepet!... Szavalat is kell, írad, Kolontár – mondta parancsoló hangon.
Idáig ő nem hozakodott elő a szavalattal, csak várta, várta, hátha javasolná valaki. Őrá ne mondják, hogy mindig csak a saját versével akar tündökölni. (Valóban az előbb határozta el: verset ír az ünnepre, és elszavalja, ha lesz rá alkalom.)
– Kotlós! Kotlós! – visszhangozta valahonnan a sorok mögül Pöcsik.
A mókázás lehetősége azonban szöveget ütött a gyerekek fejébe.
– Kocsiversenyt kéne rendezni – szólalt meg újra Nyeste Gyurka a fejek fölött.
Van három eketaliga, azokkal megrendezhetnék a kocsiversenyt, mégpedig körbe-körbe, a futballpálya körül. Az egyikbe Mamelukot fognák be, a másikba Barisnyát, a harmadikba meg természetesen Pribéket. Madzagból is lehet hámot készíteni, azonkívül a padlás lomtárából is kikerül néhány szükséges holmi, istrágnak, hevedernek való.
Nyeste Gyurka lelkesen magyarázott: Retyezát régi hámjából is maradtak még alkalmas darabok, például egy egészen jó hasló is – ő majd elkéri a nagyapjától. S hogy ennyire az érdeklődés középpontjába került (Csincsilla is fel-felpillogott a fára azzal a világító, fekete szemével), újra kigyúltak az arcán a pattanásai.
Tetszett a társaságnak a kocsiverseny terve. Annyira tetszett, máris indultak, hogy megejtsék az első próbát; egyelőre az ideiglenes hámmokkal.
– A legkisebbek lesznek a hajtók – rendelkezett Kolontár. – Sámli... Bigyó, Pipitér.
– Nem leszek – mondta hirtelen daccal Pipitér.
– Miért nem leszel?
– Csak. Mert nem leszek.
Elege volt már ebből, hogy folyton a legkisebbek közé sorolják. És hogy megkérdése nélkül – csak így mirnix-dirnix – rendelkezzenek vele.

Volt egy üres szoba a főépületben, a folyosó végén; ezt már régóta kiszemelték a bolyaisták, saját használatra. Hiányzott ugyan a padlója, de az ablakát megcsináltatták a tavaszon – amellet vasrácsos ablaka volt –, minden szempontból megfelelt volna rajszertárnak.

Zárható helyiség lenne, ki-ki nyugodtan itt hagyhatná munkaruháját, rossz cipőjét, melyet a kertészetben használ, aztán a „maszek” labdák, sakkok, pingpongütők, társasjátékok is biztonságosabb helyen lennének itt, vagy a „maszek” mosdószerkezetek, törülközők vagy a raj saját, közös holmijai.

Amellett a zöldsfélék téli eltartásával is kísérletezni lehetne itt. Szomszédos a nagyteremmel – éppen a kályha oldalán –, meg lehetne oldani, hogy ne szálljon fagypontra alá a nagy hidegekben sem a szoba hőmérséklete.

Reszelnek persze majd egy kulcsot az ajtóba, de a Bolyai-raj nem alacsonyíthatja le ennyire magát, hogy a szertár biztonságát egy közönséges kulcsra bízta. Pitagórasz már tegnap kitervelte a biztonsági szerkezetet, mely kíváncsi idegenek behatolását meggátolná – legalábbis megnehezítené –, ma délre összeszerezte a szükséges holmikat, és hozzálátott a felszereléshez.

Az elgondolás tökéletes volt.

Ha idegen hatolna be az ajtón – még abban az esetben is, ha van tolvajkulcsa –, fel kell feszítenie a biztonsági reteszt, melyet csak a beavatottak tudnak kinyitni. (Két lapos fejű cigányszög elmozdítása által nyílt a retesz; ezek – látszólag – az ajtó vasalását fogták le.)

A biztonsági retesz felfeszítése viszont az alábbi következményekkel jár:

Belül, az ajtófélre erősített pléhlemez lebillen, mert a feltámasztó pecek kihull alóla.

Egy felfüggesztett ötkilós vaskörte – melyet viszont a pléhlemez tartott – süllyedni kezd lefelé, s madzagjánál fogva mozgásba hozza az ajtó fölé szerelt fahengert.

A henger egyik vége megszólaltat egy tehénkolompot, másik vége pedig egy hozzáerősített félliteres üveget lefelé fordít a szájával.

Az üveg szájára gumicső volt húzva, a gumicső fémcsőhöz (régii függönyrúd) csatlakozott, a fémcső nyitott vége pedig pontosan abba a lyukba, mely fent, az ajtó szemöldökfájában, egy kiesett görcs helyén volt.

Egyelőre tiszta vizet töltött az üvegbe Pitagórasz. De – természetesen – olyan folyadékot kell beletölteni, amely megjelöli egy időre a tolvajt, s elveszi a kedvét attól, hogy a Bolyai-raj szertárában kereskedjék.

Alig nyomta meg az ajtót, alig feszült meg odabent a biztonsági retesz, a szerkezet azonnal működni kezdett: szólt a kolomp, ömlött a víz.

Háromszor kipróbálta, mind a három alkalommal kifogástalanul működött.

„Igen, ez most már tökéletes” – állapította meg Pitagórasz, s eszébe jutott, hogy látott ő tintát a nagyteremben. Csakugyan meg is találta a tintát, és most azt töltötte bele az üvegbe, szükség szerint felhígítva vízzel. Újra beállította a szerkezetet, de elhatározta, addig nem kapcsolja rá a biztonsági zárat, míg az egész ügyet meg nem beszéli Kata nénivel.

Valami hiba történt azonban, talán csak apró műszaki hiba, rövidzárlat vagy ilyesmi, mert alig tette be maga után az ajtót, a szerkezet – minden ésszerű ok nélkül – működni kezdett: megszólalt odabent a kolomp, s ugyanabban a pillanatban – mielőtt a küszöbtől elugorhatott volna – máris loccsant a tinta a fején. Sörtés hajáról lecsurgott a nyakára, a homlokára, szemüvegét bemázolta, végigfolyt a hátgerincén, le a bokáig, s eperfoltos tornatrikóját egy pillanat alatt úgy becsikozta, mint valami futballistadresszt.

Ez idő alatt, míg ő az ajtóval bajlódott, odakint a többiek nagy izgalommal készültek a

kocsiverseny első próbájára. Összetákoltták a háموkat, kivezették a tetthelyre Pribéket, Mamelukot és Barisnyát, s befogták őket az eketaligákba.

Ez a kísérlet sem járt azonban sikerrel.

Starthoz állították a három taligát, lépcsőzetesen, ahogy a futókat szokás indítani. Papírzacskót pukkantottak el, de a három taliga meg se mozdult.

Barisnya, farkát behúzva, riadtan álldogált, hiába bökdöste Sámli a hátulján, a hajtóknak engedélyezett rövid vesszővel. Mameluk már nem volt ilyen türelmes, dühödten csapkodott a szarvával, egy helyben keringett, majd amikor meglazultak a kötelékei, egészen megfordult a rúd mellett, s fejét leszegve a hajtójának támadt. Papp Jutka egy szempillantás alatt leugrott a taliga tengelyére erősített ülésdeszkáról, s elmenekült.

Pribéknek sem tetszett a verseny. Meg-megrázkódott, nyüszített, de ő legalább elindult a hajtója ösztökélésére. (Pöcsik kucorgott a taligán.) A gyepplőszár azonban – mint kitűnt – alkalmatlan volt a kormányzásra, Pribék letért a kiszabott versenypályáról. Előbb a kastély felé vezető útra, majd onnan árkon-bokron keresztül – lefelé a lejtőn, a kertészet alatt. Már nem ő húzta a taligát, már a taliga toltá őt, s ettől annyira megrémült, hogy még jobban megiramodott: el akarta hagyni a taligát. Valami kincskereső gödör maradákn az egyik kerék nagyot bakkant; Pöcsiket az ülés feldobta a levegőbe, s kiszaladt alóla.

A taliga, megszabadulva a tehertől, még könnyebben gurult. Pribék nagy testén röpködtek a szőröcsimbók, dühös kaffogással loholt, egyenesen a kőfalnak vette az irányt. Itt, az újonnan vágott alsó kapu mellett, volt a kutyajárás, arra kapaszkodott fel. Roppant a falnak ütődő rúd, szakadt az istráng, de annyira nem szakadt, hogy Pribék, túljutva a kőfalon, földet érhetett volna. A nyakát, hasát szorító madzagokba végképp belegabalyodva lógott a levegőben a fal túloldalán, s olyan dühödten vicsorgott, buffogott, hogy nem mertek a közelébe menni.

Ihász Jóska vagdosta el a kötelékeit.

Kata néni örült a sok javaslatnak, csak azt fűzte hozzá, hogy ő még táncsoportot is szeretne. Szombaton lesz huszadika, betanítana addig valami egyszerű népi táncot.

Mindenki helyeselt, de amikor az összeírásra került sor, csak hatan-nyolcan jelentkeztek. Az egyiknek ruhája nincs megfelelő, a másik a próbákra nem tudna eljárni mindennap – a többség meg csak hallgatott.

Kata néni felírta a jelentkezőket s körülnézett.

– Hát te, Irmus? Te nem akarsz?

– De igen, tanár néni – felelt gyorsan Pipitér, és elpirult.

Maga sem tudta, miért nem jelentkezett rögtön. Biztosan nem a fiúk miatt. Pedig az egyáltalán nem volt szép Balassa Erzsitől, hogy rögtön lefoglalta magának Batukánt: ő csak akkor táncol, ha a párja nem lesz nála kisebb, vagyis csak Batukánnal táncol. (Pipitér biztosan érezte, hogy ő semmiképp sem táncolna Batukánnal egy párban, már csak a miatt a régi dolog miatt sem. De akkor is. Hogy jön ahhoz Balassa Erzsi, mit rendelkezik ő a fiúkkal, ha már komoly udvarlója van?)

Csincsillának Ihász Jóska lett a párja. (Emiatt sem haragudhatott. Noha Ihász Jóska – még Detreszász korában – megvívott érte, az már régen volt, és különben is gyerekes dolog. Legfeljebb Nemo kapitány haragudhatott volna ezért, ha jelentkezett volna. De csak messziről nézte Csincsillát, nem mert jelentkezni.)

Szaniszló Jancsi Varga Ilussal szövetkezett.

Öt vagy hat pár alakult így ki, és már elég is lett volna. Kolontár azonban későn gondolta meg magát, s pár nélkül maradt. Ezért nézett körül Kata néni a lányok közt, s ezért kérdezte meg

Pipitért, akar-e táncolni.

Pipitér örült, hogy Kata néni éppen őt kérdezte meg (mert csakugyan, nagyon szeretett volna táncolni!), s megtisztelőnek érezte, hogy éppen Kolontár, a fiúk őrsvezetője lesz a párja. Ám alig írta fel a nevét Kata néni a többihez, hátul, egy orgonabokor mögül kinyúlt egy kéz: a Pitagórászé.

Hiába mosakodott fél óránál is tovább a kútnál, a víz nem tüntette el a tintafoltokat. Dróthaja kék színben játszott, kékes sávok sötétlettek a homlokán, a nyakán, a lába szárán, tornainge pedig teljesen kék volt, csak éppen nem egyformán sötét mindenütt. A társaság már tudta, mit történt vele, s elég volt ránézni, innen is, onnan is kipukkant a gyerekekből a kacagás.

Batukán kásás, kamaszos hangja szólalt meg Balassa Erzsi mögött:

– Hö, hö, hö... Füles táncolni akar!...

Régen, még alsós korukban Fülesnek csúfolták Fülöp Sanyit.

– Akkor inkább Retyezát! – kaccantott Négyesi Anikó.

A társaságból kiobbant a jókedv. Pitagórász elvörösödött, s a kék nyomok helyén lila foltok jelentek meg a homlokán. Bizonytalanul leejtette a kezét, majd felugrott, s eltűnt a bokor mögött.

Ezen is kacagtak.

– Tanár néni, tessék engem kihúzni – szólalt meg váratlanul, éles hangon Pipitér. – Én se táncolok.

Olyan csend lett egyszerre, mint amikor Serestély igazgató úr előveszi a noteszét.

– Miért nem táncolsz, Irmus? – kérdezte kis szünet után Kata néni.

– Csak. Nem táncolok – mondta Pipitér. Durcásan Kolontárra pillantott – pedig ő igazán nem volt oka az egésznek –, és egy könnycsepp a szeme sarkába gyűlt.

45

A nagy gonddal kitervelt ünnepi programból semmi sem lett; elmosta az ünnepet az eső.

Előző nap pedig még szép, derült idő volt, csak este mondta be a rádió, hogy: „erős lehülés várható, helyenként, elsősorban az ország északkeleti részén esővel és zivatarokkal”. Reggelre csakugyan megjött az eső, s olyan éles – szinte novemberi – hideget hozott, hogy meglátszott a lehelet.

A gyerekek eleinte reménykedve, dél felé már szomorúan nézegettek kifelé az esőcsurgásos ablakokon. Sűrű, szürke köd ülte meg a Sátor-hegyet, leszállt a Csertetőig.

Egész nap alig lehetett kimozdulni, mégis elterjedt a híre, hogy reggel, az állomástól szenet fuvarozó földművelésszövetkezeti teherautón, megérkezett a Kata néni vőlegénye. Nem is mint vendég, hanem mint az iskolához kinevezett szaktanár.

Kata néni – lehet, sejtette ő ezt, azért készült annyira az ünneplésre – napokig nem mutatkozott a Csertetőn. Pedig újra visszajött a nyár, felszáradt a föld, átlangyosodott a levegő, csak az éjszakák maradtak hűvösek.

Csütörtökön azután karonfogva végigsétált Kata néni a vőlegényével a falun, felsétált vele a Csertetőre is, és mindent végigmotogatót neki. Csendeske, rokonszenves fiatalember volt a vőlegénye, szemüveget viselt, és alig hallatta szavát, de mindent figyelmesen megnézett. (A lányok is nagyon megnézték őt.) Lehet, csak a bemutatkozásnál volt így; majd később jobban megjön a hangja.

Hazamenet beszóltak Kolontárhoz: a riadólánc útján értesítse a raj minden tagját, hogy az elmaradt ünnepség kárpótlására szombat-vasárnap kétnapos kirándulás lesz, önként

jelentkezőknek. Felderítik a Sátor-hegy környékét. Egy barakkban hálnak meg a hegy túlsó oldalán, a favágók téli melegedőjében. Aki akar, próbázhat is; takarót, élelmet mindenki hozzon.

Pipitér az esős ünnepen korán lefeküdt, és – noha mostanában gondolni sem gondolt a kincskeresésre – a páncélládáról álmódott.

Azt álmódta: csakugyan a kétágú tölgyfa mellé ásta el a ládát meg a többi értékes holmit József úr, pontosan abban az irányban, ahogyan Szaniszló Jancsi lerajzolta Pöcsiknek, de csak ötlépésnyire a fától. Egy nagy kereszt volt rajzolva, a füre mésszel ezen a helyen, és álmában csodálkozott is, hogy idáig senki sem vette észre azt a nagy fehér keresztet.

Felriadt, s olyan erősen dobogott a szíve, nem bírta elaludni.

„Ez az! – gondolta izgatottan. – Ez az, tudtam én, hogy ez lesz a vége, egyszer csak megálmodom...”

– Most én vagyok a soros – mondta reggel az anyjának, és kiment a Csertetőre.

Borús és igen hűvös idő volt, de már nem esett. Kétszeresére dagadt a Potyporos, piszkosbarna vize magába ölelte a part menti sást. A szélesre kitépelt gyalogút síkos agyagján még nem lehetett járni, csak mellette, a gyepen.

„Mégis más az – gondolta Pipitér –, ha egyedül találom meg a ládát. Mert valami csak jár a megtalálónak; Vilma néni is mondta, hogy a becsületes megtalálónak jár valami...”

Serczik bácsinak – épp Mamelukot fejte – szintén füllentett: a Bolyai-rajból ő a napos. Elkérte a szerszámkamra kulcsát, kiválasztotta a legjobb ásót meg egy csákányt is, s ment egyenesen a kétágú tölgyfához.

A kökerítés sarka irányában kimérte az öt lépést, egész délelőtt ásott, csákányozott, de nem találta meg a kincsesládát.

Szövetruhában volt, egészen átizzadt a hátán, s nagyon fázott hazafelé menet.

Akkor még nem gondolt semmi rosszra Pipitér. Annyira nem, hogy délután, amikor az anyja elküldte a boltba meg Daragó nagymamához, csak lenge-nyárianasán öltözött: új, világosdrapp nyersselyem blúzárt vette föl a pöttyös szoknyához. Az ünnepre tartogatta ezt az új blúzt, de az ünnepi bemutató elmaradt, hát nem állhatta meg, hogy föl ne vegye. Kikészítette pedig az anyja a tavalyi kosztümkabátját, de annak könyökig ért az ujja, elől meg be sem lehetett már gombolni (különben is: mi látszik akkor az új blúzból, ha a tetejére veszi a kosztümkabátot?).

Éjjel már csúnyán köhögött, másnap pedig kedvetlenül tett-vett az anyja körül, egész nap tompán zsiborgott a feje. Harmadnapra be is lázasodott, bár nem túlságosan, csak épp melegebbnek érezte testét a szokottnál (nem volt lázmérőjük otthon). Arra gondolni sem gondoltak, hogy a szomszéd faluból az orvost kihívassák egy közönséges megfázás miatt. Sokba került hét kilométerrel kihozatni az orvost; ha Daragó Sándor vagy a többi hozzá hasonló kisparaszt ilyesmire rászánja magát, akkor már igen nagy bajnak kell lenni.

Pipitér természetesen nem tudhatta, hogy a nagy baj máris készülődik; az alattomos betegség, mely a testébe befészkelte magát, épp azért olyan veszedelmes, mert a lappangás idején gyakran összetévesztik a közönséges hűléssel. Amikor pedig kitör, és a testet végképp hatalmába keríti – már ott is elkéshet a segítség, ahol kéznél az orvos, a lázmérő, a hozzáértő ápolószemélyzet...

Daragóéknál is minden úgy történt, ahogyan a szomorú végű esetekben történni szokott.

– Megfáztál te, vagy mi bajod van? – kérdezte az anyja a sűrű köhögésekre. – Hiába beszél az ember; sose tudsz magadra vigyázni... no, majd este megpárgollak – semmi rosszra nem gondolt az anyja, s nem is igen törődött a dologgal. (Az ő gyerekkorában orvos meg gyógyszer nélkül feküdték ki a cselédgyerekek még a tüdőgyulladást is.)

De sem a párgolás, sem a forralt bor nem használt Pipitérnek, egyre inkább kínozta a fejfájás, és napról napra rosszabbul érezte magát. Pénteken reggel már alig bírt kikelni az ágyból; a feje lüktetett, és minden tagja fájt.

A riadólánc útján ekkor ért el hozzájuk a hír – Papp Jutka volt az összekötője, ő pedig Varga Ilusnak adta tovább: – szombaton kétnapos kirándulásra indul a raj.

Pipitér – mintha csak megérezte volna, mi vár rá itthon az esti párgolások meg félliternyi forralt borok után – még a betegségéről is megfeledkezett, olyan erősen vágyott a gyerekek közé.

– Dehogyanis mész, sehova se mész – mondta az anyja. – Még aztán jobban megfázzál ott nekem.

De este az apja pártját fogta:

– Menjen, ha annyira van. Egy kis nátha miatt csak nem dugod az ágyba, jobb azt kihordani lábon, legalább kifújja a fejéből a szél.

Kilenc órakor gyülekeztek a Csertetőn, de csak tíz után indultak el, mert Négyesi Anikó meg Sámli elfelejtett takarót hozni, s Kata néni visszaküldte őket érte.

Pipitér zúgó fejjel, kábultan ébredt reggel, és egy kicsit gondolkozott is, menjen-e csakugyan a kirándulásra, vagy maradjon inkább a jó meleg dunyha alatt. De azután eszébe jutottak a gyerekek, s egyszeriben érthetetlen volt, hogy ők mennek, tábortüzet raknak, az erdőben hálnak – ő pedig nincs köztük, itthon kusnyad azalatt az ágyban. Erőt vett a testét emésztő gyengeségen, fölkelt, s magára szedett mindent, amit odakészített az anyja. Kerek arca falfehéren nézett vissza rá a tükörből, zöldes szeme lázban ragyogott.

„Nem baj, kiszellőztetem a náthámat – gondolta, amikor elhagyták a Csertetőt, és a Sátor-hegy lábánál bekanyarodtak egy erdei ösvényre. – Csak a fejem ne fájna...”

Az előbb már egészen megfeledkezett a fejfájásról, csak most a hegyre fölfelé menet kezdett el megint lüktetni a tarkója körül. Mire észrevette magát, már utolsó volt a hosszan elnyúlt sorban, még Ruca is megelőzte.

Nem hozott pedig sok pakkot magával. Kis plasztikszatyorban az ennivalót, aztán tükröt, fésűt – csak a legszükségesebb kézi holmit. S a vállára vetve egy összehajtogatott flanelltakarót. (Még az anyja is úgy találta, elég lesz éjszakára – kétrét hajtva – a flanelltakaró. Hiszen jó melegen öltözött alul, felülre pedig mackót húzott, eredetileg meggypiros, de a sok mosástól némileg kifakult mackóját, amelyben télen is járt. Amellett zárt helyen hálnak; fa van, kályha van, akár tüzelhetnek is.)

Pitagórász lemaradt hozzá.

– Addci no, azt a szatyrot. Nekem alig van pakkom.

– Fityiszt – mondta Pipitér, s megpróbált gyorsabban lépkedni. – Vigyed a magadét.

Pitagórász oldalvást rápillantott, s kis hallgatás után megint kezdte:

– Legalább a takarót add ide.

– Nem adom. Kell az énnekem is.

Beszélgettek ezután mindenféléről. Pitagórásszal jobban telt az idő. Mintha a fáradsága is szűnt volna.

Az volt a terv, keleti irányban megkerülik a Sátor-hegyet, s a túlfelén, G... falu fölött, a barakkban éjszakáznak. A következő nap pedig a hegy nyugati oldalán vágnak át hazafelé.

A Potyporos egyik forrásánál álltak meg déli pihenőre – ez is tervszerűen történt. Kata néni számba vette őket, rögtön megakadt a szeme Pipitér elszürkült arcán.

– Hát te, Irmus?... Csak nem vagy beteg?

– Nem, nem – felelt gyorsan Pipitér. A kérdésből nemcsak az aggodást érezte ki, hanem – mindegy, benne volt vagy sem – a riadalmat is: „Épp az hiányzik, hogy megbetegedjék itt ez a

gyerek, mit csinálhatunk vele az erdő közepén? Az egész kirándulást tönkreteszi, jobb, ha máris fordulunk vissza...”

– Nincs nekem semmi bajom, tanár néni – mondta még egyszer –, csak a fejem fáj egy kicsit. Biztos náthás vagyok, azért fáj a fejem.

Aszpirint adott Kata néni a vöröskeresztes mentődobozból, de a fejfájás továbbra sem csillapodott. A déli pihenő után – semmit sem kívánt, az aszpirin volt az ebédje – nem maradt a sor végére, mert Kata néni haladt a sor végén. Elöl pedig a fiúk Sanyi bácsi köré tömörültek – Sanyi bácsinak hívták az új tanárt –, Pitagorász is ott botladozott a bolyban. Növénynevelésről tárgyaltak, hogyan lehet sugárkezeléssel új fajtákat létrehozni, meg a keresztezés és a kiválasztás kombinációival. Az új tanár sok érdekeset tudott erről a témáról, és a fiúk szinte rátapadtak, úgy hallgatták.

Pipitér kábultan lépkedett a nyomukban, nem bírta gondolattal követni a szavak értelmét. Nem is akarta. Semmit sem akart most, csak azt az egyet, az volna nagyon jó, ha valamiképpen kikapcsolhatná a fejéből az esztelen lüktetést.

Lassan lemaradt tőlük.

Egy kanyarnál – itt újra meredek volt az út – megszédült, s kilépett oldalt, a sűrű galagonyabokrok közé.

Nem vették észre a lányok, elhaladtak mellette. Kata néni sem vette észre.

„Pihenek egy kicsit – gondolta Pipitér. – Utolérem én őket rögtön, ha pihenek egy kicsit.”

Erős lejtő volt itt, alig bírt megállni. Lejjebb kúszott a bozótosból egy öreg cserfához, amely mélyre hajló lombjaival sátorosan szétterült a tisztáson.

Bokáig süppedt a sokéves, puha avarban, igen jólesett leülni. Fázott, egész teste remegett, kibontotta s magára borította a takarót.

„Százig számolok – gondolta. – Nem, nem százig... legalább kétszázig. Rögtön könnyebben halad az ember, ha kifújja magát... Különben sincs vész, mondta Sanyi tanár úr, hogy a piros jelzés egyenesen odáig vezet.”

Kicsit hanyatt is feküdt a jó puha avarban, mert az még jobban esett. És mintha a fejfájása is csillapodott volna így.

46

Enyhe szél támadt, megzsongult az erdő.

A Sátor-hegy csúcsán még sokáig sárgás fényben világítottak a lombok, aztán megfakult rajtuk lassan a fény, csak a nyugati ég vöröslött a távoli hegykúpok mögött.

Esteledett, feljött az első csillag.

Elültek a madarak, egymáshoz bújva bóbiskoltak a fészükben. Zavartalan csend volt; a nappali erdő már aludni tért, az éjféli még most ébredezett. Csak a lombok beláthatatlan erdeje zsongott a szélben. Egy-egy beteg falevél halk pöccenésekkel az ágakba ütközve, az avarra hullt.

Valahol megzörrentek a gallyak. Egy kósza mókusz, mit sem törődve az alkonyi csenddel, ágról ágra hazafelé kúszott, gyenge mogyorót vitt a szájában a fiainak. Egy bozontos, öreg cserfán hirtelen megállt, bojtos fülét hegyezve figyelt, majd villámgyors szökelléssel átlendült a következő fára, s néhány pillanat múlva eltűnt a sűrűben. Csak a lombok zörrenései kísérték az útját.

Pár perc múlva újabb neszezés hallatszott az erdő mélyéről. Egy őzcsalád ügetett nyugati irányba, a forrás felé; patáik alatt roppant az ág, zörrent az avar. Amikor – nem messze az öreg cserfától –

az erdei úthoz értek, az őzbak megtorpant, a levegőbe szagolt, majd hirtelen kanyarral más irányba tért, s hatalmas ugrásokkal rohant a közeli cserjés-bozótos irtás felé. Az őzsuta és a gidája is ugyanabban a pillanatban megiramodott, s mindenütt a nyomában szökellt.

Egészen beesteledett már, szétterült a lombok fölött a ragyogó csillagmező. A hold vékony sarlója már napnyugta után felderengett a kék égen, s azóta mélyen elmerült a Sátor-hegy mögött.

Holdtalan, sötét éjszaka lesz.

A keleti lejtőn vaddisznó csörtetett lefelé két malacával. Messze, egészen lent, a hegy lábánál kukoricások és krumpliföldek szegélyezték egy darabon az erdőt, arrafelé tartottak.

Telt még az éjszakából, az öreg vaddisznó meg-megállt egy időre, ráérősen turkált; enni való gyökeret szaggatott ki a földből az agyarával. Átvágott az erdei úton, a galagonyabokrok között azonban felvágta a fejét, kivillantotta agyaráit, és mélyen, védekezésre-támadásra kész hangon beleröfögött a sötétségbe.

Csend volt egy pillanatig.

Az öreg cserfa alatt ekkor megzörrent az avar, és gyenge, fájdalmas nyöszörgés hallatszott.

A vadmalacok riadtan kornyítottak, eltűntek a sűrűben, s ellenkező irányba iramodtak, lefelé a lejtőn. Mélyet röfönt megint az anyjuk, aztán utánuk csörtetett, lassan, oldalozva, minden pillanatban visszafordulásra és harcra készen.

Pipitér felriadt.

Tágra nyílt szemmel nézett bele az öreg cserfa ráboruló, sötét lombsátorába, melyen itt is, ott is keresztülszúrt a csillagfény.

– Batukán, úgyis tudom... – motyogta, hadarta érthetetlenül. – Úgyis tudom, te röfögtél, úgyse ijedtem meg...

Fel akart ülni, de éles fájdalom hasított a testébe, s visszahanyatlott.

Reszketett minden ízében, rázta a hideg, összekocogtak a fogai.

– Édsanyám, Bözse... lehúzza rólam Bözse... lehúzza rólam, édsanyám, tessék hát... tessék szólni hát, lehúzza rólam... – motyogta, vagy inkább nyöszörögte megint. – Bizony isten lerúglak innen... édsanyám, tessék hát...

– Jaj! – mondta most ki tisztán, hangosan, mert egy faág lenyúlt, hogy széles, sötét mancsával megragadja a haját.

Lehunyta, leszorította a szempilláit, de érdekes, így is mindent tisztán látott: piros és kék tüzek gyúltak szanaszét az erdőben, vakító fényük bevilágított minden zugba, déli verőfényben fürödtek a falevelek. Egyik szivárványszínű tűzből, mely tőle nem messze, egy kőhajításnyira gyúlt ki, József úr lépett elő. Sosem látta még ezek előtt József urat, de rögtön ráismert: őszes pofaszakálla volt és hegyesre kipödört, dárdás nagy bajusza.

Egyenesen feléje indult József úr, és lovaglópalcáját suhogtatva, megállt fölötte.

– Hát te mit keresel itt? – kérdezte mély pincehangon.

– Én már nem keresem a kincset, de igazán – felelt ő rögtön, és nagyon megijedt.

– Keresed, vagy nem keresed – mondta József úr –, éppen ideje, hogy téged is kilökjelek az ablakon.

– Édesapám! – sikított volna ő, de nem jött ki hang a torkán.

– No, gyere, kilöklek az ablakon – mondta József úr megint, s megpödörgette a bajuszát. – Nem láttad valahol a kutyámat?

– Nem, én nem láttam, József úr, de bizony isten. Csak Pribéket láttam... tetszik tudni, az a mi kutyánk, a múltkor beleszorult a feje a szilkébe...

– No, hát ez jó! – göcögött mély pincehangján József úr. – De nekem is van egy kutyám, Hektor,

azt keresem én.

„Tényleg Hektor – gondolta Pipitér. – A múltkor meg nem jutott eszembe, hogy Hektor. De hát nem döglött az meg?”

– Hát nem döglött az meg? – kérdezte hangosan is, de József úr már nem figyelt rá, egy fa alatt taposta a földet, mert oda van elásva a kincsesláda. Kezét hátratéve, ütemesen dobogott, mintha káposztát taposna, és azt dörmögte közben:

*Törve-zúzva,
nyakra-főre
csörte-tünk a
Cserte-tőre...*

Egyszerre Kata néni lépett elő az egyik bokor mögül. A tűzpiros nylonpulóver volt rajta és a kék muszlinás. Nagyon szép volt. Szigorú hangon kérdezte:

– Mit akar ezzel a gyerekekkel, nem látja, hogy beteg?

– Kérem, én... én csak azt mondom, ne üljön a földre, mert felfázik – felelt sértődötten az ember, de ez már tulajdonképpen nem József úr volt, hanem Serczik bácsi.

Ebben a pillanatban a Sátor-hegy tetején egy fehér törzsű nyírfá vékony, gyenge hangján az ő nevét kiáltotta:

– Pipitér!...

Fiatal tölgy felelt rá, erős férfihangon

– Pipitér!...

Kiáltozni kezdtek most már a bokrok is:

– Pipitér!... Pipitér!...

Tüzelt a teste, és kibírhatatlanul fázott. Borzalmasan hideg volt. (Lehet, hogy már tél van, és ő órák óta a hóban fekszik, takaró nélkül?) Nem bírt mozdulni sem, annyira fájt minden mozdulat. Pedig a dunnája biztosan itt van valahol, álmában rúghatta le.

És újra az az éles, kitartó, fájdalmas lüktetés a fejében.

– Pipitér! – kiáltott megint egy fa, valahol közel, de a sötétben nem látta jól, melyik fa kiáltott.

Két verssor kavargott a fejében:

*Pitagórasz, Pipitér,
most válik el, ki mit ér...*

Lüktetett, mint a fájás, szünet nélkül, szinte az avarszagú föld is hullámozott bele, a sötét lombok is hullámozottak, pislákoló csillagjaikkal, és ő nem bírt másra gondolni, egyáltalán semmire sem tudott gondolni, egyre csak a két verssor kavargott, lüktetett a fejében.

47

A Sátor-hegy keleti lejtőjén, egy öreg fenyvesben volt a barakképület. Amikor az előőrsök megpillantották, felbomlott a rend, s árkon-bokron keresztül megindult a roham, ki tűzi ki előbb a zászlót (úttörő-nyakkendőt, zsebkendőt, ami éppen kéznél volt) az „ellenséges várra”.

Batukán tűzte ki először a zászlót. Ihász Jóska hiába igyekezett, ő nem bírt úgy futni, mint

Batukán. Még Kolontár is megelőzte.

A lányok is szaladtak néhányan. Közülük Négyesi Anikó érte el a barakkot elsőnek.

Négy óra körül járhatott az idő ekkor.

Azonnal serény munka kezdődött: kitakarítani a barakkot, használható állapotba hozni benne a kályhát, száraz ágat gyűjteni, vizet hordani a közeli forrásból, melyet térkép után kellett a próbázóknak egyenként megtalálniok stb.

Még csak fel sem merült a gyanú, hogy valaki hiányozhat közülük, hiszen Kata néni jött hátul, s vigyázott rá, senki le ne maradjon.

Fülöp Sanyi kezdte először keresni Pipitért. De ez már később történt, alkonyattájban, amikor rendbe hozta odabent a kályhát, és a barakk ajtajára, belülré, tolózárat csinált. Úgy emlékezett, végig velük jött Pipitér, bár őt az út utolsó szakaszán annyira lekötötte az új tanár magyarázata a növénynevelés s általában a biológia csodálatos lehetőségeiről, hogy csak arra figyelt, s el is döntötte, mi mindent próbál ki jövőre a kísérleti parcelláján.

Nem szólt senkinek – akkor még nem gondolt semmi rosszra –, csak járt-kelt, nézelődött.

„Biztosan gallyat szed” – jutott az eszébe, s elindult ő is gallyat szedni.

Batukánnak is feltűnt később, hogy sehol sem látja Pipitért. Maga sem tudta, hogyan – hiszen igazán semmi köze hozzá –, de észrevette, hogy nincs ott a lányok között a fakópiros mackó. „Az mindég tekereg valahol, az a kis csimbók – gondolta. – Lehet, egy fa tetején ül azóta, és persze fészülködik. Felőlem ugyan fészülködhet, engem igazán nem érdekel.”

S önkéntelenül körülpillantott, nem látja-e meg csakugyan valamelyik fa tetején a lazán összefonott, hintázó lófarkfrizurát.

Távolabb, ahol már a fenyőerdő kezdődött, egy csoport lány kulacsból mosakodott; fészülködtek, szépítkeztek. Ihász Jóska háttal a barakk végéhez támaszkodva ült a földön, fasírozottat eszegetett, s közben lopva a kipirult arcú, kócos Csincsilát figyelte.

„Szép lány ez a Csincsilla – tűnődött. – Mint az eleven tűz... különösen az a fekete szeme szép. De meg mindenütt. Csak felvág, az a baja... – körülnézett, amerre ellátott. – Tényleg, hol lehet a kis Pipitér? Az máskor mindenütt ott van, most meg sehol se látni.”

Papp Jutka is ott mosakodott a lányokkal, s csak hevenyészve, a zsebkendőjében törölközött meg.

– Hová lett ez a Pipitér? – kérdezte. – Nem láttátok valahol?

– Biztosan gallyat szed – mondta Balassa Erzsi. Kata néni és a vőlegénye eleinte a próbázókkal foglalkozott, majd szemlét tartottak a barakkban és a környékén, tűzbiztonsági szempontból. A keskeny, hosszúkás barakk teteje hullámpalával volt befödve, s a kivezető füstcső sehol sem érintkezett a deszkával, a végén pedig dróthálós szikrafogó volt. A kályhába tehát befűthetnek, ha fázna éjszaka a társaság (kiégett rozsdás vaskályha volt, leszakadt rostélyát Pitagórász az előbb csinálta meg) – ezen megnyugodva, tábortűznek alkalmas helyet néztek, minél messzebb a fenyőerdőtől meg a baraktól is.

Ekkor érkezett vissza a gallyszedésből Pitagórász.

– Sanyi, mi van Irmussal, fáj még a feje? – kérdezte Kata néni, mert a fiúról rögtön Pipitér jutott az eszébe, és hogy aszpirint adott neki délben.

– Épp ez az, tanár néni... nem látom sehol – Pitagórász nyugtalan tekintetéből kiütközött az izgalom, elálló fülei tüzeltek.

– Én se láttam dél óta – emlékezett tétován Kata néni, s odaszólt a mosakodó lányoknak: – Lányok, Daragó Irmus merre van?...

De senki sem látta mostanában Pipitért.

Kata néni szemlátomást elfehéredett, és a sípjába fújta: gyülekező!

Huszonkét gyerek jött kirándulni. Huszonegyen sorakoztak fel a sípszóra; Pipitér hiányzott.

– Hol van Daragó Irmus?... Ki látta?

A gyerekek riadtan néztek egymásra, és bizonytalanul feleltek. A déli pihenőn még ott volt velük, az biztos. Utána is látták néhányan. Csak mostanában nem látták.

Kata néni falféren hallgatta az összevissza beszédet, s kevés híján elsírta magát.

– Azonnal indulás, és megkeressük!

Sanyi tanár úr erre felemelte a kezét.

– Várjunk csak, várjunk... Lépjen elő, aki a déli pihenő óta látta.

Előléptek vagy nyolcan. Sámli is előlépett, aztán visszahúzódott a sorba.

Sanyi tanár úr mindenkit alaposan kikérdezett, hol látta, mikor, melyik útszakaszon látta utoljára. Kialakult lassan a kép: lemaradt az élen haladóktól, de nem csatlakozott hátul a Kata néni csoportjához, tehát kilépett valamiképpen a menetből, és úgy maradt el.

– De hát miért?

– Rosszul érezte magát esetleg, és visszafordult, haza?

– Nem, azt nem – jelentette ki határozottan Pitagórasz. – Olyan ő nem tesz. Hogy mi aztán égen-földön keressük.

– De hát akkor?... Eltévedt?

– Nem, nem – mondta megint Pitagórasz. – Épp beszéltük, hogy a piros jelzés idáig vezet.

Kata néninek már benedvesedett a szeme. Izgatottan gyürmölte a zsebkendőjét.

– No, jó – bólintott elgondolkozva Sanyi tanár úr. – Gyerekek, ez nem tréfadolog, nemsokára sötétedik... éjjel az erdőben mászkálni... lehet, rámeleg az éjszakánk. Átfészüljük a környéket, de hangsúlyozom, csak azok jelentkezzenek, akik...

Mindenki feltartotta a kezét, még Menyhárt Juliska is. Pisszenés nélkül, szótlánul emelték fel a kezüket.

Sanyi tanár úr levette, megtörölgette a szemüvegét.

– Persze hát – mondta – itt is kell valakinek maradni, őrizni a cókákat.

Letérdelt, kiterítette a gyepre a térképét, s némi szemlélődés után Kata nénival együtt négy csoportra osztotta be a gyerekeket.

Az első csoport – hat lány, Kata nénival az élen – visszafelé indul azon az erdei úton, amelyen jöttek, és a lehetőség szerint átkutatja az út közvetlen környékét is.

A második csoport – hét fiú – a hegy felől kerüli meg az utat, csatárláncba fejlődve, látótávolságban egymástól.

A harmadik csoport – öt fiú, Sanyi tanár úrral az élen – túloldalon, a völgy felől kerüli meg az utat.

A negyedik csoport – Antal Marika, Menyhárt Juliska és Papp Jutka – a barakkban marad házőrzőnek.

Öt perc múlva útra készen álltak a kutatóbrigádok. Megbeszélték még a füttyjeleket, a fényjeleket, s nekivágtak az erdőnek.

Akkor már erősen szürkült.

Mire a tanár csoportja leért a völgybe, egészen besötétedett, használatba kellett venni a villanylámpákat. Collstok haladt szélén, neki óriás rúdlámpája volt, állítható fókusszal, messze bevilágíthatott vele az erdő sötétjébe.

– Pipitér! – kiáltott kásás hangján Batukán. Távolról, odafentről gyenge hang felelt rá, valamelyik lányé:

– Pipitér!...

Bukdácsoltak a száraz gallyakban, a kimosott fagyökerekben, s zajongtak, kiabáltak, szükségtelenül is, hogy a minden bokorban ott rejtőzködő, mindenfelől rájuk vicsorgó félelmet elűzzék. De Sanyi tanár úr is biztatta őket már az induláskor; ne sajnálják a torkukat, a kiáltozás elől elmenekülnek még a vaddisznók is.

Az első izgalmasabb esemény a lányok csoportjában történt.

Balassa Erzsi haladt szélen, a hegy felől, s már régebben érezte – fél füllel hallotta is –, hogy valami követi őket. Oldalt, a hegynek fölfelé, nem többre, mint egy kőhajításnyira, újra meg újra roppan az avar, zörren a bokor. Közelebb-közelebb húzódott Csincsillához, de ő is lefelé húzódott már, Kata néni felé.

– Kata néni, valami állat vagy micsoda... – súgta Balassa Erzsi, s a következő pillanatban mindnyájan összeszaladtak, mert az a valami megcsúszhatott odafent, éleset reccsent a gally, s egész csomó röggurult kifelé a bokor alól.

Kata néni is félt, lehet, még jobban, mint a lányai. – Leadjuk a vészjelet? – kérdezte rekedt, idegen hangon. Ám ebben a pillanatban, amint ismét rávilágítottak a zörgő bokorra, egy kócos fej villant ki a levelek közül, s gyorsan vissza is húzódott.

– Pipitér! – kiáltotta Négyesi Anikó, és máris futott. Nyomában a többiek. Nem Pipitért húzták azonban elő a bokorból, hanem Papp Jutkát. Megszökött a barakkból, nem bírt belenyugodni, hogy éppen ő ne vegyen részt kis barátnője felkutatásában.

Valamivel később a völgy felé kerülő fiúkat is izgalomba hozta egy eset: közelgő zörgést, csörtetést hallottak, s a Collstok lámpájának a sugárkörében – mintegy hatvan-nyolcvan méterre tőlük – egy vaddisznó futott keresztül, s szorosan a nyomában a malacai.

Csaknem két óra eltelt már az indulás óta, de a várva várt tá-tá jelzés – „Megtaláltuk!” – semerről sem hangzott el.

48

Közeledtek ahhoz a ponthoz, ahol a terv szerint találkoznia kellett a három csoportnak.

– Pipitér!

– Pipitér!

– Pipitér!...

Most már – fentről, lentől, középről – egymásnak felelgettek a kiáltások, egymásba villantak a zseblámpák fényei. A Collstok fényszórója el-elkalandozott a lányok felé; veszekedtek is, mert – noha százötven-kétszáz méterre lehettek még egymástól – ilyen nagy távolságból is vakított a fényszóró.

Ám egy perccel később éppen ennél az alulról felvillanó fénynél pillantott meg Papp Jutka egy öreg fa alatt valamilyen mozduló testet.

– Jaj! – mondta, és hátrafelé ugrott.

– Mi az? – Kata néni megállt. Ő szélen haladt, vagy tíz lépéssel lejjebb. Ha állat az a valami, amitől Bigyó megrémült, csak rossz szándéka lehet, hogy nem futott el a kiáltozás elől.

– Mi az? – kérdezte a felső szomszéd is, Négyesi Anikó, és kibukkant a galagonyabokrok közül. Sikított egyet, mert kis híján rálépett arra a sötét, felnyöszörgő valamire.

Akkor már ott táncolt a Kata néni zseblámpájának a fénye, s Anikó újra sikított, most már az örömtől:

– Itt van! Lányok! Itt van!...

Pillanatok alatt összeszaladtak a lányok. Balassa Erzsi diadalmasan füttyülte a jelzést: tá-tá... tá-tá... tá-tá...

Pipitér hanyatt feküdt, furcsán hátraszegte a fejét, lázas pírban égett az arca. Tágra nyílt, zavaros szemmel nézett bele a zseblámpák fényébe, s alig érthetően hajtogatta:

– Édsanyám... édsanyám, a dunnát... a dunnát lerúgta Bözse...

Rohantak már a fiúk is, mindkét irányból, keresztültörtettek a bokrokon, a bozótos irtáson. Körülfogták a lányok gyűrűjét.

– Fogadom, hogy a vaddisznó... a vaddisznó... – lihegett hátul Pirítós.

– Kígyó csípte meg, mondtam én – jelentette ki Kolontár.

Kata néni elparancsolta onnan a fiúkat, s letérdelt Pipitér mellé.

– Irmus... Mi bajod, Irmus, beszélj hát...

– Édsanyám... – hadarta neki lázasan Pipitér – édsanyám, sietek... Ni, a gyerekek mind elmentek, sose érem őket utol...

Sanyi tanár úr is leguggolt, s kezét a homlokára tette.

– Borzalmas láza van... És mi történt a nyakával, miért feszíti hátra a nyakát?

Kata néni sírt.

– Mit csináljak vele? Adjak neki valami csillapítót?...

Újra ahhoz a ponthoz érkeztek, mint az indulásnál; a kevés szavú tanár vette át a parancsnokságot.

– Fiúk, hordágyat készíteni!

A parancs már munkában érte a fiúkat. Egy karvastagságú fiatal fát nyiszáltak, vagdaltak – nem messze Pitagórász talált egy másik alkalmas fát is –, a Lénárt Pali finn késével boldogultak leginkább.

– Van itt a faluban orvos? – kérdezte Sanyi tanár úr.

– Van, körorvos – felelt Kolontár. – Elhoztak engem ide, tavaly télen hoztak el, tüszős mandulával. Meg nálunk is volt, motorja van.

– Ki a legjobb futó?

– Batukán – mondták többen is.

– Meg Kolontár! – kiáltott valahonnan a sötétből Sámli. Rég elültek a fehértollas-bőrharisnyás harcok, de ő továbbra is a Kolontár segédtisztje maradt.

– Itt van mindenki? Őrsvezetők, létszámot kérek! – Sanyi tanár úr újra Kata néni mellé guggolt, s csendesebben folytatta: – Minden perc életet érhet. Ha elénk jönne motoron a barakkig... Kit verjünk most fel a faluban, idegen házhoz vigyünk? Itt jobban mellette maradhatunk, majd az orvos mond valamit, aztán... ha szükséges, telefonálok mentőért. Kell, hogy legyen a faluban telefon.

Elővette a noteszét, s egy tiszta lapra sietősen írt néhány sort az orvosnak. A tünetekről is tájékoztatta: „...fejét tarkóban mereven megfeszíti, magas láz (40 °C körül), hidegrázás...” – így magával hozhatja a szükséges gyógyszert.

Kata néni közben megint hátrább parancsolta a fiúkat, s felhúzta Pipitér derekán a mackót s az alsóruhát is. Riadtan mutatta az izzadt, meztelen bőr furcsa elváltozásait.

Sanyi tanár úr már kiszakította a noteszlapot, s összehajtogatta. Erre megint kiterítette a notesz fedelén, s a végére még odaszórt egy sort: „Az oldalán tenyérszerű kiütés vagy sömör! Életveszélyesnek látszik! Nagyon kérem, sürgősen jöjjön!”

A fiúknál teljes volt a létszám. A lányok közül hiányzott kettő, a két házörző.

– Fiam, itt egy perc is életet érhet – ezzel adta át a levelet Sanyi tanár úr Batukánnak. – Kérjél egy jó villanylámpát... Kolontár, te is velem, jobb, ha ketten vagytok. Ha minden jól megy, és az orvosnak csakugyan van motorja, már a barakknál lehet, mire mi a hordággal odaérünk...

– Én is megyek – szólalt meg egy remegő hang a sötétből, a Pitagórászé.

A tanár odavilágított, s bizalmatlanul nézte a vézna fiút.

– Elég lesz kettő. Nem hadijáték ez, gyerekek.

– Én megyek – mondta konokul Pitagórász.

Kata néni felpillantott.

– Sanyikám, nincs értelme, te nem bírnád velük... Elmaradsz valahol, aztán... még te is elveszél, éppen az hiányzik...

A fiú lehorgasztotta a fejét.

– Tanár néni, én megyek.

Batukán máris indult – Lénárt Pali kérés nélkül odaadta neki féltett kincsét, az óriás lámpát –, Kolontár a nyomában trappolt, neki volt zseblámpája.

Fülöp Sanyi – be sem várva a beleegyezést – utánuk iramodott.

Nem volt veszteni való idő. Ihász Jóska meg Szaniszló belekapaszkodott az egyik fába, és kitorte. A másikat még vagdosta a tövénél Collstok a finn késsel, de Sanyi tanár úr már azt is ki bírta törni. Hozzáláltak a fák legallyazásához, a lányok pedig azalatt összegyűjtöttek minden lehetséges köteléket: nyakkendőt, zsebkendőt, övet, madzagot, de előre látszott, hogy kevés lesz a hordágyhoz.

Sanyi tanár úr ledobta magáról a kiskabátot, két ujjába beledugta a két legallyalt rudat, közepén pedig rendesen összegombolta.

Mire felnézett, két fiú nyújtotta neki a kabátját – Szaniszló meg Pirítós –, Ihász Jóska pedig kék flanellingét nyújtogatta, mert ő csak ingben volt, s most félmeztelenül állott a zseblámpa fényében.

– Veszed fel rögtön! – szólt rá Kata néni. – Még te is lebetegedj itt!

– Tanár néni, nekem nem számít, én már hógolyóztam is így a télen – mondta Ihász, de azután csak felvette az ingét, mert nem volt szükség rá.

Pipitér fájdalmasan nyöszörgött, s fel-feljajdult, amikor bebugyolálták, és a hordágyra helyezték. Itt elég meredek volt az út, hátul Kata néni és a völegénye fogta a hordágyat, elöl pedig Ihász Jóska és Szaniszló. A menet élén Sámli haladt, és zseblámpájával megvilágította az utat. Hátulról meg oldalt a lányok világitottak.

Újra csend volt. A léptek neszei beleoldódtak az erdőzúgásba. Tömör sötétség hallgatott a fák közt, s szinte előugrottak belőle a bokrok a zseblámpafényre. Hűvös volt a levegő, de nem nagyon hideg.

Szótlanul haladtak, s Kata néni – talán éppen a nagy némaság miatt – sűgva kérdezte Szaniszlóékat:

– Jancsi, bírjátok még?...

– Add ide, Kotlós – szólalt meg erre Pócsik. Ott bukdosott mellette, minden pillanatban készen arra, hogy átvegye a terhet.

Egyelőre nem tágitott a két fiú, s később is – amikor Szaniszló arca már eltorzult az erőlködéstől – csak parancsszóra adták át a helyüket Pócsiknek meg Pirítósnek.

Jó negyedóra múlva Kata néni is pihegett már, s Balassa Erzsi váltotta fel, a fiúkat pedig Nyeste Gyurka és Collstok. Így haladtak, csendben, egymást váltogatva – mindenkire sor került, még Papp Jutkára is –, s tizenegy óra körül értek a barakkhoz.

A két házörző egymást átölelve reszketett a szénával, száraz avarral kibélelt, nyolc méter hosszú fekhely sarkában, s háromszor is megkérdezték: „Ki az?” – mielőtt ajtót nyitottak.

A hordágyat óvatosan letették odabent. Pipitér megint félrebeszél, de nem értették.

A gyerekek nekiestek a szatyrokknak, hátizsákoknak – nagyon megéheztek –, Ihász begyűjtött a

kályhába. Kata néni lázcsillapítóval próbálkozott, de Pipitér összeszorította a száját, nem vette be. Egyszer csak zaj hallatszott odakint, s máris bedobbant az ajtón Kolontár. Lihegett, fűjt, kipirult arcán gyöngyözött a veríték.

– Tanár néni... nem, nem... nincs otthon... – kezdte akadozva.

Aztán csak lihegett, sokáig nem bírt szóhoz jutni a kimerültségtől.

49

Az erdő sötéten zúgott a szélben; reszketett fölötte a csillagmező.

Ráhajoltak kétfelől a lombok az útra, olyan volt így, alulról megvilágítva, mintegy végtelen lugas. Batukán úgy suhant előre a bokrok sorfala közt, mint egy testetlen, súlytalan árnyék. Szinte mindegy volt, lefelé a lejtőn vagy föl a meredeken – egyforma sebességgel rohant szembe a sötétséggel, s szorította a Collstok rúdlámpáját, mint a stafétabotot.

Soha nem érezte még ilyen könnyűnek a testét. Csudálkozott is ezen, hogy ilyen súlytalan a teste: mintha nem is igazából futna, hanem álmában, valami megálmodott futóversenyen, legyőzhetetlenül megelőzve mindenkit. („Igaz is – jutott az eszébe –, holnap kezdődik az olimpiász. Bár verseny még nemigen lesz holnap, csak a hacacaré. Kíváncsi vagyok, nagyon kíváncsi vagyok, hogy az ötezresek...”)

Valami apróvad ugrott át keresztben előtte az úton. Félre sem nézett, rohant tovább. Megint Pipitér lázban csillogó szeme világított a gondolatok félhomályából, s újra csak azt érezte, hogy a teste súlytalan.

Kolontár elmaradt vagy kétszáz méterrel.

Jó futó volt pedig Kolontár, és már az is előfordult – hatodikban, tornavizsgán –, hogy megelőzte Batukánt a futóversenyen. De most nem bírt a nyomában maradni, pedig igazán latba vetette minden erejét. Neki úgy tűnt föl, éppen olyan jól fut, mint máskor, a távolság azonban nőttön-nőtt közöttük. Nem értette, mi történhetett Batukánnal, hogy ilyen könnyedén száguld még a meredekre is; állandóan arra gondolt, le ne maradjon túlságosan, s ő bizony érezte, hogyan nehező el lassan-lassan a teste. Fuldokolva kapkodta a levegőt, és az erőfeszítéstől már remegtek a lábai.

Leghátul – vagy harminc-egyven méterrel Kolontár mögött – Pitagórász csörtetett.

Neki nem volt villanylámpája, csetlett-botlott, bukácsolt, sosem tudhatta előre, hol és mikor éri a lába a földet. De erre nem gondolt most, és arra a csudára sem, hogy mégis, minden botladozása dacára is a jó futó Kolontár nyomában bír maradni. A fáradtságra sem gondolt, a meredekre sem meg a lejtőre sem; még csak arra sem, milyen könnyű a teste. Kezdetől fogva csak arra a lázrózsáktól égő, kerek almaarcra gondolt, a görcsösen hátraszegett fejre. Kicserepesedett, remegő szája szélére s zavaros szemére, amint körbepillant a fölėje hajló arcokon, mintha őt keresné.

„És igenis, én vagyok az oka az egésznek” – állapította meg, ki tudja már hányadszor, keserű önváddal. Hiszen nyilvánvaló volt, hogy beteg, nem lett volna szabad magára hagynia.

És... ha már *késik* az orvos?...

Azon vette észre magát, hogy utolérte Kolontárt, a nyomában lohol, szinte már a sarkát tapossa. Batukán ért be a faluba elsőnek, pár száz méterrel előttük. Szaladt egy jó utcahosszat, egészen be a központba, az első utcalámpáig, és nem találkozott senkivel. Végre egy kapu alatt meglátott két cigarettázó legényt, azok igazították útba.

Vassodronyos kerítése volt az orvos házának a községháza mellett, útbaigazítás nélkül is megtalálta volna a tábláról. Zörgetett, és közben fényjeleket is adott az utána jövőknek, mert a

főutca túlsó végén akkor már feltűnt Kolontár zseblámpája.

Senki sem mozdult odabent.

Újra zörgetett, megrugdosta a pléhet a kapun. Várt.

– Ott a csengő, hát mire való a csengő! – kiáltott ki valahonnan egy érdes női hang, majd vakító fénnel kigyúlt a ház sarkán egy villanykörte. („A zanyát... – gondolta Batukán – ősszel nálunk is bevezetik. Majd csináltatok egyet Pitagórással a csirkeól végére, az lesz még szüret...”)

Nyílt az ajtó a tornácon, s egy természetes asszonyság lépett ki rajta.

– Nincs itthon a doktor úr!

Batukán lihegett, topogott.

– Tessék mondani, hol van... sürgős, nagyon sürgős...

Az asszonyság szemét összehúzva nézte az idegen fiút, majd nehézkes, billegő járásával lejött a tornácról, egészen a kerítésig.

– Hiába sürgős, ha egyszer nincsen itthon. Hát honnan valók vagytok? – kérdezte, mert ebben a pillanatban megérkezett a másik kettő is, s rögtön látta, hogy ezek mind együvé tartoznak.

Batukán kapkodva magyarázta, honnan jöttek, mi célból, és hogy egy osztálytársuk, egy lány, nagyon beteg lett az úton, „életveszélyben van”, azt mondta a tanár úr.

– Mert épp Lajos-napra készült – magyarázta a néni –, van neki a járásnál egy jó ismerőse, fogorvos...

– Hány kilométer? – vágott közbe Pitagórász.

– Ó, mit gondolsz, te gyerek, az legalább tíz kilométer ide, ha nem több, még meg a hegyen keresztül... Egyszóval Lajos-napra készült, tegnapelőtt volt Lajos-nap, de mára hívták meg, szombat estére, aztán épp tolt a motort, hát szalad a bakter felesége, mert annak meg a kisfia tüdőgyulladásos...

– Hol lakik? – kérdezte Pitagórász.

– Jó fiú, nincsen már ő ott – a néni megvonta a vállát, s a fejkendőjét körülgagzatta. – Megpróbálhassátok éppen. Itt ni, ez az út egyenest a vasúthoz visz, jobbra, a kereszteződésnél van a bakterház...

Pitagórász nem törődött tovább a beszédes nénivel. Úgy kezdett rendelkezni, mintha ő volna hármuk közt a parancsnok.

– Te szaladj vissza, Kolontár – lihegte –, ügyis kidöglik a lámpád. Jobb, ha lehozzák Pipitért, azzal is közelebb éri az orvos... Mink pedig gyerünk, azután... majd utolérjük valahol.

– Bolond, a motort érnéd utol? – mondta Kolontár.

– És az mivel jobb, ha sehova se megyünk? Az mennyivel jobb? – Pitagórász már szaladt is, amerre a néni mutatta.

– Hajrá, Fradi! – mondta Batukán, s nagy, busa fejét leszegve, utána iramodott. Hamar beérte, és könnyedén el is hagyta.

Másfél-két kilométerre lehetett a vasút, már jóval túl a falu szélén. A távoli piros és zöld fényekről rögtön látták, hol vonul a pálya, s amint az utolsó kutyaugatás elmaradt mögöttük, azt is meghallották, hogy valahol az éjszakában erős motor túrázik.

– Hajrá, Fradi! – kiáltott most hátra Batukán, s újult erővel megiramodott, mintha most következne az olimpiászon a finis. Pitagórász fogait összeharapva, szívósan loholt-bukdácsolt a nyomában. Nem érezte a testét, már nem is az erő vitte, csak az akarat.

(Az orvos – kövérkés, szemüveges férfi – a vizit után jó negyedóraig küszködött a bakterház előtt; nem akart megindulni a motor. A bakter is megtolta pedig, mégsem indult. Az orvos kiszedte a karburátort, megfújálta. Újra próbálkozott, most már sikerrel. Túrázta egy kicsit a motort, majd

– kiabálva a zaj miatt – megkérdezte a baktert, aki segítségre készen továbbra is az árokparton állt:
– A nagyfiú nem jött most haza? – Az éjféllivel várjuk! – Benézek holnap, ha lenne szíves, hozna nekem jövő vasárnapra egy tartalék gyertyát... – ekkor már kiabáltak mögötte a fiúk, de nem hallhatta a motorzaj miatt. Gázt adott, s a sorompó alatt felkanyarodott a szerpentinre.)

A bakter indult vissza a házba, s észrevette a két rohanó gyereket.

– Az orvos volt? – kiáltotta futtában Batukán.

– Az – felelt a bakter. Ő nem kérdezősködött, nem is magyarázott. Mutatta az irányt: – Itt fel, egyenest a legelőn, a gyalogcsapáson, az mindenütt keresztülvágja a szerpentin! Ha igyekeztek, elkapjátok!

Meredek hegyoldal kezdődött a vasúti pálya mögött. Három-négy széles kanyarodással, szerpentin alakban kapaszkodott fel rá az új kövesút. Batukán csak lassított, míg a bakter befejezte az útbaigazítást, s megállás nélkül vágatott tovább, át a sorompó alatt, fel a meredekre. Pitagórász már-már beérte a bakterház előtt, de aztán megint lemaradt vagy húsz lépéssel.

Hirtelen parttal kezdődött a hegyoldal, négykézláb kellett rá felkapaszkodniok. Utána is erősen emelkedett, itt már Batukán sem bírta tüdővel, támoltygott inkább, mint szaladt.

Közben a kanyarban feltűnt a motor fényszórója. Legalább nyolcvan méter volt még hátra Batukánnak a kövesútig.

Még ötven méter.

A motor most gyorsított – itt, az egyenesben, nem volt olyan meredek a szerpentin –, s egy jó kőhajításnyira elpöfögött előttük.

– Tovább!... Tovább!... – zihálta hátul Pitagórász.

Batukán keresztülvágott a kövesúton, s amint a túloldalon átugrotta az árkot, megbicsaklott a lába, és lerogyott.

Fel akart ugrani, aztán sziszegve lerogyott megint.

Fülöp Sanyi ekkor ért oda.

– A bokám... megrándult a bokám... – lihegte a fiú, és sírásba csuklott a hangja, nem a fájdalom – a tehetetlenség miatt. Nyújtotta a lámpát s a tanár levelét: – Próbáld meg... szaladj...

Fülöp Sanyi már csaknem összerogyott a kimerültségtől, erre azonban, hogy most minden remény órá maradt, hihetetlen erő hullámozott végig a testén. Mintha csak most indulna el, úgy szökkent a parton fölfelé.

Ki is fullasztotta végképp ez a part. Laposabb platóval folytatódott pedig, de hiába szorította össze a fogát, hiába erőlködött már, a lábai nem engedelmeskedtek. Megbillent a talpa alatt a gyalogút, s vibrálni kezdtek, föl-kavarodtak fölötte a csillagok.

Balról, egészen távol, villant a motor fényszórója.

Egy pillanat alatt felfogta, hogy már nem előzheti meg. Ezen a lapos részen jóval szélesebb ívben kanyarodott a hegyre a szerpentin, s olyan előnye volt már a motornak, hogy senki, még Batukán sem foghatta volna be.

Reménytelen!

Úgy zuhant rá, olyan egyszerre, ezzel az érzéssel együtt a kimerültség, hogy kis híján összerogyott. Amit a következő pillanatban tett, azt is már gondolatok nélkül, ösztönösen tette: egy mozdulattal végtelenre állította a fókuszot. Megcélozta a közeledő motort a rúdlámpa fénynyalábjával, s leadta a vészjelet: három rövid, három hosszú, három rövid.

Aztán még egyszer: ti-ti-ti... tá-tá-tá..., ti-ti-ti..

Úgy látszott, ez is reménytelen. A motor – jó százötven méterre tőle – erős berregéssel elhúzott a kövesúton.

De aztán lassított és megállt.

Utolsó, rettenetes erőfeszítéssel szaladt oda. Keresztül az árkon, belebukott a fényszóró sugármezőjébe. Nem bírt szólni sem, csak öklendezett, zihált, kapkodott levegő után, és nyújtogatta az összegyűrt papírokat, a tanár levelét.

Egy órával később a járási kórház műtőjében a főorvos visszatette az ormótlan fecskendő a műszerasztalkára, s épp kézmosáshoz készülődött, amikor Kata néni félénken benyitott az ajtón. Hátra sem fordult az öreg orvos, csak a tükörbe pillantva kérdezte:

– A mama?

– Nem, nem – felelt gyorsan Kata néni. – Csak a tanárnője...

Megfordult erre az öregember, s gyanakodva nézett.

– Hogy a csudába vihették el ezt a gyereket kirándulni? Ennek legalább negyvenfokos láza volt már akkor.

– Kérem, én... – Kata néninek megrándult a szája széle, és sírósan folytatta: – Én tudom, hogy felelős vagyok, de tessék elhinni, én...

– Csak ne pityeregjen, elvtársnő, épp ez az – mondta a főorvos. – Én nem vagyok... pszichiáter, én nem tudhatom, miért ment el ez a gyerek magukkal... hogy *mi oka volt rá* ilyen állapotban elmenni. De az biztos, ha otthon marad, főznek neki herbateát, és... – a műtőn fekvő eszméletlen kislányra pillantott, aztán a Kata néni riadt szemébe, s csendesebben tette hozzá: – ...és holnapután temetik.

50

Véget ért ez a vakáció is; kezdődött az iskolai év.

– Létszám harminchat, hiányzik egy fő – jelentette minden reggel a nyolcadikban a hetes (Pirítós volt az első hetes), s a tanárok nem kérdezték meg, ki hiányzik.

A gyerekek mindenfélét beszéltek: „Az a szerencse, hogy a Collstok tűzoltó lámpája...” „Fertőző agyhártyagyulladás volt, meg sem szabad a kórházban látogatni”; „Csapolták neki a gerincét is” – s ez utóbbit, hogy beleszúrnak egy csapot a gerincébe, különösen borzalmas volt elképzelniük, és nagyon sajnálták Pipitért.

Suttogtak arról is, hogy a járványos megbetegedés miatt lezárják a nyolcadik osztályt, talán az iskolát is bezárják, ez a vakáció azonban most nem kavart olyan izgalmat a gyerekek között, mint évközben az ilyen és hasonló vakációk. A hosszú vakáció után szinte jólesett most az iskolai zsongás.

Fülöp Sanyi különben – most látszott, milyen szívós a természete – baj nélkül megúsza az éjjeli maratoni futást. Batukán még sántikált vagy három napig, de hamar rendbe jött a bokája, és szó volt róla, hogy indítják a megyei spartakiádon.

Kata néni szebb volt, mint valaha, és boldog izgalommal készülődött a fészekrakásra. Úgy hírlett, novemberre lakást kapnak a tanácstól, és semmi akadálya tovább a házasságkötésüknek. Noha nem várhatta olyan körülmények között a vőlegényét, ahogyan valamikor eltervezte – nem lett „szocialista falu” a falu, sem országos hírű gyermekparadicsom a Csertető, sőt a csertetői kertészet sem volt éppen mintakertészetnek mondható –, belenyugodott lassacskán ebbe is. A huszonhárom éves Kata néni egy tapasztalattal gazdagabb volt a huszonkét évesnél, tavalyi önmagánál: az igen-igen nagy tervek rendszerint nem sikerülnek.

De azért: jól jön az a kevés is, ami sikerül belőlük.

Szeptember első felében hetenként háromszor végig kellett hőmérőzni az osztályt, s a szomszéd falubeli orvos kint járt náluk két alkalommal. Szerencsére senki sem kapta meg a veszedelmes betegséget.

Egyebekben kezdődött a szokásos iskolai élet. Piskóta úgy fújta a leckét, akár egy magnetofon (lehetséges, hátulról visszafelé is fel tudta volna mondani, de úgy sosem kérdezték), Csincsilla ragyogott, mint mindig, fényes szatén iskolai köpenyt vett a nyári keresetéből, és frissen ondoláltatott az évnnyitóra. Menyhárt Juliska, ha lehet, még nagyobb karéj vajás kenyeret hordott tízóráira, mint tavaly, s kihízta a tavalyi ruháit is. Varga Ilus új parfümöt kapott Pestről, s olyan illatot árasztott, hogy Serestély igazgató úr nem győzött szellőztetni. Balassa Erzszi hetenként kapta az üdvözlőlapokat a nagy Kolontártól, Pirítós – mint a „tanárok személye körüli miniszter” – fontoskodott, és hordta a postára Vilma néni lottószelvényeit; Collstok díjat nyert egy bélyegkiállításon, Ihász Jóska megvert egy tavalyi nyolcadikost, mert bolyaista lányokkal szemtelenkedett.

Mi volt még?

Batukán, busa nagy fejét leszegve, jókat rőfögött, nyertett, ugatott a tízpercekben, Nyeste Gyurka bíborvörösre nyomkodta a pattanásait, Szaniszló Jancsi nagy elbeszélő költeményt írt a Csertetőről, és időnként Pöcsikkel kötözködött, Pöcsik viszont vele.

Pitagórasz sokat dolgozott, kísérletezeti új, jelentős találmányain. Betelőben volt már a régi füzete, s nyári keresetéből egy nagyon szép kemény fődélű füzetet vásárolt, jó vastagot, az eljövendő találmányoknak. A vészjelző fénytávírókat természetesen újra üzembe helyezte, és Serestély igazgató úr megint gyanakodva pillogott számtan- és fizikaórák elején a szemüvege fölött, hogy a nyolcadik osztály karba tett kézzel fogadja, pissenés nélkül...

Zajlott tehát az iskolai élet. Fogytak a gondtalan órák, szaporodtak a leckék.

Pipitért kétheti kezelés után hazahozták a kórházból, de egyelőre ágyban kellett maradnia.

Sok változást talált itthon.

Apja belépett a termelőszövetkezetbe, s emiatt össze is haragudtak Daragó nagymamával (de azért nagymama mégiscsak eljött hozzájuk beteglátogatóba). Átalakulóban volt a család életrendje, a lovakkal nem kellett bajoskodni, édesapját teherautó hozta-vitte az Annamajorba, későbben kelt, korábban hazajött. És pénzük is lett, fizetett a lovakért a tszcs.

Bözse két hétig nem mehetett iskolába, s emiatt sokat kesergett, hogy már minden gyerek jár, csak ő nem mehet. El is maradt a többiektől, s szorgalmasan írta a hokedlin a frissen csomagolt „négyzethálós” füzetbe a régi leckéket, és szakszerűen mondogatta: „Fekvő egyenes... álló egyenes...”

Kata néni már az első este meglátogatta Irmust; Bigyó is sűrűn elnézett hozzájuk. Pitagórasz pedig naponta eljárta mint tanuló párja, mert nagy súlyt helyezett rá Pitagórasz, hogy ne maradjon el túlságosan az anyaggal, minél kevesebbet kelljen majd az iskolában pótolnia.

Mások is jöttek, mindennap ketten-hárman a nyolcadikból. Annyi nyalánkságot összehordtak, hogy most már attól kellett tartani: mire felépülne, a gyomrát rontja el. Sőt nemcsak ő, hanem Bözse is, minthogy testvériesen megosztottak az ajándékokon.

Október második hetében kezdett az iskolába járni Pipitér. Gyengécske volt még, de nem bírta már türelemmel otthon.

Kellemes, derűs volt az időjárás ezekben a hetekben, szinte nyárias. Mintha az ősz kárpótolni akarná az embereket, a fákat, a madarakat a szokatlanul hűvös nyárért. Pipitér a következő vasárnapon felsétált a Csertetőre is. Kata néni egyelőre nem engedélyezte, hogy részt vegyen a

kertészet idényzáró munkálataiban, tehát csak sétálgatott, kifeküdt a napra, töltötte az időt.

Ezen a napon az ebédszünetben történt egy említésre méltó dolog.

Pribék volt az eset főszereplője.

Ma különösen sok csirkecsontot, szalonnabőrt s egyéb kutyanyalánkságot kapott a gyerekektől, és szokása szerint elraktározta a fölösleget szűkösebb napokra.

Volt a kastély mögött, vagy ötven méterre, a nyári táborhely szélén egy cserszömörcebokor, rozsdavörös levélzete élesen elütött a környezetétől. Pribék ezúttal ennek a bokornak a tövében rendezte be élelmiszer-raktárát, oda hordott minden fölösleget, és szorgalmasan kapart.

Egyszerre valami sötét lyukra bukkant, és most már dühödten, fel-felmordulva kapart tovább, mert öreg kutya volt Pribék, és eleget tapasztalta már, hogy az ilyen föld alatti lyukakban személyes ellenségei szoktak meghúzódni.

Nem messze onnan – a földig ágas fenyőfa tövében, ahol annak idején egymásnak szaladtak a szellemek – nyolcadikosok társalogtak. Flaneltakarókon heverészttek, és beszélgettek mindenféléről, most éppen az úrutazásról.

– Fogadjunk, hogy én még felmegyek a Holdra – jelentette ki Nyeste Gyurka. – Elsőnek már nem, arról lekéstem, meg ahhoz nagy protekció is kell, biztosan, de vagy tíz év múlva felmegyek.

Ő – Nemo kapitány – újabban megvetéssel beszélt az „ócska” tengerjáró hajókról, amelyek harminc-negyven kilométeres sebességgel cammognak a vízen. Szemlátomást távolabbi céljai voltak, legalábbis egy százszemélyes űrhajó kapitánya szeretett volna lenni.

– A Hold, az nem érdekes – jegyezte meg Batukán. – A Marsra, oda felmennék.

– Én nem mennék – mondta Pipitér. – Bezárva egy kutricába, ki tudja, meddig, aztán a végén mit látsz? Semmi különöst.

Pitagórasz kezét a térdén átkulcsolva, mélázott.

– Én azért felmennék valamerre. Persze, nem ilyen vacak, pöfögő rakétával, amit mostan csinálnak, hanem fénymotorossal. Csakhogy azt még valakinek ki kell találni.

– Jó fiú – vont a vállát Pipitér –, még Miskolcon se voltam. Pesten se, meg a Balatonnál se. Már akkor oda megyek, ahol többet látni.

Szaniszló Pipitérnek fogta pártját.

– Ez valami klerikális dolog, mind az égbe akar jutni. Persze, nem angyalszárnyon, az már nem divat.

– No, te is felmennél, Kotlós, ha ingyen felvinnének – mondta Menyhárt Juliska egy vajjas kenyér mellől. Ő még nem fejezte be az ebédelést.

Nem messze tőlük, ahol nyáron a Kata néni sátra állt, kidobóst játszottak a gyerekek. Pirítós esett ki legelőször, s amint errefelé indult, éppen a cserszömörcebokor mellett haladt el.

– Nézzétek – kiáltotta –, mekkora lyuk!

Pöcsik is odaszaladt.

– Srácok, ez egy verem!

Mindenfelől szaladtak – egy igazi verem izgalmasabb még a holdrakétánál is –, hamar körülfogták a bokrot. Pribék morogva kapkodott a csemegéi után, s odábbállt.

– Ez egy alagút lejárata – vélte Négyesi Anikó. Sokan csákányért, ásóért szaladtak, és csakhamar megkezdődött a titokzatos verem feltárása. Kiderült, hogy a verem nem valami mély, voltaképpen nem is verem, csak egy föld alatti üreg, ellenben a bokor felőli oldalán szabályosan felrakott kőfal van.

– Ez egy középkori kastély – mondta Kolontár.

Csákányozni kezdték a földet a kőfal mellől, s – meglepetésükre – a fal nem egyenesen

folytatódott: gyűrű alakban fogta körül a bokrot.

– Valami bástya, ássuk ki a bokrot – javasolták többen.

Hamar kitúrták a – mintegy másfél méteres átmérőjű – kőgyűrű közepéből a csenevész bokrot. Aztán lapátolni kezdték belőle a földet, ahányan csak hozzáférhettek.

Sokan összeszaladtak a hírre, ott volt már Kata néni is, a vőlegényével, a kastély felől meg Serczik bácsi sántikált.

– Kút volt ez, mit turkáljátok – mondta az öreg Serczik az izgatott gyülekezetnek. – Istentelen nagy kút volt. Emlékszek én erre, tizenháromban jártam én idefenn, ide voltam hivatalos, mert borzasztó nagy vadászat volt akkor a grófnál, nem ennél, még az apjánál, aztán mink, a hajtók, itt gyülekeztünk... De betöthették ezt a kutat, mert negyvenötben már nem láttam...

A gyerekeknek kedvét szegte, hogy ez a kőgyűrű csak egy kút maradéka, nem lejárta valami titkos alagútba, és nem is középkori bástya. Nyilván abbahagyták volna a turkálást, ha Ihász Jóska az ásóval – jó másfél méter mélységben – ki nem vet egy korhadt deszkadarabot.

Újabb korhadt deszkadarabok következtek, alattuk rothadó szalma, a szalmában pedig egy katonaláda nagyságú, zöldre festett, nehéz vasláda.

S a vasláda alatt még rengeteg holmi, jó négy-öt méter mélységig.

Rövidre fogva: a vasládából – amely csodálatosképpen le sem volt zárva – néhány köteg régi százpengős került elő, a Szapáry grófok nemesi kutyabőre, tányér nagyságú pecséttel, aztán különféle adománylevelek, peres iratok, családi okmányok, végrendeletek, szerződések, telekkönyvi kivonatok, váltók stb. És rengeteg hadikölcsön-kötvény és még ennél is több részvény.* Rimamurányi, Salgó, Ganz és Társa, Magyar Cukoripar, Hungária Egyesült Gőzmalmok, Sertésnagyvágó stb.

A láda alól óriási perzsaszőnyegek széthrothadt darabjai kerültek elő (mély kút lehetett ez, kővel töltötték fel, de a kövek rései közt felszivárgott a vízpára), medvebőrök, vagy két tucat összecsavart olajfestmény a Szapáry-ősökről, gobelinek, hímzések – mind elrothadva, annyira, hogy saját súlyuknál fogva szétmállottak. Ezenkívül legalulról tizennyolc darab rozsdás vadászfegyver és négy láda használhatatlan töltény.

Abban az időben valóban milliós értéket képviselhetett ez a töméntelen holmi, különösen az értékpapírok. (Még volt tehát József úr levelére a magyarázat: ide, ebbe a kútba pusztulhatott bele a húszas évek végén a grófnő kedvenc kutyája.)

A gyerekek elszontyolodtak a tönkrement drágaságok láttán. Collstok rögtön számot vetett, mit lehetne mégis hasznosítani: ha a páncélládát, a vadászpuskákat meg a mázsányi töltényt (nagy része ólom!) beadnák a MÉH-be, kapnának talán százötven-kétszáz forintot. De aztán ebből sem lett semmi, mert a fegyvereket és a töltényt a rendőrségnek kellett beszolgáltatni, a zöld ládát pedig a tszcs kérte el. Éppen jó lesz páncélszekrény helyett a készpénz őrzésére; majd csináltatnak bele kulcsot.

Egy-két napig még sokat tárgyaltak erről az esetről a gyerekek, aztán hamar elfelejtődött – jöttek az új napok új izgalmai.

Jól érezték magukat együtt a szabadban, kijárták a Csertetőre, míg tartott a szép idő; jó volt együtt lenni, még heccelődni meg civakodni is jólesett. A kincset – értékállóbbat, mint a Szapáryaké – ők valahogyan másképpen találták meg, mint ahogy keresték.

Pipitér még egyre törte a fejét, hogy karóráat vásároljon-e a nyári keresetéből, vagy télikabátra gyűjtse; Pitagorász újabban színes tintákat gyártott, Balassa Erzszi mindennap szívdobogva várta a postást, Szaniszló Jancsi elhatározta, hogy átdolgozza elbeszélő költeményét a Csertetőről, Batukán szorgalmasan rótt a sportpályán a köröket, Kata néniék esténként megnézték azt a házat,

ahol majd lakni fognak, hogy haladnak a renoválással az építők munkások – mindnyájan tele voltak gyönyörű szép tervekkel. De azt, mi valósult meg belőlük, mi nem, az olvasó képzeletére bízta e sorok írója, minthogy a kéziratot már sürgeti a kiadó, pontot kell tehát a végére tennie, és pontot is tett:

1960. november 15-én.

SZEREPLŐK

Gyerekek

Antal Marika – Gébics
Csepregi Klári – Piskóta
Daragó Irmus – Pipitér
Faragó Imre – Batukán
Fülöp Sanyi – Pitagórasz, Füles
Gomba Pista – Sámli, Kurta
Ihász Jóska – Detreszász
Kolontár Feri – Kanibál
Lénárt Pali – Collstok
Menyhárt Juliska – Ruca
Nyeste Gyurka – Nemo kapitány
Papp Jutka – Bigyó
Rubányi Csilla – Csincsilla
Suján Béla – Pöcsik
Szaniszló Jancsi – Kotlós
Tankó Laci – Pirítós

Állatok

Bagira – a fekete kandúr
Barisnya – a birka
Mameluk – a kecske
Pribék – a komondor
Retyezát – a szamár

Kilenc éven felülieknek

ISBN 963 11 2134 8

Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest

Felelős kiadó: Szilvássy György igazgató

Készült a Zrínyi Nyomdában, (79.1173/1), rotációs ofszet eljárással, Budapest, 1980

Felelős vezető: Bolgár Imre vezérigazgató

Felelős szerkesztő: Simonits Mária

Műszaki vezető: Haás Pál. Képszerkesztő: Szecskó Tamás

Műszaki szerkesztő: László Ágnes

26 000 példány, terjedelem: 18 (A/5) ív. IF 3877

* Annak idején sok vállalat a nagytőkések társas tulajdonában volt; a részvény afféle okiratnak számított: eszerint részesedtek az illető gyár, bánya vagy egyéb nagyvállalat tulajdonából és évi jövedelméből